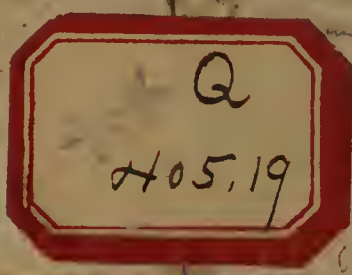

- 1 Vinctum Ste Aug.
- 2 Consolatorium tumore consue
- 3 Liber meditationum B. Berni
- 4 Reformatio iuueni anime.
- 5 Alphabetum diuini amoris.
- 6 Expositio sup Apocalysm.

Annodato die 2 Martii
 1640

F CCC. P
 D P-A M
 .M.M.M.

No. G. 402.22
 The Public Library of the City of Boston

2

Consolatorium timo

rate conscientie venerabilis fratris Johannis
Hyder sacre theologie p[ro]fessoris e[un]i[us]
de ordine predicatorum.

Et quo si quisq[ue] reci-

perit aut modicu[m] aucto-

ri remanebit

perit quod fuit

Prologus.

Nud disciplinas reperimus philosophicas diuersis moribus corporum medicos tradidisse antidota varia diuersis sub tractatibus. Luz aut rōnalis aīa incorporeabiliter nobilioz sit corpe plus longe aiaruz medicis. de his opus est tractatus formare. quibz egrotanti succurrat aīe. Et quāqz in hūanam aīam cadere possint infirmitatū spūalium pene infinita accidētia. tñ p pñti vni morbo q̄ est erronea p̄scia p̄ncipalr succurrere p̄pono per hūc tractatū qui censerī pōn̄ p̄solatoriuuz timorate p̄sciētie. quē reuera solū ex famasoz doctoruz tā theologię pagine q̄ iuris canonici cōportauī sententijs. Quia igit in huius vite exilio nihil est bonas p̄scientia iocūdius de qua eterna aīe sapientia. Secura mens quasi iuge conuiuiū. Et aplūs Gloria nostra hec est testimoniuū consciē nostrē. Et ita e diuerso in hac lachrymarū valle nihil penalius z miserabilius mala consciētia. de qua Esa. dicit. Vermis eorum non morietur et ignis eorum nō exstinguetur. Ideo vt cōsciētia sine errore ad felicitatis eterne cum bona spe ire queat terminum. Juxta tres famosas acceptiōes consciētie tractatum presentem in tres partes diuido. Prima pars in octo capitula erit de consciētia p̄t spem denotat. Secunda in decem capitulis erit de consciētia prout habentem rectificat. Tercia in triginta vnum capitulis erit de consciētia prout in aliquo trepidat.

C Prime partis capitula.

Primuz q̄ consciētia primo modo capitur p̄ spe. Et ponunt. vii. fructus bone p̄scie. Secundū q̄ mala consciētia eā habētī. vii. mala ingerit. Terciuū est q̄ septem reperiuntur differentes consciētie. Quartum est q̄ cōscia bona ad similitudinē domus materialis ē regēda.

Prologus.

Quintus q̄ conscientia bona non debet semper sufficere eā habēti. sed multū est etiā laborandū p̄ bona fama. Sextum an d̄s scire possit se h̄re bonā p̄sciam z de se p̄tez gradibz conscie. Septimum p̄ que signa d̄s cognoscere possit se habere bonam p̄sciam. Octauum de tribz signis optimis bone conscientie.

Secunde partis capitula.

Prīmū quid sit conscia p̄t dicit crudelitātē fixam et quō originat̄ per sillogismū practicū. Quid sit sinde relis rō supior z inferior z eoz differētia a conscientia. Secundum qd̄ sit recta cōsciētia z erronea z quō error conscie oritur. Tercium cur conscientia ligat sicut lex. Quartum q̄ p̄scia non in om̄i casu ligat qn̄ autez liget vel nō ostenditur diuersis modis ignorādi. Quintum applicat diuersos modos ignorādi ad propositū seu q̄ situm. scz qn̄ p̄scia liget et qn̄ non. Sextum mouet plura dubia de ligamētis p̄scie z soluit. Septimū assignat qn̄qz causas erronee p̄scie. Octauū dat remedia ne d̄s ignorantia dānetur. z sunt quattuor. scz p̄ que d̄s facit qd̄ in se est. Nonus oñdit tres differētiās esse hoīm habentium malam p̄scientiaz z quomō possunt facere qd̄ in se est. Decimus probat pluribus ratōnibus quomodo facienti quod in se omnino datur gratia.

Tercie partis capitula

Prīmus quid sit scrupulosa conscia. scrupulus. sciētia. fides. dubiū. ambiguitas. z filia diffiniunt. daturqz differētia scrupulosarū p̄sciarū. Secundum qz periculosa sit scrupulose p̄scie tēptatio z quō differt ab alijs tēptationibz cū differentijs oñditur. Tercū quō scrupulosa p̄scientia plura bona pōt p̄ferre. Quartū cause quinqz ponunt scrupulose conscie z due declarant. Quintū residue tres cause scrupulose p̄scie declarantur. Sextum

Prologus.

Docet meditari morbum scrupulose consciē z causas morbi assignat aliquas. z de hoc prima regula ponitur z doctrina. Septimū q̄ in exercitiis corporalibz. vt i ieiunio. abstinētia z siliibus nō semp oportet morrē timere. sed acriter debet corpus castigare. Octauo declarant secundā z terciā doctrinē medico morali necessarie. z in tripliciter oñditur q̄ in deū sine inordinato amore sperare debemus. Nono explanat quartā doctrinā. z quantū ob sint singularitas z impuabilitas. ac inobediētia. Decimo vltima doctrina exponitur. z annumerant septem regule quas obſuare debēt qui volūt scrupulosas p̄sciētias deponere rōnabiliter. quaz tres declarant. Unde decimo deducit quartā regulā. et probat auctoritatibus antiquoz. q̄ doctoribus p̄traria sentiētibus licet bonā cōscientia vnā tenere vias. Duodecimo pbatur idē auctoritatibus magis modernoz doctorū. Decimotercio oñditur idē rōnibus. Decimoquarto p̄ quinque cōclusiones z p̄ alia manifestat quē certitudo sufficit in morali materia. vt se periculo quis non p̄mittat. Decimo quinto q̄bus vñs ad tales certitudinē veniri possit ostēditur. Decimosexto soluit argumenta terrētia timidas p̄scias z declarat quō spes cū humilitate haberi debet at t̄a quo ad p̄sciam de p̄teritis q̄s de futuris. Decimo septimo q̄ntaz regulā declarat scz vt quis credat sapiētibus et expertis. ac obedire debeat superioribz in dubijs. Decimooctauo deducit sextaz regulā z docet animose pugnare p̄tra scrupulos z qd sint liberū arbitriū. voluntas. ratio z similia diffiniunt. Decimonono idē scz q̄ modo scrupuli sunt abijciendi latius docet. Vicesimo Septima regula declarat valens ad depositionē scrupuloz p̄ epikēyam cui⁹ p̄prietates ponunt z octuplex doctrina fm eaz datur. quaz tres declarant. Vicesimo

Prima pars.

Ideo canticor. iij. Anime sancte sponsus dicit. Quā pulchra es amica mea. q̄ pulchra est oculi tui colūbar. glo. i. quosdā exteriorē p̄uersationē. absq̄ eo. glo. i. antē tione qua sola pulchra es p̄ quē alia sunt imēdabilia. qđ intrinsecis later. qz soli deo patet. ¶ Quarto est retractorius a peccatis. quē em̄ scia mordet z stimulat. q̄ aliqđ sit illicitū. tā pro tāto a pctō tali retrahitur in q̄ labi posset. p̄pter qđ veritas Luce. xi. ait. Ille seru⁹ qui cognouit volūtatē dñi sui z nō p̄parauit se scz ad aduētum dñi sui munde z nō fecerit s̄m volūtatē eius plagis vapulabit multis. Sequiturq̄. Qui autē nō cognouit nec fecit digna plagis vapulabit paucis. Et si q̄s non fecit s̄m intellectū quē hz v̄l habere d̄z de aliquo morali agibili. dicetur illi illud Iaco. iij. Scienti bonū z nō faciēti pctm̄ est illi. Et. ij. Def. ij. Melius erat illi v̄taz veritatis nō agnoscere q̄ post agnitā retroite ab eo qđ traditum est illis a pctō mandato. Hanc ob causam aliorū fuit casus luciferi. qz sicut alijs p̄minebat scia ita ceteris peior fuit in ruina. Nec tñ p̄pter ea vt dicit glo. beati Augustini sup̄ p̄missa v̄ba euāgelica. su gienduz est ad latebras ignorātie. qz ignorātia eoz que quis scire debet et potest. neminē excusat sed accusat potius. z sepe delictū auget s̄m illud p̄mie Coz. ij. Ignorans ignorabitur. Sō Ambro. sup̄ Ro. xv. dic. Brauissime peccas si ignoras. hoc est piculosissimū. qz nō reddit ad p̄niaz qui ignorauit. Bñ ergo d̄z p̄verb. xij. Est qui p̄mittit quasi gladio pungit conscie. qz scz scia p̄mittit bñfacienti premiū vite eterne. z scia bona negligētī minuat penā mortis p̄perue. ¶ Quinto est thesaurus honestatis. de quo Eccl. x. Bona est substantia cui nō est peccatū in scia. qđ tam de substantia rerū terrenarū q̄ spiritaliū intelligi pōt. Illius em̄ diuitie s̄z bona substan

Capitulum p̄m̄m̄

na queq̄ de male acquisitis ac retentis non mordere debet p̄sciētia. sic etiā hoīs illius diuitie spirituales. puta sciētia z p̄tutes sunt bona substantia que de mortali nō mordet p̄scia. nā interiora bona virtutum proprie sunt z vere diuitie. De quibz Chriſo. sup Math. Reddite que sunt cesaris cesari. z q̄ sunt dei deo. Rūmīlīma inq̄t. Cesaris aux̄ est nūmīlīma d̄ i hō est in solidis Cesar videt. In hoībuz aut̄ deus agnoscitur. Et iō diuitias v̄ias cesari date. deo aut̄ p̄scie vestre solaz innocentiam reseruare. Idē astruit Cassiodorus. iij. lib. ep̄l̄az Quid acq̄rit ait. putat̄ vbi bona conscia p̄ditur aut in qua pre possit hō p̄ficere si innocentiam p̄batus fuerit amisisse. ¶ Sexto est testimoniū bonitatis in cuius signū ap̄tus. ij. Corin. p̄mo. postq̄ ait gl̄ia nr̄a hec est testimoniū p̄scie nostre. im̄mediate subdit qd̄ in simplicitate z sinceritate dei z nō in sapia carnali. sed in gr̄tia dei cōuersati sum⁹ in hoc mūdo. Propterea br̄us Grego. omel. ix. sup Ezech. d̄t in eo qd̄ v̄z semp̄ tacite recurrere debemus ad mentē z interiorē testem z iudicē requirere quid em̄ p̄dest si om̄es laudāt z p̄scia accusāt aut qd̄ poterit obesse aut abesse. oēs derogent z sola p̄sciētia defendat. Bona aut̄ ait Bern. sup Lanti. consolatio cū blasphemamur a malis bñfacientes si recte diligāt nos oīno sufficit aduersus nos loquentiū iniqua. loquētia honozū cū testimonio conscie. ¶ Septimo est conuiuiuz delectabilitas. eo q̄ secura mens quasi iuge conuiuiuz. Prover. xv. Unde cassi. li. ij. ep̄i. Arborez quā florere vides q̄z summa conspicis viriditate lerari subterraneo succo fecunditatis aiatur. reddens in superficie qd̄ p̄tinetur in radice hoīm. quoq̄ vultus magna hylaritate decorat̄ si visceribz sanis grauamē nullus sentiat lesionis. Ex quibz p̄tz quō bone p̄scie. possessio sit locū

Prima pars

diffimere et adeptio. Hanc tamen conscientiam se habere
spantes memores sint iugiter verbi beati Isidori libro
tercio de summo bono dicentis. Semper conscientia ser-
uanda humilis esse debet et tristis. ut per humilitatem non super-
biat et per utilem merorem cor ad lasciuiam non dissoluat.

Capitulum secundum quod mala conscientia
eam habenti septem mala ingerit.

Contraria vero mala conscientia fructus septem ama-
rissimos splot gignere. Nam bellum intestinum ge-
nerat. primum facilliter enecat. munda sibi immunda
facit. viam difficilem predicat. ad errorem mentis adiu-
uat. ad gehennam edificat. et iugem tristitiam persequitur. Primo
in quantum bellum intestinum generat. Ita ut cogitatio cogitari
non recalcitret. quod Apostolus. rom. ij. inuit di. Testimonium red-
dente illi. scilicet philosophis malis conscientia ipsorum et in se inu-
tente cogitantium accusantium. aut et defendentium in die quod iudi-
cabit deus occulta hominum. quod videlicet fiet in die iudi-
cij et sic hodie cum quis aut diuina inspiratione ad intra
compungitur. aut quando facinorosa sua sacramentaliter confiteri
tenetur. De talibus modis intestino bello vulnerate conscientie
Seneca li. iij. de fortibus dicit. Timidum non facit
animum nisi reprehensibilis vite conscientia. Secundo facillit
primum enecat quod mala conscientia gestat. quia cum quis ab in-
tra actuatus mala conscientia ad extra mala operari incipit.
primo causa ruine existit. Juxta illud. i. Cor. viij. Si
quis viderit eum qui habet conscientiam in idolo recubentem.
nonne conscientia eius cum sit infirma edificabit ad mandu-
candum idolatrica. et peribit infirmus in tua conscientia fra-
ter propter quem Christus mortuus est sic autem peccatores in fratres
et percutientes conscientiam ipsorum infirmam in Christum peccatores.
Tercio munda immunda sibi facit. Nam thi. i. Oia munda
de mundis inquantur sunt et infidelibus nihil mundum est. sed in quod

Capitulum secundum

nate sc̄s eoz mēs z sc̄cia. sc̄itent̄ ꝑbis se nosse deū. fact̄s
āt negāt. Ubi glosa. nihil eis mundū ē. qz nō digni do
nis dei. s̄z z mēs id ē intellectus z sc̄cia eoz inq̄nate sc̄s.
z nō ex cibo inq̄natio eoz. sed ex malo intellectu z sc̄cia
pctōz. Et vere mens z sc̄cia eoz inq̄nate sc̄s. qz sc̄itent̄
qdē ꝑbis se nosse deū. fact̄s āt negāt. Quarto mala cō
scientia viā difficilē practicat cū inuult̄ q̄ dicūt Sapie.
viij. Ambulamus vias difficiles. viam āt dñi ignorau
mus Quo ꝑ suadet suis apl̄is. heb. x. Accedam⁹ ad sa
cerdotē maḡ ū xpm cum ꝑo corde in plenitudine fidei
asp̄si ꝑ sc̄ciam malā. Nā malā hñs sc̄ciaz nunq̄ i viā
morū securus ē. an sic subitanee mortēs labat̄ indubita
te ad infernaliū baratrū. an sibi melius sc̄solens durins
mīscōdia excitatus ad pñie lamēta recurrit. Idcirco Se
neca libro de moribz ait. Mala sc̄cia sepe tuta est. secu
ra nunq̄. Itaq̄ nihil ei ꝑmiseris nisi qd̄ amico ꝑmitte
re possis. pleriq̄ famā. sc̄cientiā āt pauci verent̄. Qui
to ad errorē mētis adiuvat. itā vt nōnunq̄ ad heresim
inducat. dicēte ap̄lo ꝑme ad thi. iij. Sp̄s māifeste di
cit q̄ in nouissimis tꝑibz discedent̄ qdā a fide. attēden
tes spiritibz error̄s z doctrinis demonioz in ꝑpocriſi lo
quentiū mēdaciū. z cauteriatā hñtes suā sc̄ciam. Glo.
id ē corruptā praua cogitatione. z adustā igne male cō
cupiscētie. Sexto ad gehēnā edificat tūc vicz qñ q̄s sen
tentiā. z qñ ꝑ certitudine iudicat aliqd̄ eē pctm̄. qz Ro.
xiij. d̄. Qui discreuit si māducauerit dānatus est. qz n̄
ex fide Glo. Si māducauerit cū illa sc̄cientia dānatus ē
quia qui iudicat nō edendū et edit dānatus est. Un̄ se
q̄tur. Ipse em̄ reū se fecit qñ illud qd̄ inuicile sibi asserit
facit. Ideo damnatus est. qz nō māducat ex fide. id est
ꝑm conscientiam contra fidem vit̄q̄ edit. qui edendum
nōn credit. Unde sequitur. Omne autem quod nōn

Duma pars.

est ex fide peccatus est. ¶ Septimo tristitia ¶tinuat in magnū grauamē aīe z spūs. vñ Sap. xvij. Semp psumit seua p̄turbata p̄scia. glo. que nō h̄z tranquillitatis securitatē. Cuius rōnem assignat Seneca de moribus Nullum inquit p̄sciu z p̄ctōru z tuorū magis tūueris q̄ tēpsuz. Alienū em̄ potēs effugere. te aut̄ nūq̄. Requicia em̄ ip̄a est pena sua. Silem tradit sniam b̄tūs Augusti. li. de p̄f. vbi dicit. Iussisti dñe z ita factū est vt pena sit sibi oīs animus inordinatus. Et Isid. li. ij. soli loquiorū. Nulla pena grauior q̄ mala cōscientia. Dens em̄ male cōscia p̄oprijs stimulis agitaf.

¶ Capitulū tercium q̄ septē reperim tur differentes conscientie.

Est aut̄ cōscia bona similiter z mala multiplex qz quedā est. z d̄z cauteriata. alia nimis lata alia nimis ar̄ta et pusillanimis. alia trāquilla sed nō bona. alia p̄turbata nō bona. alia p̄turbata sed bona z alia trāquilla z bona. Prima q̄ d̄z cauteriata. i. corrupta prope est p̄fidorū hereticorū precipue de quibz p̄phetat ap̄l̄s. p̄me ad Thimo. iij. dicēs. In nouissimis t̄pibus discedēt quidē a fide attendētes spiritibz errorz et doctrinis demoniorū in hypocrisi loq̄ntiū mendatiū z cauteriatā h̄ntes cōsciam. Et qz articuli fidei s̄t velut p̄ncipia in religione xp̄iana Idcirco tales cōscientie cauteriate s̄nt periculosissime. Si enim paruus error in p̄ncipio magnus est in fine. certum est q̄ magnus error in p̄ncipio maximus est in fine. Tales s̄t etiā pharisei z hypocrīte decimātes mentē z rutā. z om̄ne olus. grauiora legis p̄mittētes quibz veritas cōminata est. Math. xij. Talem h̄mōi cōsciam habent qui de magnis peccatis potentibus z diuitibus modicam cōsciam in p̄dicatione. p̄fessione vel in puato s̄t

Capitulum terciunt.

mone faciunt. sed paupib; let despectis hoibus in puo
excessu graues p̄scie scruplos formāt. Siles s̄; hi vul
pine astutie de q̄ fabulose fert q̄ cū vulpes leonis cuius
dā culpas in eius p̄ntia audisset. pctā graua excusauit
et aliensuit p̄ singula. puta rapinā p̄ defectū priarum
carniū. gulā p̄ robur leonini corpis furore p̄ dñm potē
tie sup̄ cūtra animātia z ita de alijs. Cū aut̄ accessisset
simplex asinus p̄fites vulpi. q̄ post graue abstinētia a
cibis et delectabilib; z post labores grādes q̄bus sub
fructuoz saccis portādis laborauerat de calcio sui pa
storis z exactoris stramē p̄minēs fame mor̄ comedit
ser. cepit vulpes h̄ factū ducere ad picula maxia. s. q̄ ex
actor cui tale damnū intulerat paup̄ fuit z nudus. et q̄
pedibus frīgefactis caput z totū corp̄ ledi poterat z ta
dez seq̄ interitus z homicidiuz z sic male tractatus fuit
asinus. Hac de cā taliū p̄sciam vulpinā denoīat Ber̄.
li. de cōsideratōe. vbi d̄t vulpina p̄scia est tepida p̄uer
satio. ficta cōfessio obediētia sine deuotione. oratio sine
intēctione. lectio sine edificatione. p̄mo sine circūspectiōe
porto coronā z vestē rotundā. reglam ieiunioz seruo
z statutis hoīs psallo. sed cor meū longe est a deo. exte
riorē sup̄ficiez intūēs salua mihi om̄ia arbitroz. tot̄ per
gens in ea q̄ foris sunt oblitus interiorū meoz sicut aq̄
effusus sum. ¶ Secūda p̄scia est lata nimis eoz q̄ nō
ponderant pctā nisi magna. nō curātes de venialibus
aut paruis. p̄tra q̄s d̄t Eccias. xix. Quis pernit modica
paulatim decidet zc. Nulla em̄ domus repētiue ruit s̄
stulicidijs neglectis successiue putrescūt dam̄ sustētacu
la. z sic tandē eī seq̄tur ruina. Tales assilant̄ piscato
rib; q̄ sp̄ lata cupiūt h̄e retia nūq̄ stricta. z iō nūq̄ mi
nores valēt capere pisciculos q̄ sepe delectabiliores s̄
magnis piscib;. nūq̄ tales ad p̄fectōnis apicem vite

Dunia pars

possunt puenire cōtemplatiue que est delectabilissima
Unde delectatōes venialiū peccatorū psalmi. rennuēs
ait Rennuit consolari anima mea. memor fui dei mei z
delectatus suz z exercitatus suz et defecit spūs me°. Et
alibi. Silui a bonis z dolor meus renouatus est. sz seq̄
tur. Cōcaluit cor meū in ira mea. et in meditātōne mea
exardescet ignis. Taliū etiā late ꝑscie hoīm conscientia
vulpo lupina dz. Nā fert parabolice lupū p° multas
rapinas per rusticū captū q̄ cū libertati dari deberet. et
allegaret q̄ nec feno nec frumento aut fructibz vesci pos
set velut alie bestie restitutus ē pristine libertati. Pacto
tamē tali per iuramentū firmato q̄ vltra valorē sex nū
morū carnibus deinceps nunq̄ raperet. Iḡit emissus
est liber. In eadem autē die vacca z vitulū eius esuriēs
reperit. Cūq̄ fames ad vtrūq̄ accipiendū rēptaret eū
et ediuerso cansciētia periurij moderer conscientia dilata
recepit dicens. Nimis artaz ꝑsciam habere posses que
vituperari solet a prudētibus. Nāz vacca valet num
mos quatuor et vitulus duos. ergo cū bona conscia cō
cluserit. occide vtrūq̄ z māduca. Sic sunt pleriq̄ q̄ se ꝑ
latam ꝑscientiam querunt excusationez in peccatis de
magnis parua iudicantes aut nulla. A quo vicio orae
propheta erui. cū dicit. Non declines cor meū in verba
malicie ad excusandas excusationes in peccat̄. Cū hoī
bus operantibz iniquitatē et nō cōmunicabz cū elect̄ eo
rum. Corripiet me iustus in misericordia. z increpabit
me. oleum autē peccatoris. id est hominis late cōsciētie
nō impinguet caput meū. Tercia consciētia ex pusillas
nimis z arta nimis. eorū q̄ pene de sinḡlis sibi dubijs
formāt scrupulos. etiā in his q̄ de se sunt licita Pro q̄z
ꝑsolatōe in tertia parte infra latius tractabit. De taliū
getu fuerūt israelite plurimi ꝑsecutōnis rēpore. fugietes

Capitulum tercium.

ad antra deserti. qđ cuz gentiles die sabbati puocarene
qd bella bellare nolebāt ꝑsciam nimis artē habētes ne
frangerēt preceptū de sanctificatiōe sabbati. Dixerūtqꝫ
moriamur in simplicitate nra qđ et fecerūt. vt hī ꝑmo
Nachab. ij. Quarta ꝑscia est tranquilla sed nō bona
eorꝫ qui peccant sub spe venie tandē ꝑseqñde vl' dicūt
in corpe suo qz deus nō req̄ret ista qualez ꝑsciam non
nunqꝫ hñt iuvenes etate vel moribus. quos Salomō
ꝑmonet dicēs. Fili mi si te lactauerūt pctōres ne acquia
escas eis. puerbio. i. Assimilātur tales tranquillam cō
scientiam sibi formātes maniacis et freneticis. quozꝫ
infirmitas ē iō maxima seu periclosissima qz medicine
remedia nec admittūt nec agnoscunt. q̄sobrem beatus
Ambrosius ait. Brauissime peccas si ignoras. grauissi
me. i. periculosissime quia remediū nō admittūt q̄ igno
rant. Talem etiāz consciām habent hi qui vel ex crassa
ignorantia. vel ex affectata nolunt scire vt bene agant. z
ideo iniquitatem sepe meditantur in cubili sue conscien
tie. quā tamē iniquitatez ppter ignorantiam nequeunt
agnoscere. Quinta conscientia est perturbata et nō bo
na. nōnunqꝫ desperationi ꝑtima aut vicina. qualez ha
bent hi qui crebro in eadem peccata labuntur. z quāqꝫ
peniteant. tamen ppter relapsus frequentia prope que
dam desperationis impulsū gemunt. z turbantur q̄a
les vocat philosophus. vij. ethicoz. incōtinētes similes
infirmitis. qui in eisdem febribus recidiunt. c. uos. chris
tus anime medicus consolatur cū petro querēti quoti
ens in me peccabit supple de die. frater meus et dimit
tam ei vsqꝫ septies. Respōdit nō dico tibi vsqꝫ septies
sed vsqꝫ septuagesies septies. id est ꝑm omnes catholi
cos doctores toties quotiens penitebit. Matthe. xvij.
Sexta conscientia est bona. sed non tranquilla imo in

Duina pars

firma. eorum q̄ conuersi ad dñm cogitant in amaritudine
dñe aie sue annos suos. qui grauit̄ adhuc sentiunt̄ alias
legē in mēbris suis repugnantē legi mēt̄is a dō influxe
tales sepe ob sincerā reuerentiā ne deū offendāt̄ i p̄uis
vbi nullū extat peccatū. sibi turbatā faciunt̄ p̄scientiam.
mori nonnūq̄ ad hoc tēptatōne demonis. vt in perple
xitat̄is ruāt̄ vicium Aliqñ etiā ad h̄ mouent̄ doctrinis
insipientū hominū. De q̄bus ap̄ls. i. Cor. vii. di p̄cu
tientes eorū infirmā conscientiā in xpm̄ peccatis quos
tamen idē ap̄ls specificat̄ dicēs ibidē Jo. Omne qd̄ i
macellū venit manducate nihil interrogantes p̄pter cō
scientiā. p̄ quorū cura br̄s Ber. sup̄ cant. inq̄t. Quid
efficacius ad curandū cōscientiē vulnera necnō ad pur
gadū aciem mentis q̄ x̄risti vulnerū sedula meditatio
Et iterū Turbabor sed non p̄turbabor qz̄ vulney dñi
recordabor. **S**eptima p̄scia tranquilla z̄ bona est
italiū de q̄bus dicit ap̄ls Qui x̄pi s̄s carnē suā crucifixe
rūt cū vicis z̄ p̄cupiscentis quā. Hugo libro p̄rio suo
de aia sic describit. Trāquilla p̄scia est q̄ oib̄ est dilect̄.
nulli grauis. vt̄ns amico ad grām. z̄ inimico ad patiē
tiam. cūct̄ ad beniuolentiā q̄bus pōt̄ ad beneficentiā.
cui dñs nec sua peccata imputat qz̄ n̄ fecit nec aliena q̄a
nō approbavit nec negligentiā. qz̄ nō tacuit. nec sup̄biā
qz̄ in vanitate nō p̄māit. Et iterū fm̄ Bern̄. Conscia
bona titulus est religionis. tēplum salomonis. ager be
nedictionis. ortus deliciaz. aureū reclinatoriū. ḡ iudiciū
angelorū. archa fed̄ris. thesaurus regis. Aula dei. ha
bitaculū spiritus sancti. liber signatus z̄ clausus z̄ in die
iudicij̄ aperiendus. De domo talis consciē scribit Sa
pien. viij. Intrans in domū meā conuiescā. cū illa em̄
nō habet a maritudinē conuersatio illius. nec tediuz̄ cō
uersus illius. s̄z̄ leticiā z̄ gaudiū sc̄z̄ p̄t̄ fructus eius.

Capitulum. iij.

Capitulum. iij. q. conscientia bona ad similitudinem domus materialis est regenda.

Quia vero eterna sapientia bonam tranquillam conscientiam domui assimilare dignata est in qua carnis leticie et fructuum habet copiam. Ideo cum omnibus quibus possumus diligentia advertenda sunt quoniam que exigunt ad domum scie. scilicet ut bene fundentur. debite ornentur. fortiter teneantur. prudenter negentur. et sepe tergantur. **P**rimo bene fundentur: videlicet super solidum fundamentum christi et sacre scripture sicut saluator dicit **Matth. vij.** Omnis qui audit verba hec et facit ea assimilatur viro sapienti qui edificavit domum suam supra petram. Summe autem cauere debet ne domus conscientie sit lata nimis. aut stricte edificata. quia facit contra conscientiam edificat ad gehennam. ut dicitur **glo. Ro. ix.** Sed heu istam domum edificant quidam super aquam voluptatis. Alij quidem super arenam cupiditatis. alij super ventum superbie. Ideo veritas **Matth. vij.** subiungit. Omnis qui audit verba hec. et non facit ea. similis erit viro stulto qui edificavit domum suam super arenam. et descendit pluuia et venerunt flumina et flauerunt venti et irruerunt in domum illam. et cecidit et fuit ruina eius magna. vbi **Augusti.** Considerandum est. quia cum dicitur. qui audit verba. in hoc satis significat istum sermonem domini in monte omnibus preceptis quibus christiana vita format esse perfectum. ut merito qui secundum eam vivere voluerit. comparat edificanti supra petram. et **glo. ibidem.** Cecidit inquam. quia omnis conscientia que spe fixa in deum non permanebit in temptationibus. non valet subsistere. et tanto amplius agitatur. quanto plus in his que mundi sunt a superioribus disiungitur. Et vere omnes mali vel fictione boni. ingruente qualibet temptatione peiores sunt. Est igitur primus fundamentum fides firma super christum fundata. de qua **Matth. xvi.** Super hanc petram

Prime partis

tram scz christum filiū dei viui edificabo ecclesiam meā
ait christus. Et apłs. i. Cor. iij. Fundamentū aliud ne
mo pōt ponere p̄ter illud qđ positum est qđ est xp̄s hic
sus. p̄fectio hō huius fundamēti ē charitas. sine q̄ fides
vitā nō h̄z. Ideo ad eph. iij. utrūq; fundamentū cōple
ctens sic orat. Flecto genua mea ad patrem dñi nr̄i iesu
xp̄i ex q̄ oīs pat̄nitas in celo z in terra noiat vt det vob
f̄m diuitias gl̄ie sue corobozari p̄ sp̄m eius in interiori
hoīe hitare xp̄m p̄ fidē in cordib; v̄ris in charitate radi
cati z fundati. vt possitis cōprehēdere cū oībus sc̄tis. q̄
sit latitudo. longitudo. sublimitas z p̄fundū. Secūdo
optz vt domus debite ornez imaginib; p̄tutū z exēplo
rū bonoz q̄a nō sufficit adulto h̄re fidē z charitatē nisi
creat i opus. Fides em̄ sine opib; mortua ē. Iaco. i. Et
f̄m br̄i Breg. sniaz Charitas si opari rēnuīt. charitas n̄
est. Et apłs Gal. v. dicit. In xp̄o iesu nec circūcisio nec
p̄puciū aliqd̄ valet sed fides q̄ p̄ dilectionē opaf. vbi
glo. fides nō vtiq; ociosa. qz fides sine opib; nō saluat
sz q̄ opaf p̄ dilectionē dei z pximi. In cui⁹ rei typū dñs
Exo. xxij. iussit vt cortina interior nobilissima q̄ tabna
culū tegebat ex decez p̄ticularib; cortinis p̄hexa poliret
varie. Nā ibi sic deus ait moȳsi. Inspice z fac f̄m exem
plar. qđ tibi in monte mōstratū est. Tabernaculū ita fi
at decez cortinas de bisso retozta z iacincto z purpura.
coccoq; bis tincto varietates ope plumario facies. vbi
glo. In his q̄tuoz cortinaz colorib; q̄tuoz iustificatōes
expimunt. In bisso retozta caro castigata renitēs. In
iacincto mēs supna cupiēs. In purpura caro passiōib;
subiacēs. In cocco bis tincto mēs int̄ passiōes d̄i z p̄ri
dilectōe p̄fulgēs. Verū vt ad taliū p̄tutū exercitūa pue
niam⁹ facilius expedit vt crebro sc̄toz parz vitā velue
magies ipinguam⁹ intriseq; Si ei vt r̄fert br̄us Aug.

Capitulum quartum

libro contra Iulianum quidam rex turpis specie cubiculum suum fecit depingi pulchris imaginibus ut earum aspectu vxor sua pulchrum pareret filium. Cur christianus domum suam per scie quam deus inhabitat memoria bonorum exemplorum non depingeret. ut vxor sensualitas plures virtutum gigneret.

Tercio optet ut domus per scie tueatur fortiter quod fieri debet conuersatione honesta et angelica custodia. Nam sicut tectum domus est custodia. ita exterior bona conuersatio tutamentum est bone per scie. quatenus bona fama primo. et bona per scia sibi possit. Iuxta illud Math. v. Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona. et glorificent patrem vestrum qui in celis est. Idcirco Christus Math. x. dicit. qui in aure auditis predicare super tecta. id est per bonam conuersationem. Ad tutelam et amplioram custodiam etiam misericordissima bonitas dei angelicam adhibuit custodiam. Iuxta illud Lu. v. Cum fortis armatus custodit atrium suum in pace stabunt omnia que possidet et ut angelus bonus fortior diabolo vincat superueniens et auferat vniuersa arma in quibus perfidit diabolus et eius spolia distribuet. Non gloriatur ibidem Distribuit inquit spolia exhibens fideles custodias angelorum ad hominum salutem. Quarto opus est domus per scie prudentem id est discrete regat. Quis enim deus homini amonniculet. ut tactum est angelica custodia. Tamen deus facit hominem rectum. et reliquit eum in manu perfidii. id est in suo libero arbitrio. qui mediante bonum vult gratia assistente et malum gratia dei dimissa. Vult igitur deus qui nos ratione capaces fecit. ut discretione regamur que eadem est prudentie. In hac enim virtute iuxta philosophum. vi. ethi. Omnes morales prenectunt virtutes. Hanc Christus suos dilectos docuit discipulos. quibus dixit. Ecce ego mitto. et estote qui prudentes sicut serpentes caput vicius bone per scie discrete regedo. Hec est virtus et verus auriga virtutum quam beatus Anthonius preculit solitudini omnibus misericordie. vita monastice.

Dūne partis.

rigori abstinentie. et priuationi facultatū oīm vt tradit
Cassianus collatione. ij. abbat̄s moysi. que prius vt idē
deducit breuiori via monachū sine deceptionis dyabo-
lice fallacia vehit ad p̄fectōis apicē. s̄z vt ibidē d̄r. nō ni-
si hūilitate tali conq̄ritur qua d̄s seniorū vel platoz sci-
ta custodire nūit. Quinto optet vt sepe tergat domus
conscientia p̄ scobam p̄uisionis ⁊ p̄fessionis. q̄n in eam
cadūt pulueres venialiu. aut venena peccatoz mortaliū
um. nec aliud remediū querere oportet q̄ illud. Vnō
August. super Job. Seruus peccati quo fugit. secum si
trahit quocūq̄ fugerit. nō fugit seip̄am mala p̄scientia.
non est quo eat. sequitur se imo non recedit a se peccatū
em̄ qd̄ facit intus est. Uis audire consiliū si vis ad deū
fugere. ad ip̄m fuge p̄nitendo ⁊ nō latendo.

Capitulū h̄ntuz q̄ p̄scientia bona nō sp̄ sufficere d̄z
eā h̄nti. s̄z laborare d̄z d̄s vt etiā bonā famā habeat.

O Riuntur hic questiones quedā. Prima an tal
bona conscientia sufficere potest eam h̄nti si q̄ n̄
curare debeat de repellenda p̄ria infamia. Cau-
sa dubij est diuersitas. vt videt̄ sc̄toz doctorū q̄ in mul-
tis auctoritatib̄ dicere vident̄ q̄ non sit curanduz de fa-
ma dūmodo pct̄m nō sit in p̄scia. Nā dicit beat⁹ Aug.
ad clerū ydoneū. Quid obest hoī q̄ ex illa tabula vult
eū delere hūana ignorantia. si de libro viuentiū nō dele-
at eū iniqua conscientia. vt etiā allegatū est supra p̄mo
capitulo. Idē ad Secundinū manicheū. Quicquid lib̄
ber sola me in oculis dei p̄scientia non accusat. Et Gre-
go. cōstantino episcopo mediolanēsi. In cunctis que in
hac vita aduersa proueniūt. sola est sicut nostis oipoten-
tis di districtio pensanda atq̄ ad cor propriū sp̄ p̄currē-
dum vt nullius ibi lingua replicet vbi conscientia nō ac-
cusat. quem em̄ conscientia defendit. liber est inter accusa-

Capitulum quintum

tionem. et liber sine accusatione esse non potest si sola que in
terius adicit conscientia accuset. Et iterum Gregorius inter
verba laudantium siue vituperantium ad mentem spiritus recurrentem
dum est. et si in ea non inuenitur bonum quod de nobis dicitur ma
gnam tristitiam generare debet. Rursus si in ea non in
uenitur malum quod de nobis homines loquuntur. in magnam
debemus letitiam persilire. Quid enim si nos homines non
laudant. et conscientia nos liberos demonstrat. habeamus
Paulum dicentem. Gloria nostra hec est testimonium
conscientie nostre. Job quoque dicit. Ecce in celo testis me
us. Si ergo est nobis testis in celo testis in corde dimi
tamus stultos foris loqui quicquid voluerint. Et his vi
detur non esse curandum de infamia ubi alicui constat de
conscientia bona. Ex aduerso est beatus Augustinus in
sermone de communi vita clericorum dicit. Nolo ut aliquis
de nobis inueniat male viuendi occasionem. Prouideamus
enim bona ut ait apostolus non solum coram deo sed etiam co
rum hominibus. propter nos conscientia nostra nobis necessaria
est. propter vos fama nostra non polluit. sed pollere debet
in nobis. Due res sunt conscientia et fama. Conscientia ne
cessaria est tibi. fama primo tuo. que fides conscientie siue ne
gligit famam suam crudelis est. Et iterum alibi Augustinus. Non
sunt audiendi viri siue femine. que quando reprehendunt in a
liqua negligentia. per quam fit ut in mala veniant suspitio
nem vni suam vitam longe abesse sciunt. dicunt coram deo suf
ficere sibi conscientiam estimationem hominum non solum imprudenter.
verum etiam crudeliter contententes cum occidant animas
aliorum siue blasphemantium vitam dei. quibus secundum suam suspitio
nem quasi turpis que casta est despiciunt vitam sanctorum. Vel etiam cum
excusationem imitantium non quod videtur. sed quod putant. Ro
bertus dicit prefata textus sacre pagine que dicit. Unicus
mandauit deus de primo suo ut sciret ei possit verbo et exemplo

Duime partis

Auctoritatū talium veritatē et quæstionis nodū soluit scilicet
thomas per distinctōnes quolibet. ix. q. xij. Utrūque in-
quit scilicet præceptus fame et appetitus potest esse laudabile et
viciosum. Fama enim non necessaria est homini propter seip-
sum. sed propter proximum edificandum. Appetere igitur fa-
mam propter proximum charitatis est. Appetere vero propter
seipsum ad inanam gloriam pertinet. Et e contrario contem-
ptus ratione suū plus. humilitatis est. ratione vero proxi-
mi. ignavia est et crudelitas. Illi ergo quibus incumbit ex
officio vel ex statu perfectionis aliorum salutem providere pec-
cant. nisi infamiam propriam iuxta posse repellant. Alii vero qui
bus magis custodia sue salutis imminet possunt sue humi-
litati providentes. famam vel infamiam retinere. Sed cum infam-
ia dupliciter repellatur. scilicet occasionem subtrahendo. et lin-
guas detrahentium contempnendo. primo modo tenent omnes in-
famiam vitare. alias sine scandalo actus transire non pos-
sent. quod semper est peccatum. Sed secundo modo non tenent nisi
si quantumvis dicitur aliquis salutem proximi providere. Et hoc est quod
Breg. omelet. super ezech. dicit Linguas detrahentium sicut
non debemus nostro studio excitare ne ipsi peccent. ita per
sua malitiam excitatas debemus equanimiter tolerare. ut
nobis in meritum crescat. Aliquam etiam contempnere nedum de no-
bis mala disseminant eorum qui nos ad bona audire po-
terant. corda innocentium corrumpant. Et infra. Hi etiam qui
rum vita in exemplum imitationis est posita dicit si potest det-
trahentium verba contempnere. ne eorum predicationem non audiant
qui audire poterant. sibi in primis moribus qui remanentes bene
vivere retinent. Et his per solutio obiecta. Et patet quod de-
dere infamiam aliquam est humilitatis actus. Et non in vita patrum
legitur de multis sanctis patribus qui propriam infamiam sustinebant non repel-
lentes eam Sic sancta marina per go sub virili habitu moachi do-
pulus falsa accusatur a Pandocij filia per militem impugnatam.

Capitulum sextum

quā infamiā sustinuit Marina quinquēto pñiaz agēs
añ fores monasterij sui. qđ post tps vilissimis in mona-
sterio mācipata fuitijs stat. do spm reddidit. lotioneq;
sui corpis z obsessione demōis rea pdēte facinus pñiū
piginis innocētiā purgata ē. vt in vitasparrū legit. Sic
et ad tps bēa pgo Eugenia Philippi rectoris alexādie
nobilissimi romāi filia fecit. q̄ cū protho z iacinto degēs
se Eugeniū vocās i mōachali habitu mōasterio latitās
tandē in abbatem electa a Melantina femina in alexā-
dria ditissia accusata ē q̄ cū ea stuprū voluisset cōmittere.
sz cū res publico iudicio ignis purgari deberet incē-
dio. beata pgo ne religiōis status ei⁹ infamia decrescer-
ret. tandē pñi iudici sribz z pgnat⁹ pñtibz se pdidit q̄ eēt
inocēs piter z feia. sicq; pñez sanguineos. ac pene totā
alexādrīā fidei xpiane pñxit vt docēt eiusdē p̄gis gesta.

Caplm. vi. an scire qđ possit se hēre bonā
consciētiā z septem gradus eius

Hæc p̄inde ex sup̄dictis nascit̄ q̄stio. vtrū qđ sci-
re possit an bonā habeat p̄sciam. Rñdet̄ q̄ hec
eadē q̄stio cū alia. qua q̄rit̄ vtrū qđ scire possit se
hēre charitatē. Igr̄ vtendo Alexādrī de hallis in sum-
ma sua distinctōibz. Notandū q̄ septē it̄ d̄ntie hoīm.
Quidā se putāt hēre charitatē z p̄sciaz bonā. sed neutz
h̄nt. Alij sciūt q̄ nō h̄nt talia. Alij dubitāt. Alij opina-
tur q̄ charitatē habent z bonā p̄sciētiā. Alij expiunt.
sz nō h̄nt d̄ h̄ sciētiā. Alij h̄ sciūt p̄ reuelationē tm̄ Alij
vero per casum. Primi sunt infideles plurimi z here-
tici. immo etiam quidā christiani tepidi q̄ non lustran-
tes suam p̄sciētiā ex crassa ignorantia pctā q̄daz moz-
talia cōia nō h̄ntes p̄ mortalibz in pctis grauibz pseues-
rāt z eucharistie sacramēto indigne p̄cipāt. qđ ne fiat
dicit Ap̄ls p̄ime ad Corin. xi. Probet autem seipsum

Prime partis.

homo. z sic de alijs In eadez cecitate infidelitatz fuit aſi qñ idēz apłus. q̄ iam captus a romana militia Hierosolimis iudeos quoz petitiōe captus ē. sic alloquitur Ego em̄ ꝑſcia bona cōuerſatus ſum aſi deū vſq; in hodiernū diez q̄ tñ perſeq̄batur prius eccliam dei. Secūdi ſunt qui ſciunt ſe habere nō bonaz ꝑſciam vt hi q̄ ſciunt ſe eſſe in ꝑpoſito peccandi mortāl̄. aut in ꝑctis tales manent in impenitētia. Ad tales etiā loquit̄ Ecciaſti. viij. Scit conſcia tua qz tu crebro maledixiſti alijs. Tercij ſunt qui dubitant ſe h̄re ꝑſciam bonā. videlicet hi qui h̄nt rōnes equē fortes ad hoc q̄ ſint in gratia ſicut ad oppoſituz ſicuti qñ vidēt ſe eſſe tepidos in amando dēū z nō h̄nt affectū orandi. videntq; ex oppoſito q̄ nullaz h̄nt voluntatē peccandi mortāl̄. eſt em̄ dubitatio intellectus z inter vtrāq; partē cōtradictionis quedam vacillatio. tales dicere p̄nt cū apło. Nichil mihi cōſcius ſum. ſed in hoc nō iuſtificatus ſum. qui aut̄ me iudicat dñs eſt. ꝑme *Łoz. iij.* Quarti opidōant̄ bonā cōſcientiā ſe habere z ſe eſſe in gratia in qua etiāz ꝑbabiliter ſt; ſicut illi qui h̄nt rōnes ad hoc z ad ſuū oppoſituz Fortiores tñ h̄nt ad hoc q̄ ad ſuū oppoſitū. ſicut qñ in vna ꝑte vident ſe ſeruentes in amore dei z lugentes ꝑ ꝑctis. z ex oppoſito ſentiunt rebellionem carnis ad ſp̄m et fragilitatez. Eſt em̄ opinio acceptio vnus ꝑtis cōtradictionis cū formidine alterius partis. Talis bt̄ns Job fuiſſe videt̄ qui ait Job. ix. Verebar oīa opa mea ſciens qz nō parceres delinquēti. vbi glo. bona quidez erant opa. ſed adhuc timēda hiis q̄ volūt vere deo placere. qz duo in bonis cauenda ſt; deſidia z fraus. Deſidia facit minor amor dei fraudē ꝑ prius amor ſui dum ꝑ bene actis tacita vel aliqua humani cordis gr̄a vl' fauoris quara vel cuz quelibet res alia exterior deſiderat̄.

Capitulum vi.

Sed beatus qui excutit manus suas ab omni mure cordis manus et oris. Circa hoc timor habendus est. quia innuit quod non parceret. Unde sequitur. Scies quod non parceres delinquenti. Quinti experiunt se habere gratiam et bonam conscientiam sicut illi qui sentiunt dulcedinem diuine bonitatis in oratione et gustant quod suavis est dominus. Propter quod propheta notat ait Gustate et videte quoniam suavis est dominus beatus vir qui sperat in eo. spe videlicet tali quae est bona conscientia. Gustate inquit et videte. quia duplex est in anima scientia scilicet cognitiua seu speculatiua et experientialis. De speculatiua statim infra dicitur Experientialis siue affectiua scientia causatur ex re quae est. et sentitur in affectu. Res enim gratiae potest sentiri seu experi. Nam res gratiae facit se nota in affectu. sicut dulcedo in gustu. sed haec cognitio per experientiam non est per medium infallibile sicut scientia speculatiua sed per medium fallibile. Unde haec cognitio est per signa. Propter quod etiam recte ait Procras in primo amphorum. Ars longa vita breuis. iudicium difficile. tempus acutum. experimentum fallax. Quod autem de bona conscientia seu gratia vel charitate quae haberi experientialis scientia. probatur auctoritate christi apostolicarum ratione. Nam Apo. v. di. Quis habet aurem audiendi audiat quid spiritus dicat ecclesijs. vincenti dabo manna absconditum et dabo illi calculum candidum et in calculo. id est in carbunculo nomen nouum scriptum quod nemo sit nisi qui accipit. Quia absconditum est christus in domo habitans scientie Calculus candidus est charitas habitus que charitas ardet lucet et inuadat sibi et proximo. Nomen autem nouum huic charitati inscriptum est quod filij dei per adoptionem efficiuntur. Annuit itaque expressius apostolus. ij. Cor. vlt. Si estis in fide christi ipsi vos probate. an non cognoscitis vosmetipsos quia christus iesus est in vobis nisi forte reprobi estis. spero autem quod cognoscitis quia vos non sumus reprobi. Accedit ad idem ratio. Gustus enim

Dume partis

bñ dispositus nō potest sentire dulcedinē sibi iunctas
in corporalibus. ergo pariformiter in spiritu alibus ani
ma bñ disposita nō pōt non sentire diuinā dulcedinem
sibi iunctā. Sensus em̄ diuine dulcedinis est p grām.
de qua ppheta mirat̄ dicēs. q̄ magna multitudo dul
cedinis tue dñe q̄ absco. ti. te p̄fecisti eis q̄ spe. in te.

Septimū q̄ sciūt. s̄z solū p reuelatōz n̄ p spectatiuā sciaz
se h̄re bonā p̄sciaz. De q̄b. i. Joh. iij. In h̄ scimus q̄a
in dō manemus. z ip̄e in nobis. qz de spūsctō suo dedit
nobis. Et ap̄ls ad Ro. viij. Certus suz neqz mors. ne
qz vīta. neqz angeli. neqz principat̄. neqz virtutes. neqz
instātia. neqz futura. neqz fortitudo. neqz altitudo. ne
qz p̄fundū. neqz creaturā alia poterit nos separare a char
itate dei q̄ est in xp̄o ih̄u zc. Scire tñ nō possum̄ p̄m
cōem legez an in dei charitate sumus scia speculatiua
qz hec scia est p cām rei. vel p rōnez. vel p effectū. Sed
cā gratie nō cadit sub cognitiōe n̄ra simplr. nec eius ef
fectus vt v. debet̄z p̄tinuisum est Silit̄er gratia p̄m ra
tionē gratie dicit p̄pationē ad acceptationē dei. Unde
ponit ip̄am acceptationē in deo Hoc aut̄ mō nō potest
cognosci a nob. z iō nō cognoscit̄ scia speculatiua certi
tudinaliter. pōt tñ scire ab aliquo scia affectiua. qz hec ē
p experientiā rei in effectū. Vñ hec scia de re est per rez.
et nō p̄m rōnez. vel cōpationē quā h̄z ad aliud vt ostens
sum est. Septimi igitur st̄s qui sciūt p cām rei. vel rō
nem rei. vt hi q̄ essentiā dei clare in hac vita viderūt. vt
in veteri testamēto moyses. In nouo ap̄ls. Quid inq̄t
Breg. y. dyalogo. est q̄ nō videat̄ q̄ videntē oia vidēt.

Capit̄m septimū per que signa quis
cognoscere possit se habere bonā p̄sciaz.

Dicitur est q̄ quis experiri pōt p signa an habeat
gratiam vel bonā p̄sciam. Hodo videnduz est

Capitulum vij

que sunt ista signa. Ubi sciendum q̄ doctores sancti
alia z alia ponunt signa. Nā Chriſ. ponit q̄nq̄. San-
ctus tho. iij. Et Alex. et Chriſ. ſup math. omel. ij. po-
nit. v. vel. iij. que habes pre. ij. ca. vij. Scrus tho. iij.
diſt. xix. ponit. iij. ſub his ꝑbis. Qd̄ inq̄t aliq̄s oīno a
ꝑctis ſit immunis ꝑ certitudinē ſciri nō pōt. ꝑ. Lopez. iij.
Niſi mihi cōſcius ſuz ſed in h̄ nō iuſtificatus ſum. ꝑ
teſt tñ de hoc haberi aliq̄ cōiectura ꝑcipue ꝑ. iij. ſigna.
ſicut Bern. dr. Primo qñ q̄s deuote ꝑba dei audit. qz
qui ex deo eſt. ꝑba dei audit. Joh. vij. Secūdo qñ q̄s
ſe ꝑromptū ad bñ opandū inuenit. qz ꝑbatio dilectōis
exhibitiō eſt opis. vt dr̄ be. greg. Tercio cuz q̄s a ꝑctis
abſtinēdi in futuro ꝑpoſitū aſſumpſit. Quarto cū de ꝑ
teritiis dolet qz in his vera ꝑnia ſm grego. ꝑſiſtit. Uñ
ſi aliq̄s ꝑ h̄mōi ſigna facta diligenti diſcuſſione ſue con-
ſcie q̄uis ferre nō ſufficiētī etiā ad ſanctiſſimuz corpus
ꝑꝑi ſumendum accedat deuote aliq̄ ꝑctō mortali in ip̄o
manēte qd̄ eiꝑ cognitōez ꝑreſſugiat nō peccat imo ma-
gis ex vi ſacramēti ꝑccati remiſſionez ꝑſequit. vñ Au-
guſti. in quodā ſmone q̄ qñ corpus ꝑꝑi māducatur vt
uificat mortuos. Alexan. de hall. in ſumma ponit tria
expimēta gratie quibꝫ vt dici pōt q̄s expiri ſe h̄re grām
q̄ habemꝫ in ꝑſalmo. Cuz inuocarē. vbi ſit queſtiō. ml̄t
dicunt. q̄s oñdit nobis bona zc. i. hoies q̄runt a fidelit̄
bus. Uñ certi ſint q̄ ſint accepti deo. Et ꝑꝑha rāden-
do colligit tria ex quibꝫ colligit experimentuz ꝑ qd̄ ſciri
q̄ ſint accepti deo. z qd̄ h̄nt grām. Prīmū eſt cū dr̄. ſig-
natū eſt ſup nos lumē vultus zc. Scdm. dediſti letici-
ciā in corde meo. Tercū. in pace in idipm zc. Hec ſunt
tria ex quibꝫ colligit experimentū grē lumē leticia z pax.
lumē ap̄d vum rōnabile. pax ap̄d irascibile. leticia ap̄d
ꝑcupiſcibilez. Quā erū iſta tria ſunt in anima ſancta ſm

Prime partis

Istas tres vires z vere certū experimentuz est q̄ aīa habe
beat gratiam. bñ dico vere. quia p̄ hoc differt aīa sancta
ab aīa heretica. qz aīa sancta habet ista vere qñ hz gra
tiā. sz aīa heretica nō. Unde nunq̄ hz lumē verū in ra
tionali nec pacem veram in irascibili nec verā leticiam
in concupiscibili sicut hz aīa christiana p̄fecta que hz lu
men vitatis radiantis super vim rationalem in q̄ mira
biliter delectat ratio. Anima vero pagani vel heretici et
cuiuslibet infidelis non habet lumē nisi sophisticū sicut
est lumē in somniādo. Similiter non hz verā leticiā in
corde. qz sicut dicit p̄me ethi. iij. Omnes hñt cauteriatā
z scientiā. Similiter nec verā pacē hñt in irascibili. qz si
cut di. ysa. l viij. Impius nō est pax. Unde sicut in pa
ralitico videmus q̄ in ip̄o est infirmitas. non tñ sensus
doloris licet in ip̄o sit materia doloris. In sano aut nō
est materia doloris nec sensus doloris. In egro aut n̄ pal
itico est materia doloris et sensus doloris. Sic infidelis
hz materiā doloris. nō tamē sentit dolorē. Un̄ est velut
palitico. In anima vero fideli sana. id est sancta z p̄
fecta non est materia doloris nec sensus doloris. In aīa
p̄o fideli egra. s. p̄ peccatū ē materia doloris z sensus do
loris. sicut dicit Augustinus. Melior est natura q̄ ē cū
sensu doloris. q̄ que est sine sensu doloris. z h̄ supple qñ
hz materiā doloris. Et p̄ter hoc si pax sit in infideli v̄
in heretico. hoc nō est nisi sicut quies in palitico q̄ nō est
ibi vere. sed dolor ibi est licet nō sentiat. Ex q̄b̄ etiaz pa
ter quorūdam obiectio inefficax q̄ dicūt q̄ in pagano z i
fideli sepe est iocūditas z scientie bonū desiderū z feruor
ad bona opa. que vidētur esse signa gratie. Respōdet
eisdem q̄ tantū differt iocūditas aīe infidelis a iocūdi
tate anime fidelis. q̄ cum distat iocūditas fantastici v̄
somniautis a iocūditate vigilantis Unde in ip̄is non ē

Capitulum octauum.

vera iocūditas. q̄ est ad experimentū ad h̄ q̄ aliq̄s sciat se habere gratiam.

Caplin. viij. de tribus signis optimis bone p̄sciētie.

Une preterea s̄m om̄s doctores cōsolatoria bo

None p̄sciētie s̄t tria Prīmū p̄tritus vera pro pct̄is

Secundū p̄fessio sacramētal̄is. Et terciū cōmu

nio eucharistie eff̄ctualis Prīmū est bonū. secundū me

lius. terciū si bene fit est optimū. Prīmū declarat et

practicare docet. Joh. de cābaco. li. de culpa et gr̄a. q. ix.

dicens generalis contritio maxime q̄n̄ p̄ loco et tpe im

plicat peccatū specialiter occurrēs sufficit ad hoc q̄ q̄s

lit in gr̄a dei. Verbi gratia q̄n̄ peccato speciali occurrēs

te r̄ificat̄ hec vel similis mentalis oratio. **O** deus de h̄

pctō et de oī peccato q̄ vn̄q̄s contra te cōmisi doleo in q̄s

tū est p̄tra te. imo p̄bat̄ ibi latissime h̄ac p̄clusionē. **U**i

delicet q̄ extra casus in q̄b̄ pctōri incūbit singula pct̄a

mortalia p̄fiteri nūn̄q̄s necessaria est actualis attritio d̄

singulis. vel etiā rememoratio singulorū. Ad idē videt̄

esse sanctus **Tho.** q. v. in de verita. sic dicēs. Ad iustifi

cationē peccatoris non requirit̄ q̄ in ipso iustificationis

momento aliq̄s de pct̄is singulis cogitet sed sufficit q̄ co

gitet de hoc q̄ p̄ culpā suā est auersus a deo. **R**ecogita

tio aut̄ singulorū peccatorū debet vel precedere vel sal

tē sequi iustificationē. **H**ec **Tho.** Ad idē est cācellari

us parisiensis in suo triptito sic. d. **S**ciēs misericordiss

mus p̄r et p̄gnoscs̄ n̄raz fragilitatē p̄maximā. et ad ma

lū p̄nitatē. multiplicib̄ v̄ijs mortali vita durate patiss

mus ē nob̄ delicta remittere et gr̄am p̄ferre. si dūtate ve

raciter et ex corde sibi tres subscriptas veritates porriga

mus. **P**rima v̄itas. **D**ñe si sic vel sic cōtra bonitatē tu

am peccavi mihi displicet. ratione et̄ cuius p̄niāz ago.

q̄z te offendi q̄ totus es venerādus et colēdus. quod

Prime partis

mandatū tuū trāsgressus suz. **S**ecūda veritas est. **D**omine bonū habeo ppositū z desiderū tuo iuuamine me diāte in futurū p̄cauendī ne incidā in peccatū z occasio nes iuxta possibilitatē viriū euitandī. **T**ercia veritas. **D**ñe bonā habeo voluntatē pctōz meoz confessionē ī regre faciendi p loco z tpe. fm tuū z sancte matris eccle sie mādatū z preceptū. **H**as veritates q̄sq̄s qualicūq̄s loco z tpe sinceriter nō fice aut mēdaciter ex corde pnū ciauerit. securus existat in salutis z gratie statu se cōsista re z vitā eternā mereri. q̄; uis oīa crimīa cōmississet. **S**i etiā talis absq̄ vlla p̄fessōe p̄tinuo discederet in absen tia sacerdotis dormiēdo. aut alio quocūq̄ modo. morte subita p̄uentus idē finaliter saluaret acerbissima purga torij pena mediāte **E**x q̄ notandū z salubre p̄siliū elicit vt christianus singulis dieb; bis vel semel. sero aut ma ne aut saltē festinus dieb; redeat ad cor suū p̄sciam exa minās. an tres premissas veritates proferre valeat cuz cordis sinceritate sicq̄ intra statū salutis se esse cōfidat. **H**ec de cancellario. **N**ec mīz si ad penitentīā de peccat; deus gratiā infundit dimittēdo peccatū cū ip̄a p̄ha di cat. **D**ixi confitebor aduersum me zc. **C**ū etiam leprosi decē euntes vt oñderēt se sacerdotib; mūdaci s; anq̄ se actu sacerdotib; p̄sentarēt. **U**n̄ etiā magister sententia rū ezech. xvij. **S**ic allegat ad ppositū. **Q**uacūq̄ hora peccator conuersus ingemuerit saluus erit. **N**ō dicit ore cōfessus fuerit sed conuersus ingemuerit. **H**uic p̄sonat dictū alb. iij. iij. scripti di. xvi. exponētes illō verbū **A**ugustini in littera. **P**auēat etiam penitens ne prius ad domi corpus accedat. q̄ conformatus sit bona p̄scia. **U**ult inq̄; dicere q̄ oīs bona p̄scia adulti hoīs hñs ḡ riā est p̄formata. qz actus p̄triciōis detestās pctm̄ ē act us meritorius. **S**ilr actus fidei in deū z h̄mōi. **E**t ill

Capitulum octauum

actibus mouet quā iustificat. et sic statim post primum momentū contritiōis reformatus est bona conscientia per opus interius meritorium sed non exterius. Secundū solatoriū conscientie et efficacius est confessio sacramentalis. Nam secundum sanctū Thome et Scotum super illud. confessio inter alios effectus hunc habet quod si dolor contritiōis penitentie non fuisset sufficiens. tūc confessio et absolutio sacramentalis penitentiā supueniens eius supplet defectū quia cum ipsa attritiōe de se insufficiente. sufficienter deleat omnes mortales culpās. dummodo ipse penitens tūc non ponat obicem gratie per commissiōem actuali peccati mortalis. Unde quā Dauid coram Nathan confitebatur peccatū suū dicens. peccavi. statim propheta ex parte dei dixit. transtulit deus peccatū tuū. et cetera. Reg. xij. Quorum ratio est quia peccator ad hoc ut recuperet gratiam et sibi dimittantur peccata non requirit secundum predicta nisi quod cum aliquali detestatiōe etiam si illa de se insufficientis sit non ponat obicem gratie pro tūc. De hoc autem potest homo cum confitetur probabiliter valde securus esse. quia potest valde probabiliter scire. scilicet tempore confessionis et absolutionis se non peccare mortaliter et se detestari sua peccata. immo. Scotus super illud. dicit. Via ista qua homo confitetur sacramentaliter est magis in potestate hominis et certior ad gratiam primam recuperandam. quia ibi non oportet nisi non ponere obicem ad gratiam quod multominus est quam habere aliquam actionem que per modum meriti de congruo sufficiat ad iustificationem impij sicut fieri oportet in contritiōe. Unde dicit beatus Augustinus. et allegatur a magistro in. iij. d. xvi. ut paulo ante dictum est. pauca. scilicet penitens ne prius ad dominicum corpus accedat quam reformatus sit bona conscientia. super quod libro dicit iterum Albertus. Homo habens gratiam vel presumens ex probabilis signo se habere gratiam potest accedere ad corpus christi. Signū

Secunde partis

prout a natura inest. Sinderesis vero dicitur fm q̄ inclinat ad operatiua. ⁊ quēadmodū intellectus p̄ncipiorū est quo ad speculatiua. Ita sinderesis ad operatiua inclinat p̄ncipia. Exemplū de speculatiuis. vt omne totum est maius sua parte. quodlibet ē vel nō est De operatiuis aut vt nullū malū est faciendū. bonū est p̄sequēdū. Quod tibi non vis fieri ratōnabiliter ⁊ ex debito alteri ne feceris. quod tibi vis fieri rationabiliter ⁊ ex debito alteri fac ⁊ similia. Hec preterea sinderesis in nlla rōnali creatura vel intellectuāli creatura extinguit tota liter immo neciū dānatis. De q̄ ysa. vltimo. Vermis eorū nō moriet. q̄uis em̄ in dānatis ip̄a sinderesis quo ad displicentiam mali culpe absolute p̄siderate. ⁊ q̄ ad cōplacentiā boni sic extincta. tñ fm q̄ culpa comparatur ad penam sic in eis extincta nō est. qz hñt displicentiaz mali in collatōne ad penā. Et sic patz qd sit sinderesis. Ratio p̄o supior vt tradit beatus August. li. ij. de tri. est actus rōnalis potētie q̄ sumit p̄siliū ex rationibz eternis ⁊ diuinis ⁊ partim est speculatiua ⁊ partim practica. Speculatiua dicit hoc est credendū qz deus reuelauit. Practica vero dicit hoc est faciendū. qz deus p̄cepit. aut cauendū. qz eius offensionē parit. ⁊ eiusmodi. Propt̄ ⁊ quod beatus August. vbi supra ca. xvij. ⁊. ij. dicit qz rō supior supius p̄spiciendis intēdit. et supius cōsulendis. Primū q̄ ad speculatiuā. Secundū q̄ ad practica. Ratio aut inferior est actus potētie rōnalis. q̄ sumit p̄siliū ex rōnibz rerū tp̄aliuz. vt h̄ est dimittendū qz est supfluū. vel diminutū. vel faciendū. qz vtile vt honestū. ⁊ sic de alijs conditōnibz q̄s moral̄ phus p̄tractat. Tñ ratio supior sapientie deputat. sic inferior scie. Et tñ supior rō ⁊ inferior nō s̄t due potētie. s̄ rōnis duo officia. Porro p̄scia p̄ seō mō sumit ē assensus cor

Capitulum secundum

clusionis elicite in syllogismo practico vel speculativo in q̄ sinderesi maiorē rō minorē. z conscia format conclusionē. Pro cuius latiori intellectu notandū est q̄ rō in eligendis z fugiēdis q̄busdaz syllogismis vitur. In syllogismo aut̄ est triplex p̄sideratio fm̄ tres p̄positiōes ex quaruz duabz tertia cōcludit. Ita p̄tingit in p̄posito Nā rāō in opadīs ex naturalibz principijs ex lege nature seu sinderesi assumit circa p̄icularia iudiciuz. puta nullū malū culpe est faciendū z similia. tunc lex nature seu sinderesis in syllogismo p̄scientie maiorē ministrat. s̄ minorē addit rō natural̄ inferior vel superior. s̄. h̄ ē malū culpe. s̄ p̄sideratio p̄clusiōis elicite est p̄sideratio cōscientie. Tū p̄scia indifferent̄ de p̄nti p̄terito vel futuro facto remurmurat. Ex q̄bz patz qd̄ sit conscia in p̄posito. Et de tali conscia plurimi loquūtur moderni doctores. p̄sertim circa. ij. d. xxxvij. et alibi speculatiue de eadem determinantes materia.

Cap. ij. qd̄ sit recta p̄scia z erronea. z quō orit̄ error.

Est aut̄ hec conscia duplex. s̄. recta z erronea. Recta est assensus conclusionis debite illate ex p̄missis veris i syllogismo p̄ctim practico. vbi maior p̄cedit ex sinderesi vel ex ratione vel fide cognit̄ z in minore p̄ rōem superiorē vel inferiorē vere z debite subsumit̄ vt oē dei p̄ceptū est faciendū. h̄ est huiusmodi. videlicet diligere deū sup̄ oia. ergo deus est sup̄ oia diligēdus. Conscia aut̄ erronea. vt dicit b̄tus Augu. z habetur dist. xxxvij. vbi supra. tunc i aliquē cadit. quando in agendo intellectus aliquid pro vero approbat quod falsum est. aut econtrario pro falso approbat quod verum est. Et sic quādo in syllogismo conscientie in minore false vlt̄ male subsumit̄. quia tūc erronee et false concludit̄. Causa aut̄ q̄re conscia errare pōt̄ est ista. qz p̄scia p̄format̄ ex

Secunde partis:

Assumptione alicuius particularis propositionis sub vniuersalibus regulis operandorum. Propositionis autem que assumitur seu subsumentur non est per se nota ut sunt vniuersalia principia agendorum sed innotescit per fidem vel inquisitionem rationis. Et ideo circa ea et circa conscientiam ex eius assumptione formatam contingit error. vel quod fidei non assensum non est omnimodis fides. *1. Thessa. iij.* Vel quod ratio preferens et indrens decipit. quibus quidem ex in consideratione eorum que inquirenda sunt et consideranda. quibus vero ex passione abducente iudicium rationis. quibus etiam ex habitu malo vel erroneo. *Exempli gratia. lex tradit vniuersale principium circa quod non contingit errare. scilicet quod illicitum non est faciendum. Hereticus autem assumit quod iuramentum est illicitum ex eo quod scriptum est *Matth. v.* Ego autem dico vobis non iurare oino. Ex quo sequitur conscientia erronea. scilicet quod nullo modo est iurandum. decipitur autem conscientia quod non fert illud dictum scripture ad alia in quibus concedit iuramentum tanquam licitum. Patet ergo quod conscientia errare potest. Et per idem patet quod sinderes errare non potest. Respicit enim sinderes vniuersalia principia agendorum. circa que non contingit mente errare. sicut nec circa prima principia in speculabilibus. Et sicut prima principia in speculabilibus non possunt esse falsa eo quod immediate illustrantur lumine intellectus agentis. sic et prima principia in operabilibus circa que est sinderesis erronea esse non possunt quia etiam immediate sequuntur lumen intellectus agentis. de quo *ps.* Multi dicunt quis ostendit nobis bona. Et respondeatur *Signatum est super nos lumen. viiltu. do. de. le. in. cor. me.**

Notandum tamen quod proprie loquendo non omnis error circa iudicium agendorum est error conscientie. Errant enim omnes qui operantur malum. sed in solis ex habitu peccantibus est error conscientie. In peccantibus vero ex passione est ratio aliquando recta. *Unde ignorantia electiois que est in eis. de q.*

Capitulum Tertium

postea patebit nō est error scientie. qz scientia soluz dicit illud iudiciū quo intellectus iudicat aliqd esse bonū vel malū q̄stuz ad deū z bonos mores. Un̄ incontinēs qn̄ scit fornicatiōez esse malā. z nihilomin⁹ passione ductus. eligit eā tanq̄s bonā. scia sua nō errat. imo sciēter facit p̄tra scientiā rectā. Ex quibz iterū patet q̄ triplex pōt esse error circa syllm̄ practicus. Unus est error electionis in eo q̄ peccat ex passione obūbrante iudiciuz rōnis. Alius est error credulitatis seu sententie. qn̄ quis assertiue inheret p̄clusioni q̄ scientia p̄rie dicit scia. Alius est error dubietatis seu dubitatōis quādo neutram partē tenet cū certitudine. sed de vtraqz dubitat de qua dices infra late pte. iij. ca. i. z seq̄ntibz.

Capitulum. iij. cur scia ligat sicut lex.

Nunc videndū est quō cōscia se hñrez ligat Nam oīm catholicorū doctorū sententiā captendo sciaz p̄rie p̄ credulitate scz firma qua quis se credit sub pctō ad aliquid teneri cōscia sic ligat. q̄ ea nō d:posita z stante hō peccat. si p̄tra eā faciat. siue cōsciētia sic recta. siue erronea. vt p̄tz auctoritatibz z rōne. Un̄ ap̄tus ad Ro. ix. dicit. Dñe qd̄ nō ex fide pctm̄ est. Orige. Ubi vult ap̄tus vt nihil dicā. nihil cogitē. nisi hil agam nisi p̄m sciam. Et glo. super p̄dicto textu de Dñe etiā si bonū sit i se quod nō ē ex fide. id ē qd̄ sit cōtra fidem. i. p̄tra cōsciaz vt credamus malū esse peccatum est. Et iterū glo. ibi. de Dñe qd̄ sit p̄tra sciaz edificat ad gehennā. Insup sup illo Eccl. vii. Scit tua cōsciētia qz tu crebro maledixisti. Alius glo. Qua iudice nemo nocēs absoluit. P̄tz etiā rōne. nā scia aut est recta. z tunc ligat aliqua lege naturali. diuina. aut positia. aut cōscia est erronea. z tūc ligat etiā vel p̄ture p̄cepti. v. l. iussu dei. licz per accidēs. qz cōscia nō dicitur

Secunde partis

aliquid faciendū ea ratione q̄ sibi videat. sed haeratioe
quia sibi a deo iustum est. vel preceptū. Et ita ratio pro
tunc dicat se teneri ad aliqd. Et quia h̄ dictamie sc̄are
volūtas nō p̄format serationi. iō actus volūtat̄is inor
dinatus est. Vñ qñ consciētia hoīs errat dictando esse
licitum z esse faciendū sub debito quod est de se peccatū
z quod scire tenet. z qd̄ scire pōt. peccat faciendo s̄m dē
tramē p̄scientie. quia ex ignorantia iputabili peccat p̄pes
trando actū illicitū. Et etiā tūc peccat nō faciendo sc̄as
te erronea p̄scientia. qz facit cōtra consciām. ideo cōsciē
tia d̄z habentē ligare. ligari ei dicit̄ moraliter q̄ sic dispo
situs est circa aliqd̄ agibile q̄ in neutra partē potest licē
te declinare ad modū illius q̄ ligat̄ cor paliter. q̄ nunq̄
pōt. p̄cedere interim q̄ ligatus est. Nec tñ aliq̄s sic cons̄
scientia ligatus. est simpliciter p̄plexus quia pōt z debz
consciām erroneā deponere. licz sit p̄plexus s̄m qd̄. id ē
interim q̄ retinet illā consciām erroneā quā postq̄ des
posuit n̄ peccat. Exemplū de eo cui dicat̄ consciā q̄ nū
q̄ sit iurandū. adueniēte precepto superiorū. in q̄ de di
cenda veritate iurare debet. si iurat peccat. qz facit p̄tra
consciām. si non iurat peccat contra obedientiaz. Circa
premissa occurrūt plura dubia. Primū dubiū est de
modo ligamētī conscientie. z utrū erronea consciā liget
ad errorem deponendū. Rñdetur q̄ p̄scia erronea duo i
cludit. errorem scilicet et consciētiām. Ratione primi
ligat ad deponendum eam vinculo diuini precepti Ad
Ephē. iij. expressi vbi sic dicit apostolus. Deponentes
vos s̄m p̄st̄inā conuersationem veterem hominē qui
corrumpitur s̄m desideria erroris. Ratione vero secun
di ligat vinculo conscientie ad faciendum quod debet.
Nec tamen est simpliciter perplexus. quia potest z debet
deponere illam. Et ille simpliciter nō ligatur. et per p̄t̄

Capitulum tertium

us et magis ad deponendum quam ad faciendum tenetur. Et si de illa per se nesciat iudicare debet peritiores consulere vel ubi deest humanum consilium. debet se per orationem ad deum conuertere. Dubitatur secundo. vtrum conscientia erronea aliquando excuset. Respondetur quod lex iniqua suum conditorem non excusat sed potius condemat. Primum illud Isa. x. Ne qui conditis leges iniquas. Conscientia autem erronea est lex iniqua. ab eo tamen condita quod eam sibi formauit. ideo simpliciter non excusat. sed magis peccatum facit et aggrauat. Ad cuius euidentiā notandum quod tripliciter errat conscientia. Primo indifferentia iudicat esse precepta. vel prohibita. Secundo e contrario precepta vel prohibita iubicans indifferentia. Tercio iudicans precepta esse prohibita e contrario vel e contrario In primo casu non excusat sed illaqueat et condemnat. In. ij. et. iij. casu nota quod conscientia erronea duo includit. scilicet conscientiam putatiuam et errorem. ex primo excusatur peccatum pro tanto quia minus contempnit. Ex parte pligratia quando fornicari non credit esse peccatum. et ideo fornicatur sed pro tanto aggrauat quod libidosus et securus peccat. In Hier. iij. Sapientes sicut ut faciunt mala boni aut facere nescierunt. Deu. ij. ac distinguunt. Cum enim ois errans sit ignorans. ut di. bea. Augu. in enchiridion. ca. xvij. Ideo quod modis contingit aliquem ignorare tot modis contingit etiam errare. de quibus dicitur distinctius sequenti ca. Dubitatur tertio vtrum erronea conscientia plus liget quam preceptum prelati in indifferentibus quam preceptum potest Sunt autem indifferentia ut leuare festucam et similia. Respondetur. Obediens prelato contra conscientiam aut ea priuat conscientiam iudicium affectu vel effectu ut subdens precepto prelati. aut facit contra conscientiam et affectum voluntatis. obediens prelato timore animi vel amore inordi-

Secunde partis.

nato. In pmo casu facies q̄ conscientia nō peccat. s; mere-
tur licz nō possit deponere conscientia sicut nō pōt rñdere
rōnib; p̄tra fidem. voluntatē tñ captiuās illi obediēdo
meret. secūde *Coz. x.* In captiuitatē redigētes oēm in-
tellectū in obsequiū xp̄i In secūdo casu peccat. s; minus
q̄ si faceret p̄tra prelati preceptū. Primo agēs p̄tra pre-
lati preceptū mag; p̄tēneret dñm. qz contēaens prelatū.
Nō autē p̄tēnens conscientiam erroneā p̄tēnit deū *Uñ*
Bernar. in de p̄cepto z dispen. Si tāto opere cauenda
sunt scandala periuuloꝝ. quanto amplius prelatorū q̄s
sibi deus cōequare quodammodo in vtroq; dignatur.
dū sibi met imputat z illoꝝ reuerentiā et cōtemptū con-
testans eis qui vos audit me audit. z qui vos sp̄nit me
sp̄nit. Secūdo qz talis plures immo totū collegium
mag; offendit z scandalizat. q̄ si q̄ conscientiam faciat. Ter-
cio qz se magis ad malū disponit scz ad inobediētiā z
ad rebellionē. atq; ad sequēdū p̄prium sensum z ad per-
uertēdum veritatis iudiciū. de q̄ *ysa.* quinto d̄r. *Ue d*
sap̄tētes estis in oculis vestris.

Capitulū quartū q̄ conscientia non in oī casu ligat.
qñ at̄ liget aut nō oñd̄it ex modis ignorādi diuersis.

Queritur etiā hic an conscientia erronea semper sicut
get q̄ in nullā partē possit homo licite declinare
Rñdes s̄m sanctū *Tho.* i. q. xix. articulo. vi. q̄ n̄
huius ratio est. q̄a error conscientie aliquñ nō est ipurabil̄
conscientiato sicut z ignorantia aliqua pura inuincibil̄
vel ignorantia facti probabilis q̄ excusat totaliter a pec-
cato sic z error. Nā error ex ignorantia solet procedere.
Ad faciendū autē qñ error conscientie liget z qñ nō z qñ
excuset a pctō. *Op̄*ortet prescire qñ ignorantia excuset a
pctō z qñ nō. Cuius rō est. qz ignorantia facit inuolūta-
riū in toto vel in pte. z p̄ p̄ns excusat in toto v̄ in parte

Capitulum quartum

cum nihil sit peccatū nisi qz voluntariū s̄m beatū Aug. z par ratio est de errore. Considerandū igit q̄ q̄tū in p̄posito sufficit. Quintuplex est ignorātia. i. circūstans v̄l cōcomitās. Inuincibilis iuris seu vniuersalis. facti seu p̄ticularis z electionis. Ignorātia cōcomitās actum seu circūstans est q̄n ignorātia est de eo qd agit. z t̄n si sci res nihilominus ageret. z tūc nō excusat peccatū nec ag grauat. nec diminuit. qz nō inducit ad volendū. Exem^{plū} de eo q̄ vellet occidere hostē sed ignorās occidit euz putās occidere seruū. signū huius ignorātie est cū q̄s n̄ penitet q̄ actū peccati fecit. Ignorātia inuincibilis est q̄ n̄ est in potestate alicuius. Vel fit ex ignorātia seu nescientia alicuius circūstantie absq̄ omni negligentia impu^{tabili} precedente. v̄l vt alij dicūt. z in idē redit. Est eoz que nec tenemur nec possumus scire. Vñ ignorātia q̄ ē inuincibilis s̄m se z suā causaz excusat ex toto q̄ accusat oīno inuoluntariū. Dicūt autē notanter z s̄m se z s̄m suam causam. propter ebriūm et ebrietate peccantem cuius ignorātia est inuincibilis s̄m se quia tūc nō pōt iudicare qd agendū vel quid nō agendum. Non t̄n est inuincibilis s̄m suā causam. quia potuit se nō inebriare. z sic n̄ ignoraret vnde non est oīno excusatus. Hec ignorātia inuincibilis s̄m alb. in summa est multiplex quia q̄daz ex natura est inuincibilis sicut in morientibz z in melancolicis et hec ex toto excusat. Alia est inuincibilis ex accidente. vt in ebrio vel q̄ comederūt iusq̄hamū vel cicutas. q̄ ad insaniā ducūt. vel ex infirmitate aliqua. In q̄bus si quis dedit causam faciendo rē illicitā nō excusat ex toto. Si vero rei licite dedit operam excusatur in toto. qz tūc nō ē culpa sed pena. De hac ignorātia dicit p̄cordādo cū p̄missis vln. sup. ij. di. xxij. z cōcorditer in summa sua li. vi. Ignorātia inq̄t iurē vniuersalē ē vt si aliq̄s nes

Secunde partis

sciret futuruz esse peccatū vel aliqd hūmōi. Hec ergo si om̄
nino inuincibilis. z inuolūtaria qz scire qd nō pōt vt pā
ter in pueris z stultis a natiuitate. tunc excusat ex toto.
Silit̄er si qd de aliquo agēdo dubio magis peritos cō
sulit de q̄ nullaz habet auctoritatē exp̄itam vtrū ita sit
vel nō. dūmodo formet sibi bonā p̄sciam postq̄ magis
peritos p̄sulerit. etiā si res aliter se h̄z q̄ ip̄e sentit. excu
satur em̄ qz fecit qd potuit. Ideus autē nihil impossibile
requirit ab hoīe Si autē homo incidit in hanc ignozā
tiam inuincibilē. hoc erit aut p̄ opus licitū vt si per vi
gillias z abstinentias hūmōi aliquis insanus factus est. et
tūc excusat ex toto. etiā si excessus furoris peccatū veniale
fuerit. Aut incidit culpa suo mortali. z tunc dicūt qd az
q̄ peccatū sequēs excusatur ex toto si nulluz h̄z vsuz ratio
nis. z hoc est p̄babili⁹ z verius. Hec vtricus. consentit
cū hoc Ray. an. sum. z August. z Ambro. xv. q. i. aliq̄s
et ca. illa cauēda. Vñ pe. de pal. super. iij. di. xij. cōcoz
dans cū predicis dicit cū Durādo Ignozātia que est
causa actus aut est eoz q̄ nec tenemur nec possum⁹ scire
que d̄: inuincibilis. aut eoz q̄ tenemur z possumus scis
re q̄ dicit vincibilis. Dicit excusat si sit inuincibilis fm̄
se z fm̄ cām. qd̄ additur p̄pter ebriū. vt supra dicitur est
qui nō in toto excusat. Ignozātia autē vincibilis aut
est in vniuersali. z dicit ignozātia iuris. aut in particula
ri. et d̄: ignozātia facti. Prima autē est directe affectata.
vt homo liberius peccet. z hec nō excusat sed aggrauat
Aut nō est directa affectata. sed puenit ex quadā negli
gentia. z hec licet nō excuset ex toto sequēs peccatū. tñ ip̄m
alleuiat. Ignozātia autē particularis seu facti excu
sat vel nō excusat vt infra dices. Dicit ergo pe. de pal.
super verba Durādi sic Declaratio quā facit de ignoz
rancia causali vincibili bona videtur. Est autē addens

Capitulum quartum

dum ad id quod dixerunt ignorantia vincibilem elus.
ad qd homo scire tenetur z pot. qd si no posset vel non
teneat. excusatur. vt miles. mulier. minor. z sic de alijs
tenentur scire iura hoim positua nec pari rone qui va
cant theologie sacre exordinatione pfirmata per papaz.
etia decretiste decretales z hmoi. sed qd cunqz est voli ca
par tenet scire ius naturale z diuinu q ad coia. Hec pe.
Est igit ignorantia iuris eoz q quis scire tenet. vt q for
nicatio est pctm mortale si q nesciret z silia. Dz ergo sm
pet. Ignorantia vniuersalis. sm iuristas. vero ignorans
tia iuris. z in idē redit. qz ius hic vocatur regle vniuer
sales regētes vitā hūanaz. Et hec ignorantia iuris vari
atur in diuers. dū vnus scire tenet. ad qd alijs scire nō
obligat. de q dicef largius pec. iij. ca. xxij. z. xxij. Hec
ignorantia iuris aut directe affectata vt hō liberius pec
cet. Et hec nō excusat sz agguat. Aut nō est directe affe
ctata. sed puenit ex quadā negligentia. et hec licet nō ex
cusat ex toto. tñ excusat a tanto. z alleuiat pctm. Exem
pluz primi de eo cui dicitur pscia q debet accedere ad n
suā qd noluit intelligere vt bñ ageret ne haberet psciaz
retrahentē. z pterea iniquitatez meditatus est in cubis
ll suo. s. pscie. z astitit vie non bone. Tales stz de quibz
Job. xxi. dz. Recede a nob. sciam viaz tuaz. nolumus
et. talis peccat grauius. Exemplū scdo de eo q neglexit
solū discere dei pcepta qñ discere potuit. q ad alienā nō
accederet. si id sciret ptra dei pceptū esse. talis peccat. sz
minus q prior. Ignorantia facti. vt loquūtur iuriste vt
pncularis. vt loqur phus. z etia in idēz redit. qz factū
aliqz vocat pnculare determinatū p circūstantiā. quā
ptingit etiam sapientē aliquādo ignorare z est particu
lariū circūstantiarum in actu. z in tali aut adhibetur

Secunde partis

Debita diligentia. et datur opa rei licite. et hoc modo excusatur sicut fuit de Jacobo cognoscendo Iyam quaz credit esse sua. s. rachaelez. Aut non est adhibita debita diligentia vel data opa rei illicite. et hec non oino excusatur. potest tamen plus vel minus laeuare si non fuerit directa affectata. Unde si quis apaz rei licite dedisset moderate. ignorantia sequens culpam non haberet. et sic posset peccatum non ex toto excusare. ut patet in his qui per exercitium spiritualium operum in amerciazibus sunt. ut scriptus est Th. 6. Ignorantia vero electionis mala est quam puenit vel ex passione vel ex habitu in quibus aliquis actu non considerat. quod tamen considerare potest et debet. et hec ignorantia quodammodo affectu peccati consequitur ut quando ex concupiscentia peccati quam voluntas non reprimat absorbetur iudicium rationis in particulari operabili. secundum quod dicitur. vi. ethi. quod delectatio corrumpit existimationem prudentie. secundum quam ignorantiam omnis malus dicitur ignorans. hec ignorantia non excusatur peccatum nec minuit quia non est causa peccati sed consequitur omnem peccatum. De ignorantia etiam habes plura per te. in. ca. xv. conclusionem. ij. Ex preteritis omnibus itaque liquet quod tres solum ignorantie videlicet inuincibilis iuris et facti peccatum excusant. augent vel diminuunt. omnibusque predictorum una ratio talis est Sicut se habet ignorantia ad causandum vel non causandum. minuendum vel augendum voluntarium sic se habet ad excusandum. Nam eo ipso aliquid imputatur ad meritum vel culpam. quia est voluntarium. et certum est voluntarium tamen est imputandum. Sed ignorantia se habet ad causandum non voluntarium vel inuoluntarium et augendum ipsum se minuendum modo quam dictum est. ut patuit per membra singulorum. ergo etc. Sed diceret quis forte. In multis ignorantibus inscius iam laboro. quid igitur faciam ut eas euadam. vel ut deus mihi non imputet ad peccatum. nam delicta quis intelligit. Ideo cum psal. clamare habeo. ab occultis

Capitulum quintum

his meis munda me dñe ⁊ ab alienis parce seruo tuo
Rñdit petrus de thar. q̄ p̄ verā p̄titionē delect̄ ignorā
tia inq̄tum est p̄ctm̄ quo ad reatū. manet tñ ignorātia
actu cuius ratio est. quia quādo desinit esse voluntariū
desinit esse peccatū. nō tñ desinit eē simpliciter. De
hoc tamē aliquid lucidius infra videbitur.

Capitulum quintum applicat diversos modos
ignorandi ad questionem precedentem.

DEr premissa rñdetur directe ad questū p̄cipaz
de vbi queritur vtrū p̄scia erronea semp̄ sic liget
se hñtem q̄ in nullā partē possit hō licite declina
re. Rñdetur distinguēdo de errore p̄scie sicut et d̄ ignorā
tia. qz aut est error imputabilis cuius ip̄e errans est cā
vel occasio aut nō est imputabilis sicut est error ignorā
tie vel circumstātie particularis qualis fuit in Jacob re
spectu iye. ⁊ ita de similib; erroribus nō imputabilib;.
In talibus itaq; p̄scia talis nō ligat mō in titulo quest
onis p̄tracto. Nā per talē consciam hō non est ligatus
simpliciter. sed soluz fm̄ quid. potest eñ fm̄ vnā partē
licite procedere. Si aut error sit imputabilis. tunc p̄ ta
lem consciam homo ligatus est simpliciter stante tali cō
scientia. qz nec fm̄ ip̄am potest hō licite facere nec cōtra
ip̄az. Cuius ratio est. qz vna sola conditio mala reddit
actum simpliciter illicituz. sed in omni actu qz est fm̄ ta
lem consciam vel p̄tra ip̄am est aliqua conditio mala.
Patet hoc de primo actu qui est fm̄ eam. Actus em̄ q̄
est fm̄ p̄sciam erroneaz. vel est malus fm̄ se. vt cū aliq̄s
credit esse furandum vt detur pauperibus. vel est ma
lus. qz p̄hibituz vel rōne p̄cepti supueniētis. vt cū pre
cipit̄ alicui iurare. qui tñ nō iurat eo q̄ credit iuramentū
illicitū esse. Et ita in omni actu q̄ fm̄ p̄sciam erroneā est.
aliqua est conditio mala. vel de se. vel ex prohibitione

Secunde partis

Hoc autem non est intelligendum de conscientia errante circa indifferentia vel ea que sunt superrogationis ut cum aliquis se credit teneri ad leuandum festucam quo ad primum. Vel ad viuendum caste quo ad secundum. cum tamen ad neutrum teneatur. In talibus enim acius qui est secundum conscientiam erroneam non est malus secundum se nec etiam prohibitus. ideo se quies conscientiam talem erroneam non peccat. Generaliter autem faciens contra conscientiam peccat quoniam conscientia dicitur aliquid tanquam debitu. ut probatum est supra. in. ca. Sed quoniam dicitur sibi solum ut licitum. ut quod fornicatio sit licita. tunc faciens contra eam non peccat. Sed cum dicitur aliquid ut debitu tunc peccat: nam conscientia erronea in materia imputabili determinata prohibicionem vel preceptum ligat semper quod tamen intelligendum est quoniam dicitur precipiendo vel prohibendo. non autem consulendo aut permittendo ut si per heresim de errore charitatis et libertate spiritus dicitur conscientia non esse negandum illi quod per charitatem petit usum corporis. tunc sic ligat conscientia quod quicquid faciat peccat. Unde etiam leuans festucam credens contra preceptum dei agere peccat grauiter precipiendo. Vult enim agere contra preceptum diuinum sub quo conscientia comprehendit aliquid ut inclusus. Et licet illud vere non sit inclusus sub precepto tamen iste vere quod ad mentem est preceptor precepti qui credit oppositum eius quod vult facere esse preceptum. imo dicit sanctus Thome. distin. xxx. in secundo scripto. Si ratio dicitur aliquid directe cadere sub precepto tunc peccat mortaliter omittendo illud quod conscientia dicitur. etiam si sit veniale de se vel indifferentis.

Capitulum sextum mouet plura dubia de ligamentis conscientie et soluit.

Quoniam circa prefatam materiam erronee conscientie sunt adhuc tria dubia soluenda. Primum quis plus peccet: an ille qui facit contra conscientiam erroneam. an ille qui sequit

Capitulum sextum

etur ipsam. Respondet durandus. di. xxxix. vbi sup. Descendit
inquit qd si non potest vno simone determinari. Sed considerandum
quid est illicitum illud quod conscientia erronea dicitur esse faciendum.
quod quicquid est illicitum ut peccatum veniale sic quoniam conscientia dicitur esse
mentiendum propter vitam innocentiam saluandam. quoniam vero ut
mortale sic quoniam quis credit esse furandus esse malum diuitibus
ut detur bonis pauperibus. Ex parte etiam conscientie consideran-
dum est quod ipsa dicitur faciendum. quod quicquid dicitur aliquid facien-
dum tanquam ex precepto. puta quod non mentiens propter vitam alte-
rius saluandam reus est homicidium. quoniam non dicitur aliquid
esse faciendum. ut opus misericordie solum. puta quod furtum comit-
tens bene faciat. ut det pauperibus. et sic sit misericors. In pri-
mo casu sequens conscientiam erroneam peccat solum venialiter. sed
faciens contra ipsam peccat mortaliter. In secundo autem e contra-
rio. Si autem sit aliquid ex precepto faciendum vel omittendum
et conscientia dicitur oppositum tanquam cadens sub precepto. tunc
comparandum est preceptum precepto. et secundum hoc videndum.
Verbi gratia. Si mulier errante conscientia. credat quod licitum sit
mechare. ut saluet sui viri vitam. alioquin rea est homici-
dij. plus peccat exponendo se vel virum morti. quam mechando
quia maius est non occides. Simili modo est in om-
nibus alijs iudicandum. Cum enim utrobique est preceptum tunc
comparanda sunt illa ad inuicem ut secundum illa iudicet de pre-
ponderando. Si enim mulier credat se teneri ex precepto
Non occides ad mechandum pro vita viri aliter putans.
se fore ream homicidij. plus peccat non mechando quam mechando.
E contra si putat se occidendam ne violetur. plus peccat
se ipsam occidendo secundum conscientiam quam mechando contra eam.
Dubitatur secundo an dictam conscientiam plus obliget
quam preceptum prelati. Respondet Tho. in. ii. quod sic. quia
conscientia non obligat virtute propria. sed virtute precepti
diuini. Conscientia enim non dicitur aliquid faciendum hoc

Secunde partis.

ratione. qz sibi videatur. sed hac ratione. qz a deo preceptū est. vñ per accidens ex virtute diuini precepti obligat in quantum dicitur hoc vt preceptum a deo. Et ideo dictamen scie plus obligat q̄ preceptū prelati sicutz preceptū diuinū in cuius virtute ligat sicut pz in exemplo. Si preceptū regis n̄ puenit ad populū nisi mediāte aliq̄ p̄ncipe. si p̄nceps diceret. h̄ est preceptū a rege q̄uis nō eēt verū. dictū suū obligaret vt preceptū regis. ita qz p̄ceptores penā incurrerēt. Dubitat̄ tercio q̄t modis possit q̄s pplexus esse in conscientia. R̄ndet̄ in genere h̄ scit̄. sed in specie q̄si infinitis modis fit. Vñ s̄m Anthoniozē in summa sua. triplex est pplexitas. scz pplexitas intelligentie sacre scripture. Perplexitas intellectiua faciendū. z est pplexitas inuitabilitatis peccādi. Prima z secūda reperiunt̄ in sanctis ad qd̄ significandū apud Isai. ponit̄ quinto loco onus egypti. Postq̄z em̄ homo excutit a se onus babilonis id est amorē huius mūdi. a quo p̄mū exonerare se h̄z. Secūdo loco se excutit ab onere philistinū. id est demonū temptatōnū. Et post hoc excutit se tercio loco ab onere Moab. id est ab onere secularis scientie. vt dicere possit cum apostolus. Non qz sufficientes simus aliquid cogitare a nobis quasi ex nobis. sed ois sufficientia nostra a dō est. Et post hec onus carnalis dilectionis siue prudentiā carnis que dicit̄ onus damascia se excutit. Itē vltimo restat onus egypti qd̄ qui libet sanctus h̄re p̄t. Hec sunt tenebre ignorantie q̄bz premuntur sancti. sed nō opprimunt. Et ita patz qz sancti h̄nt pplexitatē primā z secundā. P̄ia aut̄ pplexitas soluitur p̄ distinctionē multiplicat̄. siue amphibologye z equiuocationis. vel p̄ distinctionez tempoz. vel qd̄ simpliciter dicit̄ s̄m qd̄ intelligi debeat. Secūda pplexitas soluit̄ vno modo scz p̄ sp̄m sanctū. Vñ. i. Joh̄a.

Capitulum sextum

scdo. Vos vnctionē habetis a sancto. glo. spiritu z no
scitis omnia. scz ad salutē necessaria Et iterū ibidē. Hoc
scribo vobis de his qui seducūt vos. z vos vnctionem
quā accepistis a deo manet in vobis. z nō necesse habe
tis vt aliqs doceat vos sed sicut vnctio eius docet vos
de oibus. z verū est. z nō est mendaciū. vbi fm glo. vna
ctio est charitas. sanctus q̄ hāc dat est spūsc̄tūs. Et fiet
sic. vt docēte vos interius spūsc̄tō. nō indigeat us extrin
secus hoim institutis doceri. Et iterū ibidē dicit glo.
Nemo docēti homī tribuat q̄ ex ore docentis intelligit
q̄a nisi intus sit qui doceat lingua doctoris exterius in
vanū laborat. Nec tamē doctor taceat sed qd̄ pōt agat
Idez ex intentione tradit Grego. in ome. z Augusti li
bro de magistro docet qd̄ q̄a nihil intelligit nec etiā in
tellectus agētis lumine illustretur. q̄ intellectus imedia
te a deo illuminat. Idcirco vnus ē magister noster xp̄s
eterna sapiā. Et notandū q̄ in prāte nra est h̄e vnctio
nē prefatā. Vñ nico. de ly. sup p̄fato testu. s. maneat in
vobis. Dicit in prāte hoīs est grām baptismi obfuarē
De q̄ premisit. vnctionē habetis a sc̄tō. s. spū z noscitis
omnia. s. ad salutē necessaria. Si em̄ natura nō deficit in
necessarijs. multo minus auctor nature. Vñ si heretis
cus veniat ad corrūpēdū fidē in simplici fidei q̄ se cō
uertit ad deū orandū. p vnctioē ei nō deficiet qn̄ eū diri
gat p se. vel p aliū fm ea q̄ ptinet ad salutē fm suū sta
tum. Illud aut h̄e dicimur qd̄ est in nra prāte habēdū
qd̄ aut dicit nō necesse habetis vt aliqs doceat vos. scz
hō nō est intelligendū q̄ simplices fideles p̄cēpnere de
beant doctrinā supioꝝ vel etiā eā negligere cū eā poss
sint habere. Sed qd̄ fieret si humana doctrina deficeret
tunc em̄ deus supleret. Vñ frēq̄nter repiunt aliq̄ sim
plices nutriti in cāpis clarius vidētes in his que sunt

Secunde Partis

ad salutē necessaria. q̄ illi q̄ quasi quotidie audiunt ser-
mones in ciuitatib; magnis. Concludit autē z verū est.
et nō est mendacium. qz ab eo q̄ est regula veritatis nō
potest procedere nisi verū. Hec Aycol. Tercia pple-
ritas soluit p̄ dispositionē erronee conscie d̄ qua videbi-
tur parte tertia per totū. Nō nullus pōt esse. h̄. modo vt
tercio nō pplexus adeo q̄ sit simpliciter perplexus. als
talis nō libere nec voluntarie peccaret q̄d nunq̄s fit. q̄a
omne peccatū fm̄ Augu. est adeo voluntariū q̄ nisi aliq̄-
liter sit voluntariū nō est peccatū. Si autē alicui apparet
at q̄ peccet siue faciat siue dimittat. apparentia est non
veritas. qz si sciam haberet z non ignorantia videret vi-
am sine peccato faciendi vel dimittendi. vt patz in exē-
plo sequenti. Potest tñ aliq̄s esse pplexus fm̄ quid. scz
fm̄ erroneā p̄sciam. qua deposita erit liberatus. Exem-
plū de eo cui dicitur p̄scia q̄ fornicari debeat. alias reus
erit mortis p̄rie persone. errat talis p̄scientiatus. et in-
terim q̄ talē hz p̄sciam est pplexus fm̄ q̄d. quia siue for-
nicet siue nō. peccat. quia si facit cōmittit peccatū forni-
catōis. si nō facit cōmittit ex intentione seu p̄scia p̄ctm̄ p̄-
p̄rii homicidi. et sic fm̄ q̄d nō est pplexus. Igr̄ deponat
p̄sciam z tunc fornicādo non peccat. Iste tñ cui apparet
q̄ p̄sciam non possit deponere. z fm̄ quid perplexus est
inter duo vicia. aliud plus eligat viciū vel potius min⁹
rimeat incurrere. q̄d in se minus p̄ctm̄ extat. sicut in exē-
plo de eo patet qui in turri captiuus est. et sine corporis
periculo euadere nullo modo potest. eligit locū vbi cadē-
do deorsum minus ledat. De h̄ ē etiā regula vniuersal
theologozū hec. In nullo casu est aliq̄s pplexus int̄ duo
p̄ctā q̄n̄ ei pateat exitus absq̄ nouo p̄ctō. naz si iurauit
q̄sp̄tā se occisurū petrū innocentē et nō occidat eū. ipe n̄
peccauit nouit. sz iā peccauit iurādo. Si at̄ p̄scia dicitur

Capitulum septimum

sibi erronea & petrus innocens est statim occidendus. ab eo dimittat hanc conscientiam liberatus est. Si autem postremo incidat duo precepta inconciliabilia ex culpa sua tunc agat illud quod de se est magis obligatorium et a nouo peccato immunitas eussit.

Capitulum septimum tractatus secundi
assignat quatuor causas erronee conscientie.

Ubi quod sit erronea conscientia qui vulnus magnum est anime nunc ut medela adhiberi possit radicatus videndum est de causis erronee conscientie. Ubi sciendum quod ex quatuor oritur scilicet ex discendi negligentia. ex querendi erubescencia. ex superbie pertinacia. ex affectu malivolentia. et ex aliorum viciorum grauium fetulentia. Primo inquit oritur ex discendi negligentia. Unde Isa. iij. Propterea captiuus ductus est populus meus. quia non habuit scientiam. tenent enim quilibet christi animus scire aut adiscere ea que sunt credenda ut symbolum apostolorum. et que sunt appetenda et speranda ut orationem dominicam. In que pertinet quicquid est ordinate petendum et sperandum. et ea que sunt facienda et dimittenda per dilectionem dei et proximi. contenta in decem preceptis que sunt regule omnium. dicente veritate Matthei. xix. Si vis ad vitam ingredi. serua mandata. Ea que sunt ecclesie committere vulgata precepta. ut de precipuis festiuitatibus de necessitate scirendi et eucharistiaz sumendi. atque de quibusdam alijs sacramentis ecclesie venerabiliter precipiendis tenent scire omnes homines. Tenentur insuper scire singuli homines. ut dicit sanctus Thomas. i. ij. q. lxx. ea que ad eorum statum sunt pertinentia vel officium ut religiosus ea que ad suam religionem pertinent. episcopus. iudex. scabinus. consiliarius. artifex. et sic de alijs. que ad eorum officium pertinent. Similiter tenent scire ea sine quibus conscientia non potest aliquis debitum actum exercere. Et sicut turpe est mechanico primo velle artem discere. quam deus eas exercere. sic turpius est cuiuslibet in officio licito

Secunde partis.

existenti. si nescit ea q̄ s̄ officij sui exercere vt iunct̄ ma-
trimonio elect̄ ad officia z similib̄. Nā q̄ ignorat igno-
rabitur. i. *Ex. xiiij.* Et fatuis p̄ginib̄ dicit *Math. xv*
Amē dico vob̄ nescio vos. z clausa est ianua. Secūdo
ozif̄ erronea conscia ex querendi erubescētia. puta cū q̄s
habere pōt̄ q̄s in dubijs consolat vel in arduis z erube-
scit querere. tales em̄ verā prudentiā q̄ idē est cū discre-
tione z ab erronea conscia sola scit liberare nunq̄; attin-
gent. immo demonis tēptationib̄ interim succūbent vt
diffuse pbat *Cassianus colla. ij.* *Moy*si exemplis p̄mi
abbatis *Serapionis* qui iuuenis existens seruiēdo ab-
bati *theone* p̄ demonis tēptationē cādiu in furti panis
conscientia durissima detentus est. quousq̄; peccatū co-
ram senib̄ agnouit. Deinde exemplis scripture idēz p̄z
Primo de *Samuele* iuvene a deo electo. p̄mi *Reg. ij.*
Quā deus p̄ suo colloquio voluit illustrare nisi semel
et iterū ab hely seniore sacerdote doceret. Sic vas ele-
ctionis iam conuersus deus p̄ semetipsuz statim instrue-
re noluit. sed ait ei *act. ix.* Surge z in gredere ciuitatez z
ibi dicit tibi qd te oporteat facere. Sic etiam idē *Pau-*
lus propter hoc solū ascendit hierosolimā vt euangeliū
quod p̄ miracula plura gentib̄ predicauerat priuata ac
domestica examinatioē conferret. et cū apostolis. *Cōtu-*
li inq̄t ad *Gala. ij.* cū illis euangeliū qd̄ predico int̄ gen-
tes ne forte in vacuū currerē aut cucurrissem. *Jo* cōclu-
dit *Cass.* ex v̄bis *Moy*si abbatis. Quis igit̄ tam pres-
umptoz z cecus est q̄ se audeat suo iudicio z discretōni
cōmittere cū vas electionis indignū coapostoloz suoꝝ
collatione testetur. Vñd̄ manifestissime cōprobat nec a
dño viā quidē p̄fectōis quempiam pm̄ereri q̄ h̄is vñ.
valeat erudiri doctrinā senioꝝ vel instituta p̄tempserit.
paruipendens illud eloquium qd̄ oportet diligētissime

Capitulum septimum

custodiri. Interroga patres tuos et annuntiabit tibi sententias tuas. et dicent tibi. Deut. xxij. Et iterum dicit Cassianus ibidem. Non valebit ignorantia eius callidus hostis illudere. qui vniuersas cogitationes in corde nascentes per invidiosa verecundia nescit obtrahere. sed eas maturo examine seniorum vel reprobat vel admittit. Tercio oritur conscientia erronea ex superba pertinacia. ut quando quis non humiliat intellectum suum ut scilicet melioribus et sapientioribus se velit credere. Contra quod apostolus. ij. Corin. x. Captiuantes omnes intellectum in obsequium christi. hoc est dicere ut exponit Ulricus de argenteo in compendio theologiae. quod quilibet in credendis plus debet consentire fidei quam sibi. et in agendis plus debet aliis credere fidei quam sibi. ut patebit parte tertia. capitulo. xvi. Ideo Cassianus vbi supra dicit. Vera discretio non nisi vera humilitate acquiritur. Cuius humilitatis non ficta haec erit prima probatio si vniuersa non solum quae agenda sunt. sed etiam quae cogitantur seniorum reseruentur examini. ut nihil suo quis iudicio credens illorum per omnia definitionibus acquiescat. et quid bonum vel malum debeat iudicare eorum traditione cognoscat. Quae institutio non solum per veram discretionis viam iuuenem tramite recto docebit incedere. verum etiam a cunctis fraudibus inimici et insidys seruabit illesus. Nullatenus enim decipi poterit. quod quis non suo iudicio. sed malorum viuere exemplo. Quarto oritur ex affectus maius violentia cum scilicet quis aliquam passionem sequitur. quia talis impedit animum. ne possit cernere verum. quod non solum verum est de ira. sed de omni alia passione. puta odio. timore. delectatione. tristitia. spe vel desperatione. ira. fuga et persecutione. dolore et gaudio. quando tales passionis non refrenantur ratione quas philosophus. ij. ethicorum. ponit. unde beatus Augustinus in. ij. de ciuitate dei. dicit quod passionis

Secunde partis

aiē q̄dam vocāt morbos vel p̄turbarōes aiē. et de duo
bus malis iudicijs z sacerdotibz dicit Dani. xij. Auerte
rūt sensuz suuz. glo. a recto sez auerterūt oculos suos ne
viderēt celū. glo. id est celestia nō cogitarēt. Et sequitur
Nec recordarent iudiciorum iustoz. Glo. siue dei. siue
honestatis. siue nature q̄ oibz ad bonū infusa sunt. Cau
sa subinfertur de passione. Erāt em̄ ambo vulnerati a
more eius sez Susanne. Et postea ait vni eoz ip̄m cō
demnādo Daniel. Species decepit te. et cupiscētia p̄
uertit cor tuuz. Quinto orit̄ ex vicioz alioz grauū fe
tulencia. Nā habitus z dispositiones viciozū intellectu
cecant sic vt lumē veraz intelligentie vīr habere possit. et
si habet habitus viciozū adeo debilitāt voluntatē hoīs
z affectū vt sibi mūdus sapiat. nō celestia. terrena z nō
diuina. Unde de malis in inferno positis dicit̄ tarde d̄
vīta p̄nici penitentibz. sapien. v. Errauimus a via verit
tatis z iusticie lumē nō luxit nob̄ z sol intelligentie nō ē
ortus nob̄. lassati sumus in via iniquitatis et p̄ditionis.
z ambulauim⁹ vias difficiles. viā autē dñi ignorauim⁹
z scircō etiā Thobie. ij. Uicia fm̄ glosam significant̄
p̄ iterora calida hyrūdinis q̄ cecauerūt Thobiam. Nā
do inqt̄ glo. hyrūdinis suppositus dormit q̄ leuitati las
sciue ac supbie se incautus subiicit.

Caplm. viij. dat remedia ne quis in ignorantia
dānet. Et sunt quatuor p̄ q̄ q̄s facit qd̄ in se est.

DE medicamine preterea erronee p̄cie necessariū
est videre. H̄z autē ignorantia vincibil̄ iuris z facti
q̄ est origo erronee p̄cie. duo in se mala. Unum
est reatus seu culpa. aliud est defect⁹. sciētie debite inesse.
qua scia ignorās caret. Prīmū tollit̄ p̄ verā p̄titionem
Secundū tollit̄ aut nō ip̄tat̄ p̄ diligentia debita facie
do qd̄ in se est. Exigūtur autē ad diligentia debita p̄tra

Capitulum octauum

Ignorantiã talẽ ad facienduz qđ in se quoz aut qnqz s̄z
Chriſto. viz inq̄ſitio diligẽs ſcripturarũ. reſtitio hũil̄s
in ſcripturis ſacris litteratoꝝ. opatio bonoꝝ p̄ cautela
grauũ vicioꝝ. z inuocatio p̄ orões dei z ſanctoꝝ. Qui
tũ p̄or addi qđ eſt cauſa p̄cedentiũ. videlz ardẽs deſide
riũ p̄ie beatitudis. z fuga d̄natois p̄petue. Uñ Cri
ſo. ſup Mach. omel. xxxix. iſta tangens dicit. Si velles
ſcripturarũ ingredi veritatẽ. nũc peteres orõibz. nũc q̄
reres in ſcripturis. nũc pullares bonis operibz. nunc in
terrogares ſacerdotes. nũc iſtos. nunc illos. ſed iſta nõ
fiũt. qz ſybo dei ñ credit. nec p̄miſſio b̄itudis deſiderat
nec d̄natois iudiciũ formidat. Eadẽ quoz tãgit z d̄
clarat bonauẽ. ſup. iij. i mafia d̄ fide. Primum inq̄t ē dili
gẽs inq̄ſitio ſcripturaruz ſalutariũ ſcz hoĩ. q̄ d̄z fieri p̄
attentam verbi dei auditionẽ. Unde psal. Tempus fa
ciendi d̄ne diſſipale. Ideo dile. man. tu. ſup au. et tho.
propterea. zc. Debz em̄ fieri per libroꝝ ſacre ſcriptu
re ſi quis nouerit legem attentam inſpectionẽ. qz psal.
Tunc non confundar cũ perpexero zc. Unde beatus
vir predicatur per psalmiſtã qui in lege eius meditatur
die. zc. q̄ erit ſicut lignũ qđ fructum dabit in tempe ſuo
et etiã fit p̄ cordialem auditoris de ſcriptura ſacra me
ditationẽ. Talibz em̄ inſiſtendũ eſt p̄ſertim diebus feſti
uis per que ſabbatum multũ ſanctificatur. Secundũ
eſt requiſitio humiliſ in ſcripturis ſacris litteratoꝝ qđ
fieri ſolet per conuerſationem cum bonis hominibz.
Unde in Psal. dicitur. Cum ſanctis ſanctus eris. zc.
per crebram colloctionem moraliuz bonoꝝ. quia ſc̄
cut p̄m ap̄ſtolum p̄ime ad Corinth. quinto. Corrum
p̄nt bonos moꝝes colloq̄a p̄aua. ita ediuerso p̄m psal
miſt. declaratio ſermo. tu illumi. zc. z per humilem que
ſtionem ſapientioꝝum. Exemplo h̄ieſu qui duodennis

Secundepartis.

In medio doctorum interrogabat, et audiebat illos. et sub
dicus erat illis scilicet pariter Luce. ij. Que quæsum valeant
dictum est pro ista. cap. vij. Tercium est operatio bonorum per
cautelam gravium vitiorum. ut scilicet homo sibi caueat a gravi
bus peccatis. et si in aliquo ceciderit non diu in eo permaneat.
quod secundum beatum Gregorium. deus sepe per nova peccata punit peccata.
et propter vitia gravia sinit peccatores in ignorantiam ruere. et
in peccata alia. Unde psalmus. Appone iniquitatem super iniquitas.
eorum etc. Et sic secundum glossam. Augustinus. super cecidit ignis et non vide
runt soles. Sic etiam secundum apostolum Romanorum. propter peccata pharisæ
eorum tradidit eos deo in passiones ignominie. et obscu
ratus est insipiens cor eorum. Quinimo secundum beatum Gregorium.
super Ezechiel. Continenti qui non vult penitere. ponit deus
offendiculum ut gravius impinguat. Quartum est in
vocatio per orationes dei et sanctorum quatinus deus velit
hominem illuminare ut necessaria ad salutem intelligat. et ut
ignorantia sua non permaneat. exemplo psalmus. qui ait De
licta que scilicet intelligit. et statim orare incipit per intellectum eos
rum dicens Ab occulis meis munda me domine et ab alienis
peccato tuo. Unde glossa super mattheum. vij. Christus modo
rogatus modo ultro curat. ostendens se pro vitiis passio
nes semper annuere fidelium precibus et ea nonnunquam que ipsi
non intelligunt vel intelligenda dare. vel pie petentibus. etiam
non intellecta dimittere. Quicumque igitur in predictis quat
tuor diligentiam fecerit. videtur secundum Christum. et Bonaventuram. fa
cere quod in se est et peccatorum remissionem consequi poterit etiam oc
cultorum quibus etiam per multa alia peccata dimittantur. Unde
Origenes super leuiticum. ij. dicit. Aliquid melius fere agebatur
cum antiquis quibus diversis sacrificiis venia prestabatur
apud nos una tamen venia peccatorum per baptismi lavacrum. nul
la poterit peccati misericordia. Decet enim districtiores discipli
ne esse christianum pro quo Christus mortuus est. boves. hircus

Capitulum Octauum

ques iugulabantur et ques et similia oleo conspergebantur pro te dei filius iugulatus est. Et iterum si te peccare delectat non tamen desperes. Audisti quanta in lege sacrificia pro peccatis. Audite quante sunt remissiones in euangelij. Prima est in baptismo. secunda in martyrio. tercio pro elemosyna. **U**n deate que habetis et omnia munda stant vobis. **Lu. xv.** Quarta quia fratribus remittimus. **Matth. vi.** Si remiseritis fratribus ex corde. et vobis remittet pater peccata vestra. Quinta quia auertimus peccatores ab errore vie sue. secundum illud **Yaco. ij.** Qui auertit fecerit peccatores ab errore vie sue etc. Sexta per abundantiam charitatis. **U**n **Luce. vij.** Dimittunt ei peccata multa. quia dilexit multum. Et alibi. **p.** De quarto. Charitas operit multitudinem peccatorum. Septima per penitentiam duram et laboriosam. cum peccator. lauat lachrymis lectum suum et fiunt ei panes lachryme die ac nocte. nec erubescit sacerdoti domini peccatum suum profiteri et medicinam querere. secundum illum qui ait. Dixi confitebor aduersum me iusti. me. domino. et tu remisisti impietatem. etc. **U**n **Yaco. vii.** Si quis infirmus vocet presbyteros ecclesie. Tu ergo cum venisti ad gratiam baptismi vitulum obtulisti quia in morte christi baptisaris. **Ro. vi.** Cum ad martyrium duceris obtulisti. quia auctorem peccati dyabolus iugulasti. Cum elemosynam feceris et erga indigentes misericordie affectum impederis sacrum altare hedis pinguibus honorasti. Si fratri tuo ex corde dimiseris et iracundiam et timorem deposueris mitem et simplicem animum habueris arrietem vel agnum sacrificasti. Si diuinis lectionibus instructus meditando ut coluba et in lege domini vigilando conuerteris peccatorem ab errore vie sue et ad simplicitatem colube reuocaueris et sanctis adiungendo societatem turtula feceris imitari per turturum aut duos pullos columbarum obtulisti. Si autem proximum tuum

Secunde partis

non tantū sicut te ipsum dilexeris. sed sicut christus qui
hic Maiorem charitatē nemo hz vt aiam suam ponat
qs p amicis suis. panes azimos. similia ticcōs. charita
tis oleo sub actos sine fermento malicie z nequicie. sz in
azimis sinceritatis z veritatis deo obtulisse cognosce.
Sz si in amaritudine fleus fueris si carnē tu az macerauit
ris. z multa abstinentia arefeceris. vt dicas sicut i frigoris
cōfrixā st̄ ossa mea in sacrificio. Sileza sartagine vt a
craticla obtulisti. Hoc mō veri⁹ z pfectius sacrificia of
feres q̄ taz s̄m legē nō pōt offerre isrl. Hec Orige.

Capitulū nonū oñdit tres differētias eē hoim ma
lā p̄sciam habentiū z quō facere p̄nt qd̄ in se est.

Uerū quia pfecta p̄ccta Chri. bñ videre pōt qd̄
quid facere debeat q̄stum in se est catholicus in
p̄scia erronea manēs. Hic mō opus est videre
etiā quid necessariū sit facere vnicuiq̄ siue sit fidelis. si
ue infidelis vt erroneā exeat p̄sciam. p̄ facere qd̄ in se ē.
Est igit̄ generalis theologice regula. vt inq̄t Lancel. tra
ctatu de regulis moralibz. q̄ culpabilis ignorātia iuris
diuini nō cadit in facientē illud qd̄ in se est. qm̄ spūsan
ctus talē hoim de necessarijs ad salutem q̄ vires suas
excedūt docere imediate patus ē. Vt igit̄ sciatur qd̄ scit
facere qd̄ in se est. q̄ q̄ idē oñsum sit supra ca. iij. et. iij.
Hic tñ aduertendū est q̄ tria st̄ ḡna hoim. Quidā st̄
h̄ntes vsū rōnis. sed nondū fideles. Alij st̄ qui sunt
aut fuerunt fideles in pctō mortali existentes tūc vt he
retici. Alij st̄ fideles iā penitētes. z tñ suā erroneā con
scientiā nō agnoscētes. z oēs isti p̄nt ab erronea p̄scien
tia liberari. dūmodo faciāt qd̄ in se est. **P**rimo igitur
vt alexan. de hall. dicit in summa. tria oñt facere. videlz
deū qui nos genuit agnoscere. qd̄ nihil boni a se habēt
sed a deo p̄ncipaliter credere. z a deo sibi bona dari. es.

Capitulum nonum

mala amoueri petere. Quod sic declarat. Nā in quolibet hoīe est recta ratio. et hec certitudo boni est notio in data a creatore qua quilibet aīa pōt cognoscere suū pncipiū. s. deū. de q̄ noticia in ps̄. d̄r. Scitote qm̄ ipse est deus. ipse fecit nos zc̄. Per hoc em̄ q̄ quilibet hō naturaliter scit se semp nō fuisse. sed se factū esse. ita scit se habere pncipiū. z scit q̄ ab illo principio hz qcqd̄ habet. et totū bonū qd̄ hz z nō a se. z scit q̄ ab illo debet petere bonū. z q̄ p̄ illuz dñt repleti oēs defectus sui. Si ḡ fm̄ noticia operetur hō suo arbitrio currēdo ad illū quem scit suū principū esse. ecce primūz quē scit esse oranduz sibi. vt se z suppleat defectus suos z bona tribuat. ecce se cūdo. et petit ab eo lumen cognitiōis fidei z boni. vt detur ei. ecce terciō. Si em̄ illa nō facit q̄s tūc. iuxta illud p̄. Coz. xiiij. Ignorās ignorabit. Si aut̄ facit. facit qd̄ in se est. et hoc verū est generaliter de quolibet homine.

De secūdis aut̄ quilibet fideles. sed in pctō mortali tales preter pmissas etiā tria dñt bñ facere. s. auertere voluntatē a pctō. iusticiā dei ponderare quā infligit p̄ pctō et misericordiaz dei quā impedit penitēt. b. In talibus em̄ de secūdo genere plus est vel facilius accipere lumē veritatis. qz tales hñt fidē informē. s. sine charitate. Fides aut̄ radiat ad duo. s. ad diuinā iusticiā damnātez reprobos. z ad diuinā misericordiā saluātez electos. Hec em̄ bñ cognoscit p̄ fidē. Si ḡ auertat suū arbitriūz ab actu peccati. z dirigat ex lumine fidei in iusticiā damnantem reprobos. z in diuinā misericordiā saluantē iustos. ex p̄mo causabit timor in eo. z ex scdo spes. z h̄ est facere qd̄ in se est. Cui recordat scūs Tho. in. iij. di. xvij. de iustificatiōe impij. q. ij. di. In ipsa voluntate ē appropinquare deo per affectū desiderū. z ordinari ad gratiam per remouitiōē impedimēti. quod quidē impedimētū

Secunde partis

est peccatū. z ideo per displicentiā peccati z affectuz ad
deū se aliquis ad grām pparat. Et qñ hec duo q̄s effi-
caciter facit. dicit facere qđ in se est z per hoc grām reci-
pit. De p̄mo istoꝝ dicit Jaco. iij. Appropinquate deo.
z appropinquabit vobis. De secūdo apo. iij. Ecce ito
ad hostiū z pulsū. si q̄s audierit vocē meaz. z aperuerit
ianuā ad illū introibo. et cenabo cū illo. z ille mecum. hec
Tho. De tereijs vero qui laborāt in errore vident̄ face-
re qđ in se est. vt illuminent̄ si seruent ea que ponunt̄ su-
pra. ca. iij. z parte. iij. ca. xxiij. Sz fortassis quereret hō
timorate conscientie. Luz oēs sacre pagine doctozes di-
cant qđ homini faciēti qđ in se est. etiā si est infidelis. aut
credens peccatoꝝ. dat lumē gratie. nunqđ deus tali dat
gratiam infallibiliter z necessario. Rūdet ibidem qđ sic.
Nam q̄uis deus cogi nō possit. tñ ita inmutabiliter se
habeat diuina bonitas ad donū gratie omni volenti re-
cipere faciēdo scilicet quod in se est qđ deus dat ei gra-
tiam. z eam necessario. i. inmutabiliter sicut sol inmutabili-
ter dat lumē suum omni volēti suscipere. s. dispositio ad
hoc. et habenti in recta dispositione ad solem. Ex q̄ p̄z
laus voluntatis diuine qđ nō pōt se negare volenti gra-
tiā suam recipere faciēdo quod in se est Propter quod
etiā Augu. dicit. Sicut vituperiū humanē voluntatē ē
qđ non vult recipere. ita laus diuine rationis est qđ non po-
test seip̄am negare. Lauendū tñ. vt dicit Bernar. li. de
gratia. z li. ar. Ne ea que inter nos accidere sentimus.
aut volūtati anīne tribuas q̄ infirma est. aut diuine ne-
cessitati. sic seꝝ qđ deus cogatur. quia non roacte sed libe-
re dat ex sua bonitate. Et aduertenda est iterū diuina
bonitas nā si per impossibile deus nō daret faciēti qđ
in se est gratiā nō faceret tali iniuriam. sicut necluto fies-
set iniuria. si de eo faceret figulus vas in contumeliam.

Capitulum nonum

non in honorē. qz faceret fm̄ exigentiā z naturā sue ma-
terie. teste Hier. xvij. Ecce sicut lutū in manu figuli. sic
vos in manu mea. Et Isa. lxxij. Et nunc do. pater no-
ster es tu. nos vero lutū. et tu factor noster. z opera ma-
manuū tuarū omnes nos. Unde nos sumus materia
īp̄ius. sed sic est q̄ tota massa generis humani corrupta
est per originale peccatū z p̄pter hoc si d̄us faceret ex ho-
mine vas in contumeliā et nō in suū honorē imprimen-
do formā nobilem que est gratia faceret fm̄ exigentiā ma-
terie. quia ordinata est massa generis humani per pecca-
tum in contumeliā z p̄pter hoc si ita faceret. nō facerz
niuriā. sicut videt̄ facere in pueris ab originali peccato
per sacramentum non purgatis. Quod ergo deus ho-
mini facienti quod in se est imprimat formā nobilem que
est gratia. hoc est sola libertate sua. z nō ex aliq̄ qd̄ debe-
at hoī faciēti qd̄ in se est. qz homo faciēs qd̄ in se est ad-
huc est indignus ad sumptionē gratie. imo nullus pec-
cator potest se sufficienter disponere ad gratiā nisi de-
īp̄m disponat. Tum quia vt dictū est qui est in peccato
mortali indignus est suscipere gratiā. Tū qz tale peccatū
remouet lumen diuine gratie sicut fenestra clausa ne il-
luminet̄ domus. sed si facit homo quod in se est consequē-
tur dispositionē diuini adiutorij. Unde in priori exem-
plo fenestra debet cōparari actui voluntatis. cuius est
p̄sentire vel dissentire. z tenebra cōparat̄ peccato. Unde
sicut in potestate hominis non est q̄ remouet t̄n̄brā
a domo nisi aperiat prohibēs lucē scz fenestrā. z lux illa
remoueat tenebras. Ita in p̄tate hoīs non est vt remo-
ueat peccatū a seip̄o. sed si remoueat actuz suū volūta-
tariū scz dissensum ad bonū z consensum ad malū tunc
remouet quod est phibens gratiaz sicut fenestra prohibet
lucē z tūc intrat grā in xp̄ianū. z ita diuino adiutorio

Secunde partis

remouetur ab eo tenebra. remouet igitur liberū arbitriū
dissentium ad bonū vt cōsentiat parate gratie. ⁊ hoc est
quod dicit beatus Bern. Gratie solum cooperari dicitur
liberum arbitrium dum consentit.

Capitulū. x. probatur multis rōnibus q̄ fa-
cienti quod in se est datur dīno gratiā.

Quod autē d̄s facienti qd̄ in se est infallibiliter dat
grām. p̄z in hīs rōnibz. Primo em̄ dicit ap̄l's
ñ. thi. ñ. Deus semetip̄m negare nō pōt. Super
quo beatus Augusti. Luz sit iustus nō pōt negare suam
iusticiā. ergo cū sit bon⁹ ⁊ misericors nō pōt negare suā
bonitatē ⁊ misericordiā. qz prouoz est ad largiendū de
misericordiā ⁊ pietate q̄ ad puniendū. de iusticia. Sicut
ergo nō pōt suā iusticiā negare facientibz maluz. multo
magis nō pōt suā misericordiaz ⁊ bonitates ab his negare
qui requirūt eam. Sed q̄ facit qd̄ in se est req̄rit bonita-
tem eius ⁊ misericordiaz. ergo deus nō potest ei negare q̄ fa-
cit qd̄ in se est suā bonitates ⁊ miām. dat ergo ei. hoc est
infundit grām. Cum ap̄lo ⁊ cordat scriptura **Eccl. vi.**
di. Cogitatū habe in p̄ceptis dei ⁊ in mādati illi⁹ ma-
gime assiduus esto. ⁊ ipse dabit tibi cor bonū ⁊ cupiscē-
tia sapie dabitur tibi. Secūdo sic. Nā dicit Augusti.
sup. p. **Ro. v.** Iustificati ex fide pacē habeamus. deus
recipit ⁊ fugientes ad se. aliter in eo esset iniquitas. s; im-
possibile est q̄ in eo sit iniquitas. igit̄ impossibile est q̄ nō
suscipiat ⁊ fugiētes ad se. sed faciens qd̄ in se est ⁊ fugiē-
ad ip̄m. ergo necesse est q̄ ip̄m recipiat. sed ip̄m recipere
fit p̄ susceptiōez gr̄e. id̄ vt p̄us. Tercio. Apo. tercio
Christus d̄t. Si q̄s apparuerit mihi introbo ⁊ cenabo
cū illo. hoc ē delectabor. **Et. Esa. p. dñs** ait. **Conuertē-**
mini ad me ⁊ ego uertar ad uos. Ex q̄bus sic arguit̄.
Impossibile ē summā ueritatē incēri. s; necesse h̄z uerū

Capitulum Decimum

dicere et implere. scilicet de uertimini ad ipsum quod uertat se et
quod ad ipsum apertent intrabit. Cum ergo facies quod in se est uer-
tat ad ueritatē primā. et ei aperiat ut intrer. necessario se
quif quod tales ad grām recipiat. Quarto querit Ansel-
in li. de casu diaboli que lucifer nō habuit p̄feterantiam
quod aut hoc fuit. quod deus nō dedit. aut quod ipse nō accepit
Sed determinat istā quēstionē dicens quod hoc nō fuit. quia
deus nō dedit. sed quod ille nō accepit cū de se paratus ē
dare. ipse pro nō erat paratus accipere. Cum igitur facies quod in
se est paratus sit accipere grās dei. igitur ei dat. Quinto nō
minus deus diligit xpianos vel aliq̄s pctōres in nouo
testamēto quā diligit in ueteri testamēto. imo plus uide-
tur diligere in nouo testamēto. quod xp̄s frequēter ait. Non
ueni uocare iustos. sed pctōres ad penitentiā. Mat. ix.
Mat. ix. Lu. xv. tres parabolas ponit. scilicet de oue et drag-
ma p̄ditis diligentissime quēsit. et de filio p̄digo. sed in ue-
teri testamēto misericordissime uocauit pctōres. Esa. xlix
di. Dixit syon derelicta me dñs et dñs oblitus ē mei nū-
quā obliuisci pōt mulier infantē suū ut nō misereat filio
uteri sui. Et si illa obliuiscat ego nunquā tñ obliuiscar
tui. ecce in manibz meis descripsi te. Hęc etiā dei indi-
cibilem bonitatē ad hūanuz lgenus oñdit bñs Dyo.
in eplā ad demophilū qui intitulat de p̄ua opatione
et bonitate dei. in qua redarguit de uophilū qui peni-
tentē a uenia exclusit. Probat em̄ et cōmendat ibi bñs
Dyonisius mansuetudinē et misericordiam deo summe placere
Et hōñdit tripliciter. Primo exp̄lo patrū ueteris te-
sta. Secūdo exemplo angelorum. Tercio exemplo xp̄i.
Primo exp̄lo patrū ueteris testa. scilicet de moysē qui fuit uir
imicissimus super omnes homines qui habitabāt in tra-
Numeri. xii. Ideo etiā ei deus sicut amicus amico lo-
catus est se ei ostendens. Secūdo de dauid. hō in p̄ sal-

Secunde partis.

Memoro dñe dauid et omnis mansuetudinis eius. Ideo xps de eius p̄gine natus est. Pariformiter Jacob q̄ se mansuere ad p̄secutorē esau habuit z iustificatus est. Joseph similiter nō se vindicās de iniuria p̄trafrēs suos. Gen. ultimo. dñs egypti factus est. Et abel qui ambulauit cū homicida fratre sine suspitione imo z ipsa lex rigoris vete. test. mādauit prouidere iumentis inimici. Exo. xxiij. Si occurreris boui inimici tui. aut asino erranti reduces eū. Deinde recolligit Dyon. vniuersaliter q̄ omnis scriptura sacra laudat bonos q̄ nō preintendunt alijs facere mala neq; p̄ malitiā aliorū transmutant a propria bonitate. Vñ d̄t glo. Math. v. Si t̄is est quē nec rancor nec ira afficit. sed om̄ia equanimiter sustinet z ad similitudinē dei malis z inimicis. tales bñ faciūt z extendūt in eos etiā suā bonitatē. Secundo probat exemplo angelorū q̄ amāt hoies et miserent gentib;. sicut patz Dan. x. q̄ angelus egressus est in exiliū populi hebreorū dep̄cans deū p̄ hominib;. sicut patz azach. i. de angelo. q̄ clamauit ad dñm z dixit. vsque q̄ dñe nō edificabunt ciuitates iude. Increpans multitudines populi male operantis. sicut in principio Iudic. Quando apparuit angelus z reprehendit filios isrl. Tristantur a mal' hoim. Vñ Isa. xxiiij. Angeli pacis amare flebunt z gaudent in salutatiōe hoim. Luce. v. Gaudium est angelis dei sup vno peccatore penit. agen. Ter probat exēplo xpi q̄ ex ineffabili bonitate sua oia adesse produxit. et oia in esse conseruat. oia que vult assimilare sibi cōmunicans eis pp̄ria sua fm̄ eoz capacitatem recedētes ab ip̄o amat. z certat reuocare ad se. exemplificās de filio prodigo misericorditer suscepto. Hec omia Dyo. ponit in sententia. Et similia probat Damas. li. iij. ca. v. dicēs. Bonus et oibus. et sup bonus deus rō

Capitulum primum

eius superueniens bonis propter abundantes eius diuitias bonitatis non sustinuit solū esse eius bonū suū prius secundum naturā a nullo. scilicet participatā. Huius gratia fuit quodam primū intellectuales et celestes creature. Deinde sensibiles et visibiles mundū. Deinde ex sensibili et intelligibili scilicet hominem. ut omnia quodam quae ab ipso facta sunt comunicent eius bonitatē. tradit nobis propriam imaginē et sensum proprium. assumpsit ipse pauperē et imbecillum natura nostrā ut et nos purget et incorruptibiles faciat. et participes rursus constituat eius diuinitatis.

Tercius tractatus.

Capitulum primum quod sit scrupulosa conscientia. conscientia. scientia. fides. dubium. et ambiguitas et similia. Et quomodo differunt a conscientia inter se.

Quod dicitur de conscientia dicitur est quod rectitudinem habet ut videtur habere in iudicando nunc de tercio principali agendum. videlicet de scrupulosa conscientia quae susceptionem vel dubium habet. ac timorem seu vacillationem de re agibili vel credibili. Quia vero talis scrupulus naturam morbi spiritualis habet. Idcirco videndum erit de eius natura. de nocumēto et profectu. de eius causa medico et medicina curatiua. Est autem scrupulus quodam vacillatio surgens cum formidie ex aliquibus coniecturis debilibus et incertis. Nam si ex vehementibus argumentis et probabilioribus tam per hac parte quam per altera dubitatio surget. iam non scrupulus solū vel leuis trepidatio dici poteret. sed moraliter de transgressione certitudo vel saltem opinio. Et idem videtur esse scrupulus quod apud alios dicitur pusillanimitas quae est tediosa rerum aduersarum iners et inconsiderata fracti animi deiectio. Est etiam timor fuga per quam angustia mentis fluctuanti ex priorum peccatorum generat. Idcirco secundum dominum Albertum in de quatuor-

Tercie partis

eoque cui assignat dicitur inter sciam fidē seu credulitatē. opinionē seu dubitationē. seu ambiguitatē et scrupulū. Nam scia proprie est eorum quae cognoscuntur per causam et ex principijs quae impossibile est aliter se habere. Fides seu credulitas est perfecta persuasio unius partis per multa probabilia vel per auctoritatem dicentis. Opinio est acceptio unius partis cum formidine alterius. ita tamen quod ad illam quam formidat non habet rationem expressam. formidat tamen propter rationem alterius partis. unde Bernardus libro quinto ad Eugenium de consideratione dicit. Opinio est quasi per verum habere aliquid quod falsum esse nescias. Dubitatio est interminatus motus rationis super utramque partem contradictionis per equalia media. Scrupulus autem est ut dictum est et videtur idem esse cum suspicionem ex leuibus saltem procedente. Similiter idem videtur aliquid esse quod timor et pusillanimitas. Et sic sunt duae gradus inter praefata quae ad certitudinem. nam vltimum videtur suspitio nimium huius certitudinis de se. dubium fluctuat. opinio ad unam partem plus se quam ad aliam determinat. Fides ad unam partem simpliciter se firmat. Scia causam videt. Unde etiam sanctus Thomas libro de veritate pal. super illud. di. xxxviii. Differentia est inter sciam. conscientiam seu credulitatem et scrupulum conscientiae. quia scientia est quae habet euidenciam sine formidine de opposito. et non est nisi verorum. Conscientia est summa credulitas de aliquid quod sit verum et est aliquid verorum aliquid falsorum. et ea stanteligit ad non faciendum quod eorum. Nec refert utrum quis ad talem crudelitatem firmam inducitur argumentum leui vel probabili. quia et hereticus qui leui argumentum deuiat a fide ligatur conscientia erronea. sed tunc quando ex argumentum leui oritur debeat crudelitatem abijcere vel contemnere aut vincere ut docebitur infra capitulo. xvi. et xvii. Scrupulus vero conscientiae. est qui iam in principio huius capituli diffinitus est. Sunt praeterea scrupulorum conscientiae quod iam qui insurgunt ante factum. alij post factum solam

Capitulum primum

Inquietant animū. ante factuz insurgit scupulus diuersis agibilibus vl' credibilibus. puta de licite eucharistię sacramento sumendo. de debitū in matrimonio reddēdo quando dubitat de impedimento legitimo. De cōtractibus rerū tpalium practicando. de clericis concubinarijs vitandis. z sic d' alijs infinitis Pari modo ex varijs factis de p̄terito insurgunt diuersi scrupuli. Notandū etiā q̄ scrupulus predictus a q̄busdam vocat̄ erronea p̄scientia. ab alijs pusillanimitas. ab alijs timor cōscientie. que oīa pro eodē reperiunt̄ vel sibi proxima s̄t. Est tamē erronea conscia duplex. P̄rio eorū qui nimis latā h̄nt conscientiam. dicētes illud qd̄ malū est esse bonū z bonū viceuersa malū. de q̄bus ysa. v. ait. Ne qui dicitis malū bonū. z bonū malū. ponētes tenebras lucem z lucē tenebras. ponētes amarū dulce z dulce amarū. Tales sunt similes illi q̄ transire volēs lignū trāsuertaliter sup ripas positū. vt latius iter appareat. benillos oculis superponit. sicq̄ latitudinē fictā pede calcare volens in aquā cadit. Alia proinde conscientia erronea est eorū q̄ nimis arctam sibi formāt conscientiā. aut scrupulos nimios. sicut machabei putātes se transgredi preceptū de sanctificatione sabbati cōmittendo bellum in necessitate in die sabbati z mortui sunt mille homines a gētibz occisi. i. machab. ij. Tales sunt frequēter illi qui d' nouo sunt conuersi ad deū de peccatis similes illis qui per pontem satis latum h̄nt ire. Iugum em̄ dñi suaue ē z onus eius leue. Mat. xi. z psal. Pax multa diligentibus legem tuam dñe. z latum mandatus tuum nimis. buem tamen p̄tē mādatorū dei magis aliq̄s strictū ad puitatem similitudinis fili aut calami apparere facit. q̄lis magis ē diabolus q̄ h' moralr q̄busdā solet facere. p̄sertim qñ. viā moꝝ p̄ purius mediū respiciūt. s. stātibz

Tercie partis.

eis in tali proposito et puritate quod nec pro toto mundo nec pro vita sua deum vellent offendere.

Capitulum. ij. quod periculosa sit scrupulose conscientie temptatio et quo differt ab alijs temptationibus noue modis.

Dico hec passio seu temptatio scrupulose timorata seu arrepscie que ab alijs dicitur pusillanimitas differt in noue ab alijs passionibus et temptationibus seu defectibus anime. propter quod etiam plurimum est dura temptatio. et mala plura quam ex ea pueniunt. Primo quod quedam sunt passionibus forinsece seu extrinsece in membris exterioribus. quedam vero intrinsece et in interioribus et talis est pusillanimitas seu scrupulosa conscientia. Unde Deus. iij. Foris vastabit eos gladius intus pavor. Secundo quia quedam sunt quas non incurrit quis nisi ex paucis causis. Hec pro causantur ex multis. secundum illud Job. xij. Timebas nocte et die. et undique terrebant te formidines. Tercia quod quedam sunt sine magno periculo. hec vero valde periculosa est. quod est via ad desperationem. dicente beato Bernardus. Reprobis tribulatio parit pusillanimitatem. pusillanimitas perturbationem. perturbationis desperationem. desperationis vero interemio. Experimur enim in talibus accidere erroneis. quod euenit ei qui per modicum luctum cauet transire. et ex inde in maius luctum incidit. sic qui vult nimis vitare quod pusillanimitas reputat malum. aliquando cadit in maius debitum. et ita ei ardet via paradisi. sic quod per luctum vadit in infernum. Quarto quod quedam sunt interpolata. hec pro quasi continua. Iuxta illud Deus. xxvij. Timebis nocte et die et non credes vite tue mane dices. quis mihi det vespere et vespere. quis mihi det mane propter cordis tui formidinem. Quinto quod quedam sunt facile sanabiles. ab ista pro cum violentia aliquando sanari oportet propter quod propter sanans in signum specialissime gratitudinis ait Qui saluum me fecit et

Capitulum tertium

pusillanimitate spūs et tempestate. Sexto quod quedam vicia deprehendunt manifeste esse vicia. sed hec passio frequenter vocatur virtus ab habere eaz eo quod scriptura dicit. Beatus vir qui semper est pavidus. Et non cogitat hoc quod alia scriptura dicit Ecclesiastici. vij. Non esse pusillanimitas in animo recto. Unde quanto false putat virtuosior. tanto est periculosior. Septimo quod quedam passiones alijs non obsunt. sed ista alios multos nimis pusillanimes et timidos reddit. Quo circa sub typo. Deus. ij. debellare volentibus dicitur. Quis est homo formidolosus et corde pavidus reuertatur in domum suam ne pauere faciat corda fratrum suorum. Octauo demones quosdam passionatos plerumque non multum infestant. sed peritiam magis infestant. sicut canis et canis magis infestant bestioles timidas. ut lepores et ceruos. Sic etiam timiditas summe dat audaciam hosti insequenti. Unde Seneca. epistola. lxxij. Quomodo magis periculosior est hostis fugientibus. sic omne fortuitum incommodum magis instat timenti ex aduerso. Iohannes dicit apostolus adiuuans. vi. ad ephesios. Confortamini in domino et in potentia virtutis eius. et post ut positis stare aduersus insidias diaboli. Ianuarius per hoc quod cordis confortatio multum valet contra demonum impugnationem. candelecam beatus Augustinus. in regula sua de placus dicit. In omnibus seipsum bonorum operum prebeat exemplum. corripit in quos consoletur pusillanimes. suscipiat infirmos patiens sit ad omnes. Nono passiones quedam ad operationes multum iuuant. ut spes et amor sed timor saltem inordinatus et magnus qui est apud scrupulosos multum impedit operationem. ut probat doc. secundus per. ij. q. xliij. Tunc quod rationes perturbat ne possit cernere verum. sicut et ira. cum quod pigritiam inducit. cum etiam quod casus corporis facit et ab ope aliquo cepto statim deficere. sicut si quis incedat super trabem in alto positam propter timorem defa-

Tercie partis

oli cadit. non autem caderet si incederet sup eandē tras-
bam in uno positaz propter defectum timōris.

Cap. iij. quō scrupulosa p̄scia bona p̄fert plurima.

Utrum licet ex p̄missis appareat q̄ ex scrupulosa
p̄scia plura mala p̄nt euenire. tñ qz tali annexus
est timor de peccādo z ne offēdat deū. Idcirco
etiā multa bona h̄nti p̄nt euenire. nā valet ne q̄s re-
ciduet in pct̄ā. valet ad refrenationē proprij corp̄is. ad
detestationē mundani honoris. ad cognitionē sue fragi-
litanis. z ad augmentū gracie z p̄rutis. Primo in quā
valet ne q̄s reciduet in pct̄ā. Vñ hugo de sc̄to victore.
li. ij. de aia d̄t. Si amor dei te tenere nō pōt saltez terre
at z teneat te timor iudicij metus gehenne. laque⁹ mor-
tis. dolor inferni. ignis vrens. vermis rodens. sulfur fe-
rens. flāma tartari z oia mala. Ideo psal. dicit. Seruis
te dño in timore. z exultate ei cū tremore. Vñ Cassiod.
Breuis z plena cōmotto qua dño amabili de timore
seruitur. Nā sicut remissa securitas culpas admittit. ita
timor desiderabilis delicta semp excludit. Ideo etiam
Job. ix. ait. Verebar oia opera mea sciēs qz non parcis
delinquenti. Et ecclesia orat. Nō intres in iudiciū ser. t.
qz nō iusti. in cō. zc. Et ps. Delicta q̄s intel. zc. Si ini-
q̄tates obsua. zc. Secūdo valet timor p̄scie ad refre-
nationē proprij corp̄is. quē patebat dauid di. Confi-
ge. ti. t. car. m. a. in. n. t. zc. Super q̄ glo. Fra umple me ti-
more et perface hunc timorez quē habeo. vt sufficiat cru-
cifigendis carnibus. id est vt velū z valeā patibulum
crucis tue imitari. carnes meas pro tuo nomine marty-
rij clauis figendas tradendo. Cōfige inquit carnes me-
as. id est cōprime carnalia desideria. et carnales concu-
piscencias. Ideo autem ait carnes quia inde sciebat p̄-
uaricationē prouenire. Et nota q̄ ait confige q̄li dicerz.

Capitulum tertium

nō solū religa vt latronē vel furē. sed cōfige. qui em̄ dili-
git testimonia configit carnes. **Iō** dicit timore tuo. q̄a
timor legis hoc nō valet efficere. **Iā** em̄ a iudicijs tuis
timui. hec glo. **Tercio** valet ad d. restationē mūdani
honoris. **Stricta** eniz p̄scia multis euenit ex amore et
timore dei quē offendere sciēter etiā p̄ toto mūdo nollēt
Quāobrem Bern. in qdā sermōe ait. **Cui** x̄ps incipit
dulcescere necesse est amarescere mundū **Et** Grego. in
moralib. **Sancti** viri qz nihil huius mundi appetunt.
multis p̄culdubio tumultibz in corde premunt **Sic** et
scriptura dicit eccl. x. **Gloria** diuitū honoratū z paupe-
rū timor dei est. **Quarto** valet ad cognitionē pprie fra-
gilitatis **Experiant** em̄ tales scrupulosi qz sibi p̄ius nō
possunt sufficere ad lumē veritatis clare intuentū licet
in alijs difficultatibz interdū sunt subtilissimi. **Non** er-
go quendā magne sanctitatis z litterature viz optime
mēorie. z in scholasticis argumētis valde clarū. q̄ tñ tā
in horis dicendisqz in alijs scrupulosissimu s fuit abo
vt qñ q̄ anteqz salutationem angelicā semel finiret. etiā
alijs ab hominibus sequestratus illud quinquagesies
reinciperet semper timendo an p̄ba integre aut distins-
cte dixisset. licet satis voce alta oraret. **Hic** reuera pprie
fragilitatis euidentis habuit experimentū. q̄ optime me-
morie existens anteqz tam breuem orōnem finiuiſſz. to-
tiens ambigere cepit. **Ideo** beatus Bernar. sup cantī-
ca p̄mone. ix. ait **Noueris** te vt deum timeas noueris ip-
sum. vt ipsum diligas. **In** vno initiaris ad sapientiam
in alio cōsummaris. i. qz iuitiū sapiētie timor dñi. z ple-
nitude legis est charitas. **Et** quēadmoduz ad noticiāz
tui venit in te timor dei. atqz ex dei noticia incidit amor.
Sic ecōtrario de ignorūtia tui supbia. z de dei ignorās-
tia venit despario. **Alludunt** prefate vtilitati etiā dicta

Tercel e partis.

philosophica dicere Macrobio in de somno scipionis. De celo descendit. ut ait qdem Snorhosiolos id e scito teipsum. Nam z et delphici hec vox fuit oraculi pfulenti cuidaz ad beatitudinē quō pueniret. Si te inqt agno ueris. sed z in ipius fronte templi hec scripta sententia est. homini aut vna est cognitio sui. si originis sue exors dia pma respexerit nec se extra quesierit. Sic em aia virtutes ipas pscia nobilitatis induit qbus post corp^o eis era vnde descenderat reportatur. Quinto valet ad radicationē z psumptionē gratie z pcutis. Na psal. ait Initiū sapientie timor dñi. Qd declarat Cassianus de institutis patrū sic dicēs. Principiū nre salutis z sapientie fm scripturas timor dñi est De timore dñi nascit cōpunctio salutaris. De timore cordis pcedit abrenūciatio. i. nūditas z pceptio oim facultatū. De nuditate humilitas procreatur. De humilitate mortificatio voluptatū generatur De voluptatū mortificatione extirpant atq; marcescunt oia vicia. De viciōz cōpulsioe virtutes fructificāt atq; succrescūt. De virtutū pullulatione puritas cordis acquirit. Per cordis puritatē apostolice charitatis perfectio possidet. Vetus est scī Anthonij snia. Ratio dicit in psal. Initiū sapie timor dñi est. qz timor pscie qñ est moderat^o cōsiliatius est. vt deducit scūs Tho. i. ij. q. xliij. Et mente etiā philosophi. qd vt idē tradit phus in. ij. eth. Cōsiliamur de magnis in qb qñ nobis ipis discredimus. Ea at q timorē incuriāt nō sunt simpliciter magna. sz hñt qndā magnitudines tum ex eo qd apprehendunt vt q difficulter repelli pñt tum etiā qz apprehēdunt vt de ppe existētia. Vñ homines in timorib; maxie qrunz pñsiliari. Ueruntñ qñ timor vel qcunq; passio est fortz z magna vult qdem hō pñsiliari sz adeo p̄turbat in suis cogitationib; q pñsiliam

Capitulum quartum

adinuenire nō potest. Unde Jul. de rus. q̄stio. Timor est excutiēs cogitata z mentē a suo loco remouet. Si autē sic puus timor q̄ sollicitudinē p̄siliādi iudicat. nec multū ratiōnē p̄turbat. tūc potest etiā conferre ad facultatē bñ p̄siliādi rōne sollicitudis p̄sequētis. Jō p̄ma pe. iij. iubz subdit; dicēs. Cū oī modestia z timore conscientiam bonam habentes.

Cap. iij. in q̄sq̄ cause ponunt scrupulose conscientie. et duo declarant.

Ullis natura timorata p̄sciētie ac etus tā bonis q̄ malis effectibz. videndū est de eius causis q̄ p̄nc esse q̄ncs. s. cōplexio ad timorē ydonea. egritudo maniacā z melancolicā. regimīs corporalis negligentia. temptatio diabolica. et societatis timidoruz assistentia. Quāq̄ vt sup̄ p̄cedētī p̄te. ij. ca. vj. patuit sint alie cause posite q̄daz. Q̄rio igit̄ aliq̄n scrupulose p̄scie causa est p̄plexio ad timorē ydonea. Exp̄imur ei frēq̄nter frigi de cōplexiōis hoīes. vtputa seinas vetulas. z melancolicos plurimū esse timoratos. sicut econtrario videm⁹ iuuenes z sanguineos. ac viros eē magne spei. Quis rōnē reddat scrūs. Tho. vbi sup̄. qz fm̄ Damasco. iij. Timor naturaliter cor confringit. sicut z frigida cōfringūt z congelationē faciūt. ad quē motū contractiōis imaginatio mouet ad timoris dispositionē. ita vt cōcipiat q̄s aliq̄d esse futurū malū z p̄ p̄sequēs fugienduz. Econtrario autē spes mouet cor ad dilationē z qz iuuenes propter caliditatem nature hñt multos spiritus. sō in eis cor ampliat. de amplitudinē autē cordis est q̄ aliq̄s ad ardua tendat. z iō iuuenes s̄t animosi z bone spei. Et qz in feminis p̄sertim melancolicis z s̄ilibz ad timorē sedtur cor d̄s p̄strictio. p̄sequēnter tremere incipiūt. z patiunt plus mēbra cordi colligata. ita vt titubatio fiat in voce p̄s

Tercie partis

pter vocalē arteriā z tremor in labijs z in alijs mēbris
in cui⁹ signū dicitur *Har. v. de sanata fluxu sanguinis p se*
cretū tactū sūmbrie xpi Gulier timēs z tremēs scīcs qd
factū eē de se veie z pēdit aīc eū. Prefatoz etz radicē tā
git Alber. vt habes infra. ca. viij. Secunda cā ē aliqñ
ēgritudo manīaca z melācolica. qz quēadmodū cōplexi
onis defectus timor ē au gere pōt scrupulose pscie. sic pa
riformiter infirmitas aliq capic⁹ p̄sertim mania z melā
colia. p quas qñqz ledit imaginatio. qñqz ratio z qñqz
mēoria. vt tradunt. Galli. z Auic. Est ei vt inqunt ma
nia infectio anterioris celle capic⁹ cū diminutōne imagi
natōis. Sz melācolia ē infectio medie celle cū dimini
utōe rōnis. Differūtqz isti morbi solū in positōe. Uterqz
eī fit ex colera nigra Frenesis autē fit in reitb q stz in me
dio ventriculo cerebri. z in cella rōnis. Ex vt videatur q
mō tales infirmitates aliqñ imaginatōem turbant. ali
qñ etiā memoriā. et qñqz rōnis iudiciū. Idcirco distin
guens Galli. inter maniam z melancoliā. refert de qdā
melācolico. q cū deberet custodire vasa vitrea dñi sui vi
dit amicū transeuntē. z dixit ei vis vas vitrea. q respon
dit volo. piecit ille vitrea vasa in terrā z fracta sunt. in q
nō fuit imaginatio lesa qz cognouit amicū. ratō p̄o fuit
lesa. qz nesciuit vasa fragilia. Refert iterū de alio mania
co q cū fugeret patrē z pater eū secutus eēt p̄uersus ad
patrē p̄cussit eū. Cui p̄z. Fili qre p̄beras patrē. Et ille
plorās cecidit ad pedes p̄is. z veniā petyt. in isto fuit
lesa imaginatio qz nō p̄gnouit p̄ez suū. rō p̄o nō fuit le
sa qz sciuit qd nō licuit p̄berare p̄iem Et qz in maniac⁹
vt idē subdit z melācolic⁹ fit imutatio sensus. iō mania
coz qdā plāgūt. aliq saltāt. aliq stulussā qst verissā opit
nant. Un timēt se tāgi ne rūpanē credūt se non h̄re cas
put. ranas in v̄tre portare demōes videre aut h̄re De

Capitulum quintum.

lācolicoꝝ at̄ q̄dā pigritiā hñtes z ḡuedinē amāt solitudo
dinē z obscuritatē z ab oībꝫ remotionē imo cōia q̄dā st̄
oībꝫ melācolicꝫ z vltia z sempitēna sic tristitia. timor de
re n̄ timēda certificatio tribul̄ reiz timorose z ē sensus rel
q̄ñ ē. Itē melācolici plorāt. cristant. timēt. āgustiant. su
spitiosi st̄. mltū dormiūt. iacēt i monumētꝫ. q̄dā mltū
comedūt. z si sel̄ trahūt oībꝫ diebꝫ d̄sperāt. Et q̄dā oībꝫ
ppriū ē q̄ st̄ medicie d̄sideratissimi. Fūō at̄ z causant̄ tā
mania q̄ melācolia p̄pe ex melācolicꝫ cibis ex tristitia z
timore. aut ex retentōe sanguis fluct̄ psueti. aut ex nimī
a cerebri ifrigidatōe z desiccatiōe. aut ex corrupto semie
i virꝫ. aut mēstruoso sanguie corrupto i feis. causant̄ p̄
terea ex iordiatꝫ vigilijs. ieiunio. studio. sollicitudie fac
soltudie ac cogitatiōe p̄funda. Quidā et̄ in p̄fatꝫ ifirmā
tatiō p̄ laborāt i defectu lūe p̄ q̄d et̄ dicunt̄ energū
mī. Lunatici Hec ex medicorꝫ corplū disciplina dixerim
vt cās t̄noꝝ q̄ in oī scrupulo sic p̄scia locū h̄re p̄nt. me
dicus aīe videat z morbo aīe facilius succurrere valeat
Vult idē br̄s Bre. i p̄. stoꝝ. ca. iiij. di. Nōnulli leti l̄ tris
tes n̄ rebꝫ supple illatꝫ fiūt. sꝫ p̄sp̄sōibꝫ. i. p̄plexiōibꝫ ex
stūt. q̄bꝫ p̄fecto itimandū est. q̄ q̄dā vicia q̄busdā cōspe
ctionibꝫ inmixta sunt.

Cap. v. residue tres alie cause p̄scie erronee d̄clarāf.

Tercio causat̄ aliqñ scrupulosa p̄scia ex tēptatiōe

Udiabolica. Est ei cū dūna p̄ndētia p̄mittit vt co
ta cohors tradit theologorꝫ i p̄tate demōis m̄
uef melācolicos hūores i hoīe p̄ q̄s cōit̄ imaginatio l̄ rō
errare p̄t aut turbari ad timorē iordiatū vt ārea dictū ē
Refert idē Auiē. li. iij. d̄ melācolico morbo dicēs. Quē
busdā medicꝫ visuz ē q̄ melācolia p̄rigat a demōe. q̄ se
p̄rigat a d̄mōio sufficit nob̄ dicēf. s. vt p̄uertat p̄plexiōz
ad colerā nigrā. z sic cā eiꝫ p̄iā ē colera niḡ. siue sit cau

Tercie partis

sa illius colere nigre demoniū aut nō demoniū. Constat
mat idē auctoritas euāgelica q̄ tradit ihm lunaticos cu
rasse *Matth. iij. z ibidē. xvij. ac Lu. ix.* Curauit vnicū
patris filiū quē fm glo. tpe lune none affligebat demō
vt lunā odibilē hoibus faceret cui⁹ lumie homines affli
gens ad insaniā pducere videret. Sup quo dñs *Alb*
tus inqt dici potest z melius q̄ licet spūs imundus hu
ius afflictiois fuerit principiū tñ in affligēdo humiduz
habuit corpis z marie capitis hūiduz p vexationis in
strumēto. Et qz in nououilunio corruptū in capite aug
mētatur hūiduz. ideo in nouilunio plus torq̄bat de
moniacus luna, z ideo lunatic⁹ dicebat. Luna em̄ hāc
p̄tutes hz in suo lumie q̄ mouet humidū z corrūpit hu
midū qd̄ putrefactioni est paratū Et iō periculosa sūt
apost. mata aialtū que de nocte lumini lune exponunt.
Hec ille *Cōstat* igif q̄ demō sepe timorē inordinatum
causat vt hoīem tediosuz z pplexū faciat. vt tactū fuit su
pra. pte. ij. cap. vi. Quarta causa ē reginūs corpalis ne
gligētie. q̄uis em̄ longe maior sit habēda cura anime
q̄ corpis. tñ nō est negligēda cura corpis. Dicit enim
apls *Ro. xij.* Obsecro vos frēs p misericōdiaz dei vt exhibe
atis corpora v̄ra hostiā viuētē sanctā deo placentē
rōnabile obsequiū vestrū. Et p̄. *Thi. vi.* Rescitis quia
corpora vestra mēbra sunt xp̄i zc. Quz aut̄ p̄stet ex pris
ma causa timorate conscie aliquā intrare melancoliā. z
errores in imaginatione z rōne qñ in cibis z alijs vt in
aere se nō regit debite. Idcirco q̄ sibi in talibz nō rōnat
biliter precauēt. vidētur mēbra sua accōmodare iniustiz
cie. Quo circa apls ad *Ro. vi. ait.* Nō regnet pctm̄ in
vestro mortali corpē vt obediatiscupiscētis. sed neq̄
exhibeatis mēbra vestra arma iniquitatis pctō sed ex
hibete vos deo tanq̄ ex mortuis viuētes z mēbra v̄ra

Capitulum quintum

anna iusticie. Sunt igitur plura que stoliditatē z amē
tiā ac errorē inducūt sensibus videlicet crapula z ebrie
tas. De quibz Luce. xxi. Attendite autē vobis ne forte
corda vestra grauent̄ crapula. i. cruda epula z ebrietatē
te. Et Auicē. dicit. li. iij. de stoliditate z amentia. Nichil
est magis inimicū sensui q̄ repletio ex cibis z humidis
tatis. Et eccia. xxxvij. de increata sapia. Noli auidus
esse in omni epulatiōe et nō te effundas sup oēm escam
In multis em̄. elsis infirmitas z auiditas appropinq̄
bit vsqz ad colerā. Propter crapulam multi perierūt. q̄
āt abstīnēs ē adijciet sibi vitā. Tradūt insup phi q̄ cū
melancolie passio habeat accidētia timorosa z periculo
sa. Idcirco in eis auferēdis est studendū vt cōtra suspi
cionē introducatur socialitas p̄tra corruptam imagina
tionē fidarōnalitas z memoria suspecta solerti ingenio
auferatur. Accidētia similtiter corpis pura vigilia. itudi
um. ieiuniū. solitudo. cogitatio profunda. nō min⁹ s̄
auferēda ab eis qui talia irrōuabiliter exercent Volunt
hec s̄ba discretissimi z abstinentissimi Hiero. quibz sic
dicit. Nō mediocriter errat q̄ magno bono p̄fert medio
cre bonū. Nōne rōnalis hō perdit dignitatē suā q̄ vel ie
iuniū charitati aut vigiliā p̄fert seu sus integritati. q̄
per imoderatā abstinentiā aut indiscretā psalmoz vel
officiorū decantationē aut amentie aut tristicie. i. melā
eolie q̄ tristicia inducit incurrit notā. Audiāt itaqz qui
necessaria q̄qz corpori subtrahūt illud qd p̄ p̄baz dñs
loquit. Ego dñs odiēs rapinā in holocaustū. De rapī
na holocaustū offerūt qui vel tpaliū bonoz siue ciboz
numia egestate vel somni penuria corpus suū affligunt
Videāt itaqz q̄ apls dicat Carnis curā ne feceritis in
desideriis. Quinta causa timorate ac scrupulose con
sciētē est aliqñ societas timidoz coassistētia. nā vnus th

Tercie partis

midus et scrupulosus alius facit scrupulosus. In cuius figura ut supra taceus est bellaturus israeliticis sic deus exercituum proclamare iussit. Quis est homo formidolosus et corde pauidus vadat et reuertat in domum suam ne faciat pauere cor fratrum suorum sicut ille perterritus est timore. Sic etiam gedeoni preliaturo dominus ait loquere ad populum et cunctis audientibus predicta. et qui formidolosus est et timidus reuertat. Ubi glo. Formidolosus est qui adolescens vitio antequam videat mala sola cogitatione terret gelidam per membra formidine voluens ut non tam aspectu malorum quam auditu expectatone soluat. Iam iuxta litteras. formidolosus corde dei. In corde eius et in interioribus animi defixum manet hoc officium. Timidus autem est qui primo aspectu ad ingressum trepidat non tamen toto corde tremet. sed repari et aitari denuo potest.

Cap. sextum docet medicari morbum scrupulose presciscere et causas morbi assignat aliquas et de his ponit regulam primam

A signatis causis formidolose presciscere restat videre de conditionibus quas habere debet medicus anime. puta prudens presessor aut consiliarius ut curet citroneus in scrupulis. Habeat igitur quatuor videlicet naturam morbi et causas prescisceret. infirmum tale non facilliter dure corripiat. spem de curando morbo egroto tribuat pericula nisi sequatur medicum insinuet. et regulas scrupulorum deponendi indicet. Primo in quibus naturam morbi et causas consideret tacta. sed ut in precedenti capitulo. Aut enim scrupulus verissimiliter a causa vltima aut a. iij. aut ab alijs tribus originatur est. Si ab vltima scrupulus causatus est videlicet a societate scrupulorum seu ab eorum doctrina incauta cauendus est pro tanto ab eis velut ab erraticis in hoc. Dicit enim Chrysostomus. sup. ps. Rerum natura sic est. ut quatenus bonum malo coniungit non ex bono malus melioratur sed ex malo bonus ptaminat. Diuersitas enim rerum nunquam potest habere eorum

Capitulum sextum

biā z multos sollicitat societas nephāda. Ad idē est b.
Bern. dicēs Uiciosus psciam uinosorū non refugit. et
vbi oēs sordēt vni^o minime fetoz sentit. Quo circa sene
ta in eplā quadā. Alia inqt res maganūmi induit ho
nestatē z in prauū incliabiles reuocat ad rectū q̄s bono
rū viroz puerfatio. paulatim em̄ descēdit in pectora. z
vīm p̄ceptoz obtinet frēq̄ter aspici frēq̄nter audiri. z ite
rūz p̄uictus delicat^o paulatī enervat z emollit. necesse ē
em̄ vt imiteris aut oderis. vtrūq̄s autē euitandū est. Ne
aut filis malis fias. qz multi s̄ ne vel inuic^o multis.
qz dissiles s̄. Cū his puerfate q̄ te meliorē facturi s̄.
Illos admittē q̄s tu poteris facere meliores. Si ar seru
pulositas videat surgere ex teretā cā. videlz ex diabolis
ca tēptatōe succurrēduz ē p deuotā orōez z p sollicitam
cautelā ne p̄plexio aut nasalīs cozpis morbo demonis
cadat i instm̄ tēptādi. Dic ei In. li. ij. d sum. bo. Dya
bol^o qn̄ quēpiā decipe q̄rit p̄us naturā vni^o cuiusq̄z attē
dit. z in applicat. vñ aptū hoiez ad peccāduz insperit.
In Grego. li. xix. mor. sic dē p̄plexionē vni^o cuiusq̄z
s̄tiqu^o hostis p̄spicit. z tūc tēptatōis laq̄os appōit Ali
us nāq̄z letis. ali^o tristib. ali^o tūmidis. ali^o elatis moribz ex
istit. Quo igit aduersari^o ocella facile capiat vicinis cō
plexionibz deceptōes parat. qz ei leticie voluptas insita
ē letis moribz luxuriā p̄pōit. Et qz tristitia in irā facile la
bit. tristibz poculū discordie porrigit Et qz timidi sup
plicia formidāt. paucibz fozes intētat. z qz elatos ex
tollī laudibz p̄spicit eos ad quēcūq̄s voluerit. blādis fa
uoribz trahit. Singulis igit hoibus vicijz pueniētibz
insidiatur. neq̄s em̄ facile captiuaret. si aut luxurios p̄es
mia aut auaris scorta p̄pōneret. si aut voraces de absti
nētie gloria. aut abstinentes de gula lubricitate pulsa
ret si mites per studium certamīs. aut iracūdes capere

Tercie partis.

p pauore formidis quereret. Ob h̄ etiā phus .ij. eth. in
ter reglas q̄s p̄ h̄tutū insertionē dedit conari iubet. vt
quisq; p̄ illud viciūz vigorosius pugnet. ad q̄d sepius
aut cōpleione aut consuetudine turbari experit. Qū autē
demonē debilitet orō docet beātus August. Oratio inq̄
est aīe sancte presidū. angelo bono solatiū. diabolo sup
plitiū. deo gratū obsequz. z p̄nie religiōis laus. spes cer
ta. z sanitas icorrupta. Hec s̄t orōis ē q̄ sc̄tā chananea
filia demoniū expellere potuit. Mat. xv. Si v̄o scrupu
lositas fomentū capiat a p̄ma sc̄da z q̄rta caus̄ dicūt q̄
dam exp̄tissimi in tali negotio theologi consiliū habent
dū esse corporāl̄ medici. Jō eccl. xvij. Dicit et̄na sapiētia
Honora medicū p̄pter necessitatē. Etenim creauit illū
altissim⁹. A deo em̄ est oīs medicina. Et iterū altissim⁹
de terra creauit medicinā. vt vir prudēs nō abhorrebit
eā. Ubi glo. Discretos vult nos eē in oībus qz opa dī
sunt bona valde. Uñ nō debem⁹ ea sp̄nere q̄ p̄stat crea
torē ad vtilitatē nr̄am fecisse. Sic fecit Ezechias p̄fectis
sim⁹. z illud sibi fieri p̄misit in sua egritudine. ysa. xxxviij
vbi dicit. Iussit ysa. vt tollerent massam de ficis. z cata
plasmaret sup vulnus. s. Ezechie. vt sanaret. Nā glo. dī
cit. Aq̄la z Symach⁹ vlcus morbuꝝ regis interpretari
sunt. alij non vlcus sed apostema supplicati sunt. cui iu
pta artem medicorum sicis ficis z contusis subuentur
quibus sanies in superficie cut̄ puocat. Quō igitur timo
rosi z erronei a scrupulis medicinaliter submoueri vale
ant. videant̄ ea q̄ dicta s̄t in sc̄da causa p̄cedētis capi
tuli. z de cibo eorū potu passionibz aīe. somno. vigilia.
studio z similibz. sequat̄ q̄s medicū tpalem bonū z deū
timentē. Nō tñ putet q̄s in oībz seq̄ndū eē quēlibet me
dicū p̄ quē nob̄ vita interdūz plongari possit. Dicit em̄
beātus Ambro. sup psal. xij. Contraria diuine z dītrōi s̄t

Capitulum Septimum

Precepta medicine a ieiunio reuocant. lugubrare non sicut a bona intentione meditationis abducunt. Hec sepe terreat deus per Hieronymum dicentis. Non differt utrum magno vel puo tempore te interimas. quod moderate exponendum est. ut sequenti capitulo declarabitur.

Cap. vii. quod in exercitijs corporalibus ut ieiunio. abstinentia non sepe oportet mortem timeere. sed corporis castigari acrius.

Proterea ne deus corpori ultra spiritum plus quam decet improuide indulgeat. idcirco per intellectum profate Hieronymi auctoritatis aduertenda est conclusio cancellarii parisiensis. in gratia Iohannis de Bersone cum suis declarationibus. licet inquit agere multa sibi temporalia sine spiritualibus. proque abbreviat vita corporalis. aut incurrit infirmitas. dum tamen intentio hominis non directe et immediate ferat super eo quod est abbreviare vitam vel infirmitatem incurrere tanquam super finem ultimum. quod non fiat pro fine prohibito quemadmodum desperantes. ut stoici consuebant. De his enim intelligitur auctoritas Hieronymi dicentis. Non differt utrum magno vel puo tempore te interimas. Quod autem in multis licet abbreviare vitam et incurrere infirmitatem modis tactis patet. Primum quod si non. innumere sequentur absurditates. scilicet quod studendum esset cui libet medicinam. Item cessare deberent laboratores. cursores milites precipue. et alij hominum ab exercitijs licitis. Item diuites deberent prouidere pauperibus in cibis. Et si per ista corporalibus liceret mori deus se exponat. ergo a fortioribus pro spiritualibus acquirendis. seruandis et recuperandis. ergo conclusio vera. Et quod patet statutum carthusiensium. de carnibus simpliciter nunquam comedendis esse licitum. Seruet tamen illud Oratorum. Est modus in rebusunt certi denique fines. Ultra quos citraque nescit consistere rectum. Virtus enim non in medio inuisibili. sed in tanta latitudine consistit. ut signum quod sagitta est illud medium sapiens assignabit secundum philosophum. **30 virtus**

Tercie partis

quã experientia gignit certū q̄ ars opat̄. z illud mediti
inuenit. q̄q̄ ars z doctrina multā p̄ferat cōmoditatē stu
dētibz in exercitio p̄rutū. Sz veniam⁹ ad bona spūalia
p̄rutū. z enumerem⁹ expeditibiles rōnes p̄pinq̄s. p̄pter
q̄s licitū est vice hulus moriendo detrimentū pati. Pri
mo ad obediendū deo. Sc̄do ad satisfaciendū p̄ pctō.
Tercio p̄ iuuamie primi charitatio. Quarto p̄ euitā
do graui scandalo. Quinto ad acq̄rendū p̄tutes in se vel
in alio ad exercitiū p̄ extirpatiōe viciōzū vt carnis habe
at ad sp̄m̄ subiecto. De p̄mo notū est q̄ deus p̄t hec p̄
cipere. vel ad hec specialiter instigare. vt in martyribz et
in Sansone. imo vbi q̄s q̄rere ad mortē. qz xp̄ianus ē
z nō obligare se p̄dere potest tñ in casu publice se mor
ti offerre. sicut plures vltro se obtulerūt. velut legio des
cē miliū martiz z hūi Mauricū societas ac alij Tñ hic
necessaria ē discretio. vt qñ et vbi. qz xp̄s iussit p̄secutio
nē fugere de vna ciuitate in aliā vinctis docet ista. Sc̄da
ratio. qz satisfactio et iusticia sepe iubent multa fieri per
q̄ abreuiat vita. vt p̄tz de penitētis publicis z occultis
z iustissimū ē ista deuote suscipe. De p̄denāto q̄dez ad
mortē publice z iuste dicūt q̄dā q̄ p̄t fugere. alij nō. Et
pbabiliter tradūt oppositū q̄ remanere tenet ne violet
iusticiā z sniam. tñ q̄cquid sit nō dubituz est qñ illis meri
torie possit remanere et expectare mortē meritā. imo vt
videz nō impossibile est hoiez adiudicari posse. vt se p̄
mat p̄ se q̄b̄ alteri facere licet. Cur igit̄ n̄ poterit quis p̄
pctis enormis quibus meruit mortē eternā tēporalem
sustinere penam. Igitur satisfaciant hī pro peccatis p̄e
teritis z presentibz suis z alioz p̄ tpe mie. vt vites infer
nus. Tercia rōnem assignamus charitatē erga pro
ximū imitatricē xp̄i. q̄ lā guozes nr̄os portauit. Sic san
ctus Paulinus Nolanus ep̄s p̄ vidue filio se pagano

Capitulum septimum

In suū dedit z sanctus p diacono mortū se exposuit. hac
de cā s̄ religioēs institute p satisfaciendo p se z p alijs
Et tales in corpe mystico ecclē tenent locū plangentiū
Igr si merces maḡ est p alijs penā sustinere. lz p̄ter vi
tā abrenuare. Aniaducrite igr de plurib; p̄sertim devir
gine Anthiocenajac milite de q̄b; loq̄tur Amb. li. de vir
gi. Cur igr carebūt p̄mio dicti religiosi q̄ sepe purgati p
alijs dura corpis sustinet exercitia. z q̄dam mō aiā su
am pdūt. Istud ē officiū ecclesiasticorū. Tñ arma cleri
corū s̄ ieiunia z lachryme. In quarta rōne ponit evita
tio scādali. p q̄ etiā mors subeūda ē. Si esca inq̄t xpl's
scādalizat fratrem meū nō māducabo carnes in eternum.
Tñ ponat q̄s corā ydolo offerētib; idolatica edēda ha
bere z n̄ alia q̄rit. nunq̄ p̄ s eliger mortē q̄ in scanda
lū fidi talia comedere z pullos scādalizare. vt Eleazar^o
scriba p̄stātissim^o fecisse legit. et Bas. vi. Qui carnes
porcinas nec vere nec apparēter gustare voluit. Ad h̄
p̄cipue respexit ap̄ls cū ait. Castigo corp^o meū z in fut
turē redigo. q̄tū ad refrenationē ne forte cū alijs p̄dica
uero ego ip̄e reprobo efficiar. Iste heu modus in ppau
cis iuenit. lz pleno vētre z bursa referta xp̄s p̄dicat. Id
circo nō imerito eis d̄r. medice cura te ip̄m. Ex q̄b; et̄ se
quit q̄ i p̄dicatozib; z curat̄ maḡ requirit vite austeri
tas z exēpluz. Infer̄ p̄terea q̄ Larchusien̄ in extrema
necessitate pōt abstinere a carnib; sine pctō. tū qz fr̄es
p̄ntes vel absentes scādalizaret. tum qz institutū ē. vel
qz nō sufficienter firmi tēptabunt etiā extra necessitatez
ita facere. Plures aiunt q̄ nō solū nō p̄nt sine pctō. imo
tenent abstinere p̄pter scandalū. Plus em̄ est aiā proxi
mi q̄ corpus z esca q̄tomagis aiē. imo tota religio ve
qd. p mēbro peunte totū corpus mysticū detrimentum
patiat̄. quō daret totū vite florem pro fratrib; qui tanta

Tercie partis.

rupiditate p̄tē marcidā cū alioz detrimento dētinere cō-
nat. Nō est miles strenuus q̄ statim post plagas a p̄lio
recedit. Scītus etiā Martin⁹ moriturus in cinere z i cū-
licio recūbēs p̄ lecto. tū peteret ab eo vt sibi sineret vilia
stramenta supponi. Rādit. nō detet inq̄ filij xp̄ianū ni-
si in cinere z cilicio mori. Ego si vob aliud exēplū relin-
q̄ ip̄e peccauī. Vbi at nullū eēt statutū et̄ p̄petuo astrī-
ctus voto q̄ a carnibz abstineat ī tali necessitate soluet̄
teneret. Qz nulla lex alit̄ p̄stitutō pure hūana p̄t absol-
uere v̄l excēp̄e. vel instituere q̄ n̄ obsuet̄ lex z lūia q̄ dicit
Nō occides z p̄sce fame morientē. si n̄ pavisi occidisti
Nec ad se m̄inus q̄ ad alios p̄ceptū illud extēdit. tñ qz
raro v̄l q̄si nunq̄ iste necessitates debite p̄currūt. Idē
rōnabile ē statutū Carthūsiē. Cōstitutio etiā general̄
ecclē est de si cū carnū in die vener̄. sine excēptōe regu-
larit̄ nō obligat. tñ in extrema necessitate. imo nec excus-
saret̄ ab homicidio si se v̄l aliū mori p̄mitteret. vbi viue-
re posset. nisi p̄pter graue scandalū. vt dictū est. z de vo-
tis simile ē argumentū. Quōto p̄pter acq̄sitionē p̄stitutū
z exterminū viciōz debilitare possum⁹ corp̄is. imo v̄l
tā abbreviare fas ē. Salomō eīm p̄posuit a vino abstra-
here suā carnē. vt transferret aiam ad sapiam. Daniel z
reteri idē fecere p̄phaz. vt abiles eēt diuis reuelatōibz
Proinde tradūt illud in p̄tēplōe expti nō posse aiam
ex egypto tñbzaz ad lūmē terre p̄mittōis p̄uenire. nisi
p̄ desertū fortis p̄tritiōis corp̄alis q̄ etiā a licit̄ abstine-
at. et s̄m beatus Bregō. nemo nouit apprehendere qd̄
vltra ip̄m est. nisi se eleuet a carnalibz z corporalibus. p̄-
pter idē ip̄e in maxima egritudine exiit. Inde est tā-
ta charitas cōtemplatiuoz. qz oīs contritiōes corp̄is
refugiunt. Exigit̄ q̄ppe talis sobriet̄as non solum quē
peccatum exterminet z fuer̄ mandatum. sed multo aspē

Capitulum octauum

etior, qz talia dilatant cor ad superiora contēplanda:

Cap. viij. declarat. u. z. iij. doctrina medico morali necessaria z multipl'r oñdit q' in deū sine ordinato timore sperare debemus.

Secūda doctrina morali medico necāria ē vt timidū z scrupulosuz n̄ facit dure corripiat. Naz vt dicit Joh. de camba. lib. suo d' solatōe theologie. In mltōz talū timoraz sciētūz nichil q̄si mali culpe esse videt. s; solū error in intellectu seu apphensiuā future et mltū de pfectōe. s. de timore z amore des. Vñ n̄ sunt deridēdi talē infirmitatē hñtes. s; mag; laudādi. vtpote q̄s adeo viget charitas. z filialis timor dei. q' p toto mūdo nollent deū sciēter offendere. pctō mortali. licz et morz vehemēs deū offendēdi z dubitatio de agēdis nō nullos hmōi intantū pturbet q' leprā vl' morbū quāsi mū aliuz eligerēt. vt a tali eēt infirmitate supportati q' b' ob h' multū cōpatiendū est. q' durā eīm inuasiōe terrent ampl' z morbo aut nō mēder. aut inualescit o'plius. vñ bñs Petrus. i. pe. iij. tales benignissime solās ait. Filie bñfaciētes z nō timētes vllā pturbationē. viri s'it' cohabitantes fm scientiā q̄si infirmiori vasculo muliebr' impertiētes honorē tanq; coheredib; grē vite. Taliuz pūssimus fuit medic' dei filius de q' Mat. x. ij. allegat vaticiniū. Isa. xliij. Ecce puer me' quē elegi. dilect' meus in q' bñ cōplacuit anie mee. z sequit'. Nō p̄tēdit neq; clamabit. neq; audiet aliq; i plateis vocē ei'. Arūdinē quāssatā nō p̄teret. z lignū n̄ fumigās nō extinguet donec eūciat ad victoriā iudiciū. sup q' bñs Iero. ait. Qui pctōri n̄ porrigit manū nec portat on' fr̄is sui. iste q̄ssatū calamū p̄fringit. z q' modicā scinillā p̄tēnit fidei in p'uit. h' lignū fumigās extinguit. Dat similit' doctrinā beatus Greg. li. ij. pasto. ca. iij. dices. Aliter ammonendi

Tercie partis

sunt leti. atq; aliter tristes vitz letis inferēda sūt tristitia
q̄ sequunt̄ ex supplicio. tristib; hō inferēda sunt leta q̄ p̄
mittunt̄ ex regno. Discant leti ex minarū asperitate q̄ et
meāt. audiāt tristes p̄mior̄ gaudia de q̄b; p̄sumāt. Ill
q̄ppe dicit. Ne vob; q̄ ridetis nūc; flebit;. Ibi hō eodez
mō dicitē audiāt itez videbo vos. z gaudebit cor ve
strū z gaudiū v̄m nemo tollet a vob;. Tercio moralis
medicus scrupuloso egroto de cura spem tribuat. Con
solari debet em̄ vt dicit vbi sup; Joh. de cambia. q̄ maximi
viri de hac infirmitate scrupulose p̄scie laborante visi sūt
q̄ tandē curati fuerūt in toto vl' in pte q̄z q̄s plures ma
gni doctores i sacra pagina effectu in suis didicerūt vul
nerib; q̄o alienis mederi possent laborēt vt bonā spē
habeāt z audaciā laudabilē p̄siderādo id qd̄ docet san
ctus Tho. i. ii. q. xlv. p̄ philosophū. ij. rethorice q̄ dicit q̄
cā audaciē ē cū in fantasia fuerit spes salutarium vt p̄
existentiū. timendoz at. vt nō existiētū aut lōge existen
tiū. Unde q̄cunq; sunt nata causare spē vel excludere ti
more sunt causa audaciē. eo q̄ audacia timori opponit̄.
Est e conuerso spes appetitus excellētis boni cū fiducia
obtinēdi. et hec natural' animositas cōstantia seu auda
cia nō eq̄liter oib; inest hoib;. sicut nec timiditas. Unde
dicit. Alb. sup. iij. di. xxx. q̄ h̄mōi animositas nō sequitur
spē s; potius cōplexionē sicut timor melācoliaz z h̄mōi.
Est ei melācolia sicca t̄rea z frigida h̄is euaporatiōes
nigras. ad cerebrū liq̄dum q̄b; imp̄munt̄ terribilia fan
tasmata. z est in eis calor nō sufficiens ad calefactionem
cordis z sanguis. z cordis motū. fm̄ dyastolon z exsus
flationē sanguinis z spiritū in mēbra exeritōa z corp̄
z iō manēt destituta frigida. z timida refugiēte sanguie
ad cor z stante sibi. Et cū hec cōplexio nō sit in oib; nō op
ter q̄ oēs eq̄l'r sunt p̄stantes vel timidi In mulierib; at ē

Capitulum octauum

multū timida cōplexio ppter debile calidū z vncēs hñs
dñi. in q̄ cito pfundant terribilia. et calidū debile nō suffi-
citur calefacere cor z sanguinē vt p̄us dicitur est. Vñ ois
mulier naturalr ē timida. nisi sit p accidēs vt p̄gines q̄
nō timēt. Hec Alb. Si q̄dē nimia tristitia deicit a bo-
nis animū. teste Salomōe puerb. xv. dicente. In timo-
re animi deicit spūs z ecōuerso eccl. xiiij. Felix q̄ non ha-
buit animi tristitiā z nō excidit a spe sua. iō etiā nō ē p̄ti-
nue habēda mēoria peccatorū. nec continue cogitanda
dei iusticia. imo sepe p̄sertim timidis assumēda est spes
in deuz z fiducia vt spes q̄ potior est p̄tus q̄ timor in
miscdia dei respiret. Sūt at̄ q̄nc̄ p̄ q̄ spes adiūat plu-
rimuz videlicet diuine pietat̄ p̄sideratio. Mediator̄
christi incarnatio. mediatrix nr̄e inuocatō. scripture sa-
cre attestatio. z sanctor̄ p̄iorum aduocatio. Primo va-
let diuine pietatis consideratio. Est em̄ creator noster z
opifex. Artifex aut̄ naturaliter a deo suum opus diligit.
vt illud vituperari vix audire valeat. De deo. n. sapien̄
ij. dz. Diligis oīa q̄ sunt z nihil odisti eoz q̄ fecisti. Q̄to
magis ergo diligit eū quē ad similitudinē et imaginez
suā creauit. et cui esse gratis contulit. cur bñ esse per ora-
tionē d̄s ab eo non speraret Est deus etiā noster verissi-
mus z natural̄ dñs. Diligūt at̄ naturaliter hoīes ea q̄
sua sūt. z p̄suāt ea. z si pdiderint gaudēt cū recuperant. lō-
ge āplius iustia d̄s facere credendus est de hoīe. vt docz
in p̄bala ouis pdite. z dragme. Lu. xv. vbi dz. Ita d̄s
eo vob̄ gaudiū erit in celo sup̄ vno pctōre p̄niam agen-
te q̄ sup̄ non agintanouē iust̄. Tandē p̄terea fidē serua-
re tenet dñs seruo quā viceversa seruus dño. Sicut igr̄
infidelis esset seruus q̄ dño suo in necessitate non subue-
nīret cum posset. ita z deus. qd̄ a diuina absit fidelitate
Errissime igitur credat se isti. l. Lboz. x. Fidelis deus
ff uij

Tercie partis.

qui nō patietur vos tēptari supra. id qđ potestis. s; fac
et cū tēptatiōe puentur vt possitis sustinere. Merito
pidebtūs Martinus pcutiēdus a latrone z queirus
si timuisset. Rēdit se nunq; magis fuisse securū. qz scio
bat misericōdiaz dei maxie in necessitate affuturā. Est insu
per dōs intm̄ bonus essentialiter z misericordissim⁹. ad o
vt petētes nō minus velit a miseria liberare q̄ ipi libe
rari velint. Asserit hec btūs Augusti. loqns de illo xp̄i
p̄bo. Petite z accipietis. Nō t̄m hortaret vt peterem⁹
nisi dare veller. Erubescat hūana pigritia plus vult il
le dare q̄ nos accipe. plus vult ille miseri q̄ nos a mi
seria liberari. Ad hoc p̄tinēs est pabula euāgelica de fi
lio prodigo. Luce. xv. et illud Luce. v. Si vos cū sitis
mali noctis bona dare filiis vestris. q̄ tomagis p̄ ves
ter de celo dabit sp̄m bonū petentib; se. Secūdo va
let ad augmentū spei meditatois xp̄i incarnatio. p̄bec
em vt ait btūs Grego. apud deū hoi magnā fiduciam
deus hō. est. nob; spes maḡ penitētib;. qz aduocat⁹ nos
ster. factus est iudex noster. p. Joh. ij. Si q̄s peccauerit
aduocatū habem⁹ ad p̄rem ihm xp̄m iustū. z ip̄e est p̄
piciatio p̄ pctis n̄ris. Et Ro. viij. Christus ih̄s est ad
dexterā dei q̄ etiā interpellat p̄ nob;. Dicitq; glo. sup il
lud ps. Saluū fac pplm̄ tuū dñe zc. Ecce. quāta spes
credentiū. cū p̄ eis orat passus p̄ eis z iudex eoz fact⁹
est aduocatus. Clementiā hanc summā xp̄s noster ad
uocatus misericordissim⁹ gratiose oñdit euz sc̄to Carpo
orāte vt duo infideles. de hac vita tollerent. sic xp̄us de
celo veniēs dixit Percute p̄tra me de cetero. Parat⁹ em
suz rursus p̄ hoib; saluādis parī. z h̄ amicū mihi nō q̄
ali; peccāt hoies s; vide si bñ hñt māshonē in hiatuz cū
serpētib; p̄mutare p̄e māshone cū deo z bonis amatoz
n̄b; hoim̄ angelis vt in exēplo refert btūs Dyo. in eplā.

Capitulum octauum

ad demophiluz monachū. Tercio valet ad spei aug-
mentatū mediatrix nre inuocatio qz ipa est vt ecclesia
canit. vita dulcedo spes. z aduocata nra mat gre z ma-
ter misericordie. Et iterū. Tu pietatis viscera nulli claudis
hoi. Credo brō Berni dicēti. Securū habes accessum
o hō ad deū. vbi habes filiū ante patrē. z ante filiū ma-
trē. filius ostendit patri cicatrices z vulnera. mat osten-
dit filio peccus z vbera. Nec ibi vlla pōt esse repulsa.
vbi tot charitat; occurrūt insignia. Et iterū. Cuz tu di-
gnus nō eras cui fili⁹ dei daret. datus est marie. vt p
eā acciperes qcqd peteres Sileat inqt idē Berni. mise-
ricordiā tuā o virgo brā si ds inuocatā eaz in necessitas
tibus meminerit sibi defuisse reuolue totā seriē euange-
liū. et si qd asperū si quid durū inuenis in maria. deina-
ceps eaz suspectam habeas z ad eaz accedere verearis.
Prudentissim⁹ em artifex ds hūanum genus quassatū
nō pfregit. sed vtilius oīno refecit vt nobis videlicz no-
uū adā ex veteri formaret. et euaz in mariā transfonde-
ret. Et quidē vt oīs sufficiētia nostra ex deo sit. poterat
xps sufficere. sed nob nō erat bonū hoīez solū esse. Con-
gruū igit magis fuit vt. vterq; sexus adesset quoz cor-
ruptioni neuter defuisset plane z p̄potēs z fidelis ē me-
diator dei z hoīm hō xps iesus. Sed diuinā verent in
eo hoīes maiestātē. Et em de⁹ noster ignis p̄sumēs est
ad quē veret pctōz accedere ne sic; cera flui a facie ignis
sicipe pereat a facie dei. Opus igit erat mediatrix ad
mediatores illum hīc. nec nobis alter vtilior q̄ maria.
Quid hūana fragilitas ad mariā trepidet nihil austerū
in ea. nihil terribile tota suavis est. lac et lanā oībus
offert z oībus oīa facta ē Hechtūs berni. Quarto valz
scripture sacre attestatio q̄ toties mouet ad spem z spe-
rātes brōs asserit. z nullibi vlraro ad scrupulū. immo

Tercie partis

huncq̄ ad erroneā p̄sciam. Nā Esa. xv. Quis ambulabit in tenebris. s. ignorantez & nō est lumē ei. speret in nōmie dñi. & innitatur sup deū suū. ps̄. Spera in dño & fac bonitatē & pascet in diuitijs ei⁹. Spera in eo & ipse faciet sperare in eo oīs congregatio ppli. qz dō aduoz n̄r in eternuz. Sperantē in dño misericōdia circūdabit. In dō sperantē nō timebo qd faciet mihi hō. Ex q̄ patz multiplex hōim sperantiū in deo vtilitas. videlz diuitiarū diuinarū datio. orationū exauditiō dei. auxiliatio misericōdie circūdatiō & demōis vel inimici detestatiō. Sic Hierē. xvij. Bt̄s vir qui p̄fidit in dño. erit quasi lignū qd plantatur sup aq̄s. Nec mirū qz arbor spes in optimo loco sez in summo bono ponit. Hec spes est baculus nō arūdinēs egypti. sed sethinus q̄ deo innitimur. de q̄ Sapiē. ij. d̄. Qui p̄fidit in illo sez deo intelligūt veritatem. Quinto ad eā valet scōz pia inuocatiō. iuxta illd̄ Job iij. Ad aliquē scōz p̄uocare. & illud ps̄. Leuaui oculos meos in mōtes vñ p̄ciet. Montes s̄ viri spirituales. Jō de eis bt̄s Bern̄. dicit. Tria sunt que in festiuitatibus sanctorū v̄gilanter p̄siderare debem⁹ auxiliū sancti exēplū sancti & p̄fusiōnē nr̄am. Auxiliū qz potēs in terra potētior est in celis ante faciē dñi dei sui. si h̄c dū adhuc viueret misertus est pctōribus & orauit p̄ eis nūc tāto amplius q̄to verius cognouit miseras nr̄as. orat p̄ nobis patrē. qz bt̄a illa patria charitatem eius nō imutauit sed augmētauit. & nūc sibi potius inuouit viscera misericōdie. cum ante fontē misericōdie assistat. Verisile i ḡit est & credibile valde q̄ hi de quoz pietate in via multū legim⁹ i patria iuxta necessitates diuersas incessores p̄ssimos habeam⁹. Tales p̄sertim fuerūt bt̄s Nicolaus sup afflictos pia gestās viscera Martinus qui clamidē diuisit pauperi. Katherina & hono

Capitulum nonum.

frus. ac alij qui petiuerunt clementiā z grām supra eorū memoriā agentib; vt de eis publice canit ecclia.

Cap. ix. declarat quartaz doctrinā. et q̄tum obliuio singularitas. inobediētia. et impersuabilitas.

Quarta doctrinā morali medico necessaria est vt pericula. nisi medicū talē seq̄tur insinuet. q̄ pericula q̄lia sint z q̄ st; fruct^o bone z q̄ete p̄scie dcm̄ est supra p̄te p̄. ca. i. z. ij. Sic em̄ q̄ corp^o medicū nō seq̄tur se mortis p̄iculo p̄mittit. sic q̄ scrupulosus est si discretos z sapiētes vel p̄latos nō seq̄tur se discrimi multozū pctōz tradere nō ambigit. Ibi si q̄dez singularitatz vicium imo supbie z sepe inobediētie incurrit. Quā singularitatē vitupabile tria oñdūt. s. scriptura sacra. sc̄toz dca et naturalis industria. Scriptura q̄dez sacra. Nā puerbio. ij. dz. habe fiducia in dño ex toto corde tuo z ne imiteris prudētie tue In oib; vñs tuis cogita illū z ip̄e diriget gressus tuos ne sis sapiens ap̄d temetip̄m. s; in te roga p̄ez tuū z annūciabit tibi maiores tuos. z dicēt tibi de vte. xxxi. sic ecclia. vi. di. In mltitudine p̄s byterozū prudētūz sta. z sapie illoz ex corde p̄iūgere vt oēm narratiōez dei possis audire. z puerbia laudis nō effugiāt a te. Et si videris sensatū euigila ad illū z gradus ostiorū illi^o exerat pes tu^o Et iterū ibidē. viij. Ne despicias narratiōez p̄s byterozū sapientū. et in puerbijs eoz conuersare Ab ip̄s ei dices sapias z doctrinā itellcū. z seruire maḡt; sine q̄rela. nō te p̄tereā narratō sentoz. ip̄i et didicerit a p̄ubi suis qm̄ ab ip̄is dices itellcū. z in tpe nccitatis dab̄ rñsum. Rō aut̄ q̄re opz inferiores z simplices seq̄ sapiētōres assignat. sap. ix. qz cogitaciōes mortaliū timide z icerte prudētie nre corpus ei qd̄ corūp̄it agguat aiaz z freno inhitatio dep̄mic sensuz m̄tra cogitacōe z difficile est iam^o q̄ i tra st; z q̄ i p̄spcū st; inuenim^o

Tercie partis

gim labore, q̄ in celis autē sunt quis Inuestigabit, q. d.
paucorū hoc est qui se sciunt scripturas ponderare. nō
sotū q̄ timore amore vel odio turbati verū a falso nesci
unt discernere. Vult h̄ dictū sapi. puerblozū. ij. dicens
Qui fortiter premit vbera ad eliciendū. lac rep̄mit but
tirū. z q̄ vehementer emungit elicit sanguinē. Ubi glo:
Ubera fortiter premis. cū sacri eloquiū verba subtili. pē
sas intellectu. qua p̄essione dū lac querit butirū inueni
tur. qz dū tenui intellectu q̄rimus. liberalitate eterne p̄i
guedinis inungimur. qd̄ nec semp̄ nec vnq̄ faciendū ē
ne dū lac q̄rit sanguis sequat. qz dū verba diuina vltra
modū discutunt. in carnalē intellectu cadūt. Sanguis
nē em̄ elicit q̄ vehementer emūgit. qz carnale efficit h̄ qd̄
nimia discussione sentit. Idcirco etiā puer. xij. dz. Qui
confidit in cogitationibz suis impie agit. Ostēdunt idē
sc̄do sanctorū dicta singularitatis. scz viciū detestantia.
quo quis primorū etiā sapientiorū dicitis nō acquiescit.
Dicit em̄ beatus Bern. li. de. xij. gradibz supbie. Cū sin
gularis ex his q̄ singulariter z inauiter agit apd̄ simpli
ciores eius opinio excreuerit. dū miserūz beatificāt ipm̄
in errorem inducūt. credit nāqz qd̄ audit. z qd̄ intendit
nō attendit. obliuiscit istētione dū amplectit opinionē.
cūqz de oī alia re credit plus sibi q̄ alijs. de se solo plus
alijs q̄ sibi. z q̄qd̄ de se laudatū nouerit nō ignorantie
q̄uob̄ beniuolētie laudatorum. sz suis meritis arroganter
ascribit. Un̄ post singularitatez. vbi sibi gradus supbie
arrogantia vendicauit. post h̄c p̄sumptio inuenit in q̄
vij. gradus cōstituitur. Ad idē est cas. ex v̄bis abbatis
Doyli hūilitatis nō ficto inqt̄ p̄ma p̄batio hec erit. Si
vniuersa nō solū q̄ agenda sunt zc. vt sup̄ posituz est p̄
ge. ij. ca. vij. Predicatorū ratio tertia reddit ex p̄mo li. ij.
ca. summe q̄ gēales sc̄si doct. Per gradus intellectu v̄

Capitulum Decimum

Demus Inqt q̄ duoz hoim q̄ vnus alio rē aliquaz sn̄
relectu subtilius intuet. ille cuius intellectus ē eleuatioz
multa intelligit. q̄ alius dīno cape nō potest. sicut in rus
sico q̄ nullo mō ph̄ice subtiles rōnes cape potest. Sic
pariformiter cū iuuenes scia z moꝝibz in xpi in maria
distantia sint. ab exp̄s cape nequeunt. eis in oibz ne
cessaria consilia nisi ab exp̄s manu ducant. **D**icitur
p̄terea bea. Hiero. in p̄logo biblie. Cur imperiti. z noꝝ
uī in sacris scripturis legere putent in eis oibz q̄ dixerint
tū tamē in nulla alia arte aut scia q̄s docere audeat. q̄s
diu p̄us nō didicerit t̄pe z exp̄ientia durtius.

Cap. x. vltimā doctrinā exp̄dit et annumerat septez
regulas q̄s obfuarē dñe illi q̄ nolūt scrupulosas p̄scias
deponere rōnabiliter. quaz hie tres declarant.

Decimū. q̄nta doctrinā morali medito necessaria
est. vt scz regulas scrupulos deponēdi inditet in
firmo. In his em̄ eiusdē scrupulose conscie medi
cina curatiua latet. Sunt em̄ septem generales regule.
quaruz amminiculo erronea p̄scientia deponi p̄t z dz.
videlicet debita ad grām dei preparatio. sollicita sacre
scripture indagatio. orationis deuote p̄tinuatio. opinio
nis alicuius cura electio. obedientie hūil̄s imitatio. scri
puloꝝ animosa abiectio. z p̄ceptoꝝ uz discreta epikēsa
tio. q̄ septem iubet habere eterna sapientia. p̄uerb. ij. di.
Si susceperis s̄mōnes meos. z mādata mea custodieris
penes te. si sapientiā inuocaueris z inclinaueris cor
tuū prudentie si q̄sieris eā q̄si pecuniā z sic thesaurū effo
deris illā. tūc intelliges timorē dñi z scias dei inuenies.
Pr̄ia regla Innuit ibi. Si mādata mea. Sec̄da ibi. si q̄
sieris eā q̄si pecuniā. Terc̄ta ibi. si sapiam inuocaueris
Quarta ibi si prudente. Quinta ibi. Inclinaueris cor tuū
Sexta ibi. sic thesaurū effoderis illā. Sept̄a ibi. Si su

Tercie partis

ſceperis ſermones meos. ſubaudi mō debito. **P**ria igitur regula ē vt ſe q̄s ad grāz q̄tuz p̄t p̄paret dei mādāta ſuādo. de pctis oibz z ſingul' corde dolēdo z eadē pure p̄firēdo. Nā q̄cunq; facit qd̄ in ſe ē. d̄s infallibil' ei grāz infundit. z lumē doni ſapie. ſcie. intellectu z p̄iij et tribuit. q̄bz iuuari p̄t ad deſiōez erronee p̄ſcie. put ſupra late paruit. pte. ij. ca. ix. z. x. **V**olūt hec ſ̄ba p̄phaz Nā ezech. xvij. d̄z. **C**ouertimī z agite p̄niaz ab oibz iniquitatibz v̄ris. z nō erit vob̄ in ruinā iniquitas. **E**t iterū de graniffimis pctōribz iſraelit' in ſyon z hierl'm habi tātibz d̄s **E**ſa. xlix. d̄t. **D**ixit ſyon dereliq̄t me d̄s et d̄s oblit' eſt mei. Nunq̄d obliuifci pōt mulier infantē ſuū vt n̄ miſceat filio vteri ſui. **E**t ſi illa oblita fuerit ego t̄n nunq; obliuifcar tui. ecce in manibz meis deſcripti te

Secūda regula eſt ſollicita ſacre ſcripture indagatio. **S**i inq̄t q̄ſierſeā tanq; pecuniā z ſic; theſaurū eſſo. zc. **S**cim' autē q̄ mercatores filij hui' ſeculi q̄ prudētiōzes ſz filijs lucis. ſ. in gnatione ſua ſummū studiū h̄nt acq̄rendi pecuniaz. Nā p̄ceptorē p̄zio' tritū in arte ſua doz centē audiūt. **S**ecō i libris debitoz z receptoz ſtudēt ſollicite. **T**ercio debita ſua z auxilia alioz poſtulāt aſſidue. **A**d q̄z certē ſilitudinē eadē facere tenemur. **P**rio em̄ p̄ceptorē ſeu in gr̄m diſcretū oq; vt q̄s habeat. **D**ocet em̄ hec **S**alo. puerb. p. vt deſ inq̄t puulus aſtutia. et adoleſcentulis ſcia z intellectus. **I**dē circa audicēs ſapiens ſapientior erit. z intelligēs gubernacula poſſidebit **A**nimaduertet p̄abolā z interpretationē verba ſapientū et enigmata eoz **I**dē aſſerit beatus **H**iero. i epl'a ad paulinū dicēs. **I**ntellige te in ſacr̄ ſcriptur̄ ſine p̄uio z mō ſtrāte ſemitā nō poſſe ingredi. **T**acco de grammaticis rhetoricis. philoſophicis. geometricis. dialectis. muſicis. aſtronicis. medicis. q̄z ſcia. mortalibz ſacr̄ vtiliſſima ē.

Capitulum decimum

z in tres ptes scindit. In doctrinā exploratōnē z vsuzō.
Ad minores artes veniā. z q̄ n̄ tā ligua q̄ manu admī
strat agricolē. cementarij. fabri metalloꝝ. lignozūq; celo
res. lanarij q̄z z fullones. z ceteri q̄ variā suppellectilē z
vilia opuscula fabricāt. absq; doctore esse nō p̄nt qđ cu
piūt. sic etiā vas electōis post damascū arabicūq; lustra
tam ascendit hierosolimā vt videret Petꝝ. z apud euz
xv. dieb; fuit. Rursusq; post annos. xiiij. assumpto bar
naba z Tito exposuit cū aplis euangeliū. ne forte in va
cū curreret aut cucurnisset. Insup ad pedes Gamaliel
legem Moysi z pphetas didicisse se gloriat vt armatus
spūalib; telis postea doceret p̄fidenter. Duodecim etiā
annos saluator i pleuerat z in tēplo sedens de q̄stionib;
legis interrogās. magis docz dū prudenter interrogat
Scđo exigit vt in lege dei assidue pro posse studeat qđ
q̄ta assiduitate fieri debeat. oñdit h̄m̄s Hiero. tā viris
q̄z sexui femineo. tā religioſ q̄z secularib;. imo adultis z
iuuemb; ita. d. in eplā ad Paulinū. cur^o iniciū est bon^o
hō. Semp ait. i manu tua sit sacra lectio. Et ad rusticū
nunq; de manu tua z ocul^o tuis recedat liber. ama sciaz
scripturaz. z caruis vicia n̄ amabis. Similiter ad He
potianū dicit. Diuinas scripturas sepius lege. imo nūq;
q̄z de manu tua sacra lectio deponatur. discē qđ doceas
optime cū qđ p̄m doctrinā apostoli est fidelē sermonē. vt
possis exhortari in doctria sana. z p̄dicētes reuicere. Et
ad furīā de viduitate fruanda. Eū inq̄t comedis cogita
statim tibi orandū illico et legēdū sic de scripturis sacꝝ
habeto fixū vsuū numez. Istud p̄sum dño tuo redde.
Nec ante quieti mēbra p̄cedas. q̄z calathū pectoris tui
hoc sub tegmine cōpleueris. Post scripturas sacras do
ctoꝝ hoim tractatus lege eozuz dūtazat. quozum fides
nota est. Non necesse habes auruz in luto querere. mul

Tercie partis.

ris de margaritis vnā redime margaritā. Et iterū. Si
si videres sororē tuā. z illud sacrioris eloquiū corā au-
dire cōtingeret. cernerēs in puulo corpusculo ingentes
aios. audires totā veteris z noui testamēti suppellectilez
ex illius corde feruere. Præterea ad Demetriadē virgi-
nē ait. Illud tibi nata deo iōq; p̄ oibus p̄dico vt repe-
tēs iterū atq; iterū monebo vt aim tuū sacre lēōis amo-
re occupes. nec in bona fra pectoris tui sementē lolu a-
uenariūq; suscipias nē dormiēte patrefamilias inuicē
hō zizania supseminet. z in fine eiusdeze eple. Finē in q̄
iungo p̄ncipio. nec sciel meminisse p̄cētus sum. Ama
scripturas sanctas. z amabit te sapiā. Dilige eā. z suā-
bit te. honora illā. z amplexabit te. Hec motilia i pec-
tore z in aurib; tuis hereant. nihil aliud nouerit lingua
nisi xpm. nihil possit suare. nisi qđ sc̄m est. Cui p̄cor
dat illō puerb. iij. Posside sapiā. posside prudētiā
ne obliuiscaris neq; declies a v̄bis oris mei. Ne dimit-
tas eaz z custodiet te. Dilige eā z suabit te. Tercio eri-
gitur vt auxilia ab alienis postulet per orōnez seu dep̄-
cationē. Nō em̄ lēōis sacre studiūz sufficit. sed exigitur
vna cū deuota orōne studiū p̄ intellectu agendoy z cre-
dendoy. vt oñdit b̄tus Hiero. in eplā ad paulinuz di.
Quicqđ alijs scz ab aplis z p̄mitiue ecclie doctoribus
exercitatio z q̄tidiana in lege meditatio tribuere solet. h̄
illis videlicet aplis z similib; spūsscūs suggererat. et
errant iuxta qđ scriptū est oēs docibiles deo. Non enīz
semp̄ sufficit studiū. sed oratio coerigit deuota p̄ intelle-
ctū sacre pagine. Cui⁹ rōnez assignat b̄tus Augustin⁹
ad Volusianū de incarnatiōe v̄bi. Tanta est in q̄ xp̄ia-
noy p̄funditas l̄raz vt in eis quidie p̄ficere si eas solas
ab ineunte pueritia vsq; ad decrepitā etatē maris ocio-
sissimo studio. meliori ingenio conarer addiscere.

Capitulum undecimum

Quid igitur in hac attinget sapientia qui ferre totius vi
gore etatis sue alijs impedit sciētis. solasq; feces senes
ctutis huic pfunde mīstrat sapie. Ad hāc tñ sapiam a
multis orando citius q̄ studēdo puenit. Optauit inq̄t
sapiēs. z datus ē mihi sensus. inuocauit z vēit in me sp̄s
ritus sapie. Eundē aperit sensum August. lib. (de vidē
do deū. ca. i. di. Qui didicerūt a dño iesu mitis eē. z hu
miles corde plus cogitādo z orādo pfecerūt q̄ legēdo
et audiēdo. Pr̄ hoc in barbaro illo xp̄ ano de q̄ recitat
lib. vii. de doctrina xp̄iana q̄ lrās ip̄as nullo docēte ho
mie in plenā noticiā orādo vt sibi reuelarent accepit p̄
uñs triduanis precib;. Impetravit idē vt codicē oblas
rum stupētib; q̄ adarāt legēdo pcurreret. Tradūt et
patrū hystorie de sctō anthonio simile qui sine vlla sciē
tia lrāz diuinas scripturas memoriā reuicit fultus ora
tionū suarū presidio. vt ibidez dicit br̄s Augusti. Ad
idē Hugo libro suo de aīa dicit. Ad scripture sacre cog
nitionē plus opus est mat̄na p̄punctione q̄ pfunda
inuestigatiōe. suspirijs q̄ argumentis. crebris gemitib;
q̄ copiosis argumētatiōib;. lachrimis q̄ sentētis. ora
tione q̄ lcōne. z gr̄a lachrimarū q̄ scia philosophoz.

Tercia igit̄ regula p̄ euasione erronee p̄scie q̄ est ora
tionis deuote continuatio. patet ex premillis z ex parte
ij. cap. viij. p̄pter quod sapiēs ait. Inuocauit z venit in
me sp̄s sapientie Sapientie. vij.

Ca. xi. deducit. iij. regl̄az. z p̄bat auctoritatib; antiq̄z
q̄ doctorib; p̄ria sentientib;. lz bōa p̄scia vnā ptē tenere

Quartā p̄inde regula p̄ncipalis ē op̄inionis ali
cui⁹ tuta electio. Sūt em̄ aliqñ de aliquib; ma
sterijs moralib; doctores op̄inionū p̄trariāz. ec
tūe scrupulosi dubitāt quā p̄tez p̄nt cū bona p̄scia elige
re. Pro enodatiōe huī⁹ difficultatis notandū in p̄mis.

Tercie partis

¶ Cū bona p̄scia p̄t q̄s tenere vnā patē alicui⁹ opinioi⁹
et fm̄ eā opari saltē excluso scādalo. q̄ pars h̄z p̄ se nota
biles seu notabiliores doctores. dūmō tal̄ opinio nō sic
p̄ exp̄ssaz auctoritatē sacre scripture. nec p̄ determinati
onē sacre ecclie catholice. dūmodoq̄ ex p̄rietate talium
opinionū nō inducat q̄s ad dubitandū. s̄z bonā p̄sciaz
seu fidē sibi formet de pbabilioze p̄re. p̄cipue in tali casu
q̄n q̄s adhibet diligentiaz inq̄redo an liceat. nec inuenit
altq̄d q̄d eū sufficiēter moueat ad h̄ q̄ sit illicitū. P̄tz il
lud p̄mo p̄ doct. sc̄m̄ in q̄stionib⁹ de quodli. quodli. iij.
q. x. v̄di d̄t q̄ q̄n diuerse op̄lones doctoz sacre scriptur̄
nō p̄tinēt exp̄sse ad fidē ⁊ bonos mores tūc absq̄ p̄ctus
lo auditores vnā sequi p̄nt. Ibi ei locū h̄z illud apli ad
Ro. xiiij. Unusq̄sq̄ in suo sensu abūdet. Et iterū ibidē
de illo q̄ assentit opinioni magistrati q̄ nō ē p̄ manifestū
scripture testimoniū nec p̄tra illud q̄d publice tenet i ee
clesia nequaq̄s hūc p̄dēnat. Un̄ idē doctoz in plurib⁹ lo
cis etiā in materia morali ad salutē necessariā tenet opi
nionē vnā. vt aliq̄ doctores notabiles tenēt p̄trariā vt q̄
post lapsuz in pctm̄ mortale nō optz aliq̄ue statim p̄fite
ri sub p̄cepto. h̄bita copia p̄fessoz. Hec determinat in
q̄rto di. xvij. ⁊ tñ p̄trarie opinionis ē Hugo d̄ sc̄to vlc̄.
⁊ Bonauētura. Similr̄ dicit sc̄tus doct. ibidē q̄ si par
rochianus p̄fiteret̄ fratri h̄nti auctoritatē ep̄i monētī p̄
rochianū vt plebano suo p̄fiteat. tūc etiā si tal̄ p̄fessus
nolit fratri acquiescere adhuc d̄z eū absoluerē. ⁊ tñ p̄trariū
eius tenēt plures doctores. Nec obstāt ea q̄ d̄t q̄dli. xij.
q. xij. v̄bi d̄t sic. q̄n due sunt opiniones p̄trarie de eodez
oportet alterā esse verā ⁊ alterā falsam. Aut ergo ille q̄
facit p̄tra opinionē m̄gr̄oz vtpote habēdo plures p̄bc
das. facit p̄ verā opinionē ⁊ sic eū faciat p̄tra legē dei. n̄
excusat a pctō q̄uis nō faciat p̄ consciāz sic em̄ p̄tra legē

Capitulum xi

Dei faceret. Hec verba sancti Thomae non possunt intelligi nisi de illis ubi manifeste patet ex scriptura vel ecclesie definitioe quod sit contra legem dei. et non de illis intelligitur ubi illud non apparet sicut seipsum declarare videtur super tacto allegato. iij. quod liber. q. x. Alias enim sibi tradiceret in eodem libro. quod non est credendum. Ex quibus sequitur videtur expressisse quod non oportet sententiam opinionem eligere de necessitate salutis sed sufficientiam eligere. Nam timor est gradus compativus. presupponens positivum scilicet aliam sententiam esse opinionem. Patet illud quod tutiores videntur esse opiniones profere aliorum quam quas sanctus thomas ibi tenet. Item patet ex argumento suo ubi super quodlibet xi. q. xij. ut tactum est quando aliquis propter contrarietatem doctorum adhibet diligentiam inquirendo de varietate nec reperit quod sufficienter eam moveant argumenta contraria. licet tales moveant quaedam levia que in. iij. di. xvij. in questione literaliter docet abicienda esse et scias in contrarium informandas. Nec mirum quod per talem diligentiam videtur homo facere quod in se est ut patet ex parte. ij. ca. ix. et x. Ad idem videtur esse quodlibet. iij. q. xij. ubi queritur Utrum vitari debeant illi excommunicati. circa quorum excommunicationem sapientes contraria opinantur. Respondetur quod excommunicationis aliquorum dubitatio aut precedit sententiam iudicum aut sequitur. si precedit. puta si non dicitur esse declaratum per iudicum censuras illos esse excommunicatos. tunc non sunt vitandi. quousque certo iudicio terminetur. In hoc enim casu verum est quod dicitur quod in mitiorem partem interpretari debet animus boni viri dubia. Unde de vero. xvij. Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris. et iudicium intra portas videris verba variari. venies ad sacerdotes et iudicem queresque ab eis. et quecumque dixerint. sed si ambiguum oriatur post concordem iudicium determinationem. magis standum est sententie iudicum. ut probat ibi

Tercie partis.

Ecce quō doctorib; p̄rarrantib; licet istū p̄ non excōs-
tato h̄ie z nō vitare. Secundo p̄z p̄ncipale p̄ altissio
dozensem quē allegat Lancela. de Berio. tractatu de
pollutiōe. Dico in d̄t cū d̄no wilh. altissio doz. q̄ regula
magistralis videlz dubitās de aliq̄ an sit illicitū z stan-
te dubio illud agens peccat. qz discrimi se cōmitit. istā
regulā intelligendā esse de dubio tali qd̄ est vehemens
aut magis aut eque inducit mentē credere qd̄ est moꝝ
tale illicitū. sicut qd̄ est licitū. secus em̄ est vbi mēs plus
inclināz. z iudicat q̄ est licitū q̄ illicitū. q̄uis non habe-
at vsq; quaq; certitudinē euidentē. aut fixā qz nec h̄ ip̄
suz requirit. Videbit̄ de hoc infra latius. ca. xxiij. z xxiij
et. xij. Tercio p̄z illud p̄ plures antiq̄s theologos et
canonistas deuotiōe z lrātura multuz famosos. Dicit
em̄ Ulri. sup. ij. sniaz. d. xxiij. z p̄cordat in summa quē
Ulri. Iohan. in summa valde cōmendat. Discit in q̄.
vt supra dictū est q̄ si quis de aliquo agēdo dubio ma-
gis peritos p̄suluerit. de q̄ nullā hz auctoritatē exp̄ssaz
vtrū ita sit vel nō dūmodo formet sibi bonam p̄sciam.
postq; mag; peritos p̄suluerit zc. etiā si res aliter se hz
q̄ ipse sentit excusat. fecit em̄ qd̄ potuit. deus aut̄ nihil
impossibile req̄rit ab hoie. Hec ille. Nā ibidē equipar-
rat istū casuz ignozātie inuincibili z oino inuolūtariē. qz
scire nō p̄t. Ad idē est monaldus in p̄logo summe sue
dicēs. Non generat̄ aliqd̄ p̄iudiciū erga veritatis sentē-
tiam cū inter diuersas opiniones a magistris z appro-
batis doctorib; scriptis autenticis annotatas illaz opi-
nionē quis amplectit̄. que sibi videt̄ magis p̄sona rōni
Vñ etiā Hūbertus in exp̄ōne p̄stitutionū ordinis p̄e-
dicatorū dicit. qz fructus aiaruz impediri solt p̄ nimis
am austeritatē in p̄silijz z in opinionib;. terrent em̄ ex h̄
homies int̄m vt salutes negligant. Idcirco relaxāda est

Capitulum undecimum

Quod fieri potest austeritas et agendum est benigne cum
hominibus quod sic melius trahunt ad salutem cum sententie mitti
ores tenent. hec Hubertus. Et concordat Hostien. qui
dicit extra de cog. spūali. in glo. sup. ca. Si vir. quod ubi sunt
diuerse opiniones et diuersa iura. semper humanior est preferen-
da. i. rationabilior imo et equior. extra de tras. ca. finali. Ubi
vero utraq; humana est parti maiori standum est et saniori
Ad idem est. Willh. Glo. Ray. de snia precepti diffinitionis et
excōicatōis. ca. xliij. vi. In apicibus iuris ubi dubitant
etiā sapientes excusabilis est ignorātia. Ubi si aliq; bona
fide premit illā vel illā elegerit. non dicitur sup hoc sciam ha-
bere nimis scrupulosam. Item idem Willh. ubi supra in ma-
teria de decimis recitās duas opiniones dicit quod illa pri-
ma opinio. scilicet quod antiquas decimas sine pctō in feudis reti-
nere possunt layci. et quod ad heredes trāseant benigni-
or est. et tō magis amplectēda. Item reperit in libris veteri-
bus ordidinis nri p̄dicatoꝝ respōsa plura q̄ data eē vī-
dētur a dño. Alb. eo adhuc viuēte. q̄ sic sonāt Item dicit
idē quod frater simplex vel q̄libet hō cū salute pōt seq̄ in cō-
silijis quacūq; opinionē voluerit. dūmō alicuius m̄gnī
doctoꝝ opinionē sequat. Idē in snia alibi reperi ab eo
dictū fore in scriptura silere. Dat igit̄ propositū ex anti-
quis satis tā theologis q̄ iure peritis.

Capitulum. xij. pbat idē auctoritatibus ma-
gis modernorum doctorum

Robatur idem similiter auctoritatibus moderno-
rum theologorum famosorum Nam ad idem Soffri. d. fon.
quod lib. ix. q. xvi. Ubi querit an cōfessor teneat
atur facere p̄sententiam de pctō de q̄ p̄fitens nō videt
h̄re p̄sciam. Et dicit quod si q̄s p̄fitens nō h̄z p̄sciam de aliq;
actu quē p̄fessor opinat esse peccatum puta de vitalicijis
de multitudie bñficiorū et similib; qm̄ p̄fitens talis op̄s

Tercie partis

nō nō pcedit ex preruia sed exprohabili rōne d3 eū con-
fessor gñaliter in forma ecclie absoluere. maxie cōfessor
ordinari^o nisi eēt pctm tale q̄ certū z manifestū esset cō-
muniter illud pctm esse nec de hoc sint opiniones tra-
rie q̄ ab ecclia tolerant. S3 nō si sit manifestū z qñ cir-
ca hoc st̄ sapientū opiniones trarie. tunc pponere d3
p̄fici q̄ bñ studeat de h̄ seipm p prudētes informare.
qz talia tra hoc dicunt. **Matie tñ** hoc d3 facere si ip̄e
p̄fessor sit illius opinionis q̄ hoc sit pctm. **Concordat**
etiā in p̄ncipali **Berū. claromōteñ.** in replica tra gos-
fri. eadē. q. dicēs. Si st̄ opiniones inter magnos dicēs
tes q̄ pctm est. Alij hō dicūt q̄ nō. tunc d3 in tali casu
p̄sulare aliq̄s de quoz iudicio p̄fidit. z fm cōsiliū discre-
torū facere z pctm reputare vel nō reputare. Ex q̄ eniz
opinionēs st̄ inf magnos z ecclia nō determinauit alte-
rā p̄tez teneat quā voluerit. dūmodo iudiciū in hoc rei-
sudeat p̄pter dicta eoz saltē q̄s reputat peritos. **Ibidēz**
tñ addit tra **Bof.** q̄ nō refert an cōfessor sic ordinari^o
vel nō. dūmodo habeat auctoritatē audiēdi talē. **Parī**
mō rñdet De. de pal. sup. liij. di. xvij. ad silem. q. d. Si
p̄fessor dubitaret vtrū illud de q̄ alius nō peniteret ecē-
mortale. z iste sibi diceret q̄ de cōsilio peritoz illud face-
ret de quibz ex vita z p̄scia pbabile esset q̄ nō p̄sulerent
nisi bñ pōt se illo iudicio p̄formare. secus aut̄ esset si eēt
certus de opposito. Cū premissis oibus satis p̄cordat
re videt **Henri. de gan. q̄bli. i. q. xxiiij. di. quedā** st̄ pec-
cata mortalia non diuina lege expressa sed iuxta ea que
exp̄ssa st̄ ex industria rōnis inuestigari p̄nt. z talia tene-
tur maḡs distingere vn^o scire q̄s alius fm p̄sonarū p̄ditio-
nē z gradū. z aliq̄ magis q̄s alia fm q̄ ad exp̄ssa magis
appropinquant sicut ē in articuloz noticia q̄uis nō sit oim-
scire q̄ hoz st̄ mortalia z q̄ nō. qz delicta q̄s intelligit.

Capitulum xij

¶ ad hoc tenet quilibet q̄ cū indubiū venerit an aliqd̄
 qd̄ faciendū est morale sit. vt req̄rat peritiores aut de
 ip̄o vt de mortali peniteat vt de ip̄o locū h̄cat illd̄. Bre
 go. Diaz̄ mentiū est ibi culpā coḡscere vbi culpa non ē
 Hec h̄eri. Nec tradicit sibi ibi Bern̄. claro. q̄tra eius
 dez mgr̄i henri. dicta replicauit. Igit̄ sentire videtur.
 Cōcordat Jobā. de cāba. tā in de solatiōe theologie.
 li. xiiij. ca. q̄ in q̄stionibz de culpa et gr̄a di. in de solat
 tione. In dubijs bonoz viroz. vira alijs viuēdi debet
 esse reḡla. Est igit̄ respiciendū ad facta bonozū viroz
 et discretoz. z si plures tales vel in pluribz casu tali eis
 occurrēte sic vel sic se h̄ze inuenires aut estimatione tua
 iudicares. tūc z tu siliter agere nō formides. Dicit forte
 incōtrariū. tales viri z si bonā h̄nt sciam nō tū sciaz
 h̄nt circa illā materiā vel ecōuerso. h̄nt sciam. nō tū cō
 sciam vel si scire q̄ vtrūqz haberēt forte sic nō facerent.
 Sed r̄ideo qm̄ nō est q̄ino certū pbabile tū est z modi
 cum dubiū q̄ simul sciam h̄nt z bonā sciam z q̄ ita se
 haberēt si casus tales eis occurrerent tū p̄ excusatione
 tua noueris satis esse si siliter feceris. Nepe in moralibz
 bus z circa hūanos actus nō est demōstratio requiren
 da. Si q̄s em̄ certā noticiā z h̄mōi req̄reret nō minus
 erraret q̄ si in demōstratiuis sciētijs de apologis aut
 argumentis topicis siue psuasionibz rhetoricis p̄tētus
 esset. Hec ibi. Ad idē est Adā sup. iij. di. ix. p̄ enodā
 tione etiā scrupulosarū sciaz clariū adhuc cū predi
 ctis p̄cordando dicit Jop. de erd̄berch. nostri ordinis
 doctor satis antiquus exēplificādo in materia cōmuni
 candi sup. iij. di. di. tā in p̄ma lectura q̄ in secunda su
 per sententias Qui inquit non haberet peccatum mor
 tale. tamen crederet se habere aut credit hoc firmiter.
 Itē q̄ est quiescens in illa opinione accedēdo ad eūbz

Tercie partis.

ristiā peccat mortaliter. Si at pbabilitr credit se esse i pctō mortali. sz nō firmiter nec acquiescit. vt si alicui dure locutus ē z cogitat tu peccasti mortaliter. sed tūc statim retrahit se z dicit in tra se nō eē pctm mortale. nō est vez z tñ nō sufficienter pōt se retrahere. qñ sibi occurrat. Si coq in tali casu bñ pōt accedere tñ sp retrahēdo opinio nē suā qz em de^o nō exigit ab hoie ipossibile z nō pōt se retrahere. q̄ pōt bñ accedere tñ sp retragēdo opinionē suā. Similiter idē dicit in lectura sua p̄ma in exp̄plicādo de fractione silentij in religioso. Iste inqt q̄ nō acquiescit in credulitate sua sz quasi in quadā timiditate timz se habere aliq̄d pctm q̄ efficiat indign^o ad receptionē eu charistie. Sicut si nō credat simplr esse mortale loqui i claustro. sed timet q̄ frequētia aliq̄ mō pōt esse mortale. z ip̄e frequēter in claustro locutus est z tñ simplr nō credit hoc esse mortale. sz timet. talis nō peccat. imo etiā q̄ libet cū q̄dam timore debet accedere ad hoc sacramentū reputās se sp esse indignū facta tñ diligenti discussiōe in conscia sua. hec ibi.

Capitulū. xij. ostendit idē rationibus.

Usqz modo pbatū est auctoritatibz doctorū q̄ nō quodlibet dubiū facti sufficit ad causandū pctm mortale. qñ qd agit illo dubio stāte ne quodlibz dubiū iur̄. Nūc q̄dem pbat rōnibz ptim cācellarij tractatu de tractibz. nā in casu decretalis extra de sen. ex i quisitiōe. Si vox incipiat p̄ nouā informatiōē dubitar an attineat viro suo in gradu phibito q̄ dubio stāte petat vir debitū qd tūc ager vxor. Si em negat. est in periculo transgressiōis iniuste spoliādo virū corpe in quodius habet. si vo attineat viro suo z cōcedat. est in piculo mortalis luxurie. Rūdet em vbi suū papa Innocen. iij q̄ si scit impedimentū nec reddere dz nec exigere etiam si

Capitulum decimtercium

excomunicaret Si autē nō scit p certo s3 credit esse impe
dimentū. tunc aut psciam h3 ex credulitate pbabili z di
screta. q̄uis nō euidēti z māifesta. tūc debitū potest red
dere. s3 n̄ dz exigere ne in adulterio vel ptra legē cōiugij
vel ptra iudiciū pscientie cōmittat offensaz. Aut psciaz
h3 ex credulitate leui vel temeraria. tūc ad sui pastoris cō
siliū pscientia tali expulsa. licite pōt exigere reddere. Et
glo. sup h̄bo pbabili q̄rit. S3 qd dices pbabile. Rūdz
puta qz vidit virū sup consanguineā suā in locis suspe
ctis. in hora suspecta solū cū solaiante m̄imonij hmōi
p̄sumptione pbabilē inducūt credulitatē. vel qz publ' ce
dicat ob om̄ib3. Ad h̄ facit de p̄sumptōib3 trito. z ca. lit
teras. Similē etiā casuz tāgit magister in. iij. d. xvij. z
scūs Tho. in q̄stioib3 ibidē litteralib3. vbi sic d̄t. Quid
mulier faciet. q̄ virū in aliena terra defunctū putat z ali
um duxit. qd in q̄s faciet de reddēdo debitū secūdo viro.
Rūdet mgr̄ in textu q̄ excusat si careat obprobrio ma
le volūtatis. Tho. ibi. et pe. de ta. de pe. de pa. z Albius
distinguit precise sicut in p̄cedēti casu Innocentij. Ex q̄
optet q̄ nō om̄e dubiū v̄l scrupulus quisqz liget sic q̄ n̄
possit q̄s facere p̄trariū. Secūdo p̄bat p̄positum p̄nci
pale. Donat em̄ casus q̄ est creberrim⁹ q̄ dubiū sit ap̄d
doctores aliq̄s ex vna pte q̄ aliqd̄ debeat agi. dicentib3
alijs in nūero pari p̄trariū q̄ oppositum fieri debeat.
Nā hoc in facto scismatis p̄tendentiz de papatu sepe
fuit. Nūqd̄ tūc scrupulus plibet aut dubiū h̄ntem ligat
ad causandū mortale pctm̄. nemo h̄ asserit. sed obediē
dū est. vt in dubio sup̄iori dictuz est. z pbabit ca. xvij. et
probatū est sup̄ ca. ix. Tercio ad idē. Non plus nocet
hoi errare in articulo fidei. q̄ nō est declaratus adhuc ab
ecclesia q̄ sit articulus de necessitate credendus. q̄ noce
re possit act⁹ moral̄ p̄ aliqd̄ agibile p̄petratus. q̄ actus

Tercie partis

nō dī eē certus ex scriptura aut determinatōe ecclie q̄ sit
illicitus. Patz h̄ qz fides est tā necessaria sicut morales
p̄cutes si nō āplius. s; constat cōiter apud theologos qz
in materia fidei dū doctores sentiūt cōtraria licitū ē ante
determinatōe ecclie sepe tenere vnā p̄tem vel alterā si
ne piculo p̄ssi vel fidei. vt patz in abbate Joachin q̄ tene
bat cōtrariū in grō sententiarū p̄ quo ecclia postmoduz
definiuit. extra de sancta trinitate. ca. dānamus. Hec
tñ dictus Joachin in heresim incidit. aut pfidiā. p̄pter h̄
vt ibidē tangit qz dicta sua oia subiecit correctioni ecclie
cui obedire patus erat si aliter determinaret sic z defini
uit. Igit̄ ā simili lz vnā op̄inōe etiaz in alijs moralibz
tenere iuxta limitata superius z limitanda inferius vbi
saltē magis sapiētes sentiūt cōtraria. z vbi q̄s patus ē
obedire ecclie z scripture si ei errorē explanauerit. Quar
to patz idē in materia insolubilīū. vt si titius iuret se accep
turum Bertam in vxorē. si p̄mū v̄bū qd̄ dixerit fuerit
verū z nullo mō accipiat si dicat falsuz. Tūc dicat Ber
ta hāc solā p̄positionē. tu nō accipies me in vxorē. Que
rit qd̄ ager Titius. Si em̄ nō accipiat piurus est. quia
Berta dicit verū. Hec tñ sunt relinq̄nda logicorū exerci
tys. Et cōcludendū est ex predictis oibz qz p̄babilis cer
tudo sufficit in moralibz vt nō exponat se q̄s piculo. vt
sic dicūt doct. de celebz āte missam. z similibz vbi requirit̄
status gr̄e qz sufficit p̄babil̄ cōiectura. qz certitudo alia
sine reuelatōe nō habet. p̄ut in moralibz dī Arist. Su
mēdū esse certitudinē figuratīf z grosse. q̄ certitudo n̄ re
mouet oēm ip̄obitatē vel op̄inōe alterius p̄tis. lz ma
gis declinet ad istā q̄ ad aliā qd̄ sufficit. Verba istz pe
ne p̄ totū cācellariū in tractatu de p̄tractio. Quito nā
em̄ p̄ h̄ in falsum sepe ē apparēter p̄babilius q̄ ver. qd̄
est q̄ qz aliq̄ ita statim audit. s; argumētis credere volū.

Capitulum cxiij

quod audiunt aut dubitare ubi prius non dubitant. Non itaque oportet se terreri quam aliquis sentit vel aliquis tenent contrarium unius opinionis quam a sapientibus tuta iudicant et si non tutior apparet. Expressis praeterea duobus capitulis sequitur quod inter contrarietatem opinionum eligens unam praeter tunc securus esse videtur in conscientia. Primum si opinio quam sequitur non est evidenter contra sacram scripturam vel definitionem ecclesie. Secundo si scias pro se vel pro alio cui credit probabili rationes rationes solvere quas videt aut si sciat eas alios prudentes continere aut abutere. ut latius docebitur infra. c. xvij. Tercio si tentat incertitudinem civili vel morali. ut infra tam generaliter. Quarto si metus horum quod determinationi ecclesie in casu qui declarat pro ea velit acquiescere. et in materia que est preiudicialis tunc restituetur et satisfactio. Quinto si sibi pro tali opinione format pro posse bonam conscientiam.

Cap. xiiij. pro quibus conclusiones et per alia manifestat que certitudo sufficit in morali materia non se committendo periculo.

Restat per declarationem huius materie que certitudinem morale tangere dignoscit quoddam delusiones ponere. **C**ella. Quarum prima sit ista. Dubitans de aliquo an sit peccatum mortale. et stare illo dubio agens. tunc peccat mortaliter et discrimen se committit. quam dubium illud est vehementer. aut magis aut equum saltem inducit metum credere quod est mortale illicitum sic quod est illicitum. De illo ei potest intelligi illud ecclesie. iij. Cor duum male habet in nouissimo. et que amat periculum in illo peribit. Secus autem est ubi plus inclinatur de et iudicat quod est licitum quam illicitum. Quis non habeat usqueque certitudinem evidentem. aut fixam. quod nec habet requiritur ut patet. **S**ecunda conclusio. Non omnis deliberans agit ex deliberatione sicut non omnis ignorans aut temerarius agit ex ignorantia. vel contemptu. Potest enim aliquis progrederi in actum primo motuum actu deliberat quod

Tercie partis

agendū. nō tñ ex deliberatione ager s; effreni appetitu.
et motu passionis. Dicit autē aliq; agere ex aliq; cā qñ si
nō esset illa causa ipse ab agēda cessaret. accipiēdo agere
large put ad obmittere extēdit. Hāc conclusiōne posui p
pter q̄sdā timorata scie. qui qñ agūt ad extra v; loquū
tur aliqd; qd̄ murmurat interior imaginatio vel cogi
tatio. putāt q; tunc sp̄ exterior actus pcedat ex delibera
tione. qd̄ nō est verū. Tercia conclusio. q̄ inter diverso
rū opiniones doctoz fluctuat. si vult aliqd; in eadē ma
teria secure agere. d; certus esse illud bonuz. nec virtute
cōtrarium. s; multū refert qua certitudie. sufficit nempe
certitudo moralis q̄lem notauimus. z sequēti capitulo
plus declarabit. vt scz v; nō sit quis in pctō dū facit qd̄
in eo est. aut saltē peccatū nō incurrit nouū p temeritatē
exemplū imēdiatē patebit de celebrādo. cuius rō est. qz
tota est ex diligētia pparatōis excusatio. Quarta iḡ
conclusio ponit p exemplo in materia cōicandi vel cele
brandi. vbi requirit̄ status gratie z carentis pcti morta
lis. neq; ois in deuotio aut deordinatio. aut nō attentio
impediūt de necessitate celebrātis dignitatē. p; qz certi
tudo moralis de q̄ dicit̄ q̄ sufficit compatit̄ s̄m vacilla
tionē quandā animi. aut hesitationē aut suspicionē seu
scrupulos. q; bō nō sit sufficienter dispositus. aut q; ipse
dimēto ligatus sit. Quinta conclusio Ad digne celebra
ndū z absq; temeraria p̄sumptiōe z impossibilitate ad no
uum pctm̄ nō requirit̄ certitudo euidentie sup celebrātis
dignitate. s; sufficit certitudo moral. p; qz tunc nullus
q̄tūcunq; purus z iustus deberet celebrare nec h̄ poss;
absq; discrimine si ei nō fieret reuelatio sp̄ealis. Vbi d; c
q; certitudo triplex est in genere. vna sup naturalis. alte
ra naturalis. tertia moralis seu ciuilis. Certitudo sup
naturalis ita se habeat q; non stat aliquē sic assentire et

Capitulum decimumquartum

falli. et hec certitudo diuidit. qz qdam est euidētie clare. et intuitiue in patria beatorū. alia euidētie reuelate in pphetarū illustratione. z alia est solius adherentie in speculo vel enigmatē. q nō euidētie rēnis innitit. sz auctoritati diuine qualē certitudinē fides hz z prestat in cordibus fidelīū. Hec certitudo oīb fidelīb dū in via peregrinant conuenit. q̄s tanta certitudie ne dū duodeciz articulis fidei. sz toti sacre scripture necesse est credere actu vel habitu explicite vl̄ implicite. Alioqn̄ dubius in fide infidelis est. quā certitudinē martyres habuerūt vt prius relinq̄rent vitā q̄s fidē. Est em̄ ql̄ibz triū supnaturalīū certitudinū tanta. q̄ p nullā potentiā etiā diuinā et absolutā fallax esse poterit. alioquin deus negaret seipsum. Porro naturalis certitudo se hz ita q̄ nō stat p naturā aliq̄e taliter assentire. z falli assentiendo quā philosophi posuerūt nob̄ possibilez in p̄mis p̄ncipijs z p se notis. cognitis scz ex sola app̄hensione terminoz vt q̄ qdlibet est vel nō est zc. posuerūt etiā in cōclusionibz demonstratiuis. z in consequētia euidenti deductis p talia p̄ncipia. quēadmodū dixerūt mathematicaz sciam esse certissimā. Certitudo p̄o moralis seu ciuilis tāgīt vna cū p̄cedēti certitudine a p̄ho in ethīc. suo p̄ncipio cuius sn̄ia hec est. disciplinati est in vnaquaqz re certitudinē q̄ rere iuxta exigentiā materie. Equē em̄ victiosum est inq̄e psuadentē q̄rere mathematicū. z moralē demonstrantē nō em̄ p̄surgit certitudo moralis ex euidētia demonstratiōis. sz ex pbabilibz p̄iecturis grossis z figuralibz. magz ad vnā prem̄ q̄ ad alterā. Dicit̄ at̄ pbabile qd plurīb z maxie sapientīb̄ apparet vey. Ex aīe habīt̄ sequit̄ q̄ in hūanis agilibz q̄ tātam h̄nt varietatē dicēte Arist. z teste xp̄ientia. q̄ visu magis q̄ arte p̄stare videantur sufficit terciā certitudo ql̄is nō sp̄ oēs scrupulos abijcis

Tercie partis

sed sufficit ut contēnat eos vel super eos sic opando. q̄nt
hō sint ut clarus ostendit infra ca. xvij. Sufficit igit̄ certi-
tudo tal̄ q̄lem in materia morali p̄sueuimus experere et
capere q̄ certitudo appellat̄ moral̄ seu civilis. Ad hanc
itaq̄ certitudinē morālē sufficit ut plurimū q̄ hō exem-
pli gr̄a accedēs ad missas discussit̄ p̄sciaz suā sicut fes-
ciss̄ p̄ magna re lucrādā aut incōmodo graui deuitan-
do. et q̄ nō sit sibi p̄scius post hāc discussionē d̄ peccato
mortali cū p̄posito nō peccādi mortāl̄. q̄n̄sup n̄ noscat
se aliqd̄ impedimentū legitimū p̄ extōicationē aut cre-
dulitatē h̄re. Cōsentio itaq̄ in h̄ cū Durādo. iij. sniaz
d. iij. q̄ tal̄ et si eēt ī pctō mortali nesciēt nec d̄ eo exp̄liāz
ageret p̄fessionē reportāret vnū ex duob; aut remitteret
sibi tale peccatū p̄tute sacramēti. qz videt̄ facere qd̄ in se
est ad eius delerionē. Nō em̄ deus req̄rit ultra posse aut
fieret sibi diuinit̄ illustratio et recognitio sui pcti. quatu-
nus p̄ p̄niaz illō dilueret quōadmodū multis p̄ringere
p̄batissimū est. q̄ in initio sui sacerdotij in remōzationē
redeūt plurimoz et occultissimoz pctoz. Similē inueni-
unt gr̄az illi q̄ nouiter ad frugē melioz vite se toto corde
preparant.

Capitulū. xv. quibus vijs q̄s ad talem
certitudinē venire possit ostendit.

Ed q̄rit̄ et d̄b; doctrinis colligit̄ talis certitudo
moral̄. R̄ndet̄ ibidē q̄ p̄ncipāl̄t̄ ex vno triū mo-
doz q̄z vnus puenit ex alterius auctoritate. al̄
ex p̄ria eruditōe. tertius ex exp̄mētali p̄suetudinē. Sub
p̄mo viuūt inspicētes et aiales. Sub sc̄do p̄ficiētes et rō-
nales. Sub terciō p̄fecti et sp̄uales. Cōsonat p̄his tra-
dēs tres hmōi maneries ad doctrinā inueniri. Quar-
tus modus addi p̄t vīez ex gr̄a gratis data qua qd̄ā fa-
cilit̄ agēda p̄cipiunt et scripturas. ut Augustin⁹ inuēit̄

gūt Quintū ut genus despatū ē ad doctrinā. q̄ neq̄ dō
 teripnt neq̄ docētibz assentire volūt. tales sunt discoll
 plus q̄ multa ex brutis q̄ p̄ humanā domant industri
 am. vt canes. eq̄. simēe. z aues aliq̄. Quo ad p̄mū mo
 dū mlti sūt q̄ p̄ alios erudunt recipiētes ab eis indulgē
 tiā scripturaz. aut si neq̄unt credūt saltē dicentibz et obe
 diūt. puta q̄ religionū instituendaruz p̄ncipalis cā fuit
 auctoritas regimīa cui maḡ obediētia p̄staret q̄ p̄rie
 rōni. q̄ in pluribz dubia valde ē debil̄ z incerta p̄ualere.
 Silt̄ hz hec auctoritas respectū iuniorz q̄rūmlibz ad ma
 gistro seu p̄ntes qm̄ iudiciū p̄rie rōnis v̄l nullū vel is
 p̄fectū h̄nt. Hec Pytagore scōle suabāt. Sic iubet dñs
 dicēs Interroga p̄rem tuū z dicet tibi maiores tuos. et
 annūciabūt tibi. Maiores intellige q̄ mlt̄s exp̄ientijs
 eruditi sunt in agibilibz hūanis q̄z iudicia Aristot. tra
 dit ēē recipiēda tanq̄ p̄ncipia p̄pter multa vidisse. Extē
 dit h̄ ad eos q̄ respectu diuinorū p̄pter p̄suetudinē exerci
 ratos h̄nt sensus. q̄les itq̄ in solitudine sibi viuere sufficiūt
 Quo ad sc̄dm doctrinē modū p̄ quē sumit̄ in agendis
 sufficiens z moral̄ certitudo q̄ orit̄ ex p̄ma erudicōne ta
 lis nutrit̄ ex sacre scripture studio ex vita debita theolo
 goz. ex ingenio eleuato. intuitu iuridico. z ex cōsideratō
 ne circūstantiaz p̄ticulariū. Ex sacre scripture inq̄ stu
 dio q̄le snadet sapiens eccl. iij. d. Que tibi precipit deus
 hec cogita sp̄. z in pluribz opibz eius ne fueris curiosus.
 semel em̄ in scripturis suis locutus est deus. z idipm̄ n̄
 reperet. qm̄ sufficient̄ erudiūt z p̄sulūt. tantūmodo relē
 gant̄ puro fideli et integro corde. nō obstāte q̄ maliuol̄
 z incredulis tenebrosior inde nascitur erroris caligo. vt
 in hereticis liquet z vicia sua p̄ scripturā defendentibz.
 Nutrit̄ dixi ex vita debita theologoz. Est at̄ theoloḡ
 vir bon̄ in sacris litteris eruditus. sicut etiā s̄m Ciceronē

Tercie partis.

orator describit. vir bonus dicendi arte peritus. Nō q̄
dē dem theologi dico eruditōe solius intellectus. s; m̄
tomagis affectus vt ea q̄ p̄ theologiā intelligit. tradus
ducat p̄ iugē ruminatiōē in affectū cordis z operis exe
cutionē. quaten⁹ sapia s̄m̄ nomē suū sapida sit in bonis
suauiter z iocūde in malis tristabiliter z acerbe alioquī
tales instar vrie ferūt litteras damnationis sue. dāt ad
uersus semetip̄os ex ore pp̄rio iudiciū plusq̄ inficiūt exē
plo vite q̄ instruūt verbo doctrine. Ex ingenio etiā nu
trif̄ eleuato studio iuridico Si em̄ de quib; loq̄mur nō
ita in solis p̄stitutionib;. z decretis memoriā suaz debēt
figere. vt q̄rundā mos est. quin exerceāt intellectū ratio
nēq; consulant. ex quib; p̄ncipijs vel moralib; vel theo
logicis originant̄ hm̄oi constitutiōes. qz sic collustrabū
tur lumine p̄m̄oz p̄ncipioz. q̄ si vel nolunt vel neque
unt. credāt vel illustratis. Recogitent insup̄ p̄stantiaz
humane conditiōis q̄ ad hoc condita est. vt totum sen
sibilem munduz. qz deo progrediēs p̄tinuo sit vilior in
suis p̄tib;. quo a deo longinuior. put in elemētis partz
z solis z lune lumie. zc. Rursus per sensum portas in
grediens imprimēdo species suas z simulachra p̄ intel
lectū agēteza corp̄alibus fantasmatibus sp̄ūaliter factz
reducant̄ in p̄m̄uz p̄ncipium. S; sunt nō cōmendandi
quidā morales querētes certitudinē q̄s ex doctrina nul
lū lumē rōnis mouet ad assensuz cuiuscūq; agibilis tā
rūmodo eis satis videt̄ si poterint dicere. hoc scriptū est
hoc talis doctor in scriptura sua sensit. hoc alijs ita pos
sunt. tales similes sunt aspicientib; solū splendorē solis
in mōtib;. verso ad solem dorso q̄s nullus sufficit digi
tus ostendētis attollere. qz deorsum oculuz mergere so
lici sunt. vbi n̄ aspiciť sol nisi circūuolutus caligine. Est
em̄ natura lucis nedū sensibilis sed etiā intelligibilis. vt

Capitulum xv.

Quāto longius ab origine prendit̄ eo fiat debilior̄ trās-
fior̄ ⁊ obscurior̄. lumē igit̄ veritatis p̄fati recipiunt circū
uolutū veluti quādā hūane traditiōis caligine. Et in
ritu insup̄ nutrit̄ iuridico. qz qñ veniēduz est ad agibi-
liū tractatiōnē. oportet rursū in inferiora respiciēda
descēdere. alioqn fallerent̄ isti ad p̄cedētes p̄cōtrariuz si
p̄ncipiozū lumē haberēt. adeo qz p̄clusionū visiōes ob-
mitterēt. exēplo astronimi cadētis ī foueā dū ambulās
respicit̄ astra. Perfect⁹ igit̄ esset qui cū iurista foret theo-
logus quales fuerūt p̄imi doctores ex quoz sentētijs
decretales decreta ⁊ compacta sūt. Postreō nutrit̄ ex cir-
cūspectōe circūstantiaz p̄ticulariū. Infinitā em̄ difficul-
tatez hz negociū morale dū p̄sequi querit̄ qz nō sufficit
Intelligere qd̄ veruz sit. et qd̄ rectuz sicut cadit sub arte
tradere. sed p̄ticularās circūstantias q̄ variabiles sūt
neqz sub arte neqz sub doctrina veniūt circūspicere nec-
esse est. Igit̄ videāt̄ etiāz in p̄mis statum reip̄ublice cū
moribz eaz regentiū vt scz iuxta soceri moysi p̄siliū sine
viri potētes timētes deū. in quibz sit veritas ⁊ q̄oderie
auariciā. neqz sit ap̄d eos p̄sonarū acceptio. nec incon-
stātia neqz p̄siliū deprauatū. Alioqn nō erit̄ ex eis iu-
diciū rectū q̄tūmēqz fuerit postulatū nisi p̄videret ex
alto de⁹ q̄ p̄ p̄eros p̄niqz p̄ bruta ⁊ p̄ demones exer-
cuit̄ sepe iudicia iusta ⁊c. Verū qz infinita vni accidūt
eo qz circūstantie infinite infinite inōis variari p̄nt. nec
p̄ p̄ns sub arte cadūt aut eruditiōe doctrinali. Idcirco
de eis obmittim⁹ loq̄. Nam p̄terea moralis cernitudo
sub vna regulā tradi nō p̄t que sufficiat in oī casu p̄sciē-
tiā agētis reddere securā se nō deliquisse qd̄ ex euētu rerū
solet p̄pēdi sepi⁹. Nō etiā p̄stituti sūt in figura tres ciuit̄
tates refugū. fides. spes charitas p̄tinetes p̄nie lauac̄
⁊ imūnitat̄ a silū q̄rius pax p̄turbata p̄ ea q̄ se fecisse
hb

formidat hō solet ⁊ reformet. v̄ba s̄s p̄ totū cācellarij
Cap. xvi. soluit argumēta terrentia timidas
 p̄scias ⁊ declarat quō spes cū hūilitate haberi de
 beat tam q̄ ad p̄sciam de p̄teritis q̄ de futuris.

Relucet ex p̄tactis quō argumēta scrupulosos ter
 rētia faciliter s̄s solubilia. Nāq̄ quidā eoz fren
 tur ex regula magistrali que dicit q̄ faciēs cōtra
 dubiū incidit in peccm̄ s̄m illud *Ecc̄i. ij.* Qui amat peri
 culū peribit in illo. quib̄ r̄nsum est p̄ ca. xi. Alij obijci
 unt dicētes. Tutiōr via ē eligenda. quib̄ r̄nsum est ca.
 xiiij. Non em̄ optet sp̄ tutiōrē viā eligere. qz stat aliā esse
 tutā que eligi pōt. Tutiōrē em̄ viā eligere est p̄ s̄lū. nō
 p̄cepti. alias em̄ opteret multos ingredi religiones sa
 cras. in quib̄ tutius viuatur q̄ in sc̄lo. Nō sic est sed sic
 diuerse vie tendūt in vnā patriā terrenā quarū quilibet
 ruta est ⁊ tñ vna tutiōr alia. sic etiā ad ciuitatē celest̄ pa
 tris multis v̄is puenit tutis quaz vna tutiōr est alia.
 s̄m illud p̄s. *Uniuerse vie dñi misericōdia ⁊ veritas sed re
 q̄rentib̄ testamentū ei⁹ ⁊ testimonia eius.* Alios terret
 v̄buz Augusti. dicētis. *Tene certū ⁊ dimitte incertum.*
 qd̄ quidē verbū est. sed q̄ certitudo sufficiat habituz est
 p̄cedēti cap̄. Nec autoritas Augu. p̄fata est dicta de q̄li
 bet dubio. sed solū de illo in qd̄ q̄s se ponit q̄ sanus ma
 le vixit. ⁊ iā moriturus in infirmitate p̄niaz p̄mo postu
 lat. an talis habeat verā p̄titionē vel nō. que peccata
 dimiserūt. nec ip̄e peccā dimisisse videt. ⁊ q̄ vltra peccare
 nō p̄t. h̄ ē dubiū de tarde penitēte. ⁊ nil aliud vult Aug.
 vt p̄t̄ tā p̄ magistrū in. ij. ij. di. xx. vbi dicēta autoritatez
 allegat ⁊ surm̄it ex q̄daz s̄mone Augu. de p̄nā cui⁹ in
 ciū est penitētes. vbi sic de morituro d̄t. *Due res sunt.*
*aut ignoscit tibi. aut nō ignoscit. qd̄ hoz tibi futurū nes
 scis. igitur tene certuz ⁊ dimitte incertum.* Alij p̄ se alle

Capitulum vii.

giant sanctū Tho. qui quomō intelligendus sit satis di-
 ctum est cap. xi. Aly bēn Brego. adducūt. dicentem in
 epla ad Augusti. angloꝝ ep̄m. Bonarū mentiū est ibi
 agnoscere culpā ubi nō est Sed ad illud rñdet beatus
 Tho. xxiij. q. xiiij. ar. Dicendū inquit q̄ ad bonitatē mē-
 ris ptinet vt hō ad iusticie p̄fectionē tēdat. ⁊ idō in cul-
 pā reputat nō solū si deficiat a cōmuni iusticia qđ vera
 culpa est. sed etiā si deficiat a iusticie p̄fectione qđ quicq̄
 culpa nō est. nō aut culpā dicit qđ p culpa recognoscit:
 qđ ad yronie mendaciū ptinet. Hec ille. Considerant
 allegātes p̄fataꝝ auctoritatē quid glo. super verbo agno-
 scere dicat. Ad declarationē eius verbi vt nouim⁹. dicit
 q̄ quilibet pōt se dicere pctōꝝ dū tñ nō creāat cōtra-
 rium. Et si obijciat illud Augu. de s̄bis apli. ⁊ ponitur
 xxiij. q. ij. Luz hūilitatis causa mentiris. si non eras pec-
 cator anteq̄ mentieris mētiendo efficeris qđ cuitares.
 Rñdet glo. ibidē q̄ nō p̄trariat Augu. Brego. qz in ge-
 nere pōt quis se dicere esse pctōꝝ qz nemo sine crimine
 viuit. Itē aduertāt quid glo. aliorū theologoꝝ dicat su-
 per s̄bo agnoscere scz agnoscere. id est formidare. exem-
 plo Job qui verebatur oīa opa sua. Vñ cā cella. super
 eadē auctoritate dicit. agnoscere inq̄ non p assensuz fir-
 mū. hoc em̄ stultum periculosumq̄ fieret. sed sic doleat
 et peniteat hō postmodū. quasi veraciter in culpa tenēs
 ref. Vñ ecciast. v. de p̄ficiatu pctōꝝ. noli esse sine metu.
 Luz igit allegat illud bēi Brego. Bonaz mentiū est
 ibi culpā agnoscere ⁊c. Vidēdum q̄tenus sic agnoscat
 culpa. vt non indiscrete impediāt opatio iusta Et qz q̄-
 dam multū scrupulosi s̄t de rebz agēdis aut dimittē-
 dis de futuro. de qbz iā p̄ncipalr plura dcā s̄t. Alij s̄o
 scrupulosi s̄t de actibz p̄teritis Idcirco de eisdē notat q̄
 supra q̄ quilibet d̄z. ⁊ p̄t se veracit̄ pctōꝝē estiare qz in hōs

Tercie partis.

immo duo sunt. quedā q̄ h̄z homo a se vicz esse de nullo
ignorare de pluribz habere infectiōes oīm potentiaz q̄
ad pctm̄ sunt prone nimis. vulnera insup aīe habit⁹ vi
ciorū z pctā forte actualia. quia nullus scit an sufficient
cōtritus sit super eis. z an in agendis aut dimittendis
plurimū errauerit. similia multa defectuosa in nob̄ sunt
Alia sunt q̄ hō h̄z a deo solum. vt puta essentiā aīe no
bilissimā cū suis potētis. Beutes infusas ad min⁹ fidei
z spei. et sacramentozuz characteres. imo imediate a deo
plus q̄ alia creatura h̄z corpus z bona fortune. p̄p̄ pri
ora bona potest z debet se hō in iudicio conscie peccato
rē timere z veraciter accusare nō tñ firmiter credere z sen
tentiare. z si fecit qd̄ in se est Exēplo apli qui d̄t. i. thi. i.
Venit deus pctōres saluos facere. q̄z p̄mus ego sum
Iustus em̄ in p̄cipio accusator est sui. q̄s gloriabit̄ mū
dū cor se habere. q̄s dixerit innocens z mūdus ego suz.
quis nō p̄stretus sub iudicio dei terribilis in consilijs
sup filios hōim nō trepidauerit. Propter qd̄ afflictus
Job ait. Verebar oīa opa mea scīcs qz n̄ parcis delin
quenti. Et iterū si voluerit mecū contēdere. non potero
rūdere vnū p̄ mille Qui cōformis ē orō illa ecclesia. Nō
intres in iudicio cū ser. tu. zc. Iterū. Si iniqtates obp̄
uaueris dñe. dñe q̄s sustinebit. ps. Hūilis etiā Esa. ait
Omnes iusticie nostre q̄si pānus menstruare quis igr̄
iusticias suas velut gloriabūdus ostentauerit dō pl⁹
q̄ pannū confusiōis sue mulier viro. Quem deniqz nō
extertuerit apostoli verbū dicentis. Nichil mihi consci⁹
sum. sed in hoc nō iustificatus sum. Causam reddidisse
sapiēs videt. cū ait sapiē. ix. Cogitaciōes mortalituz tē
mide z incerte prouidēcie nostre. Et Hier. xvij. prauū
est cor hoīs z inscrutabile. quis cognoscz illud. Ego in
quit dominus scrutās corda z probās renes. Sicut et

Inquit apłs Re. ix. q̄ nō habitat in me hoc est in carne
 mea, bonū. Preterea cōstituat se hō in conspectu tremē
 di iudicy dei sapientissimi q̄ oīa videt. potentissimi qui
 cūcta iuste plectenda nouit. in via tamen ppter bonitatē
 naturalē p̄is. misericordissimi. ubi conscia se quantū p̄
 ream acuser. ita vt testis fiat z actor de peccis singulis.
 elamet p̄cordiorū vocibz. Hste est eq̄ssime iudex hō qui
 iusto tuo iudicio dānandus ē. sic etiā ex rationalibz scrup
 ulus velut granū ad palea terit. v̄tis z montibz aqua
 purificat maritima. z tenebra lucis fugat. p̄sentia euz
 timoris scrupulis incipit mūdari p̄scia. Vñ sit q̄ ania
 q̄ diu agitata est scrupuloz impulsibz. velut acrus tacta
 p̄ture. magnen fortitudinis per spem diuine misericōdie qui
 escere studeat circa poluz diuini auxiliū. Spes igr̄ de in
 finita dei bonitate talē reū terrore diuini iudicy deiectū
 erigar. ne nimis deiciat timoz scrupulis sed de remissi
 onē confidat credēdo p̄bis dei certissimis quibz d̄z per
 apłm. Si nos ipsos iudicaremus nō v̄iqz iudicaremur
 In p̄nti em̄ pegrinatōis exilio. teste psal. Apd dñm mi
 sericordia z copiosa apud eū redemptio. Ignoscat p̄ter
 terea inimico suo reus de q̄ loqm̄r z euz obfuarōne de
 calogi de peccis conterat p̄teritis. z certitudinalit̄ credat
 certitudine quā exp̄ssimus se h̄re bullas nō summi i ter
 ra pontificis. s̄ eius q̄ de celo venit. nosqz ad patrē cele
 stem dicere docuit. dimitte nob̄ debita nostra. sic z nos
 dimittimus zc̄. Math. vi. Vbi post dñicam orōnem
 etiāz statim subiūxit. Si em̄ dimiseritis hoibz peccā eoz
 dimittet z vob̄ p̄ celest̄ delicta v̄ra. Si at̄ n̄ dimiseritis
 hoibz. nec p̄ celest̄ v̄z dimittet vob̄ peccā v̄ra Certissimō.
 deniqz n̄ scrupulosa rōne tenere debet oīs hō viuens q̄
 sine gratia dei dānatus essz quap̄opter hūillet se hō q̄
 euz poterit. et sibi vilescat ac conculcet in cogitatōne sua

Tercie partis

q̄ non hab. ret q̄d deo dñati r̄ndere possit. z q̄d ob̄icere
dicenti. Amice n̄ facio tibi iniuriã accipe q̄d tuũ est z va
de. q̄d est at̄ tuũ nisi pct̄m defectus z mendacius. qz ois
hō mendax. ait ps̄. Tale timorē laudabilis scrupuli h̄ a
buisse legif̄ sc̄tus p̄ Agaton. q̄ moriens a fratribz inter
rogatus an timeret. z an in opibz suis p̄fideret. R̄ndit.
In veritate neqz timeo neqz p̄fido in opibz meis quosqz
venero añ deũ. qm̄ alia s̄t iudicia dei alia hoim. Et tñ
qz misc̄dia superaltat iudiciũ dei. spem in se oino q̄tuz
potest actuet. Sunt aut̄ q̄ttuor meditatioes velut terra
gonus firmissimus p̄ q̄s spes in te erigit. Pr̄ia scriptu
re sacre iussio vt speres. Alia diuine p̄missiois si speres.
Tercia imense dei bonitatis ne vnqz desperes in suis
miserationibz. Quarta p̄prie fragilitatis. ne speres in te
vel p̄rijs viribus. Vt speres in eo. deus iubet in mille
z vltra scripture sacre locis. Sic speres de⁹ erit merces
tua magnanimis. teste apostolo q̄ d̄t Fidel̄ deus semet
ip̄m neqz ire nō p̄t. Ne desperes. qz infinita est dei mis̄
cordia. q̄ dicit petro Math. xvij. Nō dico tibi dimitte
re septies. sed septuagies septies. id est p̄m om̄s catholi
cos toties q̄tis peccare q̄s poterit i hac vita. Ne et i te
speres. qz Hier. xvij. Maledictus hō qui p̄fidit in ho
mine z ponit carnē brachiũ suũ z a dño recedit cor eius.
Et idē B̄ndictus vir q̄ sperat in dño. Audi q̄d de se cō
fitef̄. Auḡ. li. solilo. Sperab̄ ā inq̄t aliqñ in p̄tute mea
q̄ nō erat p̄tus. z cū sic volui currere. vbi maḡs credeb̄
me stare. ibi maḡs cecidi. factusqz suz maḡs retro q̄ añ.
Diceb̄ em̄ hoc faciã. illud p̄ficiã. fiebatqz nec hoc nec
illud. quoniam de meis viribus confidebam. Nunc au
tem confitebor dñe rex dñi celi z terre. qm̄ non in in fortis
tudine sua roborabit vir vt nō. gloriatur ante testula q̄
sumptio omnis carnis.

Capitulum xvij

Cap. xvij. quintā regulā declarat. scz vt d̄s sapienti-
bus z expertis ac obedire d̄cat superioribz in dubijs.

Quinta p̄terea regula p̄ncipalis valēs ad depo-
nendū scripturas p̄sciaz est obediētie hūilis imi-
tatio modis tact; in p̄cedēti capitulo. et de h̄ etz
patuit sup̄. ix. c. z p̄te. ij. ca. vij. Hec norma necessaria ē
p̄cipue simplicioribz q̄ p̄pta adiuventōe aut studio vel
grā speciali se q̄tare nequeunt. Deducit h̄ tā auctozita-
te q̄ rōne. i. mo exēplo notabili añfatus Cācella. lectiōe
iij. libri sui de vita aie. h̄ inquit vnū gnāle damus docu-
mentū credere vicz sp̄calr sapientioz z bonoz iudicio.
z p̄tra cōes eoz snias nō leuiter sibi met formaſ scripu-
los anxios z timidos. fālloz si nō iubet sapiēs puer. iij.
habe fiducia in dño ex toto corde tuo. z ne imitaris pru-
dentie tue. Et rursus ibidē. xij. Noli transgredi terminos
ātiq̄s q̄c posuerūt p̄res tui. Hoc p̄cipue necessariuz est
apud religiosos respectu superioruz suoz. hoc est apud
ignaros diuinaz legū. q̄netiā minores q̄q̄ theologis
p̄sentis imbuti talem dñt reuerentiā senioribus in q̄bus
vicia cū scia concordauerit. vt vix p̄pter alias nouas per-
suasiones q̄tūcunq̄ apparentes p̄tinax vnq̄ ferat cito
p̄ determinatōes eozundē assertio. Virtus q̄ppe q̄lem
h̄nt genitam ex multis exp̄ientijs longe certior arte iudi-
catur z opatur. Porro iudicium rationis sicut obtene-
bratur z luminosa eius radiatio diuersis vic; at appare-
t̄ijs. p̄r interpositionem nubilosaruz passionū z p̄auo-
rum affectuum etiam in litteratis. Juxta similitudinez
solis visi p̄ nubes. sic p̄ pauca instructionē intellectus i
sciēt̄ijs p̄sertim diuinis causat nōnunq̄ errores in eis.
q̄ se totos deuotōi tradere crediderūt. dū volūt p̄ sage
q̄ sibi satis erat. Ad p̄ns etiā inducamus ex^m de medi-
co cui⁹ p̄silijs aliqñ parere dēmus sub pena pcti mortā
h̄ ij

Tercie partis.

his duz ex transgressione sui p̄slij. vel scimus. vel proba-
biliter z vehemēter formidam⁹. nos inebriādos z p̄n-
trāsgrassuros legē dei. Narrat p̄terea autētica p̄dicato-
rū hystoria q̄ vitas patrū dī. Ibidēq; refert venerabilē
ep̄s vlixionens̄ p̄fati ordinis frater. quō quidā frater p̄-
dicti ordinis defunctus post mortē visus est a quodaz
vivente eiusdēz ordīs fratre ad modū scrupuloso. Cum
q; scrupulosus vivus inter cetera de sua a defuncto q̄re-
ret p̄scia. r̄ndit que vita functus fuerat p̄sule discretos.
et acquiesce eis. Sile. reperim⁹ fere in b̄ti Bern̄. legenda
vbi dī. Qd̄ inter b̄ti bern̄. discipulos erat q̄daz tātis in-
quietatus scrupulis vt ad celebranduz nullo pacto au-
deret accedere. Dixit ei b̄tūs bern̄. postq; ista percepit.
vade frater z in fide mea celebres. obediuit discipulus.
et scrupulus ille oīs p̄petuo discessit. Sed di. aliquis
scrupulosus. vtrinam mibi talis esset p̄elatus q̄s erat
b̄tūs bern̄. Crederē faciliter imp̄anti. Nūc p̄o dū supio-
ris mei p̄uaz sapiam p̄spicio. nō audeo meā p̄sciam et
salutē sue fidei p̄spicere. R̄ndet cācella. Quisquis que-
ra dīc̄. z sapis. erras. z desipis. nō em̄ cōmisisti te z sal-
lutē tuā in manus hoīs. qz p̄uidēs aut litteratus pluri-
mū z deuotus. sed qz tibi p̄m regularē institutionē p̄e-
positus est z p̄elat⁹. Quāobrez obedias sibi nō vt ho-
mīni. sed vt deo iubenti. si tñ nō p̄tra deū p̄cipiat. Et
sepe tanta erit obediētia tua deo placentior. tibiq; fru-
ctuosior q̄to est ille indignior. z cui p̄pter deū non refu-
gis subijci. Caueas ad extremū nedū quēq; securitates
nec illā adipiscaris. z in granē ruas dijudicatioīs z p̄-
sumptionis foueā. Itē exp̄sse ponit b̄tūs Bern̄. lib. de
p̄cept̄s z dispēsa. vbi dī. Si tanto pe cauēda s̄t scādala
puuloz. q̄stomaḡ p̄latorū. q̄s sibi deus eq̄re quodā
modo in vtroq; dignat. z sibi met impurat. z illoz reue-

Capitulum xvij.

sentia et preceptis specialiter stans eis. Qui vos audire
me audire. et qui vos spernit me spernit. An non denique hoc
ipsum regula nostra prohibet ubi ait. Obedientia que maioribus
debet. deo exhibetur. Quomodo dicitur quod vice dei preceperit homo
quod non est certum displicere deo. haud secus accipiendum
est omnino quam sibi preceperet deus. Quid enim interest utrum
se vel per suos ministros siue homines. siue angelos hominibus
notescat suum beneplacitum deus. Sed homines iniquis facile
falli in dei voluntate de rebus dubiis precipienda. et precipiē
da fallere possunt. sed quod hoc refert tua que conscius non es. pre
ferim cum teneas de scripturis. quia labia sacerdotis custo
diunt sciam. et legem eius ex ore requirunt. quia angelus domini ex
ercituum est. Requirit dixerim legem non quale autem il
la scriptura tradiderit. vel manifesta ratio probauerit. De
hominibus quippe nec preceptor expectandus. nec prohibitor au
scultandus est. sed quod ita latere aut obscurum esse cognos
scitur. ut in dubium venire possit. utrum nam deus sit. an aliter
forte velit. si non de labijs custodiens sciam. et ex ore an
geli domini exercituum certum reddat. A quo denique potius de
umina consilia requirent quam ab illo cui credita est dispensa
tio mysteriorum dei. Ipsum proinde quam pro deo habemus tanquam
deum in his que aperte non sunt contra deum audire debemus. Utrum
Ray. qui inter iuristas stricte valde videtur fuisse consue
sua summa. li. iij. de snia precepti. et diffinitionis et exco
municacionis sic dicit. Virtus sine efficacia precepti est quia subdi
tus tenet de necessitate obedire precepto prelati sui. alias
peccat mortaliter. quia ariolus et ydolatria dicitur. ubi tamen si pre
cipiat aliquid contra deum. nullo modo est obediendum. quia tunc
obedire debet quis magis deo quam hominibus. Si tamen dubitatur
subditus utrum sit contra deum vel non illud quod precipit de
bet obedire nisi esset tale quid in quo nullo modo esset ex
cusabilis. ignorantis pura articulus fidei. precepta vel

Tercie partis

hibitōes vel gñale statutū ecclesie. Ad idē est Boffri. in
summa. z ad idē est Henri. de gā. quod li. viij. q. xvi. di.
Si esset certū q̄ p̄ceptū sup̄ioris esset q̄ deū. esset p̄cē
nendū. sed in dubio an sit contra deū p̄cepto p̄lati stan
dū est. qd̄ et si est q̄ deū. pp̄ bonū obedientie nō peccat
subditus. peccat tñ p̄latus. xliij. q. i. qd̄ culpa i fine vbi
pulchre p̄ Augustini p̄ba p̄bat. q̄ subditus excusat si
obedit dño qñ dubitat subdit⁹ an sit bellū iustū l' iustū.
¶ Caplm. xvij. deducit sextam regulā z docet animo
se pugnare contra scrupulos z quid sit liberū arbitriuz
argumentū. volūtas. ratio z similia.

Sexta p̄inde regula ad euadēdū inordinatos scru
pulos p̄scie est scrupuloz animosa abiectio cū. s.
vt leues aut friuoli q̄ efficiōes alioz rōnes. vel
q̄ auctoritatē prelati vbi nō est q̄c̄q̄ determinatū ab ec
clesia vel in scriptura manifeste contentū. vt sup̄ ca. xi.
latis dictū est. Valēt ad hoz inordinatoz scrupuloz ab
iectionē ea q̄ dicta sunt p̄cedēti capitulo. Vñ cācellari
us tractatu de pollutiōe. Vñ ille surgūt apud aliq̄s t̄s
scrupuli more canū oblatrātes. z laceraūt minātes ip̄os
q̄ volūt ire p̄ viā dei. q̄s p̄vincere z cōpescere meli⁹ q̄ p̄
p̄ceptū nequus. t̄mmodo sit p̄ceptus iste timor⁹ z regu
latus. nō abiq̄ p̄uio alterius p̄sertim sup̄ioris consilio.
alioqn timor inordinatus fac casuz aut p̄cipitat incōsul
ta p̄sumptio. Sūt itaq̄ nōnulli et plures q̄ fortis sunt
fantasie. q̄ p̄terea sepe trepidant timore vbi iudicāt nō
esse timendū. tales dñt innuī cōsilio sup̄ioz z prudentū
z p̄tra talē ip̄oz vacillationē audacter op̄ari. sic em̄ pie
rūq̄ vincēt abibitq̄. Qui p̄o rennuūt credere sup̄ioz
et prudentū consilio. ad tales scrupulos deponēdos et
ad agendū p̄tra eos errāt multip̄r. Dño p̄ arrogantiā
et sup̄biam p̄ponendo iudiciū suū z prudentiā aliozuz

Capitulum xvij

iudicio ⁊ consilio. Rursus tales vir aut nunq̄ deuotio
nē habebūt solidā nec paces ꝑscie sue a talibus. Ac ꝑir
de carebit locus anie sue hospite illo. de q̄ ꝑpha dr. In
pace factus est locus ei⁹. Et in tractatu de regulis mo
ralibz dicit. Consiliū salubre est frequēter ager ꝑtra scru
pulos leues ⁊ trepidos vitādo eos ad aliorū iudiciū. q̄
tinus ex ꝑsuetudie fiat hō robustus solidus ⁊ tranq̄ll⁹.
in exercitio spūali. Exemplū in domificatoribz ⁊ funibu
laris. Ad idē in tractatu suo de ꝑtractibz sic dr. Proba
bilis certitudo sufficit in moralibz vt non exponat se q̄s
piculo sicut dicūt doctores de celebrāte missaz ⁊ similibz
vbi req̄rit̄ status grē. q̄ sufficit ad hoc ꝑbabilis cōiectu
ra. qz certitudo alia sine reuelatōe n̄ habet ꝑut in mora
libz dicit Arist. sumendā esse certitudinē grossez figura
liter. q̄ certitudo n̄ remouet in vna pte oēs ꝑbabilitatē l̄
opinionē alteri⁹ p̄t̄. lz maḡs declinet ad istā q̄ ad aliā.
qđ sufficit. imo scrupulos ⁊ formidolos ꝑscienti⁹ sepe
ꝑsiliū est in oppositū assidue agere. ꝑꝑt̄m ex impio ⁊ ꝑs
lio doctoz. Hecille. Ad idē ē lib d̄ eruditōe religiosoz
cui⁹ auctor fuisse videt̄ Hūbtus q̄ vocat scrupulosos
pusillanimes in hęc ꝑba. Sepe cā pusillanimitat̄ ē cō
plexio quā et̄ augēt̄ cibi. ex q̄bz hūiores melācolici ḡnar
tur ⁊ augēt̄ et̄ ex frequēti actu timēdi. auget et̄ eā nimis
ieiuniū vel nimie vigilie. vel nimia sollicitudo studi. vt
alteri⁹ modi. Hūiti at̄ hāc rēpationē vtile ē vt visionez
quā timor ille introducit n̄ reputet ꝑsciam. ⁊ eoiꝑo visi
onē suspectā hēat q̄ introducta ē a timorez sufficienti d̄
liberatōe eā examinet cū timor cessauerit. Sic em̄ ira iꝑe
dit aīm ne possit cernere vex̄ ita ⁊ timor. Et i hīs q̄ int
roducit pusillanimitas magis credat iudicio alieno q̄
suo. Cum vero visionem per se vel per alium errorez eē
ꝑprehenderit. audacter contra talem timorem postea

Tercie partis

pugnet. Sicut em̄ timēdo timidi. ita audiēdo audaces
effācimur. Valeret etiā vt ab his se custodiat. q̄ pusillanī
imitatē augent. Hec em̄ instrumēta sunt demōis. nō vt
his ē orō. Hic ibi Docet etiā scrupulos dubiosos depo
nere. z consilia fixa tenere sacra scriptura. Eccl. xij. vbi
dicit sapiens. Sicut loramentuz lineū colligatū in fun
damēto edificij nō dissoluetur. sic z cor confirmatuz in
cogitatione consilij cogitatus sensari in oī tempe vel me
tu non deprauabit. sicut palee in excelsis. z sementa siue
impensa posita p̄ facies venti nō p̄manebūt. sic z cor ti
midū in cogitatōne stulti contra impedimentū timoris
nō resistit. Sz qz mults scrupulosos videt difficile aut i
possibile q̄ scrupulos deponāt. respectu quondā contē
ptum. Idcirco opus est videre quō hoc est possibile hñ
ei vsum rōnis z volūtatis. p̄fectuz saltē. Pro cuius
intellectu notāde st̄ diffinitiones liberi arbitrij imperij
eius dictam̄is. rōnis z volūtatis. Est em̄ vt d̄t cācella
rius de regulis moralibz liberū arbitriū facultas rōnis
atqz volūtatis. potēs impare ceteris viribus cognituis
z affectuis. imō rōni. z qñqz volūtatī cū ceteris respec
tibus. Imperiū liberi arbitrij est dominiū rōnis dictā
tis aliqd̄ motus. z volūtatis exeq̄ntis ip̄m in inferiores
vires. vel tanqz inferiores in hoc obediētes Dictamen
tū rōnis exprimit p̄ vbum iudicatiuū vel modū indicati
uum. vt hoc ē faciendū. executio p̄ vbum imperatiuū. vt
fac hoc. Rō est potentia aīe cognitina respectu cognitio
nis deducibilū. ex p̄ncipijs libera. libera fm̄ aliqs̄ essen
tialiter. fm̄ alios solū p̄icipatiue. Sz volūtas est pote
tia aīe affectiua rōnalis. hec ex cognitōe rōnis. pōt cete
ris om̄ibz eq̄liter se hñtibz elicere actus suos imanētes.
Actus aut̄ imanētes sunt velle z nolle deliberatū. z ac
tus q̄dem medijs suspēsū vel exp̄imentatiuus. Nota

Capitulum Decimum nonum

Preterea regulam supra. xiiij. ca. videlicet. Non ois deliberas agit ex deliberatione etc. Rememoranda sunt etiam diffinitiones scie. opinionis credulitatis. et similitur posite supra primo capitulo.

Capitulum. xix. latius docet idem rationibus quomodo scrupuli sunt abijciendi.

Preintellectis igitur nominum significationibus facile dicitur videre quomodo quis potest et debet scrupulos aut continere non curando aut deponere ratiocinando. Pro quo advertendum est id quod dicit Guilielmus parisiensis in de fide et legit. in principio scilicet de operationibus intellectus solum credere bellum habet. Comprehendimus autem dicitur opinari in eo quod est credere. Credere est enim vehementer opinari. Scire autem non habet bellum propter firmitatem suam nisi sophisticum. quod est in luminositate sua non tam vincit quam velut nebula dissolvitur. Cogitare autem bellum habet videtur propter cogitationes que improbabissime se ingerunt. quod evidenter et durissimum est in cogitationibus blasphemie. sicut et cogitationes invidie obtinentur. vñ. ij. Cor. iij. Non quia sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis. sed sufficientia nostra a deo est. Nec mirum. Ipse enim cogitare voluntarium est. ideo bellum habet. Scire autem non est voluntarium. quia est in eis que per se nota sunt. et maxime in primis impressionibus non est in potestate arbitrii scire vel non scire propter primitivam ipsorum ad intellectum et vehementem impressionem eorum quamvis aliquando scia voluntaria videatur ut studere. inspicere libros et querere. et ideo laudabilia sunt. Sed obijceres sic prima principia ingerunt sui sciam et certitudinem. sic prima probabilia credulitate. que credere non est voluntarium in ipsis. sic nec scire in istis. Respondetur. probabilitas quantacumque sit non ingerit credulitatem seu fidem ex necessitate hominibus intelligentibus et exercitatis. cum ipsi certi sint non omne quod videtur esse verum. verum esse. vel etiam si se homo esse verum. Idem autem est probabile quod verum

Tercie partis

risimile et idē qđ videt verū. Sapientū at ē tā a veri sū
multitudine et pbabilitate qđ a ficto colore timere sp et ca
uere. Illō tñ vez ē qđ illi qđ credit pncipijs syllogistic e oz
dinatjs necesse hz et crederē pclusiōi. posita credulitate pñ
cipioꝝ necitate n̄ absoluta. s; pditionata Volūtarīū tñ
simp̄r ē et libez de oī pbabili vt ei qđs credat. vel n̄ cre
dat. qm̄ nihil a deo pbabile ē qđ n̄ heat aut dissuasionez
qđ possit videri falsuz. aut saltē qđ possit videri n̄ credēdū
eē p p̄t piculū erroꝝ. Sufficit ei sapiēti cū v̄itate appre
hēdere n̄ p̄t nō illō a falsitatez n̄ errare atz n̄ falsi. quēad
modū et bellatoꝝ cū hostē supare n̄ p̄t. satis est ei si n̄ sū
p̄t ab ip̄o. et negociatoꝝ cū lucꝝ cape n̄ p̄t si dānū euitz
Et ne putes philosophantib; leue dānuz credulitatjs et
opiniōis erroꝝ. s; em̄ totjs studijs effugere p̄tēdūt. ne. s;
supent ab erroꝝib; et ne p̄ v̄itate quā q̄rūt accipiāt fallē
tē pbabilitatē. aut p̄ veri silitudie mēdaciū. Notandū
tñ qđ cogitare si nudū ē. et solū cogitare in forme ē valde
et materiale. si n̄ hz assentionē aut certitudinē aut v̄s̄
tionē. Vñ nec ab ip̄a matēria supra quā cadit q̄tūcun
qđ bona sit aut mala. vnq̄s forma et denoiat. neq̄ vā
qđ hz ex ea laudē vel vituperiuz Cogitare em̄. q̄tūcūq̄
horribile et q̄tūcūq̄ detestandū malū si nudū ē vt dis
rim^o. n̄ ē malū sic nec videre malū. malū est q̄tūcūq̄ vi
suz malū sic dūmō videre nudū sic a delectatōnez assen
siōe. Alioqn̄ d̄s malus eēt qđ oīa facit et videt. hec ille Ex
q̄b; p̄t qđ qđs p̄t p̄ libez arbitriū opiniōē aliquā vl̄ rō
nē l̄ argumentū vl̄ auctoritatē quā abijcere p̄tēnere nol
le sentire. aut suū actū de credēdo suspēdere. et m̄ s; con
sciaz suā iformare Ad idē ē **M**atheus d̄ cracouia li. d̄
rōnali diuinoꝝ opeꝝ vbi sic d̄t. Hoc argumētū n̄ est bo
nū. nescio soluere dubiū qđ circa hāc p̄clusionē occurrit
Igf̄ de bro d̄ ea dubitare. rō ē. qz maḡ dubia occurrūt cir

Capitulum vic

in conclusiones geometrice. et infallibiliter demonstratas
Idē similiter circa fidei conclusiones. Itē est materia tā facilis
quā subtiliter inuestigantibus occurrat in ea quā vix aliquis aut
nunquam forte plene potest solui. Et in conclusionibus fidei vel
rationi seu argumento quā fidei persona sunt aut rationi quā eui-
dens est et generaliter approbata vel alijs similibus modis in
dubitater adhereat quibus eque vel magis euidentis aut
fortis ratio occurrat quā etiā ante assensum plene diu probat. Et
si hoc quidem facerēt nō tam multi vacillarent. sed quia multi
volunt statim vacillare quā cito occurrit dubium vel argumē-
tum quod nesciunt soluere. idē multi erroribus implicantur et dubiis
ac infirmantur in fide. et se sciolis putant quod peius est alijs
ostendunt. Hec ille. Et intuemur quasi in luce quales sunt de
quibus dicitur ecci. xix. quod facile credit leuis est corde et minorabitur.
Sed quod de illis quod propter defectum naturalem aut accidentalem me-
lancolie vel manie scrupulos deponere nō potest. De qua in-
firmitate naturali dictum fuit super tractatu isto ca. iij. et. v
Rūdetur quod deus neminem obligat ad impossibile secundum beatum hiero-
ny. Et in his quā nō subsunt libero arbitrio secundum philosophum ne-
mo laudandus est nec vitupandus. et per consequens talibus
nec meremur nec demeremur. Nam cancella. tractatu
de pollutione. de talibus similibus sic dicit. Dicunt doctores
aliqui quibus assentio quod aliquis nō tā meritozium est credere sic vel
te credere nec dolere de peccatis sensualiter sicut velle dolo-
re et nō posse. probat per psal. quod dicit. Desiderium pauperum exau-
diuit dominus. preparatio cordis eorum audiuit auris tua. De-
us inquit iudicat nos secundum superioris rationis arbitrium voluntatem
et iudicium. et nō secundum ea quā nobis inuitur atque contra nitentibus
portio sensualitatis inferior aduehit et producit. qualia
sunt volubilitas imaginationum et fantasiarum. Stimulus
in super carnis ille crebrosus aut vincentes vacillationes.
Preterea timide et incerte sunt cogitationes nostre super agens

Tercie partis.

dis et sup eis credendis. que nostris nequaquam sensibus
attingimus et similia. Decipimur ex hoc multi ex simpli
tibus. distinguere nescientes inter ea que portio anime superior
agit per sensum. et ea que portio inferior patitur absque superior
ris assensu. daretur idcirco tales sepe alijs salubre consili
um. qui nesciunt illud prestare sibi. Quare sic est. ob tur
bam certe passionum simul irruentium tumultuantem et
rixaliter. Hec ille.

Cap. xx. septimam regulam declarat valentem ad deposi
tionem scrupulorum per epykeam. cuius proprietates ponun
tur et octuplex doctrina secundum eam datur quare tres declarantur

Septima ex eodem postremo regula pro scrupulo
rum depositioe necessaria est preceptorum discreta epy
keysatio seu interpretatio vel declaratio. Equitas
enim dicit Lancel. ubi supra quam noiat phisus epykeam
ponderat iuris rigor. ut inquit iuris periti. Est autem
equitas iusticia pensata omnibus circumstantijs particularibus
dulcore anime tractata. Hoc intellexit qui dixit. ipse enim leges cu
piunt ut iure regantur. Et sapiens. Noli esse iustus nimis. alio
quam summa iusticia summa iniusticia fit. Ambulandum enim est
in virtutum doctrina via regia. ut nec strictius fiat dei man
datum nec laxius quam ipse mandauerit. quibus idem possint su
mere aliquid aut malicie vel anime libertatis. aut contra in de
spirationem conuertere. non tamen omnibus per omnem tempus vel loco pre
dicandum asserimus omnem veritatem. Est igitur epykeye vir
tutis considerare non nudum preceptum sed circumstantias om
nes particulariter ipsi vestiendes. Unde phisus. v. ethi. Epy
keya existens interpretatiua legum. melior est quam iusticia le
galis. Itaque secundum hanc sententiam precepta dei et ecclesie ac pla
torum seu iudicium benigniter interpretari possumus. Hec va
let si in contrarium dicatur quod eius est legem interpretari cuius
est condere. Esto enim ut dicit Iohannes de cubo. lib. xiiij. de

Capitulum xx.

consolatione theologie. q̄ in foro causarum interpreta-
tio non sufficiat. nisi q̄ fieret a p̄ncipe vel a legis latore.
bene t̄n̄ sufficit h̄tus epykeye in foro p̄scie. non solū cir-
ca p̄cepta hūana. sed etiā circa p̄cepta diuina z tāto ma-
gis circa diuina q̄nto deus rōnabilior est magisq̄ bene-
gnus q̄ quicūq̄ alius leg- slator. T̄n̄ s̄m̄ eundē p̄vir-
tutē epykeye occupicē doctrinā p̄scie scrupulose p̄ficiā
colligere possum⁹. Prima est q̄ inter durā z benignaz
circa p̄cepta sn̄iam p̄ benigna est potius ceteris parib⁹
interpretatio faciēda vt p̄ wilhel. cap. xi. z alios supra
patuit. Cuius ratio est. qz p̄cepta dei non s̄t ad tollens
dum oēm sp̄ūalem dulcedinē. qualis certe tollit q̄n̄ q̄s
nimis scrupulose p̄cepta interpretat z timide nimis.
Nā sicut tinea vestimēto. z vermis ligno. ita tristitia vi-
ri nocet cordi. puerb. xxv. Qd̄ cassianus li. ix. institutoz
de vicio tristicie loquēs sic exponit. Satis inq̄t euiden-
ter ac p̄p̄riē vim noxq̄. huius ac perniciosi vici sp̄s diu-
nus exp̄ssit Vestimentū em̄ esu tineaz attractū nullius
p̄eciū. vel honesti vsus poterit vlt̄erius h̄re cōmerciū.
Idēq̄ lignū vermib⁹ exarātū. nō ad ornatū vel medio-
cris edificij. sed ad cōbustionem ignis merebit̄ deputari
Ita igitur z aia que edacissimis tristicie morib⁹ deno-
ratur. inutilis erit vel vestimēto illo pontificali qd̄ vn-
guentū sp̄s sancti de celo descendēs prius in barbam
aaron. deinde in orā suaz solere suscipere scri david vaticī-
nīo p̄hibet s̄m̄ illud Sic vnguentū in capite qd̄ de. zc.
quod descendit in oram vestimenta eius zc. Sed nec
ad structuram tēpl̄i illius spiritalis atq̄ ornatum po-
terit pertinere. cuius paulus architectus sapiens pos-
suit fundamēta dicens Vos estis tēpl̄uz dei. z spiritus
dei habitat in vob⁹ Quo circa x̄ps Math. xi. dicit con-
solando. Venite ad me oēs qui onerati estis z ego refi-

Tercie partis

etiam vos. vbi dicit beatus Hilarius. legis difficultatibus laborantes et peccati seculi inuolutos ad se aduocat et post modum de iugo euangelij subdit. Iugum enim meum suauis est. et onus meum leue. Secunda doctrina secundum scripturam epikeye est quod nec deus. nec ecclesia intendit per sua precepta obligare ad vix possibile alicui. Vnde sanctus Thome. super. iij. di. xviij. de precepta iuris positum non se extendunt ultra intentionem precipientis quam est finis precepti. hec autem est charitas. Et prima. ij. q. xv. d. Nullus obligatur ad impossibile. Illud autem impossibile ad quod nullus obligatur. videtur secundum scripturam epikeye in lege noua quam est perfecte liberata interpretandum non solum de absolute impossibili. nec de eo etiam potest dici doctoris sonantibus haec quod vix est possibile. vtpote nimiam habens difficultatem alias non apparet quomodo intelligi possit illud christi consolatorum. Onus meum leue. quomodo enim leue dicitur quod multum aut nimis est difficile

Tercia doctrina est. Nec deus nec ecclesia intendit median- tibus suis preceptis aliquem obligare ad hoc quod sit fatuus. id est. talia precepta loco et tpe non obligant quemlibet vbi eorum obseruantia foret ridiculosa. saltem apud discretos et bonos viros. Et illud a fili de vobis ex diuino precepto deo reddetis. ad quod deo reddenda si sint stultorum vt dicunt doctores communiter nullus obligatur. Auctoritas est ad hoc late Innocentij in iure In glo. super ca. nouis. de sen. ex. et eodem titu. ca. cum medicinali. li. vi. Ratio potest etiam assignari quia precepta ecclesie dantur ex charitate quod saltem presupponendum est et presu- mendum. Sed quod ex charitate statutum est non dicitur charitate militare. vt ait Bern. li. de precep. et disp. Militarent autem precepta ecclesie charitate si obligarent ad sui obseruantiam in casibus ea obseruando fatuum aliquem iudicaret obseruantem viri boni et discreti ac deriderent.

Quarta doctrina. Qui vult absolui a debito alio

Capitulum xxi.

totius precepti faciat in materia eiusdem notabiliter ultra
debitum. h̄ em̄ faciendo q̄s sperare d̄z firmit̄ se absolutum fo-
re a debito. Exēpli gr̄a. teneris ex preceptis dieb̄ d̄ficiis
et festiuis a suilib̄ opib̄ abstinere. Si aut̄ plurib̄ dieb̄
in hebdomada. aut etiā regularit̄ a suilib̄ vacare opib̄
psueuisti. pserti vacādo d̄o. z orōnib̄ intēdēdoz casu te
p̄tingat i die festiuo q̄ndā aut ob necessitatē aliqd̄ opa-
ri dūmō h̄ sine scandalo notabili fiat te p̄pter hec q̄uari
in ps̄cia nō optz. Dez h̄ in sili. Nā si q̄s alicui teneret in
v. solidis z p̄ modū nūeris .xx. centū vel mille marcos
liberalit̄ ei daret. nūqd̄ talis deberet h̄ supponereq̄ de
v. solidis alias soluedis q̄rat̄ eēt Est em̄ d̄s in infinitū
liberalior z clemētiōz hoib̄us Ad idē sac̄ exp̄sse ē Cassi-
anus coll. pa. col. abbat̄ theonis ca. xiiij. z in mltis lo-
cis pb̄ādo q̄ ieiunia z alia h̄mōi p̄ locoz tpe p̄uāda s̄t
et moderanda. Quadragesime inq̄t lege q̄ iust̄ est atq̄
p̄fect̄ nō tenet. nec exigui hui⁹ canonis subiectiōe p̄ten-
tus est. quē p̄fecto illis q̄ p̄ totū anni spaciū deliciis vel
negociis secularib̄ ip̄licant̄ eccliarū p̄ncipes statuerunt
vt hac legali q̄dragesimali necessitate p̄stricti. his saltēz
diebus d̄no vacare cogent̄. ac dierū vite sue q̄s totoz
q̄si fruct̄ quosdā fuerāt voraturi v̄l decimas d̄no dedi-
carēt. Ceterū iusti quib̄ lex nō est posita q̄ sp̄ualib̄ effi-
ciis nō exigua illā. i. decimā p̄tez. sed totuz vite sue sp̄s
impendūt. qz liberi s̄t a decimarū legaliū functiōe. Ad
circo si eos supueniēs honesta z sc̄iā necessitas coarta-
uerit. audēt stationē ieiunij absq̄ vlla disceptatōe laxa-
re. nō em̄ deciaz ab eis exiguitas mutuat̄. q̄ oīa sua do-
mio suo secū pariter obtulerūt qd̄ p̄fecto absq̄ summo
fraudis reatu facere ille nō poterit. q̄ nihil volūtarie of-
ferens deo inexcusabiliter soluere decias suas legis ne-
cessitate p̄pellit. Illō t̄n̄ p̄bū Cassia. videlz. q̄dragesimē

Tercie partis.

lege qui iustus atq; pfectus est non tenet sane intelligē-
dum est sic videlz qz nō tenet eā fm lrām adco rigide z
onerosē obfuarē q̄minus ipam fm virtutē epykeye in-
terptari valeat. pro loco. s. z tpe. dūmodo nō ptra intē-
tionē legislatoris seruare possint z etiā moderare. Per
q̄d quidē non remouet quin q̄ntumcūq; iustus de lege
cōmuni suare teneat pcepta ecclie sana intellecta fm
intentionē precipiētis. Ex pmissis igit p̄tz q̄ q̄s absol-
ut pōt p tpe a puo debito. Per hoc quidē q̄ in eodē ges-
nerenotabiliter facit vltra debituz maxie in casu q̄ an il-
lud puuz sit aut nō sit debitū dubitat. Quinta doctria
q̄ in dubijs honorū vita dz alijs esse viuēdi regula. p̄
ut tactū est supra. ca. xvi. Rō est. qz tales fm virtutem
epykeye presumi d̄nt h̄re rectū iudiciū. Sexta doctria
In his que solū s̄t mala. qz phibita multū excusat. v̄l
in toto vel in tāto psuetudo. imo in casib; ex vi rōnalis
psuetudinis p̄sertim si p̄scripta sit est ptra ius scriptū
multoties faciendū. Rō dicti qz sicut epikeya est mode-
ratiua vel interptatiua leguz. sic z psuetudo est optima
legum interpres si de posituiis legib; fmo fiat. Et in d̄
vita aīe dicit Cancellar. Om̄is lex hūana vel posituiua
pōt abrogari in eo q̄ non necessario p̄cipat cū natura
li z diuina. hec aut abrogatio fit p psuetudinē oppositā
Iuxta q̄d dicūt iuriste z verū est q̄ psuetudo ē optima
legum iuterpres. nec vnq; dicenda ē corruptela nisi vbi
legē diuinā. aut naturalē ledere cōuincit. Raz sicut con-
suetudo dz altera natura sic lex psuetudinalis quasi lex
naturalis habēda est. Fit tñ abrogatio eius sicut aliaz
psuetudinū p exp̄ssam aut int̄pretatiuā reuocatōnez fa-
ctam ab illo q̄ condēdi habuit p̄tatem. Fit deniq; adro-
gatio causa manifeste dānositatis si lex ista fuaret. Pa-
rent. hec oia ex descriptione z p̄ditionib; legis bone qm̄

Capitulum xxi

honestā esse dicitur iusta possibilis iuxta naturā et consuetudinē
nō p̄me loco t̄p̄is cōueniēs. necessaria vtilis et manife-
sta. vt h̄t̄ ex dicitur *Isid.* ex his siquidē constat q̄s temeras-
rius est et iniquū velle oīa decreta siue ecclesiastica siue ciui-
lia. ad omne t̄p̄s ad oēm gentes et patriā extēdere. Quā
lex q̄ p̄ vno t̄p̄e aut loco aut personis esset vtilis esset in
alijs loco et t̄p̄e et p̄sonis impossibilis aut damnosa. imo
velle sic oīa statuta stabilire hoīm est delirantiū. et qua-
si p̄tendentiū vt oppositae leges simul obfuerit. Preterea
positū est in d̄cretis. d. iij. q̄ leges instituunt̄ cū p̄muls-
gant̄. firmantur cū moribz v̄tentiū approbant̄. Ergitur p̄
argumentū a p̄trario sensu. si moribz v̄tentiuz nequa q̄s
approbant̄. ille nulluz h̄t̄ firmamentū. et ita p̄pls habz
multū in sua p̄tate dare robur aut tollere p̄st̄m ab in-
itio Quāntū autē de t̄p̄e sit necessariū vt consuetudo vim
legis habeat. vel arrogare habeat leges. Dicimus inq̄
vbi non est taxatū t̄p̄s a legibz alijs debet fieri. abroga-
tio put sapiēs iudicabit. nūc tardius. nunc citius iuxta
necessitatis aut vtilitatis qualitātē. Verūtāme qz con-
suetudo est altera natura. leges assuete et quasi tā in na-
tura verse non d̄nt absqz manifesta necessitate vel vtili-
tate. vel tolli vel mutari. Septima doctrina Hō pot-
est informare consuetudinē suā. dicit *De. de pal. sup. iij. dist.*
xvij. q̄ vbi hō non peccat mortal̄r nunqz incurrit sentē-
tiaz excoicationis iuris. Excoicatio em̄ debet esse in ec-
clesia sicut ouis dicitur esse in ouili. qd̄ est necessarius ad bo-
nū gregis. licz videat̄ nociuū vni oui. Si em̄ ouis mor-
bida est. curet̄ si p̄t. si non p̄t expellat̄ ne totus grex in-
ficiatur et sic vt ouile xp̄i sit sanū non morbiduz qm̄ vna
ouis mortali morbo laborat. monitionibz moueat̄. Si
autē p̄ p̄tūciā appareat̄ insanabilis plaga ei⁹. tūc ab ouili
abijcienda ē. ne p̄tagione pestifera plurimos p̄dat. vñ

Tercie partis

Apl's p. Cor. v. Ego em hmōi tradidi sathane. in in-
ritum carnis vt saluus fiat spūs ei⁹ scz z alioꝝ. Ex quo
sequit qꝫ excoicatio nō nisi p mortali pctō debet infligi.
qꝫ ille solus iudicio ecclie pscidēdus ē. q̄ iudicio dei cre-
ditur p̄cisus. Vñ cū snia iuris non sit iniusta posset hō
informare p̄sciaz suā qꝫ vbi hō nō peccat mortaliter. nū
qꝫ incurrit sniaz iuris qꝫ iniuria dī esse qꝫ nō iure fit. Nō
aut dī Vñ iura nascunt. inde nasci iniuriosa excoicatio
vñ cū sit iniuriosa excoicatio que fert sine mortali. is nō
est snia iuris vbi nō est mortale pctm̄. Octaua prete-
rea doctrina pōt addi. quā tradit Joh. de cāba. in lib.
de culpa z grā. q. xv. circa finē materie tercie p̄clusionis
Vbi p̄tra eos q̄ dicūt ex p̄suetudine teneri quēlibz post
peccatū mortale. etiā cōmittū p̄fiteri añ eucharistie sum-
ptionē sic dicit. Si inquit esset de hoc p̄suetudo etiā ge-
neralis z vni legi hñs. tñ illa vni legis nō excedit in
obligādo vel in artādo. Et ideo in quocūqꝫ casu p̄fē-
mittens faceret hoc qꝫ lex iponit posset excusari a pecca-
to. puta si h̄ faceret sine p̄tēptu z p̄ p̄tutez epikeye. q̄ rō-
ne piculi alicui⁹ p̄siderari pōt qñqꝫ fieri p̄tra verba legi
p̄m qꝫ pulchre declarat scūs Tho. ij. q. xcvi. ar. vi. z. ij.
ij. q. xix. arti. p̄. In eodē casu vel p̄sili posset p̄mitti ta-
lis p̄suetudo absqꝫ pctō. puta si etiā p̄fmitteret absqꝫ
p̄tēptu z p̄tutez epikeye attēdēdo piculū aie rōe nimie
inuoluntōnis erronee p̄scie. Vñ z de p̄suetudie Hosti.
ca. p̄. circa finē dē sic. Sñaliter tibi trado vbiqꝫ p̄sue-
tudine suata anima piclitare non valet. Hec hosti. qd̄
potest intelligi simpliciter vel in casu quarezc. Hec Jo-
han. de cambaco.

Cap. xxi. ad sciendū quō precepta diuina humana
ligent diff̄ niunt leges. diuine. z p̄ nouē cōclusiones sic
preceptorū aliquoꝝ interpretatio.

Capitulum xxiij.

Utrum ut scrupulose per precepta non ultra quod necesse sit se artari putet. de eisdez quō ligēt q̄cum qñ ubi et qualiter notāde s̄z prime diffinitōes legum seu preceptorū. Cancellā. deinde. ix. cōclusiones eiusdez. Est igit̄ lex multiplex q̄daz eterna siue prima. alia naturalis hoīm alia diuina hoīm. alia priuata. alia positīua. alia ciuilis et tpalis. alia ciuilis et spūalis. alia charitatis. Lex em̄ in genere ē recta rō practica s̄m quē motus et opationes rerū in suos fines ordinate regulātur. Vel est ip̄a talis regulatio in quocūqz Lex eterna seu prima est bñ placitū. seu voluntas sup̄emā dñi dei prestituentis rebz a se pditis fines suos et motus et opationes ad illas Lex naturalis hoīm est dictamē leḡs practīcū qd̄ natus est h̄ze quilibet hō nō impeditus in vsu rōnis. nec dispōne corporis. nec ex dispōne vicioz. Lex diuina pp̄ie est in hoībuz et est lex per diuinā clemētiā accepta ad regimē plurimoz p̄ sine b̄tudinīs p̄ncipaliter ordinata. Prīmū ponit̄ ad differentiā leḡs priuatae. Aliud ponit̄ ad differentiā legis iudicialis in antiqua lege. Lex p̄uata est p̄ diuinā reuelationez accepta ad regimē p̄sone singularis vel paucoz. Est autē diuina reuelatio illuminatio hūane nature rōnalis ad quā habendā vel modū habēdi ip̄a de cōi cursu sibi indito nō attingit. Lex hūana siue positīua est lex p̄ rōnez ex leḡ naturali deducta in p̄seq̄ntijs p̄babilibz ad finē debū hūane creature. Dicitur autem probabile quod pluribus et maxime sapientibus apparet verum. Lex ciuilis et temporalis est lex humana ad finem naturalem socialis vite bene regende immediate vel p̄ncipaliter ordinata per illum qui curam communītatis gerit sufficienter promulgata. Sed lex ciuilis et spiritualis ē lex humana ex p̄ncipijs creditis vl̄ ratione notis proba-

Tercie partis.

biliter deducta ad finē supnaturalē imēdiatē z pncipaliter ordinata. p illū vel illos q̄ curam hñt cōitatis sufficienter pmulgata. In his oibz p regula tenendus ē q̄ ois obligatio finaliter reducit ad dictamē liberi arbitriū diuini sic volētis obligare creaturā. qđ dictamē nob̄ innotescit vel in lumine fidei z gratie infusarum. vñ in lūe naturali signato sup nos. Vñ practica iudicia rōis habemus aut p lumia sciētiarū tā diuinarū q̄ hūanarū ex duplici lumie p̄ori emanantū aut postremo p exp̄ientie multiplicis luminosuz dōcumentū. p qđ sit vt taz p̄tus q̄ ars certius opent. Est etiam h̄ aduertendū q̄ in pncipijs moralibz sit p̄cessus qñq̄ a notioribz vt q̄si a posterioribz vt ex his q̄ videm⁹ in hūana politia assurgendo ad diuinā legē. qñq̄ sitē contra a p̄ori p̄siderādo eas leges q̄ natura sunt notiores q̄lis est lex eterna. His p̄missis est hec cōclusio p̄ma. Solus deus. z nullus alius absq̄ cōmissiōe eius p̄t directe z p se obligare aliq̄z hoīem etiā sibi subditū absq̄ eius p̄sensu libero ad actus interiorēs z latentes hñdos. Solus q̄ppe deus p̄t de talibus iudicare. alij aut nō nisi ex eius mādato et reuelatōe s̄z tñ de exterioribz. Notāter h̄o d̄r directe z per se. z absq̄ consensu libero. q̄z indirecte z p accidēs. vñ ex consensu subditi h̄ pōt fieri nisi ab interiori procedat.

Sēcōda cōclusio. Quñ rōnabile est. vt nullus hō aliq̄ p̄ceptiat nisi illud de q̄ pōt agnoscer̄ iudicialiter p̄m moduz suū i foro suo. Idcirco finis z itentio leḡslatorū n̄ cadūt sub obligatione subditoz. s̄z tñ modo opationes exteriorēs p̄ceptorū. Et ita dicēs horas aut ieiunās in peccato mortali; aut itentōe sinistra. vel absq̄ itentōe absoluit se a p̄cepto ecclie. sed n̄ apđ deū. De negligentia aut p̄uersaq̄ itentōe sepius excusat. Tercia cōclusio. Dispensatio p̄latoz q̄ est iuris cōmunis qđā relaxatio

Capitulum xxiij

seu mitigatio. locū hz p̄cipue circa p̄ticulares casus ⁊ p̄sonas singulares qm̄ aliqua statuta sunt p̄ cōmunitatē q̄ huic p̄sone vel illi ⁊ in isto casu vel in illo nō ita ⁊ grue dignoscunt. **Quarta conclusio.** Cōsentire sensendi s̄s sup̄iores saltem interpretatiue in absolutionē leguz suaz posituarū. qm̄ passim eas diu nō obseruari sciūt aut scire possunt. ⁊ nec p̄bo nec facto reclamāt. **Quinta conclusio.** Lex non instituit nisi dū pmulgat. necq̄ vigore hz nisi cū moribus vr̄etium approbat. ⁊ hoc si sit lex pure positiua ad populi regimē. secus de diuina atq̄ naturali dīceret p̄tra q̄s nō est p̄scriptio vel ad oppositū consuetudo sed tm̄ corruptela. **Sexta cōclusio.** In oī lege q̄ntū cunq̄ positiua bñ instituta est aliqd̄ de iure naturali es diuino vt q̄ expedit hoīes legibz reglari q̄ qui p̄tati resistit dei ordinatōi r̄sistit ⁊ similes. **Septima conclusio.** Dīscernere ius diuinū ⁊ naturale a positiuo sicut est difficile. ita maxie necessariū est ⁊ vtile in oī doctrina morali ⁊ politica. ⁊ hoc fieri p̄fecte neq̄t absq̄ sacra sapiētia. q̄ legibz eternis innitit atq̄ fundat r̄c. **Octaua conclusio.** Ecclesiasti p̄lati respectu p̄ceptoz diuinoz ⁊ regule euāgelice nullomō conditores sunt s; dūtaxat q̄dam interpretores. expositores. p̄cones doctoresq̄. **Nonā conclusio.** Interpretatio ⁊ limitatio vel exposito p̄latozū in lege diuina q̄ diu p̄lati nō ⁊gnoscunt ab uti sua p̄tate. suscipienda est reuerent̄ tanq̄ lex dei Abuterent̄ aut si manifeste iponerēt onera nimis graua ceruicibus poplī xp̄i ani. vt si ad festinandū q̄tidie vel ad astuta q̄lia h̄nt religiofi oēs passim restringere querent.

Cap. xxiij. declarat pctōz mortaliū ⁊ venialiū

dīnitiaz ⁊ diffinitionē ⁊ pprietatē.

PRoinde qz timore conscie scire vellent in q̄libz casu vbi esset pctm̄ mortale ⁊ vbi veniale vel nul

Tercie partis

10. Ideo qd de h̄ sentiendū sit restat declarandū. vbi
notandū s̄m sanctū Thomā z alios circa di. xliij. sc̄bi,
q̄ oē peccatū est deuiatio ab aliqua lege naturali vel di
uina vel quacūq; alia lege recte posita. Et qz oīs lex h̄z
vni coactionis p̄ penaz alioq̄ frustra ferrent̄ leges si
eas liceret ip̄one transgredi. iō s̄m vnāquāq; legē illud
p̄cc̄m dicit̄ mortale qd̄ pena mortis d̄nat̄. Veniale ve
ro qd̄ leuiori pena punit̄. vñ Auḡ. omel. viij. sup̄ Joh̄.
z ic̄t q̄ crimē est qd̄ d̄nationē meret̄. licz at̄ p̄te mors
sit p̄uatio vite corporalis. tñ ad quādam similitudinē p̄
uari finaliter diuina visione et incurrere penaz gehenne
mors d̄. sicut et ip̄a visio vita dicit̄ p̄ christū. Joh̄. xvij
Hec est inq̄t̄ vita eterna vt cognoscāt te. vnusq; eniz
dicit̄ vitā suā p̄sistere in eo in q̄ delectat̄. iō p̄ter summā
delectationē q̄ est in visioe beata. in ip̄a d̄ vita n̄ra cōsi
stere. et in ei⁹ p̄uatiōe cū afflictione gehēne mors. Sic
igr̄ q̄ ad theologos q̄z est p̄siderare h̄ūana opa q̄tinus
regulēt̄ lege diuina p̄cc̄m mortale d̄ q̄ quis meret̄ h̄ac
penā. Sunt aut̄ q̄daz p̄cc̄a mortalia ex genere actus. q̄
dam venialia ex genere actus vocādo genus actus rō
nem quā sortit̄ actus ex materia vel obiecto. Et sic ven
iale distinguit̄ extra mortale iuxta distinctionē materie
in q̄ peccatur h̄ modo. qz peccatū est quedā infirmitas
aie. Et iō sicut in morbis morb⁹ ille dicit̄ mortalis quī
infallibiliter inducit p̄uatiōē vite corporalis. Sic in pec
catis illud d̄ mortale qd̄ inducit p̄uatiōē p̄ncipiū sp̄i
alis vite. Veniale aut̄ dicit̄ illō qd̄ talē p̄uatiōē non i
ducit. Principiuz aut̄ q̄ viuimus sp̄ialiter est charitas
p̄ quā homo ordinat̄ bñ ad deū z ad primū z ad seip̄z
z iō illud ē p̄cc̄m mortale ex genere suo quod repugnat
dilectioni dei proximi aut sui. Dei vt facere extra spem;
fidē et charitatē. p̄iuriū cōmittere. z similia q̄ ad rēpus,

Capitulum cxiij

z alia sacra q̄ precipiunt̄ in p̄mis tribz mādat̄is decalogi Proximi sicut de honore parentū. homicidio. mechia furto et falso testimonio et similiū q̄ sunt p̄tra primuz. Sui s̄o in actibz interioribz q̄ p̄p̄hedunt̄ in vltimis duobus mandatis. s. nō concupisces rē pximi tui. aut vxorem zc. Hec em̄ z similia quertūt debitū ordinē subiectionis ad deū z fedus hūane societatis ad primuz. p̄ q̄d ex generē suo sunt mortalia pctā. q̄n̄ s̄o volūtas peccantis fertur in illud quod in se q̄dem continet quādam inordinatiōē. z tamen non contrariat̄ dilectōni dei aut pximi nec tollit ordinē debite subiectionis ad deū nec fedus hūane societatis ad primū. sicut s̄bū ociosuz risus supfluus z similia. taliuz dicunt̄ venialia ex genere. Ad hoc videt̄ accedere dictū Rich. de sc̄to vic̄. li. de differētia pcti mortalis z venialis vbi dicit. Mortale pctm̄ ē quod a quis non pōt cōmitti sine grandi corruptiōe sui sine graui lesione pximi z sine magno p̄emptu dei. Cetera s̄o om̄ia vident̄ mihi venialia. sup̄ quo dicit Aureolus quod li. ij. q. xv. Ex isto videt̄ posse accipi q̄ mortale ē inordinatio gr̄adis valde. ac p̄ hoc q̄ opposita ordinatiōni nō parue sed magne necessarie ad finē p̄sequendū. veniale aut̄ deordinatio leuis z parua est. z p̄ h̄ opposita ordinatiōni vtile siue congrue vel accōmode. nō aut̄ ad attingendū finē necessarie. Ad idē videt̄ esse sanctus Tho. summa cōtra gentiles li. iij. ca. xliij. sic dicens Peccatur mortaliter q̄n̄ totaliter intētio mēt̄is abzūp̄it̄ ab ordine ad deū qui est vltimus finis bonoz. In eo em̄ qui peccat mortaliter oīno auertit̄ intētio voluntatis a fine vltimo In eo aut̄ q̄ peccat venialiter manet intētio conuersa ad finem. sed aliquialiter impedit̄ ex hoc q̄ plus debito inheret his q̄ sunt ad finē. hec Tho. Et ibi ex intētiōe conat̄ tradere differētiā pcti mortalis &

Terde partis

veniali. Differunt igitur mortalia peccata a venialibus similitudine multorum actuum aliorum defectuosorum vitz sicut comestio cibi mortiferi a non mortifero. sicut vulnus letale et incurabile per naturam a curabili per naturam. sic infirmitas certitudinaliter mortem inducens ab infirmitate vite non peruenit. sed sanitate per gratiam adimitte. sic offensa per quam quis ab aliqua civitate perpetuo exilio et carceri damnatur aut morte peccatis ab offensa quam temporalis pena meretur sic actus qui oculo lumine oculi subtrahitur ab actu qui oculi per medium subtile lumine intuentur. sic infectio radicis arboris alicuius a lesione ramusculi alicuius in eadem arbore. et sicut cursor in via vadens in terminum finis ad quem ad eum qui versus terminum ad quem vadit claudus stans vel paulisper a via devians.

Cap. xliij. quod per peccatum mortale charitas perditur. et quod scire non possumus semper ubi sit peccatum mortale. imo quod periculosus sit illud diffinire ostendit.

Ex premissis et per eorum latiori manifestatione ponantur conclusiones. Prima conclusio habitus charitatis est vita anime. patet per Augustinum. de trinitate. ca. ix. dicentem. Mors spiritus est a deo deserti. mors autem corporis a spiritu deserti. Hec intelligas deum separari ab anima absolute. Est enim aliqua presentia dei ipsi anime et peccatrici. sed non per illum effectum dei spirituale per quem deus animam vivificat. talis autem effectus est charitas quia nullus effectus sine charitate valet. ut dicitur. I Cor. xiiij. Separatur autem deus cum effectum talem subtrahit. Secunda conclusio. Nullus actus de genere mortis in habente usus rationis est simpliciter indifferens. neque qui ad bonitatem mortis. nec qui ad meritum vel demeritum. saltem boni temporalis. satis patet per sanctum thomam. prima. ii. q. x. Sed qui minima negligit. paulatim decedit. et in maiora plabit. Nam veniale peccatum et si non perimit de se vitam gratie. que est vita prima. infirmat tamen operationem eius. que est vita anime secunda. et ad mortem si multipliciter dispo-

Capitulum xxiij

nse. recar datq; a pfectu meriti. z ab acceleratiōe visiōis
 dei. In via em̄ dei nō p̄gredi regredi est. Tercia cōclu
 sio. Deus vitā ab aia nō subtrahit nisi aia p̄us vnā de
 serat. p̄bat p̄ Auḡ. in de vera et falsa p̄nia. dicētē an̄ si
 nem. Deus cū incipit semel b̄n̄facere nisi delinq̄remus
 eū eiusdē beneficiū. qđ oīno nostrū est. cū prior sit in sp̄
 rādo. cogit ex necessitate iuste m̄e neminē posse p̄us reli
 quere. Nō em̄ sui est relinq̄re nisi relinq̄ntē se. Itē in de
 natura z gratia. Deus nō deserit nisi deserat vt pie iu
 steq; viuat. Et. xij. d̄ ci. dei. ca. xij. Aliqñ aia deserit a vi
 ta sua. q̄ illi deus est. nō deserta est vt desereret. sed vt de
 seret deseruit. ad malū ei p̄or est volūtas eius. ad bonū
 vero p̄or est volūtas creatoris. Quarta conclusio. Licet
 in mltis scire teneat d̄s vbi cōmittit̄ pctm̄ mortale. Nul
 lus tñ tenet̄ scire nec scire p̄t̄ sp̄cialiter in oibus difficulta
 tibus an̄ ibi sit pctm̄ tale. P̄ria ps̄ ptz ex p̄ma parte. ca.
 iij. z. v. alias em̄ ignorās ignorabit. Secūda pars ptz
 de multis mareris. vbi doctores p̄traria opivātur. N̄
 lud etiā sentire videt̄ Auḡ. xxi. de ci. dei. ca. vlti. dicens
 Quis iste sit modus. z q̄ sunt ip̄a pctā q̄ ita impediunt
 p̄uentiōē ad regnū dei. vt tñ sanctorū amīcorū meritis
 impetrent indulgentiā difficilimū est. inuenire periculo
 sissimū est diffinire. Ego certe vsq; ad hoc tēpus cū in
 de satagerē s̄ de eorū inlatagīnē puenire nō potui fortass̄
 z poterea latent. ne studiū p̄ficiēdi ad oīa cauēda pctā
 pigrescat qm̄ si sciret̄ q̄ vel qualis sint delicta p̄ q̄b; etiā
 p̄manētibus nec p̄uectu vite melioris assumptis inter
 cessio sit inq̄rēda scōz z sp̄anda. eis secura se abuoluerz
 hūana segnitia nec euolui talib; implicamentis. vllius
 virtutis expeditione curaret. Quinta conclusio. Valde
 periculouz est diffinire aliqd esse pctm̄ mortale nisi hoc
 p̄stet multū euidenter. Patz h̄ p̄ p̄fatam Augustini au

Tercie partis

etozitate. vbi dicit. Difficillimū ē inuenir̄. piculosissimū
est diffinire. Vñ scūs tho. quodli. viij. q. xv. dicit. Dis
questio. in q̄ de pctō mortali q̄rif nisi exp̄sse x̄itas habe
atur piculose determinat̄. qz error q̄ nō credit̄ eē peccatū
mortale qd̄ peccatū mortale est p̄sciaz nō excusat a toto
sed forte a tanto quod intellige vt capitulo scdo dictū ē
et p. i. ca. iij. z. v. Error p̄o q̄ credit̄ esse mortale qd̄ mor
tale non est. consciam ligat ad pctm̄ mortale. Precipue
vero piculosum est vbi veritas est ambigua. vñ Lācel
lari^o de vita aie bt. Doctrina salubz̄ p̄ doctoribz̄ theolo
gie est vt n̄ sint faciles asserere actōnes aliq̄s aut omissi
nes esse pctā mortalia p̄p̄m sub x̄bo vniuersali. et duz
predicandū erit ad populū. A litterato inq̄t z̄ expto vi
ro accipi p̄nciosum esse in oī arte vel doctrina assercio
nē audacē z̄ extremā maxie vbi obfuarō cōmūis omitt̄
cif obuiatqz̄ Ita qz̄ dz̄ qlibet nunq̄ obliuisci q̄s̄ incerta ē
scitēcia n̄ra. ita vt idē hō sepe breui momēto tēpor̄ nūc ī
hāc nūc in oppositā ferat̄ iniam. Sic p̄tea q̄ncqz̄ vt p̄ ta
les asserciōes publicas nimis duras ḡnales z̄ strictas
p̄p̄m nō certissimas nequāqz̄ eruani hoīes a luto pec
catorz̄ sed in illud p̄fundius quia desperatius imergun
tur. Clari p̄reca casus sunt et quasi infinite circūstātie
Pro quarū diuersitate diuersificari debet iudiciū. ita vt
vix possit aliqua in moribz̄ regula tradi. que in particu
laribz̄ casibus exceptionē nō admittat Deniqz̄ generan
tur exhinc scrupuli inquietiui. conscientiarū simplicū vt
in eis sit solidū nihil Nā z̄ si beatus ē vir q̄ semp̄ est pa
uidus z̄ qui veret̄ oīa opa sua. obseruanduz̄ tñ summo
ope illō terētianū. qd̄ nimis z̄ vt idē loquit̄ ne ī cirpo no
dū querat. ne quoqz̄ ei ipropere illud eiusdē Quid si ce
lū ruat. Demū qz̄ qd̄ prodest. imo qd̄ nō obest ceartare
plus iusto mandatū dei est latū nimis. qd̄ insuper expe

Capitulum xxv

dit amarior grauiusq; redere illud iugū xp̄i qđ suauē ē
z onus eius leue. Nā et si p̄tētus ex hac laxatione ap̄d
q̄sdam ip̄obos maior oriat h̄ntes uelamē malicie liber
tatē. Est ap̄d alios bñ institutos gr̄aruz resonabunt ac
tiones. prestabit etiā sedulus obsequium dño z p̄ri tāte
māsuētudis. cui⁹ mādaris gratia nō sunt. z q̄ uult nos
tēptari z nō grauari sup̄ illud qđ possum⁹. Sequitur ex
p̄missis q̄ stulte q̄runt q̄ petūt distinctionē aut differen
tiā pcti mortāl a ueniali p̄ regulā generalē facientē par
ticularē z infallibiliter scire de q̄libz actu si est mortal̄is
aut uenialis patz ex p̄missis. Et illud sic oñdit Lācella
rius ubi sup̄. Tales inq̄t petūt ac si q̄rerēt a medico do
ceri se vno x̄bo regulas generales de oibz morbis z ve
nenis et ebis z vulneribus qñ z quō nō mortē inferēt.
Et certe ad singulares circūstantias. z ad p̄ticularia les
gis p̄cepta diligēs nostra p̄sideratio descēdat oportet q̄
bus p̄pensit loq̄ndū est ut sapiēs iudicabit. Idē alio ex
empli gr̄a nōne q̄so p̄t vni mortē certā alteri leuē egritu
dinē inducere. Uide q̄ uenenū fortissimū mortis indu
ctiuū ip̄i cōpositores ryzace ad mortē euasione p̄ficiūt.
Porro diuersi hoibz imo eidē hoī varijs t̄pibz q̄s nesci
at eundē cibū nūc salutifex fieri nūc mortē celerit opari.

Capitulū. xxv. dat sex regulas vniuersa
les ad cognoscendū pctā mortalia.

Quod quereres. quid igitur proderit doctrina vni
uersalis super talibz cognoscēdis. Respōdet q̄
plurimū p̄dest p̄ omnē modū Nā regule genera
les fundamentaliter tradite dū ad p̄ticularia ventū est
ostendunt qđ de singularibz iudicandum sit. Singula
res quippe ad regulas illas vniuersales resolvere cōue
nit. quo facto veritas illucescit. Carens autem noticia
huiusmodi regulariū vniuersaliuz quando precor potē

Tercie partis.

rit his resolutionib; vti. quō mēsurabit ad regulā qui re-
gulas nō hz. proderit tñ nō negam⁹ circa spēs pctōꝝ re-
gulas apponere speāles. sed hoc alterius ꝑsideratiōis ē
Nūc tñ sup regulas vniuersales quasdā tactas ꝑceden-
ti ca. et. xij. ac. xxi. ponent adhuc alie. xv. Cancell. 7 ab
alijs theologis notabilius ꝑdite. Est igit ꝑm cācell.
ꝑma regula q̄ nulluz est pctm̄ mortale actuale absq; cō-
sensu libero. rōnis ꝑe vel interpretatiue Interpretatiuū au-
tē ꝑsensum dicimus esse dū habuit rō tꝑs deliberādi 7
refugiendi ea circa q̄ vitāda puigil esse tenebat. qualif
dicit lex forens q̄ q̄ tacet. ꝑsentire videt dū scz repugna-
re deberet. Consensus tñ solū in actū venialtr maluz est
tñ modo venialis loq̄ndo de veniali ex genere suo vt ē
ꝑhuz ociosum Secūda regula. Nō quilibet tenet scire
de q̄libet pctm̄ mortale an sit tale. lz expediat illud inq̄-
rere 7 scire iuxta vniuscuiusq; vires 7 status 7 plus eccle-
siasticos q̄ laycos. Et inf ecclesiasticos ꝑlati ex officio
tenent q̄ sint parati om̄i pascēri reddere rōnem de ea q̄
in eis est fide 7 spe. Tercia regula est q̄ ꝑꝑatio pctōꝝ
ad inuicē ꝑm̄ q̄uitatē maiorē 7 minorē ḡnaliter sumi ue-
quit nisi ꝑꝑent in ḡne suo 7 ceteris parib;. Qm̄ ꝑm̄ alijs
as circūstantias ꝑticulares se h̄nt plurimū vt exceden-
tia 7 excessa Quarta regula q̄ntificatio pctōꝝ a poste-
riori sumit a pena lz nō sufficiēter vsq; q̄q;. 7 a ꝑori pe-
nes gen⁹ obiecti 7 intētionē finis. 7 libidinē seu conatū
volūtatis maiorē vel minorē 7 cām motiua tꝑs 7 locū
et penes dāna inde seq̄ntia q̄ peccās ꝑuidebat aut ꝑui-
dere tenebat. Quinta regula bonitas moralis sumit
ex obiecto lz totalis bonitas moralis speāliter depēdet
ex circūstantijs finis 7 alioꝝ sit adunatis. Maliciā ve-
ro ex vnius aliarū circūstantiaz carētia ponim⁹ resulta-
re. Ceterū bonitatē gratuitaz et meritoria ḡra gratum

Capitulum xv

faciēs operat̄. Sexta regula. **Q**uis actus cuius finis intentus est pctm̄ mortale. mortalis est siue intendat̄ actu vel habitu. qđ scit̄ si operās interrogatus cur hoc facis z aduertēs tandē r̄ndebit ad hūc finez feci. Septima regula. Actus qui aliūde nō estz mortalis. et fit p̄pter finē veniales videt̄ solū eē veniat̄ nisi forte p̄stituat̄ finis ille vt vltimus z detans z nō solū vt incidens z minus p̄ncipalis actu vel habitu. Octaua regula Nulluz etz desideriu rei illicitē factū tm̄modo sub conditione actualit̄ vel habitualiter adhibita est de p̄ se mortale dicit̄ De p̄ accedēs tm̄ p̄pter appetitus sensualis cōmōtionez nimia qua scient̄ dimittit̄ inualescere ex talis d̄siderij cōtinuatōe libera p̄t̄ ipm̄ inter mortalia deputari. Nona regula. Si q̄s mouet̄ occasionalit̄ solū ex pctō mortali ad aliquē actū faciendū nō oportz illū actū esse peccatū mortale. Secus si causa p̄ncipalis hui⁹ actus eēt mortale pctm̄. Decima regula Exponere se periculo peccati mortalis. est mortale pctm̄. vel sic. agere incertūz d̄mittere certū in materia morali. est pctm̄ mortale. si tale sit incertū qđ sit mortale. n̄ solū p̄ p̄iecturas leues aut ex suspitione trepida z scrupulosa pueniēte ex nimio timore cadendi in via d̄et. sed intelligit̄ dū tale est vehemēter z p̄babiliter incertū eque sicut oppositū vel magis. tunc ei illō qđ agit̄ n̄ carebit mortali culpa aliter nō oportet vt tactū fuit supra. ca. xi. et. xij. Undecima regula est. **Q**uis agēs p̄tra p̄sciam edificat ad gehennā vel mortaliter si p̄scia sit fixa qđ id quod agit̄ est mortale vel venialiter solū q̄ntū est ex parte vnus circūstantie q̄ est facer̄ qđ p̄sciaz. si p̄scia videtur solū illud esse veniale. Duodecima regula. Nullus est actus adeo mortalis q̄n ip̄e vel sibi similis sit nō mortalis. si displicet v̄l si nō placz p̄sensu p̄fecto z deliberato. Similit̄ nullū peccatuz est. a

Tercie partis

deo veniale qn ipm vel sibi sile fiat mortale dū placz. H
est dū psensus addit si tñ illud veniale erat acc^o mortat
ex genere suo. z ex eo qd nō fiebat ex psensu libero z pfe
cto venialis reddebat. **T**redesima regla **M**ulta ex ge
nere mortalia sñ qz similia pñt effici bona dū trahunt
extra rōnem suā quēadmodū dolere dliberate de bono
alterius ē mortale pctm. **S**i vō h fiat p zelo iusticie bo
ni cōs. cui pñū ē male bonū iste doloꝝ pñtus erit. Plerū
qz etz multa ex gñe bona eēnt q̄ ex aliq̄ circūstantia per
uersa sūt mala et specie mortale imitātia. **D**ecimaq̄r
ta regula **N**ihil est adeo consiliū in lege euāgelica qn in
casu possit obligatoriuū esse. et ita qlibet vtens rōne tenet
sm pparationē animi ad qdlibet psiliū. vtputa martyri
um vel dimissionē oīm suoz z similiū si et ibi necessitas
imineret ad h agēdi. **O**bligat insup qdlibz psiliū vt nō
ptēnat tanqz nō sit salubrior seruatio ei^o qz oppositi. **E**t
tñ nullus ita psilijs suādis astringit qn ab eo aut pos
sit aut debeat in casu eozuz obfuario pbalis qñqz pter
mitti. vt de nō habēdo duas tunicas z de pbendo pal
lio tunicā auferēti z similibz. **D**ecimaq̄nta regula. qz
ars nō deliberat si ex pte agit aliqs qñqz qñ subito sit
ex puerfa assuefactione viciosus. qñ repēte p̄cipiat. **E**t
ita male habituatus in vicijs. vt in iurādo p̄cupiscēdo.
odiēdo. in iudicādo z similibz. fere demerct p̄tinue sicut
p̄tuoso p̄tinuo merces accrescit vt vez sit q̄ in sordibz ē
sordescat adhuc. z iustus iusticiā faciat adhuc **D**eciasē
pta regula est de pmissiōibz pctōz z relaxatiōe penaruz
vicz qpene sunt restringende. sic q̄ absqz vtilitate repu
blice vñ ei^o cui infligunt. nec institui nec institute exequi
deberent. z peccāt oppositū faciētes vel eas cū istituerit
nō tollentes. **I**n oī at republica tolerari pñt aut dñt vi
cia. q̄ absqz deteriori periculo neqz corrigi neqz extirpari

Capitulum xxvi.

valerēt. qñ at illd ē z qñ nō difficile est z sepe ipossibile
gnalit diffinire nisi per circūstantiys ptiat. h̄ inspect̄
plati superiores z sapientiores definabūt. Exmplū ē
de meretricib. ysuris z similib. q̄ qñqz pmittunt. z ita
de zubinarijs p loco z tpe stare forte esse faciendū.

Cap. xxvi. docet qñ aliqd sit peccatū in regulis reli-
giosoꝝ z in alijs statutis hūanis. z qd sit p̄ceptus.

Sunt et̄ alie regule de q̄busdā peccis q̄ p̄ingere
p̄nt circa varios actus. vtz de scādalo ignoran-
tia z p̄ceptu. de q̄bus sit hec p̄ma regula Nullus
agens bñ fm oēs circūstantias dicit dz dare scādalu alte-
ri q̄ntūcunqz scādalizet̄ alius. Scādalu cī est dicitū vel
factū min⁹ rectū p̄bens alteri occasionē ruine naz in via
oīno recta si q̄s occiderit nō ex scādalo vie sed ex p̄prio d̄-
fectu puenit. Solus ille scādalizat active. q̄ aduertēs l̄
advertere debēs alios p̄niores esse ad peccandū ex mō
suo agēdi q̄ sibi non est in p̄cepto. nihilo min⁹ ip̄e opari
nō desistit. Secus in casibus h̄ exclusis vbi malitia pro-
pria est scādalu grat̄ acceptū Vbi p̄terea nō est aduer-
tentia nec eē debet de scādalo alterius. z vbi q̄s ad illd
opandū teneret. Dz h̄o ille ex malitia sua peccare z scā-
dalū accipe n̄ ex actu alteri⁹. q̄ informatus sufficient̄ de
bonitate h̄mōi act⁹ nihilomin⁹ in ruīnā vult cadere. vt
si ex voto religiōis emissio parētes poss̄ sufficientē de re-
ligionis p̄fectiōe informationē se scādalizari p̄querant̄
Scandalū est h̄mōi n̄ pusilloꝝ sz phariseoꝝ acceptū. s.
et nō datū. Vñ q̄libet ab oī actu cui nō est p̄strictus ali-
unde tenet̄ desistere qñ timet vel timere dz fm vehemēs-
tem coniecturā scādalu pusilloꝝ quousqz de isto cōpes-
cendo diligentā cōpleuerit nisi forte p̄ cōmuni utilita-
te vnctio sp̄ūssanti doceat illud tūc agenduz vt christus
fecit in publicatōe veritatis. Secūda regula est de igno-

Tercie partis.

rantia. Ignorantia iuris diuini si sit culpabilis non cadit
in facientem illud quod in se est. quia scilicet tales hominem de necessa-
rijs ad salutem que vires suas excedunt docere immediate pa-
ratus est deus. Ita etiam ignorantia inuincibilis excusat in
eis. presertim que sunt facti non autem crassa vel supina que puenit
ex negligentia sciendi et faciendi quod in se est. De autem inuincibi-
lis non quando vinci possit. aut quod necesse sit ex ea tunc operari. scilicet
quia operans sufficienter finem casus eventum diligentiam appo-
suit. sciendi illud quod nescit. De ignorantia vero iuris hu-
mani sufficienter promulgati tenendum est quod non liberat sub-
ditos a pena in foro exteriori. scilicet frequenter que ad deum excu-
set a culpa quodammodo ignorantes. Insuper sciendum quod dans ope-
ram rei illicitam ad se non spectanti non excusat per ignorantiam de
peccato sequenti. Presertim que ad penas in foro exteriori de ri-
gore soluendas. sed apud deum non imputatur ad nouum. vel
maius peccatum. sicut infectio hominis per ebrium non videntem ra-
tione non habet culpam maiorem quam fuerit talis ebrietas. De
adoratione pro adoratione deo debita absolute ydolum vel di-
abolum transfigurantem se in angelum lucis seu christi. dicendum
quod talis a mortali crimine nequaquam excusat. nec hic igno-
rantia inuincibilis locum habet sed perbandi sunt spiritus si ex deo
sunt. Decus si sub conditione implicita vel explicita hec ado-
ratio fieret ubi probabilis pietura de sic agendo perigeret
quemadmodum hostiam non consecratam imo lapidem hostie sine
casu aliquo licite faceret adorare. Tercia regula est de
preceptu hec videlicet continens auctoritatem superioris non ex
passione vel fragilitate vel ignorantia. sed ex contemptu que
est principalis. causa aut finis transgressionis sue. reus pecca-
ti mortalis existit. ut dum quis dicit superiori in eo quod superior. ego
in despectum vestrum hoc agam quod inhibetis alias non acturus.
Pro cuius verbi intellectu notat Antisi. in summa quod
conceptus tribus modis fieri potest. Uno modo est appreciari

rem minus iusto. Alio mō est rem negligere. z de ea nō curare vt cū peccans hz circūstantias retrahētes sz eas nō curat aduertere. Claudis quoqz oculos qdāmodo et vertit tergū ad eas. Tercio mō est irasci rei tanqz vili z eā aspernari. Prīmū est malū. secunduz ē peius. terciū pessimū Dicam⁹ igit q̄ in omī pctō etiā veniali cōmittit̄ p̄ceptus dei. p̄mo mō vere vel interpretatiue. Secundus contēptus interuenire pōt. tā in mortali q̄ in solo veniali. Tercius p̄ceptus cōtra deū precipientē z cōtra prelatū suū inq̄ritum p̄latus est. nō videt̄ vnqz fieri cū deliberatiōe cōpleta absqz pctō mortali. z hoc vocat̄ p̄prie contēptus. Diligēter tñ aduertendū q̄ refert plurimū dicere aliquid fieri ex p̄ceptu. z aliquid esse cū contēptu. sicut refert aliquid fieri ignorāter. z aliqd ex ignorātia. Dicit̄ quippe aliqd fieri ex p̄ceptu qñ p̄ceptus p̄ncipalis causa talis actionis sic q̄ illo nō existente nō fieret actus. Ita qz opatur ex ignorātia. qñ ista nō existēte nullo mō fieret id qd̄ fit. puenit aut̄ actus nōnunqz cū contēptu vere vel interpretatiue. nō tñ ex contēptu. qz cōtēptus nō est in causa. sed vel infirmitas aut debilitas. aut ignorātia. aut affectio aliq̄ viciosa z libidinosa dñatur. sicut peccat aliqz qñqz ignorāter. ita tñ q̄ non minus oparet̄ qd̄ opatur si illud cognosceret. ideo palam est ignorantiā tūc non esse eām agentē sed circūstantem. Ex his oībus patz q̄ nō videt̄ regula gñalis posse sumi de distinctione inter mortale penes hōc qd̄ est eē vel non esse ex p̄ceptu qm̄ si capiat̄ p̄ceptus p̄mo mō nō est necesse oēm actū factū ex p̄ceptu esse mortale dū scz de⁹ p̄latus appreciat̄ minus iusto solū venialiter. z ex contēptu tali mentit̄ aliqz. aut ociose iocat̄. aut lente resistit. primis motibz. Silit̄er ex scdo p̄ceptu pōt euenire q̄uis non ita leuiter nec freq̄nter. sz actus si puenit delibe

Tercie partis

rate ex deliberatione completa ex tercio contemptu semper est mortalis. Hoc em̄ fit quādo peccās attendit ad precipientem ⁊ ad p̄ceptum eius licitum siue sit deus aut prelat⁹ ⁊ propter vilipensionem aut aspernationē precipientis sui⁹ p̄cepti assurgit effrenate ad talem actū faciendum vel omittendum. alioquin non facturus vel non omissurus hoc proprie est agere ex contemptu tanq̄ si dicat aliquis ego in despectum vestri. et quia sic p̄cipitis agam oppositum non tamen om̄e peccatū mortale tali vestitur circūstantia. Egidius vero quod li. vi. q. xxi. vbi querit. An religiosus frangens silentiū agat contra constitutiōes peccet mortaliter. distinguit di. Ex contemptu peccat quis dupliciter. Primo si hoc ip̄o qz hoc religioso p̄cipi potest ipse vult contrarium facere vbi maxime apparz contemptus sicut diceretur aliquis in contemptu et despectum facere contra aliquem quādo videretur facere ea que sibi sunt contraria. Secūdo dicitur facere in contemptum religionis quando non tenet se ad finem religionis. et religionem non reueret nisi q̄ntum timeret vel propter aliam causam cuius ratione nihil curat obseruare de statutis religionis sicut dicim⁹ qz aliquis p̄gnoscens vxorem suam peccat mortaliter si cognoscat eaz non quia vxor est sed quia femina Ille at̄ cognoscat vxorem suam vt vxor est. quādo nullo modo alij se velle coniungere Ille autem vt feminā. q̄ coniungit se ei non habēs differentiam cui se coniungat aut vtori aut alteri Sic et multi in religione viuūt qz non p̄nt l̄ qz veracūdan̄ aliter viuēt. et si possent sine verecūdia lib̄ter colla ab onere religiōis excluderēt Tales vt plurimū in anīte tali volūtate reuerentiā ad religionē ū h̄nt. Quā tales p̄uaricant̄ religiōis statuta ex p̄ceptu. qz religionē p̄tinentes nihil curant de religione obp̄uare.

Capitulum xvi

nisi quatenus possent in religione tolerari. Si ergo sic frangitur silentium quod frangens in nullo frenum religionis habens liberiter in alijs contraheret sicut iugatus in nullo frenum coniungi habens liberiter alijs coniugis commisceret. potest esse peccatum mortale. Sed si quis ex societate vel aliter sine religionis contemptu frangat silentium vel sit peruaricator eorum quod per se non sunt mala. sed sunt in religione vetata solum propter obligationem ad penam non ad culpam non dicimus quod mortaliter peccet. Hec Egidius. Satis concordare videtur Lancello. ubi super ubi sic dicit. Si religiosus contempserit regulam suam et sui superioris auctoritatem etiam in his quae appellamus monitiones seu monitoria. et pro quibus sola disciplina ordinis statuta aut superioris est arbitrio derelicta ille peccat graviter. quod et monitum contemnit et remedium. ut Bernus. in de pre. ait. Itaque passim et absque pretensione quasi libet ignorantie vel fragilitatis velo sed sola libidine transgrediendi. quae monitiones sunt religionis effrenus est ad omnia velut unus ex secularibus. palam est quod contemnit praesertim si super his ipse addiderit pertinaciam que recusat disciplinam. Sic accipiendum reor illud beati Bernardi. et aliorum communiter dicentium talia esse criminalia si contemnentur vel si fiant ex contemptu. Larent autem hoc contemptu qui ex fragilitate humana vel quadam leui curialitate frangunt silentium aut alia agunt opposita his que monitionibus vel secundum Bernum factiva praecipue quod parati sunt ad disciplinam ordinis. dum illa iuste requiritur ab eis conformiter ad regularem institutionem et consuetudinem bonam in talibus observatam.

Capitulum. xxvij. docet quando preceptum diuinum sit obligans ad mortale peccatum et quando non. et quod latum sit medium sicutis secundum sicutem epikeye.

Tercie partis.

H maiorē autē declaratiōe q̄ sint p̄cepta ad mor-
tale obligatiōe z q̄ solū ad venialia p̄ finali cōclusi-
ōne huius tractatus notandū est s̄m p̄dictū cā-
celariū q̄ q̄ dei mandatū est latū nimis s̄m psalmistā
Sō in p̄ceptis q̄bilibet at̄dit quadruplex latitudo. vī-
delz magna parua minor minima. Magna inq̄ qua
s̄m quas mortaliter z venialiter peccare possum⁹. Mi-
nor vō vbi aliqd̄ est p̄siliū solū. Sed minima vbi iā est
p̄summata iusticia. q̄ solū h̄ in patria de q̄ Aug⁹. dicit
q̄ p̄ceptū de dilectōe dei ex toto corde solū in patria p̄fe-
cte z p̄prie adimplet. Magna igit̄ latitudo est infra quē
p̄sistit iusticia. q̄lem a nob̄ req̄rit deus sub pena incurrē-
di odiū suū cū reatu mortis eterne. Extra h̄ac latitudinē
nō stat rectitudo quā q̄ trāsit z egreditur agēdo v̄l omit-
tendo ip̄e in tortuositate peccati mortalis semp̄ labit̄. Hec
latitudo magna est mediū p̄tutis quale posunt Aristotē-
teles esse visibile tanq̄ signū ad sagittam. Conformiter
ad h̄. loquit̄ Oratius. Est modus in rebus sunt certi deni-
q̄ fines. Quos vltra citraq̄ nescit p̄sistere rectū. Alia
latitudo strictior z parua est infra cuius limites cōsistit
iusticia seu rectitudo. q̄lem a nob̄ req̄rit deus mediate l̄
immediate si volumus vitare nō tm̄ odium suū cū rea-
tu pene eterne s̄m legem sed etiam offensam eius quā li-
bet. aut nō retardari a vita eterna. aut corp̄aliter nō pu-
niri. Exorbitatio ab hac latitudine constituit aliquū tm̄
modo peccatū veniale dū vīcz deuiatio nō est tanta q̄ exē-
at p̄maz latitudinē. nec ita parua q̄ maneat infra secun-
dā. Certū enim est q̄ in pueris z infirmis z alijs nō ha-
bētibus plenitudinē vīus rōnis sepe venialia sunt q̄ ap̄d
vīros grandiores merito criminalia dicunt̄. sicut etiaz q̄
dam ex genere mortalia. sunt venialia in alijs hoībus ex d̄-
fectu plene. d̄liberationis et p̄sensus. vt sunt cogitatōes

Capitulum xxvij

illecebrose non morose. *Ex^m* de latitudine p̄fata dupli-
 ci in p̄ceptis. Si em̄ illud p̄ceptū honora deū z parē-
 tes. Potest aliq̄s nō honorare parētes multipl̄r. Uno
 mō qz pro tempore z loco quibz honorandi sunt ip̄e dū
 cogitat de eis spernit eos consensu pleno et deliberato
 aut scienter cū deliberatōe p̄fecta. ista tunc omittit. q̄ ad
 honorem debitū pertinent. *Erit em̄* hec latitudo p̄cepti
 sic explicabil̄. Honora deū z parētes loco tpe quibz
 cogitabis de eis. sic q̄ consensu p̄fecto z d̄liberato eos nec
 malignāter inhonores. nec honore suo volūtariē sciēter
 atqz notabiliter priues. Quisq̄s exierit hoc mediū p̄tu-
 tis eamqz latitudinē. ille p̄fecto tenebit reus deuatiōis
 tortuose z criminalis. *At* p̄o qz cōtingit aliter inhonora-
 re deū z p̄ntes *Erit* rursus alia latitudo p̄cepti sumpta
 p̄ epikēyā ex alijs circūstantijs. Potest itaqz inhonora-
 tio talis contingere. q̄ nō erit notabilis malicie in generē
 suo. vt leuis gustus aut risus aut p̄bum aliq̄d min^o so-
 briū in presentia sanctorum dei aut parentum suoz eti-
 am cū deliberatōz. *Et* dū actualis ad ista h̄z considera-
 tio potest nihilominus talis inhonoratio reperiri. q̄ licz
 ex se sic notabilis caret t̄n consensu pleno moroso z delib-
 berato ob etatē. infirmitatē. ignorantia. surreptionē nō
 faciētes. Primā inhonoratiōē dū t̄n absqz scandalo fit
 at aliorū q̄s auderet culpe mortalis arguere. Scd̄az si
 militer nullus opinor mortalē accusabit. Ita in om̄i fe-
 re p̄cepto reperire est. *Ex* hinc etiam elicit̄ euidēs necessi-
 tas p̄cutis illius quā *Aristo.* epikēyam appellat. *Cui^o*
 est considerare nedū p̄ceptū de se. s̄z circūstantias oēs p̄-
 ticularit̄ ip̄m vestientes. *De* q̄ dictū est ca. xix. sup̄. *Ex*
 his consequēter habētur modi cōcordādi rigorē iusticie
 atqz seueritatē disciplīne cū leuitate mie z fauorabilis i-
 dulgentie. imo necesse est vt in om̄i accu nostro vt alteri

Tercie partis

rum cantemus deo iudiciū z misericordiā. Alioqn iusti-
tia in iniquitatē z severitas in crudelitatē cōverteretur.
quēadmodū si qs parvulū filiū suū dānare vellet ad
carcerē. qz puerili ira motus matrē pcussit. Ita de ebrio
fatuo aut inaduertēte qs non cognoscit hanc penā esse
iustissimā. quā in altū grandeuū sobriū z dliberatū lice-
ret inferre. Quare dcludit qz pceptū si sub p̄ia latitudie
explicata rogitef alif obligat q̄z sub secūda. P̄ia latitu-
do p̄rie vocaf pceptū. Sc̄da vero mādātū statutū or-
dinatio. vel magis apte vocaf monitio qd sonat vt ra-
tio sic peruigil. vt nec venialibz deturpetur. Sic et̄ p̄tz
qz est quedam lex inter pceptū z p̄siliū q̄ lex plus ligat
q̄z p̄siliū z minus q̄z pceptū. tanq̄z si diceremus in oī
policia illā legem dūtaxat eē cuius transgressio fm oēs
circūstantias pensatas extremo mortis supplicio plectē-
da censet. Illi vero legi monitōis nomē approp̄ate dice-
mus cuius trāsgressio circūstātis oībz pōderat̄ veniā
h̄z aut tpalem solā p̄nitionē demeret.

Capitulū. xviiij. simile docet de votis
iuramētis z p̄ceptis cōmunibus.

Sequit̄ ex p̄habitis hec. i. regula generalis. Sic
in pceptis ita in votis saltem cōmunibus et in
iuramētis ac inobediētia duplex illa latitudo p̄-
dicta intelligenda est sic qz nō oīni voti cōmunis. aut iu-
ramenti vel alia transgressio est peccatū mortale. Jura-
mēta ei z vota talia ita nūq̄z p̄ferūt absolute qn int̄pra-
tōes p̄ditōes glosas aut ciuiles itelligētias suscipiā vt
sapiens ep̄ykes iudicabit. hoc em̄ iam sup̄ p̄batū est ca.
xix. Ad idē sunt iura plura. ad idē est rō ex sacra scriptu-
ra sumpta. Cū ei finis oīs legis sit charitas fm ap̄tm.
i. thi. i. Cū p̄terea religōes z auctoritates prelatozū da-
te sint ad edificatiōnē corp̄oz xp̄i mystici. nō ad subuer-

Capitulum xxviii

tionē et illaqueationē fidelium se eis submittentium quos au-
deret dicere aut cogitare quod sancti viri sancto spiritu ple-
ni super iugum christi suave. et facultate legis sue adhibere volu-
erint onus grande tot et talium constitutionum sub obliga-
tione pari ad precepta pure diuina hoc est sub reatu et
pena damnationis eterne. Dicitur est autem in votis comuni-
bus notanter. quod sicus est de particularibus votis. quod vota
in communitatibus interpretanda sunt magis ad intentionem
communem quam illi habet aut haberi debet quam ad particularium
intentionem vouentis. Nouens autem particulariter in re propria si-
cut est actor voti. ita est suus interpretator ex intentione propria
quod si quis intentione si sit palam erronea aut stulta peccet. certe nec
ad voti ligat impletorem imo quod superiori auctoritati se referue-
tur huius usus vniuersalis ecclesie. Secunda regula generalis. Sic non
omnes profites euangelicam regulam legem et ad obsequationem sui
se obligans quod fit in baptismo peccat mortaliter in omni trans-
gressione cuiuscumque in eadem lege precepti. sic nec omnes profites
alicuius religionis regulam iuramentis statuta alicuius coenobii
peccat mortaliter in omni transgressione cuiuscumque precepti in regula
vel statuto. Ratio est quod sic in veteri lege. sic et in noua scriptura in
traditiones que queque precepta. queque mandata. queque institutio-
nes. queque leges diuine noiant. Quare tamen aliquando scriptura precepta
stricto nomine. Alie monitiones imo alie consilia solum. et alie
iusticia consummata. eodem modo. et in regulis et statutis res-
ligionum. Est igitur tertia regula solatoria hec quod institutio-
nes humane non sunt tales interpretationes assignari queles iur-
ramenta et vota secundum concordiam doctorum sententiarum recipiunt etiam
dum proferunt absolute. Alioquin enim in laqueum et magnam
salutis dispendium proterent. Sed argueres sic. Quis violans
iuramentum aut votum peccat mortaliter quod piurimum est morte-
ferum. Sed Johannes monachus iurat omnia seruare que sunt in
regula. si ei fecit exceptionem. Sed in omni transgressione huius-

Tercie partis

modi voti et iuramenti et obedientie peccat mortaliter. Rñderur cōcedendo maiorē sed negando minorē vitz q̄ iuramētū et votū cadat isto modo sup oia q̄ in regula cōtinent. Sed q̄reres sup q̄ cadūt et sup q̄ n̄. Accipe de hoc regulā generalē hanc q̄ super sola p̄cepta pprie diēta hoc est p̄m p̄maz latitudinē cōsiderata cadit hoc mō votū et iuramētuz p̄fitentis regulā. et q̄cquid regule verba sonant tñ interpretatio talis habenda est. cum p̄ rectā rationē. cum p̄ superioris discretionē. tū deniq̄ p̄ leges q̄ maior est legē inq̄s diuinā et legē charitatis. Sed dices res multi simplices imo et litterati fortassis putāt se voluisse vel iurasse regulā aut statuta suare et oia que illic scripta sunt sine oī conditōe aut exceptione. Rñderur si hūiles sunt sicut esse debent nō ita adherent sensui suo q̄n explicite vel ip̄licite actu vel habitu parati sunt stare i talibus ad interpretationē et iudiciū prudentiorū. Ita dicimus de oibus statutis collegiorū vniuersitatū et capitulorū cū dicit alicui. Tu iuras suare inuolabiliter oia statuta. iura. p̄uilegia. libertates. consuetudines laudabiles. nec ip̄is q̄modolibz p̄rariari clāvel occulte. directe vel indirecte. et obedes tali vel tali supiori tuo in oibz licitis et honestis. De hinc particularia talia iuramēta interpretanda sunt: ciuilitate. aut in illis mō sup̄dicto statuenda est latitudo magna seu interpretatio epikeye. Est aut interpretatio hec v̄l silis q̄ iurās suabit ea sic a legislatoribz ordiata s̄s aut ordiari debuerūt. vtpote p̄cepta pprie dicta. vt p̄cepta monitōes. p̄cilia sic p̄cilia. q̄ insup obediat in oibz licitis et honestis supiori suo Verbi gr̄a. sic ille rector obediat inq̄s i eis q̄ ad officiū rectoris spectāt. et q̄ p̄uilitate manifesta policie cui p̄est sibi p̄cepit s̄z istitūtes et p̄suetudines. laudabiles eiusdē policie. Et nisi valeat legitima excusatioe l̄ ex exceptione se tueri. vt q̄ pl̄

Capitulum xxix.

alijs q̄tis onerat vt qz ab alijs vrgentioribz ipedit q̄ si nō possit ita iurans docere sufficient̄ de ipedimēto legit̄ mo. ille q̄ dez p̄mitet̄ p̄ rectōzē ciuilit̄ p̄ inobediētia. Cr̄ tū deus q̄ cor in cruc̄ eundē liberabit. Et sic de regul̄ gēneralibz pctōz̄ p̄ p̄scie directorio dixisse sufficiat. Nā d̄ specialibz videant̄ summe doctoz̄ z̄ tractus modernorū. specialia t̄ā pctā in mltis cognosci p̄nt si regle p̄fate vniuersales vt oportz applicent̄ casibz p̄ticularibz Et d̄ h̄ vide tractatū quē collegi de lepra aie.

Cap. xxix. docet quō in opinionibz de fide. doctoribz p̄ria tenentibz scrupulosus tute se habere valeat.

Denultimo nunc q̄nt̄ vltz̄ doctoribz in materia fidei p̄trariātibz q̄s possit seq̄ vnā opinionē sine piculo pcti mortal̄ sic multi dicūt in casu simili d̄ moralibz. Rūdet̄ q̄ br̄s Auḡ. lib. ij. d̄ predesti sanctoruz̄ dr̄. Interest in q̄ntis z̄ in qb̄ rebus erret. z̄ q̄z facile se q̄sq̄s corrigat vel quāta p̄tinacia suū defendere conet̄ errozē. iō multiplici distinctōe in his vtēduz̄ est z̄ silibz vna de materia circa quā doctozes variant̄ in opiniōibus Alia de ipoz̄ auditoribz. Quarta de modo adhe rendi opinionibz ipis aut suoz̄ auctoribz. Quinta de efficac̄ia mortuoz̄ in auctoritate doctorū rōne z̄ argumēt̄is. Quo ad p̄mūz notandū q̄ materie circa quas variant̄ doctorū opiniōes. vel p̄tinēt ad fidem vel bonos mores aut nō. sed p̄tinēt seu sunt circa materiā facultatū artiuz̄. puta grāmarice. logice. philosophie. medicine. metaphice zc̄. Si p̄mo mō adhuc distinguendū est qz ea que ad fidez p̄tinēt aut expresse z̄ māifeste habent̄ in sacra scriptura vel ex auctoritate ecclie māifeste fidelibz tanq̄ credēda s̄t̄ exposita Aut talia q̄z nec testimoniū manifestū sacre scripture habet̄. nec exp̄ssa ecclie vniuersal̄ doctria de eis aliq̄d explicite docet q̄z̄ icludant̄ in

Tercie partis

eis quoz explicita fides necessaria est vniuersalis fides
lib. Si de p̄mis fiat p̄mo adhuc est distinguendū vr po
nit san. Tho. q. de. ve. ix. videlz q̄ ad fides aliqd p̄tinet
duplr. Vno^o directe z p̄ncipalr sicut st̄s credibilia i ar
riculo fidei explicita. Sc̄do mō indirecte z secundarie si
cut st̄s ea q̄ in diuina scriptura st̄s reuelata sic q̄ abraaz
habuit duos filios. Sc̄da p̄ncipalis deū distinctio est
h̄nda doctoz circa q̄s respiciēda ē q̄litas z q̄ntitas dis
creta. s. q̄litas inq̄s utpote q̄ p̄ vna pte st̄s op̄m̄iōis an
fit lris famosi i facultate sua expti. z mox honestate ac
p̄scia ḡues. ne sibi q̄rat aliqs ad sui appetit^o siue errorz
coloratiōez prurientes auribz. De qbz p̄phetavit. ij. thi.
iij. apls. Erit q̄dez t̄ps cū sanā doctrinā nō sustiebūt
sed p̄m sua desideria coarceuabūt sibi in gr̄os prurien
tes auribz. glo. q̄ ea doceāt q̄ volūt. Tales ei q̄rere. nā
est q̄rere p̄ritatis sinceritatē. sed desiderare mēt̄is. cecitas
tē z p̄uā affectionē q̄sobrē vidēdi st̄s doctores hi po
tius q̄ sc̄toz doctrinis patruz inherēt. Ampli^o fm illd
Ecci. viij. Ne despicias narratiōez p̄s byteroz. i. doctri
nā sapientū doctoz. z in p̄uerbys eoz p̄uersare. i. fm
eozū doctrinā viue. Ab ip̄is em̄ discēs sapiam. s. de di
uinis cuiusmodi st̄s credibilia z doctrina intellect^o vide
licet de moribz q̄bus opa vestimēta st̄s. Vidēda insup
est doctoz q̄ntitas discreta q̄t videlz sint doctores pro
opinione vna z q̄t p̄ alia. qz p̄babile est maḡs veritatē
p̄tinere dictū multoz ceteris p̄mbz q̄ dictū vnus vl
paucoz. It̄o ecci. vi. dz. In multitudine p̄es byteroz
prudentiū sta. z sapie illoz ex corde p̄ungere. Tercia
distinctio est attēdenda ex pte auditoz siue opiniōes p̄
se q̄ntiū qz q̄dez st̄s simplices q̄ nō obligant̄ scire multa
aliūde incūbit rōis vomere fraz scindere sacre scripture
q̄ten^o inde simplices pasci possint. Iuxta illud Job. iij.

Capitulum xxxix

Boues arabant et asine pascebant iuxta illos. **N**on etiam quibusdam magis incubit studio intendere. et examinare doctrine variarum opinionum audire quam incubat alijs quod non ita dono maioris industrie et illuminationis intelligentie vel altioris gradus dignitate in dei ecclesia sunt sublimati.

Quarta distinctio est capienda circa modum adherendi opinionibus quod aliter adheret uni aut principaliter. aut non. scilicet alio patet est corrigi veritate sibi contra. **D**e pertinaciter inherere dicit Augustinus. et ponitur. xxxiii. q. iij. Qui in ecclesia christi morbi dum aliquid pravum conspiciunt si correcti et sanum rectumque aliquid sapiant restitunt nihilominus perumaciter suorum pestifera et mortifera dogmata emendare nolunt. scilicet defensare persistunt heretici sunt. **D**e non pertinaciter adherentibus dicit idem. et ponitur ibidem in ca. di. ap. l. s. Qui sententias suas quamvis falsas et peruersas nulla pertinacitate defendunt preterquam quoniam non audacia sue presumptionis propendunt. scilicet a seductis in errorem lapsis pariter acceperunt quam tanta solitudine veritatem corrigi parati cum inuenerint nequaquam sunt in hereticos computandi. **Q**uinta distinctio est accipienda ex parte rationum et motuum diversarum opinionum scilicet enim a quibusdam quibus heretici examina rationes et virtus argumentorum est perscrutanda quod in rebus dubijs non est facilius prestat ad assensum. quoniam ut dicit beatus Augustinus. iij. de doctrina christiana. Consultare debet quis regulam fidei quam de scripturarum planioribus locis et ecclesie auctoritati precepit Iob Job. xix. **E**tiam quam nesciebam diligenter investigabam. Scriptura insuper dicit. Qui cito credit leuis est corde. **E**t per prophetam. xxxiii. Innocentius glo. Stultus credit omni verbo. **B**eatus quoque Ambrosius. li. de paradiso. dicit. Nemo debet se alteri facili credere. nisi cum virtutem probauerit. **H**is premissis distinctiionibus ad questum responderetur per quinque conclusiones.

Prima In primis materijs ad fidem et bonos mores non pertinentibus sed ad facultates artium vel naturas

Tercie partis.

ralium potest quis sequi absq̄ periculo peccati q̄stum est ex parte obiecti seu materie opinionū vnius reiecta opinione alterius. P̄t̄ q̄ nullum sequitur periculum ibi. cum nec ad fidem nec ad mores pertineant. fin quorū habit⁹ v̄l carēcias solū p̄cōre aut boni a deo iudicamur. **Dicit̄** autē notāter quantuz est ex parte materie opinio nū q̄ q̄ntuz ex p̄t̄e intentionis q̄s ibi peccare posset v̄l ex inordinatiōe affectus vt si ex inuidia. odio. amore. p̄t̄icio. vel inordinata volūrate potius seq̄ret v̄nā opinio nē q̄s aliā. **Secūda cōclusio** Circa ea q̄ s̄t̄ ad fidē p̄t̄inētia p̄mo mō nullus rōnis capax excusat̄ a labe peccati inherēdo alicui opinioni erronee cōtra ea videlz q̄ directe z p̄ncipaliter ad fidē p̄t̄inēt p̄pter opinionē cōtrariā cuiuscūq̄ mgr̄i q̄ tenet̄ ad credendū explicite q̄libet fidelis talia **Luz** ap̄ls dicat. ad Heb. xi. Sine fide impossibile est placere deo. Alias vt sc̄t̄s **Tho.** dicit quod li. iij. Ignorātia excusasset eos qui secuti sunt errozes ar̄ij. nestor̄ij. z similiū. Nullus em̄ p̄t̄ ab erroris vicio excusari. qui assentit opinioni alicuius magistri. vt ibi p̄cludēdo dicit̄ san. **Tho.** p̄tra māifestū scripture testimoniū. siue etiā p̄tra id q̄ publice tenet̄ fm̄ ecclie auctoritatē vbi currit illd̄ xp̄i verbū euāgelij. Si cecus ceco ducatū prestat. ambo in foueā cadūt. **Tercia cōclusio** Quis p̄t̄ opinari cōtrariū eoz q̄ p̄t̄inēt ad fidē indirecte. z secūdarie absq̄ periculo p̄t̄i. lz exp̄sse cōtrarium habes̄ in textu veteris aut noui testamēti sicut q̄ dauid nō fuerit filius **Esa.** et similia patet q̄ talia non tenet̄ quilibet explicite credere. sed soluz implicite vel in p̄p̄atione animi. inq̄stum paratus est. z eē debet qui liber credere q̄cqd̄ in diuina scriptura cōtinet̄. sed tūc solū hō tenet̄ h̄mōi explicite credere. q̄n̄ ei hoc cōstiterit in doctrina fidei cōtineri. z interim q̄ nō cōstat nec scire

Capitulum vii.

obligatur. potest aliquis sine pertinacia tñ contrariam opi
nionē tenere. Quarta conclusio Aliqs p̄t absq̄ pericul
lo pcti tenere opinionē alicui⁹ magistri etiā cōtrariā ve
ritati fidei in his q̄ ad fidē p̄tinēt. scdo mō p̄ncipali dis
tinctionis. s. quoz veritas nec scripture testimonio. nec ec
clesie vniuersalis determinatiōe habet exp̄ssa dū tñ sc̄ta
determinatiōe absq̄ p̄sumptionis cuiuscūq̄ timore illi
cito intellectū suū hūili ⁊ determinatiōi vniuersalis eccle
sie. P̄t qz nullus peccat illo tpe nō credēdo id qd̄ non
tenet credere p̄ illo tpe. sed q̄ exp̄sse nō p̄tinent in sacra
scriptura nec p̄ eccliam sc̄s determinata. nec sunt alicui re
uelata neq̄ rōne euidentī on̄sa p̄tinere debere ad fidei ve
ritatē nullus tenet credere explicite cū fides sit ex auditu
Ad Ro. iij. ergo conclusio vera. Vñ ⁊ sc̄tus Tho. ij. ij.
q. ij. ar. vi. dicit q̄ si simplices in his q̄ ad fidei subtilita
tē p̄tinent nō inueniant̄ p̄tinaciter inherere si in talibus
ex simplicitate deficiāt nō eis imputat̄. Circa maiores
p̄o varie opiniones. quos interdum discipuli in varias
opinionēs pcti sequūtur. Dicit ibidē vnū notabile ver
buz Cū inqt̄ miores nō habēt fidē implicitam in fide
maiorū nisi quatenus maiores adherēt doctrine diuine
s̄m illud Ap̄ls. p̄. Coz. iij. Imitatores mei estote sic̄
et ego xp̄i. cū hūana cognitio nō est regula fidei sed veri
tas diuina a q̄ si aliq̄ maiorū deficiāt. nō preiudicat fidei
simplicium q̄ eo sc̄ctā fidē h̄re credūt nisi p̄tinaciter eoz
erroribz in pctulari adherēt p̄tra vniuersalē eccie fidez
q̄ nō p̄t deficere dicēte dño. Luc. xij. Ego p̄ te rogavi
petrē vt nō deficiat fides tua. Hac rōne multi tenētes
plura erronea ea rōnuz multitudie defendētes. qz tamē
eccie vniuersalis determinatiōi colla submiserūt. ⁊ nihil
p̄tra fidē explicitā p̄tinacit̄ attēptati erūt. iō heretici nō
fuerūt vt abbas Joachim ⁊ multi aliq̄. Quinta conclu

Tercie partis

sio sequitur ex premissis q̄ stat aliquē circa ea q̄ sunt fidei errare et tñ nō peccare sicut iā p̄ ostensuz ē sup̄. ij. pte ca. v

Capitulū. xxx. docet quō tā in fide q̄ morib; diuersē diuersa sententiab; scrupulose tute ambulare possit. et in sententiā breuissima explicat q̄s error excuset et q̄s non.

Ultimo qz supponit in q̄stioe precedentis capituli qz de adherēdo vni opinioni vbi doctores p̄uarant in moralib; sic sicut de credibilib; q̄q; sup̄ sit expeditū satis ca. xi. istius p̄tis. tñ p̄notat̄ distinctio nib; p̄cedentis capituli adhuc p̄ latiori declaratiōe Notandū qz cū p̄ctm̄ sit exorbitatio a lege diuina siue hūana a diuina deriuata a b̄to Ambrosio dicēte. P̄ctm̄ est p̄uaricatō legis diuine et inobediencia celestiu mandatorū. Et s̄m̄ Auḡ. Est dictū factū vel p̄cupitū p̄tra legē dei Idcirco necessaria est hec distinctio pariformis ei q̄ supra assignata fuit p̄tinentiū ad fidē videlz de p̄tinentib; ad legē dei. Qm̄ aliq̄ s̄t̄ exp̄ssa i lege dei p̄tēta vt d̄ nō occidendo. de nō furando et similia q̄ sunt oib; cōia. alia at̄ ad legē p̄nt̄ p̄tiner̄ sicut p̄clusiōes elicibiles ex cōtentis exp̄sse in lege dei. non tñ exp̄sse seu clare legis aut scripture testimonio aut vniuersalis ecclesie vulgata de terminatione patēt ad legē dei p̄tiner̄. sicut sunt multa super q̄bus varie adhuc inter doctores currūt opiniones sicut est materia de pluralitate b̄nficioz et materia p̄tractuū multoz. His p̄suppositis est p̄ma p̄clusio Paulus rōis cōpos absqz lege dei offensa p̄t̄ agere q̄ exp̄sse in lege di posita q̄stūcumqz currat sup̄ his opinio aduersarij. p̄tz qz maledicti q̄ declināt a mādatis tuis. Psal. Et ex diffinitioib; p̄ci. vñ sc̄us Tho. q̄d̄li. xi. sic d̄t̄ Faciens aliqd̄ p̄tra opinioes mḡroz sic fac̄ q̄ opinioē vērā cū tūc faciat q̄ legē dei nō excusat a p̄ctō q̄uis nō faciat q̄ p̄sciaz. sic em̄ p̄tra legē dei fac̄. hec ille. Qd̄ intell̄t

Capitulum xxx

gendū est cū materia circa quā varietas magistrorū ē q̄
tineat ad ea q̄ sunt lege diuina exp̄ssa q̄z q̄dlibet sicut z
diuinā legē necessariā ad salutē tenet scire q̄libz arbitriū
vsuz hūis nec aliq̄s hō ex horū ignorātia excusatōez pec
cāti h̄ie p̄cū sit ignorātia iuris. Sc̄da conclusio P̄or q̄s
absqz offensa dei sine pctō facere z ea q̄ sunt legis diui
ne. sc̄do inō q̄ sunt fidei explicite. Sicut em̄ sup̄ dictū est
nō est eadē ratio de oibus q̄ ad fidē pertinet. q̄dam em̄
sunt notioza alijs ad hoc q̄ hoies dirigan̄ in finē sup̄
naturalē Quedā etiā alijs sunt obscurioza. ita inf̄ opa
bilia siue ad mores p̄tinentia est distinctio. Nō em̄ oim̄
est scire q̄ sint pctā mortalia z pctōz spēs z h̄mōi. q̄daz
etiā alijs sunt planioza. alijs etiā ad sciendū accōmoda
magisqz disponētia ad cōposicionē moz z directionē
operū in finē sup̄dictū. vñ sc̄us Tho. in. iij. d. xxiij. de
Sacerdotibus etiā curatis dz esse scia. nō q̄dem vt oēs
difficiles q̄stioes legē sciāt. qz in his dz esse ad sup̄iores
recursus. sz sciāt illa q̄ p̄ls dz credere z obfuare de lege
sz ad sup̄iores sacerdotes. s. ep̄os p̄tinz vt et̄ ea q̄ dif
ficultatē in lege facere p̄nt. sciāt z tātomaḡ q̄sto i maio
ri q̄du collocant. Preterea tā p̄ma conclusio q̄ sc̄da exp̄s
sa p̄bant auctoritate leonis pape. de pe. d. xij. dicentis.
Sic q̄dā st̄ q̄ nulla p̄nt rōne conuelli. ita multa sunt q̄
aut p̄ necessitate tpm. aut p̄ cōsideratiōe eratū opz tēpari.
illa sp̄ p̄dictōe p̄uata vt in his q̄ vt dubia fuerint aut ob
scura. illd nouerim⁹ se q̄ndū q̄ nec p̄ceptis euāgelic̄s p̄ri
um. nec decret̄s sc̄rōz patriū inuentat̄ aduersum glo. sup̄
h̄ nulla p̄nt rōne cōuelli. dicit. vt p̄cepta decalogi. et for
ma baptisimi. z forma p̄ficiendī corpus xp̄i Ex q̄b̄ oibz
p̄z q̄ argumētū ad p̄bandū conclusiōē sc̄da p̄t formari
z ordinari sicut formatū fuit argumētū p̄bās q̄rtam cō
clusionem precedentis capituli. Et tñ sciendū q̄ vt p̄fa

Tercie partis.

ta huius capituli scda conclusio vniuersaliter sit ha p̄sup̄
positis sup̄ in p̄cedēti capitulo distinctōibz notatis duo
req̄runt. Primū est q̄ absq̄ dubitatōne pbabili aut no
tabili de p̄trario q̄s adhereat p̄fate opiniōi ne discrimi
se exponat. De q̄ dictuz est sup̄ ca. xv. c. v. z. xij. z ca. xi.
Secundū qd̄ req̄rit̄ est vt adhereat p̄fate opiniōi siue cō
scia de opposito vt late etiā tractatū est in scda pte hui⁹
tractatus. Et de hac difficultate huius videlz capituli
latissime sup̄ in multz locz diffuse diffinitū est. Sed ori
unt̄ circa p̄missa dubia duo scrupulosa. Primū si simpli
ces nō teneant̄ de necessitate oia credibilia explicite z di
stincte credere. tūc nō q̄libet teneat̄ errorē suū p̄riū articu
lis fidei euitare. qz nō teneat̄ oppositū illius cauere cuius
oppositū nō teneat̄ agnoscere et ita videt̄ q̄ posset aliq̄s li
cite in errorē repugnantē alicui articulo cadere. z eodē mō
argueret̄ p̄cise q̄ q̄s posset in actū pcti mortal̄ cadere si
ne peccato mortali. qz nō teneat̄ simplex oēs d̄ntias pec
catoꝝ mortaliuz z p̄ceptoꝝ dei et ecclesie scire explicite.
Rūdet̄ fm̄ sc̄m̄ Tho. z sco. in. ij. di. xxv. negando p̄se
q̄ntiā qz nō solū teneat̄ q̄libet simplex cauere oēm erroꝝ
p̄trariū articulis nūeratis sz teneat̄ cauere oē qd̄ est p̄riū
veritati scripture. scz canonī biblie. qz nullus posset p̄ci
naciter adherere p̄rio alicuius vitarz in biblia qn̄ hereti
cus indicaret̄ et cū arguit̄ nō teneat̄ ad errorē cauendū ni
si teneat̄ ad credendū explicite eius oppositū. dico q̄ p̄se
quētia nō valet. sicut patz in moralibz alijs. qz q̄libet te
neat̄ cauere oē pctm̄ mortale. z tñ nō teneat̄ scire et cognos
cere i q̄ gradu supbia est pctm̄ mortale. vel gula. qz nec
hoc sciūt multi expti in scia. sz circa h̄ sunt multe alterca
tōes. Scdm̄ dubiū est Si sufficiat simplicibz h̄re fidē ex
plicitā de aliq̄bz. z de aliq̄bus implicitez. tūc si iste cui in
cūbit instruere simplices p̄dicarz aliquid oppositū fidei

posset simplex licite adherere doctrine eius. credēdo tan-
 q̄ verū aliqd̄ falsuz. et tūc similis esset fidelis ⁊ infidel.
 Fidelis q̄ nō tenet actū explicitē h̄re de Tr̄io articulo In
 fidelis h̄o q̄ credit aliqd̄ esse verū quod repugnat fidei
 Prefatū em̄ argumentū inducit q̄ndam doctozē notā-
 bilē scribere et concedere q̄ q̄s simplex etiam posset mar-
 tirizari. q̄si ex ignorantia tenerz̄ erroneū articulū sibi a suo
 plato heretico p̄dicatū R̄ndet̄ s̄z sc̄m Thom̄. in. iij. di.
 xxv. q. ij. et scotus vbi sup̄. q̄ aliqua st̄s q̄ cōster p̄dicant̄
 in eccia. et talia sunt necessaria simplicit̄ ad explicitē cre-
 dendū. s. q̄ x̄ps natus est ex maria virgine. q̄ fuit crucif̄
 fixus p̄ redemptōne hūani generis. Sed si sit aliqd̄ qd̄
 credendū est qd̄ tū nō p̄dicat̄ cōster in eccia. sed p̄ponit̄
 specialiter in vno loco de nouo nō est necessariuz̄ simpli-
 ci credere illud firmiter illi tanq̄s vero adherēdo. imo ne-
 cessariū est magis illi nō adherere q̄usq̄s sciat illud credi
 ab eccia tāq̄s verū Verba sunt scoti in. iij. ⁊ sancti Tho-
 me. vbi prius clar̄ sic dicit in. iij. articulo. P̄dato cō-
 tra fidē predicanti nō est assentiendū. q̄ in h̄ discordat a
 prima regl̄a. Nec p̄ ignorantia subditus excusat̄ a toto.
 q̄ habitus fidei facit inclinacionē ad Tr̄ium. cuius vnctio
 necessario doceat de oībus q̄ p̄tinēt ad salutē. Job. iij.
 Tū si h̄o nō sit nimis facilis ad credēduz̄ oī spiritui q̄
 aliqd̄ insolidū p̄dicat̄ nō assentiet. sed aliunde req̄ret. v̄l
 deo se cōmitteret in ei⁹ secreta nō se sup̄ suū modū ingerē-
 do. Sed q̄reret aliq̄s h̄o simplex q̄ ignorat differentias
 plures pctōruz̄ mortaliū vel articulos fidei q̄ sunt licet
 ratioz̄ nota. p̄ qd̄ cauebit iste simplex pctā q̄ ignorat
 eē mortalia. aut p̄fidia quā ignorat R̄ndz̄ sc̄us Tho.
 q̄ tal̄ aut est extra charitatē aut ī charitate. si primūz̄ est
 fidelis. tūc fidei habitus eū a p̄fidia p̄suare p̄t. Si h̄o ē
 infidel. nō mix̄ si secus offendit̄ vulnerat̄ āplius q̄ iij

Tercie partis

rans ignorabit. Si ho ē fidel z in charitate tūc p habetū charitatē z per alios habitū oīm virtutū moralium z theologialium infusorū inclināz p inhabitantē spm scīm vt caueat pctā mortalia. qz vnico sez spū sancti docet de oib. vt hēs s. Si et eēt fidel extra charitatē exīs tunc qz habitibus virtutū charitatis caret non ita p̄suaret. et pctā in q̄ icideret eēt pena pcti. A perfidia tñ ppter habitū fidei quē haberet inclinaret q̄ oēm articulū pfidū. vñ de scūs Tho. in. ij. dist. xv. q. ij. ar. p̄mo. Sicut habitus temperatīe inclināt ad resistendū luxurie. ita habitus fidei inclināt ad resistendū oibus q̄ st̄ tria fidei. Vñ in tēpore qñ emergit necessitas explicite coḡscendi vel ppter doctrinā triaz. q̄ iminet vel ppter motū dubiū q̄ insurgit. tūc hō fidel ex illūinatōe fidei nō p̄sentit his q̄ st̄ tria fidē. s̄ differt quōsqz plenius instruat. Idē oñdit in p̄ma parte. q. i. ar. vi. q̄ est in grā charitatis h̄z ex cōsequēti septē dona spū sancti inter q̄ summū est sapia quaz etiā h̄z minus in charitate exīs. Et iō et̄ pōt iudicare tal per modū inclinātōis h̄tus de necessarijs sibi ad salutē. Cū inq̄t iudicare ad sapiāz pertineat. iō fm̄ duplicem modū iudicādi duplex scientia accipit. Cōtingit ei aliquē iudicare vno mō per modū inclinātōis. sicut q̄ h̄z habitū virtutis. recte iudicat de his q̄ st̄ virtute aḡda inq̄tū ad illa faciēda inclināz. Vñ. ij. ethicorū dī. q̄ virtuosus est regula z mēsurā hūanorū actūz. Alio mō per modū cognitōis. sic anim⁹ instructus in scia morali pōt fer iudicare de actibus virtutū etiā si habitū non haberet. Pr̄mus iḡr modus iudicādi de reb̄ diuinis p̄tinet ad sapiāz q̄ ponit donū spū sancti fm̄ ill d. ij. Cor. ij. spū al hō iudicat oīa. Fr̄e Dion. ij. c. d di. no. dicit q̄ Hierotheus doctus erat nō solū patiens s̄ et̄ discēs diuina. Secundus autē modus iudicādi p̄tinet ad doctrinā sacrescri

pture. fm q̄ studiū hñt. lz eius p̄ncipia ex reuelatōe hab
 beant. Hec sanctus Tho.

Cap. cxxi. sub diuersis diuisionibz determinat d̄ quall
 bet ignorātia. qñ excusat z qñ nō excuset pctm̄.

Hinc p̄ conclusione notandū sum opere q̄ igrā
 tia excuset z que nō. vel que augeat pctm̄ z q̄ mi
 nuat qz in utius scia residz remediū p̄ncipale ad
 subueniendū timorate p̄scie. **D**is ei error ex ignorantia
 venit. Et q̄q̄ sup̄ pte. ij. ca. v. plura dicta sint de igrā
 tia tñ tub p̄p̄dio hec eadē materia sumet fm̄ distincō
 nē Ulri. de argē. antiq̄ illi° notabilissimi doctorz. **Q**ue
 rit igr̄ an igrātia excuset pctm̄. Rñ det̄ distinguēdo **E**st
 ei quedā igrātia vincibil̄ que ē in pt̄ate sciz sciēt̄ z alio
 noie d̄ affectata. et ē multiplex vt infra dicef. **A**lia inuī
 cibil̄. s. que nō est in pt̄ate sciēt̄. z est etiā multiplex qz
 inuincibil̄ aut inesta natura q̄lis naturaliter inest stur̄
 maniac̄ et melācolicis. et hec in se nō est pctm̄. z ex ea se
 quēs excusat in toto. **A**lia inest ex accidēte. vt ex infirmī
 tate aut ebrietate. **S**i inest accidente. aut eaz hñs dedit
 operā. vt qñ aliq̄s nō nouit p̄turē vini. aut alter° op̄
 latui. z vniuersaliter qñ ignorat sibi futurz tale accidēs
 tūc etiā hec ignorātia nō est pctm̄. et in toto excusat se
 quens pctm̄ q̄ diu manz tale accidēs. **A**ut eā. s. ignorā
 tiā ex accidēte hñs dedit operā. z si dedit operā aut hoc
 factū est per rē licitā sic aliq̄s ex deuotōe vel alio exerci
 tiis spūali incidit io insanīā. hec etiā excusat a toto. **A**ut
 factū est per rē illicitā. **E**t hoc dupliciter adhuc. qz vitz
 aut dedit operā per rē illicitā que fuit veniale peccatum
 vt si aliq̄s per iram veniale inciderit in frenesim. z hec ex
 cusat a toto. aut dedit p̄peram per rem illicitā que fuit
 mortale pctm̄. z hec ignorātia in se est pctm̄. z non excu
 sat sequēs pctm̄ in toto. sed fm̄ p̄hm. ij. ethicoz. tal̄ me

Tercie partis.

retur duplices maledictiones. tñ excusat a tãto. qz licet in q̄scuz pctm̄ est sic volũtariũ. z iõ illa rõne nõ excuset. tñ in q̄zum ē ex ignorã causat quodãmõ inuolũtarium. Et iõ diminuit de rõne pcti. qz om̄e pctm̄ est volũtariũ. **H**ocdo sequit̄ p̄mũ mēbrũ p̄ic diuisionis. qz si ignorãtia est vincibilis aut est ignorãtia iuris aut facti. **I**gnorãtia iuris d̄r a pho ignorãtia vniuersal̄ qd̄ in idem redit. qz ius hic vocant̄ regule vniuersales regētes vitã. Aut est ignorãtia vincibilis facti q̄ a phis z a theolo ḡs vocat̄ ignorãtia p̄icularis qd̄ in idē redit. qz factũ vocatur aliqd̄ p̄ticulare d̄terminatũ p̄ aliquã circũstãtiã quã p̄ungit̄ etiã sapientē ignorare. **S**i ex ignorãtia iuris. h̄ sit adhuc dupl̄r. qz aut est iuris vniuersalis. qd̄ oibus imponit̄ ad sciendũ z tenendũ. z h̄mõi ignorãtia crassa est z supina. z hec nõ excusat. imo est pctm̄ speciale fm̄ **A**ugu. Si est volũtaria aut est p̄icularis seu iuris p̄icularis qd̄ nõ scit̄ nisi p̄ studiũ. z hec excusat a tanto z a toto s̄s̄ic casus multũ difficilis. Si aut̄ est ignorãtia facti. hoc fit etiã dupl̄r. Aut em̄ ip̄a est causa actus qz si ñ ignoraret nõ faceret. z hui⁹ signuz est plenitudo in actu. et hec s̄s̄ic causat inuolũtariũ. z iõ excusat i toto. vt p̄z in **Jacob z Iva**. Aut nõ est causa act⁹. s̄z p̄ accidēs se h̄z ad actũ. qz idē faceret etiã si nõ ignoraret. z talis nõ p̄s̄n̄ret in actu. vt si aliq̄s credēs accedere ad vñã mulierē accedit ad aliã ad quã nõ d̄z. talis nõ d̄z p̄ ignorãtiã facere sed ignorãs z talis ignorãtia nec diminuit peccatũ nec auget. **A**lia est aut̄ igrantia q̄ p̄sequit̄ effectũ peccati. vt qñ p̄cupiscētia pcti quã volũtas nõ dep̄mit absozbet iudiciũ rõnis in p̄iculari opabili. sicut impedit̄ irã animũ ne possit cernere verũ. vt d̄r in vi. ethi. q̄ delectatio corrũpit̄ estimatiõez prudētie. z hec est igrantia electiõis fm̄ quã ois malus d̄r ignorãs. z hec sequit̄ effe

Tabula operis

etum peccati. z ideo non minuit rōnem voluntarij. imo
volūtas ip̄a z p̄cedit. Et sō nullo mō diminuit p̄ctm. qz
nulla alia rōne i grantia excusat. nec minuit p̄ctm nisi in
q̄tum causat aliquo mō inuolūtariuz. Hec ille.

Tantū de solatione timorate p̄sciēcie dixisse suffi-
ciat. A cuiusmōi cōpilatione si d̄sc̄s quod suū est recipere
velit. nihil aut modicū aurozi manebit.

Tabula consolatorij timorate consciens-
ciemagistri Johannis Nyder Incipit.

Absolutio sacramentalis magne est efficacie In
prima parte cap. viij.

Adozare. In tercia parte. cap. xxvi.

Ambiguitas quid sit. z q̄liter differat ab alijs plurimis
In tercia parte. cap. ij.

Ammonendi s̄t̄ alii leui q̄s tristes. in. iij. pte. cap. viij.

Attritus z nō plene p̄trit̄. b̄n̄ficiū absolutōis sacralis
suscipe p̄t. z. ij. recuperare grām. in p̄ma pte cap. viij.

De attritiōe p̄tritiōe. z iustificatiōe ip̄i. li. i. pte ca. viij.

Rememoratio singulorū p̄ctōz non requirit̄ in ip̄o mo-
mento iustificationis imp̄ij seu infusionis gratie. sed suf-
ficit attritio generalis. In prima parte. cap. viij.

Bonitas dei inexplicabil̄ est ad gen̄ hūanū. In. ij.
pte. ca. x. Et in. iij. pte cap. viij. z. ca. x.

Charitas et fides sine op̄ibus hominē non saluāt
In prima parte. cap. quarto.

An possit aliquis scire se habere charitates vel bonam
conscientiam. in prima parte cap. vi. per totum.

De charitate habita z de conscia bona haberi p̄t̄ expe-
rimentalis scientia. in p̄ma pte cap. vi. fere p̄ totū.

Septem sunt differentie hominuz. respectu charitatis

Tabula

aut bone conscientie. in prima parte cap. vi. z. vii.

De signis q̄ aliquis habet charitatem grām z bonam conscientiam tractatur in prima parte ca. vii. z. viii.

Castigare corpus licitū est. licet p̄ h̄mōi abbrevietur vita vel incurrat infirmitas. in scia pte ca. septimo.

Confessio sacralis magnā h̄z efficaciam. in p̄ma pte. c. viii

An confessor teneat facere conscientiam de peccō de q̄ confitens nō videt facere conscientiam. in scia parte ca. xii. circa p̄ncipi.

An post lapsus in peccatū mortale sit necesse statim confiteri h̄a

Logitar scirez cre (bita copia confessor. in. iiij. pte. c. xi. dere quō bellū h̄z z quā nō. in scia pte ca. xix. in p̄nci.

Logitare quātūcūq; horribile aut orestabile malum si nudū sit a delectiōe z assensu. malū nō ē. i. iiij. pte. c. xix

Communio sacra. vide infra in eucharistia.

Conscientia retrahit a peccato. in prima pte cap. p̄ma

Conscia est radix spei bona z charitatis. in p̄. pte. ca. p̄.

Si mūdus in fama te p̄dēnet ubi p̄pria conscia te irreuz iudicat z p̄ oppositū si mūdus te iustus z sc̄m̄ p̄clamet

ubi p̄pria conscia te p̄dēnat q̄d sentiēduz ē in vtroq;. in p̄

Conscia aliqua est nimis lata. alia est (ma pte. c. p̄. nimis arca. in prima pte ca. iiij. Et in scia pte ca. p̄ma.

De conscia eoz q̄ post frequētiuos relapsus in peccatū licz sept̄ post lapsus peniteāt iterato tñ cadūt. in. i. pte. c. iiij.

Conscia aliqua est bona z trāquilla. in p̄. pte ca. iiij.

Conscia tenet angelica custodia z p̄uersatiōe honesta. in prima parte capitulo quarto.

Conscia bona sept̄ est tergēda. in. i. p. c. iiij.

Conscientiam bonam charitatem aut gratiam aliqui dubitant se habere. in prima parte cap. sexto.

Ligatus conscientia erronea non est simpliciter pplexus sed tantum fm̄ quid. In. ii. pte ca. iiij. iiij. z. v. seq̄n.

Conscientia erronea errat triplr. in scda pte ca. terciq̄

huius operis

Conscientia aliquando accipitur pro spe bona quam quis habet de dei amicitia. in prima parte ca. prima.

Conscientie bone septē sunt fructus seu utilitates. in p̄

Conscia mala septē gignit fru- (ma pte. c. i. circa pn-
ctus amarissimos. in prima parte ca. ij. per totū.

Septēz reperiunt̄ p̄scie differentes. in prima parte ca-
tercio per totū. Et in sc̄da parte ca. tercio.

Septem sunt differentie hominuz respectu charitatis
aut bone conscientie. in prima parte ca. sexto.

Conscientia bona ad similitudinem domus materia-
lis est regenda. in prima parte ca. p̄. quarto.

Quid sit p̄scia p̄prie dicta. in sc̄da pte ca. i. per totum

Conscientia recta qualiter distinguunt̄ ab erronea. In
secūda parte ca. ij. z in en. tercio circa principium.

Conscientia ligat sicut lex. in sc̄da parte ca. tercio

Ille q̄ agit̄ p̄ p̄sciam erroneā p̄ prius z maḡ teneat̄
deponere tale p̄sciaz q̄ q̄ agat̄ fm̄ eā. in sc̄da pte. c. ij.

Utrū p̄scia erronea aliquñ excuset. i sc̄da pte ca. ij. z. iij.

Utrum conscia erronea plus ligat q̄ p̄ceptū p̄lati
in indifferentibz. in sc̄da parte ca. iij. z in ca. vi.

Plus obligat dictamē p̄scie q̄ p̄ceptū p̄lati. in. ij. pte

Conscie error qñq̄ excusat a peccato z qñq̄ (ca. vi.
non. in secunda parte cap̄lo quarto.

An plus peccat qui facit contra consciam erroneaz aut
qui sequitur eam. in secūda parte ca. sexto.

Conscientia erronea oritur ex. v. causis In secūda par-
te cap̄tulo septimo.

Error conscientie oritur aliquotiens ex prauo affectu.

In secunda parte cap̄tulo septimo.

Origo erronee conscientie est ignorantia vincibilis ius-
ris et facti que habet in se duo mala. In secunda parte
cap̄tulo octauo.

Tabula

De medicam se erronee ꝑscie tractat ca. viij. scde partis
Docent em̄ ibi remedia ne q̄s in ignorãtia dānef. Qui
h̄z ꝑsciaz erroneã h̄z ignorantia seu defectũ scientie quã
h̄z vel h̄ie d̄z ille q̄ h̄z bonã et tranq̄llã ꝑsciaz Et iste de
fectus seu ignorãtia tollit seu nõ iputat ꝑ debitã dilige
ntiam faciẽdo qđ in se est In scda pte ca. viij.

Hoies h̄ntes malã ꝑsciam sunt in triplici statu. oēs tñ
isti si fecerint qđ in se ē grãz ꝑseq̄nt In. iij. pte. ca. xi.

Quid sit scrupulosa ꝑscia scrupulis pusillanimitas. ti
mor. sciẽtia. fides. opinio. dubiũ z abiguitas. et quõ dif
ferũt inf se z a ꝑscientia. In. iij. parte. ca. p̄mo.

Heretic⁹ ligat erronea ꝑscia ad ñ faciẽduz ð eã In. iij.
parte capi. p̄mo. (Thomã In. iij. pte ca. i.

Ista tria ꝑscia. scia z scrupul⁹ ꝑscie differunt inter se p̄m
Quid sit scrupulosa ꝑscia definiat In. iij. pte. c. i. in p̄n.
Periculosa est tẽptatio erronee concie Et differt ab a
lijs passionib⁹ in multis. In. iij. pte ca. ij. p totũ.

Erronea ꝑscia ꝑfert bona pluria. In. iij. pte. c. ij. z. viij
Quinqz cause erronee ꝑscie recitant. In. iij. pte ca. iij. z
v. Tradunt etiã qđã alie cause ei⁹. In. ij. pte ca. vij.

Malũ regimẽ qđ ad corp⁹ causat qñqz in melancoliã z
timorẽ iordiatũ. z ex ꝑseq̄nti erroneã ꝑsciaz. in. iij. p. c. v
Septẽ sunt regule gñales qz aminiculo erronea ꝑscia
deponi p̄t z d̄z. In. iij. pte. c. x. z infra i duob⁹ l̄ tribus ca
pitulis proxime sequentibus.

Pro q̄eta ꝑscia in hũanis agibilib⁹ sufficit moralis cer
titudõ qđ ex pbabilib⁹ pcedit. In. iij. pte ca. xiiij. z. xvij.

Auctoritates argumẽta terrẽtia timidas ꝑscientias sol
uunt In. tertia parte ca. xvi.

Conscientia emundari p̄t ex timoris scrupulis cautez
prudenter ordinatis. in tertia pte ca. xvi.

Principale r̄mediũ ad subueniẽdũ timorate ꝑscie stat in

Huius operis

noticia ignorãtie. q̄ vicz ignorãtia pctm̄ excusat. minuse
Cōsensus in actū solū venialis (l' auget. in. iij. p. c. xxxi.
malū est tantū venialis. in. iij. pte. c. xxv. in cōclusiōe. i.
Cōsensus interpretatiuus q̄s ē. in. iij. p. c. xxv. cōclusiōe. i.
Cōsilia medicoꝝ z veroꝝ theologoꝝ q̄nq̄ sunt cōis. in
Cū cōsilio fac oia qz cōsiliū pitoꝝ m̄gnā (iij. p. c. vi. i. si.
h̄z efficacitā in simplici z ignaro. in. iij. pte. ca. iij. z. vij
Illū diabolus nescit illudere q̄ yniversas cogitatōes in
corde nascētes eramie z cōsilio maturo repbat vl' admit
tit In tertia parte capitulo. viij. z in. ca. vij.
In agēdis plus credere dz cōsilio alioꝝ q̄ s̄ h̄ij. in. iij.
Consuetudo corruptela. vide infra in lex (pte. ca. vij.
Nō ois p̄tēns vel ignorās agit ex p̄ceptu vl' ignorā
tia. sic n̄ ois d̄liberās agit ex d̄liberatōe. in. iij. pte. c. xij
De contēptu vide aliqua in. iij. pte. ca. xij.
Q̄nq̄ n̄ tā meritoꝝū est p̄teri sine dolore de pctis sensi
bilif aut credere. sic velle p̄teri siue velle dolere de pctis
aut velle credere z nō posse. in. iij. pte. ca. xix. circa finē.
Contritio generalis magnā h̄z efficacitā. in. i. pte. ca. vij
Debitū reddi dz. req̄re infra in matrimoniū.
Nō ois d̄liberās agit ex d̄liberatōe. in. iij. pte. ca. xij
Demōes callidi s̄ in tēptando. in. iij. pte. ca. vi (vij
Deū z setōs ei' hō iuocare dz i nccitatibz suis. in. iij. p. c.
Diuina hōitas ad gen' hūanū iexplicabil' est. in. iij. pte. c.
i. z in. iij. pte. c. vij. z in cap. x. in p̄ma regula.
In diebz festiuis qd̄ agere dz hō. in. iij. pte. c. vij. z in. iij
pte. ca. vij. circa finē. in p̄ma p. c. vij. (tes. in. i. p. c. iij
Discretio in ope p̄tutis ē mltū recōmēdata ap̄d sapien
Dispensatio qd̄ sit. in. iij. pte. ca. xxij. in cōclusiōe. iij.
Diuinā essentiā qd̄ ē in hac mortali vita clare viderunt
vt Moyses z paulus. in p̄ma pte. ca. vi.
Dubiū qd̄ sit z q̄lit' differt a q̄busdā alijs. in. iij. pte. c. i.

Tabula

Quia ē pla interpretatio p̄ceptoz .in. iij. pte. ca. xx.
Essentiā d̄uinā q̄dā clare i hac vita vidēt. in .i. p.
De eucharistie susceptōe. in pte. i. c. viij. z. viij. (ca. vi.
Quid faciet ille q̄ cupit suscipere eucharistie sacramentuz
si timeret se h̄re mortale sed nō scit firmiter. z tēdit ad hoc
q̄d nō q̄dlibet dubiū facti v̄l iuris sufficit ad causandū
mortale pct̄m q̄n aliq̄d agit illo dubio st̄ate. in. iij. pte. c.
Pro ep̄iscopatu duob; con (xij. p totū. z infra. ca. xij
tēdentib; cui erit obediendū. In. iij. pte ca. xij
De sententiā excōscatiōis. in. iij. parte capitulo. xij.
Utrū vitari d̄nt illi excōscati circa q̄z excōscationem sa
pientes contraria opinant̄. in. iij. parte ca. xi.
Ratiens id q̄d in se est. remissionē pct̄oz p̄sequit̄. in
secūda parte capi. viij. z in ca. ix (ca. viij.
Ad faciendū q̄d in se est. q̄tuoz z q̄ncz requirunt̄. in. ij. pte
Si p̄ impossibile d̄us hōi faciēti q̄d in se est nō daret gra
tiā. adhuc t̄n nō faceret ei iniuriā In. ij. pte ca. ix.
Fama populi si te condemnet vbi p̄pria p̄scia te excusat
Et ecōtra si mūdus te iustū z sc̄m estimet vbi p̄pria p̄scia
entia p̄dēnet q̄d agere debes in vtroq; In. i. pte. ca. i.
Utrūq; scz p̄ceptus z appetitus fame bone q̄ncz est vi
ciosuz z q̄ncz laudabile. In p̄ma pte ca. v.
Festivo die q̄d populus xp̄ianus facere debere. in. ij. pte
ca. viij. et. iij. parte circa finem.
Fides q̄ncz nō est tā meritorizū credere sicut velle crede
re simpliciter sine oī murmure z p̄dictiōe interiorz hōis
z nō posse. in. iij. pte ca. xix. circa finē
Fides z charitas sine opib; nō saluāt hōiez. in. i. p. c. iij.
Si aliq; parochianus audierit aliq̄d dogma hereticū
a p̄lato suo. Etia si tal; prochianus simplex fuerit i aliq̄
pct̄o mortali. adhuc h̄rus fidei p̄suabit eū ne statim as
sentiat illi articulo p̄fido Sz expectabit reformationē ab

Index operis

- Alio l' alijs in scia sacra magis p'ris. in. iij. parte cap.
De fide inuenies aliq' bñ notanda. in tertia pte ca. xix. i
conclusionibz ibi positis. Itē in. ij. parte ca. i. z in ca. ix.
Quilibz in credēdis pl' d' assentire fidei q̄ sibi i'p't. In
De qd' n̄ ē ex fide pctm̄ ē. in. ij. pte. c. iij. (ij. pte ca. viij.
Inter ista qnq; q̄ sunt fides. suspitio. dubiū. opinio z sci
entia sunt gradus q̄tū ad certitudinē. in. iij. parte ca. i.
An teneatur homo sp se pdere z morti se offerre pro fis
de ch'risti. in tertia parte cap. viij.
In fide notat' triplex certitudo in gñe. in. iij. pte ca. xiiij.
Circa conclusiones fidei circa quascūq; rōes argumētavt
auctoritates p't q's secure z sine oī scrupulo p' libez arbi
triu suū actū de credēdo suspēdere p'ciam suā valeat se
curius informare. in tertia parte ca. xix.
Cur tot z tantū viri informant' in fide z diuersē implican
tur erroribz. in. iij. ca. xix.
In materia fidei doctoribz p'ria sententiabz quō scrupu
losus rute se h'ze valeat. in. iij. pte. c. xix. p totū. z in ca. xxx.
De fide vide aliqua in. iij. parte ca. xix. z in conclusione
secūda tertia quarta z quinta z in ca. xxx.
Formidolosus differt a timido. in tertia pte ca. v. i fine
Frenetis. vide infra in mania.
G Ratia suā negare nō pōt deus illi qui facit id qd' i
se est. in secūda pte ca. ix. z ca. x. per totum.
Qualiter illi qui sunt pctō mortali facient id pō. in se ē.
vt gratiam impetrent. in scōa parte ca. ix.
Quidā dubitant se h'ze grām z charitatē. in. i. p. ca. v
An p't aliq's scire se h'ze grām. in pma pte ca. vi.
De grā vide qdam bñ notanda. in pte pma. ca. viij.
Itē in pte scōa. ca. vi. z in ca. ix. z in ca. x. p totum.
De grā data pōt haberi expimētalis scia. in. i. pte. c. vi.
Signa q' q's habeat grām recitant'. in. i. pte. c. viij. z. viij

Tabula

Si p impossibile dōs hōi faciēti id qđ in se est nō daret grām. adhuc tñ nō faceret ei iniuriā. in .ij. pte. ca. ix.

De ab aia grām nō subtrahit nisi aia p̄us deū z grāz suā deserat. in tertia pte ca. xxiiij. in ꝑclusionē tertia.

Heresis **D**e hac vide aliqua. in tertia pte. c. xix. z in ca. xxix. z in cōclusionē. scđa. tertia quarta z qnta.

De horis canonicis. vide in .iiij. pte ca. xxij. in ꝑclo. ij.

De homicido. quere infra in vita.

Ieiuuiū **U**trū sit licitū in infirmitate valida come
Ldere carnes in sexta feria aut i ieiunio qđra gesima
Ignorantia qñq̄ excusat a pctō (li. in. scia pte. c. viij.
et quandoq̄ non. in secūda parte cap. quarto.

Nō om̄is ignorās agit ex ignorātia. in scia pte. ca. xiiij.

Ignorantia q̄ntuplex est. in secūda parte. ca. quarto.

Ignorātia inuincibilis multiplex ē. in scđa pte. ca. iij.

Ignorātia inuincibilis qñq̄ excusat a pctō z qñq̄ nō.

Tñ tres ignorātie excusant au (in scđa pte ca. q̄rto
gent vel diminuūt pctm̄. in secūda parte cap. quarto

De ignorātia plura cāgunť sub ꝑpēdia. in scia pte ca.
finali. Et ꝑterea in scia pte ca. xxix. in ꝑclōne secūda.

Ignorātia vincibil̄ iuris z facti duo hz in se mala. in se
De ignorantia multiplicata reꝑtes (cūda pte. c. viij.
in scia pte. ca. xvi. z ca. xxv. in ꝑclusionē. ij.

Infirmus tenet obedire medico. in scia pte. ca. xvij.

De iudicio vrili qđ q̄s sibi formare poterit. i. iij. p. c. xvi

De iuramentis et statutis vniuersitatū collegiorum.
ac ciuitatum. in tertia parte capm̄. xxviiij.

De iustificatione impij. in prima parte cap. viij.

Lex in lege dei assidue libros sacros studeas. in ter
cia parte. cap. x. in secunda regula.

Conscientia ligat sicut lex. in secūda pte. ca. iij.

Consuetudo legi positina ꝑtraria quādoq̄ dicitur in

huius operis

interpretatio legis. z quādoq; corruptela.

De abrogatiōe legū. z ppter q̄ lex abnegari p̄t. in tertia
Distinguunt z diffiniū (pte. ca. xxi. z. xxij. p̄cto. iij. v.
tur leges multiples. in scia parte ca. xxij. circa prin.

Liberū arbitriū distinguit ab impio liberi arbitrij. z ab
De influxu lune. in. iij. p. te. c. v. (aljs. i. iij. pte. c. xvij.

Mania. melācolia z frenesis dñt int̄ se. in. iij. pte. c.
Opus erat maria mediatrice int̄ deū z ge (q̄ro
nus humanuz. in tertia parte ca. octavo.

Mandatū dei latū est nimis. z onus ei⁹ leue. in tertia
Quid sit. mandatū. z qualr (pte. ca. xxij. in p̄cto. vij.
differt a q̄busdaz aljs. in scia parte ca. xxvij. circa finez.

In mādatū dei q̄druplex ē latitudo. in. iij. pte. c. xxvij.
De matrimonio. in tertia parte ca. xxvi.

Si mulier in m̄rimonio p̄stituta p̄ nouā informatiōez i
cipiat dubitare. an attineat viro suo i q̄du p̄hibito vtz
possit reddere z exigere debitū ab illo viro. in. iij. pte ca.

Mulier putās virū suū mortuū in fra aliēa m̄ri (xij
monia l̄r p̄iuncto viro sc̄do. an reddere dz debitū viro se
cundo vel non. In tertia parte ca. xij.

De medicina corporali. in tertia parte capi. sexto.

Medicorū z verorū theologorū p̄cepta q̄nc̄q; s̄t p̄traria
Melācolia originat̄ q̄nc̄q; ex ma (in. iij. pte. c. vi. in fi.
lo regimine corporali. in tertia parte ca. v.

Mis̄az celebraturo sufficit probabilis cōiectura q̄ nō
sit in peccato mortali. in tertia pte ca. xij.

De missaz celebraturo seu cōicaturō. vide in scia pte. c.

Moralis certitudo seu doctri (xij. z s̄. i. eucharistia
na aliq̄ a diuers̄ diuers̄imode acq̄rit. in scia pte. c. xv.

Moralis certitudo sufficit p̄ q̄era p̄scia in hūanis agi
bilib; q̄ ex p̄habilib; p̄cedit. in scia pte cap. xij. z xvij.

Moralis certitudo que oritur ex eruditione prima nus

Tabula

trif ex quoz. In tertia parte. c. xv. (ca. xv. i. conclusio. v.
Penes qd attendit bonitas et malicia in moralibus. in. iiij. p.
Ad mortem adiudicat^r an possit licite fugere. in. iiij. c. xvij.
An possit aliquis sic iudicari ad mortem qd seipm infliceret
Obedientia. In tertia pte ca. xvij. (in. iiij. pte. ca. vij.
Qui obedit pcepto plati pape vel ipatoris qntu ad op
pus extremu satisfacit pcepto qvis subdit^r no copleat
illd eo mo sic ex interoe qis legislator pcoceptit. in. iiij. p. c
Solut^r ds pr obligare hoiez ad (xxij. in conclusio. ij.
actus intraneos et lateres. in. iiij. pte. c. xxij. in conclusio. i.
Duobz ptendentibus p papatu vel epatu vertes in du
biu cui sit obediendu. in. iiij. parte ca. xij.
Opinio alicuius famosi doctoris pr qis tenere cu boa
scia. et fm ea opari. In. iiij. p. c. xi. et. xij. in correlatio. v.
No opz sp tutioze opinione eligere de necessitate salutis. sz
Quid sit opinio. et q (sufficit eligere cura. in. iiij. p. c. xi.
lit differt a qbusda alijs qntu ad certitudinem. i. iiij. p. c. i.
De efficacia orois. in tertia pte ca. vi. in. ij. pte ca. viij.
Oro devota reqrit p intellectu agedoꝝ et crededoꝝ. No
ei sufficit lectois sacre studiū. in. iiij. p. c. x. in scda conclusioe
Astor. De scia reqsita ad pastores. curatos et p
Duobz ptendentibus p pa (lato s. in. iiij. p. ca. xix.
patu vel episcopatu cui sit obediendu. in. iiij. p. ca. xij.
Quid sit pccm In tertia parte. c. xxx. in pn.
Differunt rnt se pccm veniale et mortale. in. iiij. pte ca.
xiiij. p totu. et in ca. xxv. in conclusio. vi. et infra per totu.
De effectu pccm venial. in. iiij. parte. c. xxiiij. in conclusio. ij
Nullus scire pr in oibz difficultatibz an pccm sit morta
le vel no. in. iiij. parte. c. xxiiij. in conclusioe qrtia et qnta.
Nullu e pccm actuale mortale absqz consensu libero rois
ho vel interpretatio. in. iiij. par. ca. xxv. in conclusioe pma
Consensus in actu pccm solu venialit mali e tm venialis

Huius operis

In tertia parte ca. xv. in conclusioe prima.

Nō quilibet tenet scire de quolibet peccato mortali an sp̄z sit tale. s; expedit illud inquirere et scire Et in hac parte plati s; magis obligati. in tertia parte cap. xv. in conclusioe scda. Comparant adinuicē peccā s̄m ḡuitatē. in tertia parte cap. xv. in conclusioe tertia et quarta.

Dicta s; peccā mortalia. q̄z similia p̄nt fieri bona et meritoria. dū trahūt iuxta suā rōem. in. iij. p. c. xv. in conclusioe Pro materia peccōz mortaliū ponūt. xvi. p. (one. xij positioes ḡnales multū notabiles. in. iij. p. c. xv.

Si p̄uersus ex p̄ua assuefactōe q̄si rep̄te p̄cipit i peccatū aliq̄d q̄tr̄ offensa erit iudicāda. in. iij. p. c. xv. in cō Si q̄s in peccm̄ ceciderit nō diu in illo p̄ (clusioe. xv maneat. in secūda parte capit. vij.

Dicta ex euāgelicis colligūt p̄ q̄ peccā d̄mittunt. in. iij. p. Q̄nq; n̄ ē tā meritoriiū dolere sensibiliter de (ca. vij. peccis. sic velle dolere et nō posse. in. iij. p. ca. xix. circa finē Pene restringēde s; in. iij. p. c. xv. in cōclusioe. xvi.

Quot mōit̄ p̄t̄ q̄s esse p̄plexus. in scda par. c. vi. Ligatus p̄scia erronea nō ē simplr̄ p̄plexus s; t̄m̄ s; q̄d in. ij. p. c. iij. circa finē. et in q̄rto et q̄nto seq̄ntib;.

Que p̄cepta obligāt ad mortale et q̄ ad veiale. in. iij. p. Differūt int̄ se p̄ceptū. mādatū. statutū (ca. xxvij ordinatio seu monitio. in tertia parte ca. xxvij. circa finē.

Medicōz verozū theologoz p̄cepta q̄nq; s; p̄traria. in tertia parte ca. vi. in fine.

De p̄ceptis et alijs in lege diuina p̄ctis. in. iij. p. ca. xxx.

P̄ceptū plati n̄ t̄m̄ ligat q̄ntū dictamen p̄rie p̄scie. in

Acc̄ds nec ecclia inrendūt p̄ sua p̄cepta (ij. p. ca. vi. homines ad vix possibile. in. iij. pte ca. xx.

P̄ia ep̄ikeyfatto interpretatio seu declaratio p̄ceptoz defecie aut platoz valct ad depositionē inordinatoz scrus

Tabula

pulorum. in tertia parte ca. xx.

De auctoritate platoꝝ. in. iij. p. c. xxij. in conclus. viij. z. ix.

Statu platoꝝ suoꝝ dz quilibz inferior magnipedere. in. iij.

Quid sit pbabile. in. iij. p. ca. xij. z in ca. (p. c. xvij

xij. z in ca. xxij. circa principium.

Certitudo moral q̄ ex pbabilibz pcedit sufficit in hūan
nis agibilibz p̄ hēta p̄scia. in. iij. p. c. xij. et in in. c. xvij.

Remedia p̄ pusillanimitatē. in. iij. p. ca. vi. z ca. p̄mo

Ratō superior z inferior n̄ s̄t due potētie s̄z rōis duo offi

Differēt int̄ serō volūtas z c. i. iij. p. c. xvij (cia. i. ij. p. c. i

Rectores reipublice quales erūt. in. iij. pte. c. xv.

Regle q̄dā aīe q̄r̄ sint̄ intelligēde p̄ illo vide id qd̄ seq̄t

D̄ regula q̄dā m̄gral̄ q̄ dubitās de aliq̄ ope an sit illi

citū si illd̄ agit̄ s̄t̄re dubio peccat̄ Idē in. iij. p. c. xi. z. xij

Qui facit p̄tra dubiū incidit in pccm̄. in. iij. p. ca. xvi.

Tene certū z dimitte incertū. d̄c̄ Auḡ. in. iij. ca. xvi.

Bonarū mentū ibi cognoscere culpā vbi culpa nō est

docet Greg. Idē in tertia par. cap. xvi.

Cū religiosi p̄clamat̄ i capitulo dicūt culpa mea ad q̄z

sensuz illa p̄ba sic plata recipi dūt vt s̄p̄ vex sit qd̄ dicūt

Dultū valz abūcere p̄tēnere z nō pō (in. iij. p. c. xvi.

derare scrupulos leues si quis velit liberari ab inq̄cus

dine scrupulozuz. in tertia parte. cap. xvij.

Omne qd̄ nō est ex fide pccm̄ est. in sc̄da par. ca. tercio

Bonorū vita alijs dz eē viuēdi regula. in. iij. par. c. xxi.

Agere incertum z dimittere certuz pccm̄ mortale est. in

tercia parte capit. xv. in conclusiōe. x.

Pene restringēde s̄t̄. in. iij. p. c. xxv. in conclusiōe. xvi.

Qui facit p̄tra p̄sciaz edificat ad gebennā. in. iij. pte ca.

xxv. z in p̄ma parte ca. ij. z in sc̄da parte ca. tercio

Nulius est actus adeo mortal̄ q̄n̄ ip̄e vel sibi s̄lis sit n̄

mortalis si displicet. in. iij. p. ca. xxv. in conclusiōe. xij.

Huius operis

Talis hō efficit qualiū societate frui. in. iij. p. ca. vi.

Scrupulosus eligere dicitur p̄ceptorē expertus et ingratū dicitur secretū quez audire dicitur si scrupulos deponere velit. in scia parte. ca. x. in scda regula et in ca. xvij.

Multa ex genere sūt p̄ctā mortalia q̄z similia p̄nt fieri bona et meritoria dū trahunt̄ extra rōnez suam. in tertia parte ca. xv. in conclusione. xij.

Quid sit revelatio diuina. in. iij. p. c. xij. circa p̄ncipiū.

Sapientia qd̄ significat p̄nt ē donū sp̄ss̄cti. in. iij. p. c. Scandalū. in. iij. p. c. xxvi. (ca. xxx. in fine.

Scire credere et cogitare quō bellū h̄nt vel non habent. In tertia par. ca. decimonono in p̄ncipio.

Sciētia duplex ē in aia. s. cognit̄ia et affect̄ia. in. ij. p. c. vi

Que sunt illa q̄ quilibz christianus scire tenet. in tertia par. ca. xix. in p̄nci. in scda par. ca. vij (xxx

De scia req̄sita ad pastores curatos et p̄latos. in. iij. p. c.

Sciētia exp̄mētalis haberi p̄nt de hoc q̄ aliqs h̄eat bonā p̄sciam charitatē et gr̄am. in. i. par. ca. vi.

Quid sit scia. qd̄ scrupulus et q̄r̄ differūt int̄ se ab alijs

Ita q̄nqz scia. suspit̄io. dubiū. opinio et (in. iij. p. c. i. fides differūt inter se q̄ntū ad q̄dū certitudis. i. iij. p. c. i.

Sapientibz et expertis credere dicitur scrupulosus. in. iij. p. c. xvij

Multū valz abūcere p̄tenere et n̄ pōderare scrupulos leues si velit q̄s libari ab īdetudie scruploz. i. iij. p. c. xviii

Que sūt illa q̄ causant et augēt scrupulos. i. iij. p. c. xviii

Multis scrupulosis videt̄ ip̄ossible dponere scrupulos suos lz n̄ sit ita in p̄tate. in. iij. p. c. xvij. in fine et in. c. xix

Scrupulosi plures laudabiles h̄nt p̄ditōes. Nō sūt q̄ deridēdi s̄z multū cōm̄dandi. in scia par. c. viii. in p̄nc̄.

Per p̄tutē ep̄ikeye Joh̄anes de cābaco m̄tras colligie doctrinas scrupulos p̄ficias. in tertia pte ca. scdo.

Per ep̄ikeyatio. declaratio seu interpretatio p̄ceptorū dei
mm ij

Tabula

eccie aut platoꝝ valet ad dispositionē inordinatoꝝ scrupuloꝝ .in tertia pte ca. xx. et fit ibi mētio de epikēya.

Scrupulosi z pusillanimes sup oīa vitare dñt ne puerfatōnē habeāt cū scrupulosis .in scia pte ca. v. z in. c. vi.

Ex timoris scrupulis caute z prudēter ordinatis scia poterit emūdari. vbi fit mētio de iudicio puato q̄ q̄s sū bñpi formare poterit. in tertia parte cap. xvi.

Scrupulosi n̄ st̄ dire z i discrete corripēdi. i. iij. p. c. viij
Scrupulosus eligere dz p̄ceptorē seu mgr̄z exptū z discretū. quē audire dz si scrupulos deponere velit. in scia

Singularitat̄ vicīū q̄ q̄s primoz (pte. c. x. i. regla. et sapiētioꝝ dicit̄ n̄ acquiescit. ē se detestādū. i. iij. p. c. ix.

De silētio religiosoz. in. iij. pte. c. xxvi. (p totū.

Tal̄ hō efficit̄ q̄lū societate fruit̄. in tertia par. ca. vi.

Spes pie erigit de q̄tuoz meditatōibz. in scia pte. c. xvi.

Iuuenes st̄ bone spei z audaces. mulieres s̄o senes et melācolici timidi st̄ z pusillanimes z cur t̄a varie. i. iij.

De spe z cā audacie. in. iij. p. c. viij. (pte. cap. q̄rto

Quinqz st̄ p q̄ spes adiunat̄. in tertia pte. c. viij.

De statutis z iuramētis vniuersitatū collegioꝝ z ciuita

Quid sit statutū z q̄l̄r differt a (tū. in. iij. p. ca. xxvij. q̄busdā alijs. in tertia par. ca. xxvij. circa finē.

Seudeat frequē libros sacros. in. iij. p. c. x. in sc̄da regla

Nō sufficit lectōnis sacre studiū. s̄ requirit̄ et̄ deuota orō p̄ intellectu agēdoꝝ z credēdoꝝ. i. iij. p. c. x. i. ij. conclusiōe

Quid sit suspitio. z q̄l̄r differt a q̄busdā alijs q̄ ad certi tudinē. in tertia parte capit. p̄mo.

Temptat demō cū astutia mgr̄. in scia pte. ca. vi.

Tēptatio piculosa ē erronea scia. z differt ab alijs passionibz in multis. in. iij. parte cap. sc̄do p totū.

Theologus. in tertia parte cap. xv.

Quid sit timor. z q̄l̄r differt a q̄busdā alijs. in. iij. p. c. lx

Huius operis

Differēt in se timidus ⁊ formidolosus. in. lxx. p. c. v. i. ff.

Utrius. discretio in ope multuz est cōmendata apd
U sapientes In p̄ma pte cap. quarto.

Qui ex p̄tutū habitu vel vsu facit. p̄tinue p̄ficit ⁊ meref
Hereticus autē in crimie mortali ex p̄suetudie aliquid
agens q̄tidie magis ac magis demeret.

Licitū est in exercitijs corp̄alibz fortiter castigare corp̄o:
q̄uis p̄ hmōi abreniet vita. vel incurrat infirmitas seu
corporis debilitas. in tertia par. ca. vij.

Distinguunt iter se volūtas. ratio. liberū arbitriū. ⁊ im
periū liberi arbitrii. in tertia parte ca. xvij.

De votis religiosoz In tertia parte capit. secūdo.

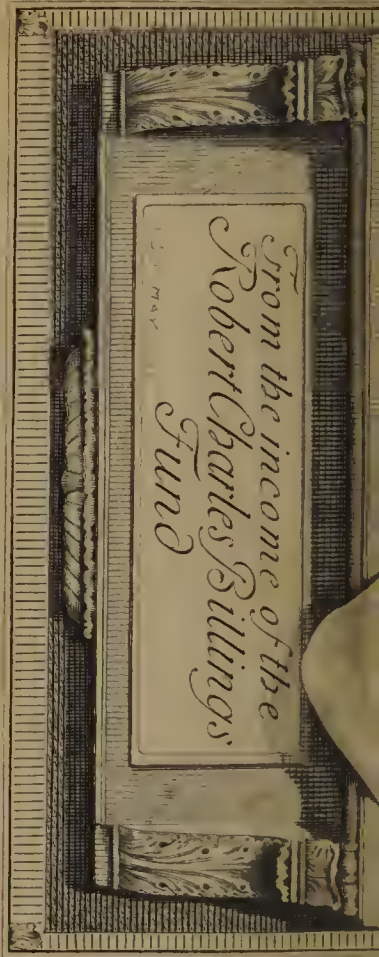
Explicit Tabula siue directoriū ⁊ per p̄sequēs
totus tractatus timorate p̄scientie Johānis Ry
der theologie professoris eximij editus. Impres
sus in Colonie iuxta predicatores p̄ me Cornel
lium de zyrchzee diligentī cura reuisus. Anno do
mice incarnationis. M. cccc. vi. vicesimo Marcij

Matthias Reinken
no. 110 man
cipit

Matthias:

Über ~~Matthias~~ titatio
in

Off

From the income of the
1850 MAY
Robert Charles Billings
Fund

US MITT

No G. 402. 22

